SPRAWOZDANIE

WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ

ZA ROK 1929/1930

ZA CZAS OD 1. IV. 1929
DO 31. III. 1930 ROKU

1 9 POZNAŃ 3 0

NAKŁADEM WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ

SPRAWOZDANIE
WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ

2

SPRAWOZDANIE
WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ

ZA ROK 1929/1930

ZA CZAS OD 1. IV. 1929
DO 31. III. 1930 ROKU

1 9 POZNAŃ 3 0

NAKŁADEM WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ

ODBITO CZCIONKAMI ROLNICZEJ DRUKARNI
I KSIĘGARNI NAKŁADOWEJ W POZNANIU,
ULICA SEWERYNA MIELŻYŃSKIEGO 24

Sprawy ogólne

Sprawozdanie z wykonania budżetu

Rok sprawozdawczy obejmuje czasokres od 1. kwietnia 1929. do 31. marca 1930 i objęty jest nowem rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22. marca 1928 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 39 poz. 385 ex 1928). Tak samo nazwy, działalność jak i wybory organów naczelnych Izby Rolniczej oparte są w roku sprawozdawczym na nowym statucie Wielkopolskiej Izby Rolniczej, który ogłoszony został jako załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23. marca 1929 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 17 ex 1929 poz. 140).

RADA IZBY.

Rada Izby odbyła w okresie sprawozdawczym cztery posiedzenia, mianowicie w dniach 22. października 1929 r., 20. listopada 1929 r., 7. stycznia 1930 r. i 13. marca 1930 r. Ostatnie posiedzenie było zwyczajne w myśl § 5 statutu, celem uchwalenia budżetu, pierwsze natomiast posiedzenie w dniu 22. X. 1929 zwołane zostało dla dokonania wyboru prezesa Izby stos. do § 23 statutu W. I. R. Wybór padł na p. Adolfa hr. Bnińskiego, b. Wojewodę Poznańskiego, który jednakże wyboru nie przyjął. Wobec tego zaszła potrzeba zwołania powtórnie Rady Izby na posiedzenie, które odbyło się w dniu 20. listopada 1929 r. Na posiedzeniu tem wybrany został Prezesem Izby Rolniczej p. Dr. Janusz Chosłowski, ziemianin, właściciel majątku Czarnysad, pow. Koźmińskiego. Następne posiedzenie, które się odbyło w dniu 7. stycznia 1930 r. przeznaczone było dla ukonstytuowania się nowej Rady Izby Rolniczej, Zarządu Izby i członków poszczególnych komisyj.

W myśl § 2 statutu Wielkop. Izby Rolniczej składa się Rada Izby:

a) z 48 radców wybranych z okręgów wyborczych (§ 2 u. 2)

b) z 22 radców z wyboru społecznych organizacyj rolniczych (§ 2 u. 2),

c) z 14 radców z nominacji (§ 2 u. 1).

Do p. a) Skład radców z okręgów wyborczych (po 2 radców z każdego okręgu) przedstawia się następująco:

L. b.	Nr. Okręgu wybor.	Obszar objęty okręgiem wybor.	Nazwisko i imię radcy	ADRES Miejscowość i poczta
1	I	bydgoski, Bydgoszcz	Górski Józef	Więzowno, p. Koronowo
2		„ „	Żychliński Józef	Kusowo, p. Kotomierz
3	II	chodzieski, szubiński	Ponikiewski Kazimierz	Chraplewo, p. Królikowo Nowe
4		„ „	Szulczewski Wiktor	W. Strzelce, p. Chodzież
5	III	gnieźnieński, Gniezno	Chełmicki Zygmunt	Pomorzany, p. Jaroszewo
6		„ „	Kołodziejski Bronisław	Piekary, p. Gniezno
7	IV	gostyński, rawicki	Poprawa Marcin	Kołaczkowice, p. Dłoń
8		„ „	Pernak Józef	Słupia Kapit., p. Słupia Kapit.
9	V	grodziski, nowotomyski	Niegolewski Stanisław	Niegolewo, p. Buk
10		„ „	Musiał Stanisław	Nowa-Róża, p. Stary Tomyśl
11	VI	inowrocławski, Inowrocław	Dr. Brodnicki Bolesław	Wielka Kołuda, p. Janikowo
12		„ „	Methner Jerzy	Gniewkowice, p. Złotniki Kuj.
13	VII	jarociński, pleszewski	Jerzyniak Walenty	Kąty, p. Mieszków
14		„ „	Ks. Kledzik Józef	Broniszewice, p. Broniszewice Nowe
15	VIII	kępiński, ostrzeszowski	Stefaniak Ignacy	Hanulin, p. Kępno
16		„ „	Drzazga Stanisław	Skarydzew I, p. Bobrowniki
17	IX	kościański, śmigielski	Grajewski Antoni	Sierniki, p. Czempin
18		„ „	Nosek Jan	Białcz Nowy, p. Czacz
19	X	koźmiński, krotoszyński	Teodorczyk Józef	Stara Obra, p. Golina Kościelna
20		„ „	Jagła Michał	Bożacin, p. Krotoszyn
21	XI	leszczyński, wolsztyński	Płoszajczak Wawrzyn	Kąkolewo, p. Kąkolewo
22		„ „	Pempera Józef	Ruchocice, p. Ruchocice

L. b.	Nr. Okręgu wybor.	Obszar objęty okręgiem wybor.	Nazwisko i imię radcy	ADRES Miejscowość i poczta
23	XII	międzychodzki, czarnkowski	Ciesielski Artur	Kolno, p. Międzychód
24		" "	Raczyński Włodzimierz	Stajkowo, p. Lubasz
25	XIII	mogileński	Trzciński Józef	Świerkowiec, p. Mogilno
26		"	Semrau Wincenty	Popielewo, p. Trzemżal
27	XIV	obornicki	Droste Zdzisław	Uchorowo, p. Uchorowo
28		"	Muszak Józef	Kowanówko, p. Oborniki
29	XV	odolanowski, ostrowski	Kosik Jan	Świeligów, p. Ostrów
30		" "	Czaja Piotr	Bogufałów, p. Strzyżew
31	XVI	poznański, Poznań	Leitgeber Antoni	Kokoszczyn, p. Kaźmierz
32		" "	Sobczyński Czesław	Stęszew, p. Stęszew
33	XVII	strzeliński	Dr. Trzciński Juljusz	Ostrowo n. Gopł., p. Chełmce
34		"	Mielcarek Walenty	Chełmce, p. Chełmce
35	XVIII	szamotulski	Łubieński Bogusław	Kiączyn, p. Kaźmierz
36		"	Spychała Władysław	Gałowo, p. Szamotuły
37	XIX	średzki	Ziołecki Włodzimierz	Węgierskie, p. Pławce
38		"	Mazur Jan	Dominowo, p. Dominowo
39	XX	śremski	Kaźmierczak Piotr	Konarzyce, p. Książ
40		"	Toboła Ignacy	Robakowo, p. Gądki
41	XXI	wągrowiecki	Goetzendorf-Grabowski Tad.	Lechlin, p. Skoki
42		"	Kędziora Franciszek	Tarnowo, p. Łekno
43	XXII	wrzesiński	Grabski Edward	Bieganowo, p. Sokolniki
44		"	Tabaka Jan	Psary Polskie, p. Września
45	XXIII	wyrzyski	Dr. Nowakowski Kazimierz	Szczerbin, p. Łobżenica
46		"	Płaczek Paweł	Sadki, p. Sadki
47	XXIV	żniński	Gozimirski Konstanty	Marcinkowo Górne, p. Gąsawa
48		"	Michalski Antoni	Łysinin, p. Gąsawa

Do p. b): Skład radców z wyboru społecznych organizacyj rolniczych jest następujący:

L. p.	Nazwisko i imię — Adres (miejscowość, poczta, powiat)	Wybrany na lat
	I. Wielkp. Towarzystwo Kółek Rolniczych	
1.	Bniński Adolf — Gułtowy, p. Gułtowy, pow. Środa	6*)
2.	Chłapowski Miecz. — Kopaszewo, p. Jerka, pow. Kościan	3
3.	Kowaliński Stan. — Damasławek, p. Damasławek, pow. Wągrowiec	6
4.	Mocek Leon — Kiełczewo, p. Kościan, pow. Kościan	3
5.	Pluciński Leon — Swadzim, p. Sady, pow. Poznań	6
6.	Ponikiewski Stefan — Drobnin, p. Krzemieniewo, pow. Leszno	3
7.	Potworowski Edward — Gola, p. Gostyń, pow. Gostyń	6
8.	Rączkowski Józef — Piątkowo, p. Poznań I., pow. Poznań	3
9.	Sobiech Jan — Czarków, p. Kościan, pow. Kościan	6
10.	Speichert Ksawery — Popowo Stare, p. Śmigiel, pow. Śmigiel	3
11.	Tuchołka Wiesław — Marcinkowo Dolne, p. Gąsawa, pow. Żnin	6
	II. Związek Spółdzielni Zarobk. i Gospodarczych w Poznaniu.	
12.	Ciążyński Ign. — Dobrydział, p. Podzamcze, pow. Kępno	6
13.	Kapsa Maciej — Rgielsko, p. Wągrowiec, pow. Wągrowiec	6
14.	Karłowski Tadeusz — Piaski, p. Dłoń, pow. Rawicz	3
15.	Majchrzycki Franciszek — Koszuty, p. Środa, pow. Środa	3
	III. Wielkp. Tow. Hodowców Bydła nizinnego czarno-biał. w Poznaniu.	
16.	Chłapowski Zygmunt — Stawiany, p. Rejowiec, pow. Wągrowiec	6
	IV. Wielkp. Zrzeszenie Właścicieli Lasów.	
17.	Mielżyński Ignacy — Iwno, p. Kostrzyn, pow. Środa	3
	V. Związek Hodowców Konia Szlachetnego w Wielkopolsce.	
18.	Hutten-Czapski Józef — Modrze, p. Modrze, pow. Poznań	6

*) Uwaga: p. Bniński A. — złożył mandat radcy W. I. R. z dn. 25. X. 1929.

L. p.	Nazwisko i imię	Adres (miejscowość, poczta, powiat)	Wybrany na lat
	VI. Związek Kółek Włościanek w Poznaniu.		
19.	Niegolewska Wanda	— Niegolewo, p. Buk, pow. Grodzisk	3
	VII. „Cerelita“ Wielkp. Zw. Zaw. Hodowców i Wytwórców Nasion		
20.	Szyfter Stan.	— Gutowo Wielkie, p. Września, pow. Września	6
	VIII. Wielkp. Związek Towarzystw Ogrodniczych w Poznaniu.		
21.	Netzel Edward	— Poznań-Szeląg, Poznań	3
	IX. Związek Stow. Plantatorów Buraków Cukrowych Wielkp. i Pomorza.		
22.	Dr. Chosłowski Janusz	— Czarnysad, p. Koźmin, pow. Koźmin	3

Do p. c): Skład radców, wybranych z nominacji, przedstawia się następująco:

L. p.	Nazwisko i imię radcy	Adres
1.	Dr. Busse Jerzy, Senator	— Tupadły, p. Kcynia pow. Szubin.
2.	Prof. Garbowski Ludwik	— Bydgoszcz, Państw. Inst. Nauk.
3.	Glockzin Alfred	— Strychowo, p. Gniezno, pow. Gniezno.
4.	Hutten-Czapski Bogdan	— Smogulec, p. Smogulec, pow. Wągrowiec.
5.	Dr. Moczarski Zygmunt, Prof. Uniw. Pozn.	— Poznań-Sołacz, ul. Sołacka 10.
6.	Dr. Niklewski Bronisław, Prof. U. P.	— Poznań-Sołacz, Dwór.
7.	Dr. Pietruszczyński Zygm., Prof. U. P.	— Poznań, ul. Wołyńska 8.
8.	Dr. Schramm Wikt., Prof. U. P.	— Poznań, ul. Mazowiecka 26.
9.	Dr. Seydlitz Włodzimierz, Patron	— Poznań, Aleje Marcinkowskiego 26.
10.	Dr. Sypniewski, Prof. U. P.	— Poznań, ul. Wołyńska 8.
11.	Dr. Terlikowski, Prof. U. P.	— Poznań, Mazowiecka 42.
12.	Żychliński Józef, Prezes P. Ziem. Kred.	— Poznań, ul. Wjazdowa 11.

ZARZĄD IZBY.

Skład Zarządu Izby, jaki się na posiedzeniu Rady Izby w dniu 7 stycznia 1930 r. ukonstytuował, przedstawia się następująco:

Członkowie Zarządu Izby wybrani d. 7. I. 1930 r.

L. p.	Nawisko i imię	Adres (miejscowość, poczta, powiat wzgl. ulica)
1.	Grajewski Antoni	— Sierniki, p. Czempiń, pow. Kościan.
2.	Karłowski Tadeusz	— Piaski, p. Dłoń, pow. Rawicz.
3.	Michalski Antoni	— Łysinin, p. Gąsawa, pow. Żnin.
4.	Musiał Stanisław	— Róża Nowa, p. Stary Tomyśl, pow. Nowy Tomyśl.
5.	Pluciński Leon,	Swadzim, p. Sady. pow. Poznań.
6.	Ponikiewski Stefan	— Drobnin, p. Krzemieniewo, pow. Leszno
7.	Dr. Schramm Wikt., Prof. U. P.	— Poznań-Sołacz, Mazowiecka 26.
8.	Sobiech Jan	— Czarków, p. Kościan, pow. Kościan.
9.	Szulczewski Wiktor	— Strzelce W., p. Zacharzyn, pow. Chodzież.
10.	Trzciński Józef (W-prez. W. I. R.)	— Świerkowiec p. Mogilno, pow. Mogilno.

Zastępcy członków Zarządu Izby.

1. Droste Zdzisław — Uchorowo, p. Uchorowo, pow. Oborniki.
2. Gozimirski Konstanty — Marcinkowo Górne, p. Gąsawa, pow. Żnin.
3. Kapsa Maciej — Rgielsko, p. Wągrowiec, pow. Wągrowiec.
4. Łubieński Bogusław — Kiączyn, p. Kaźmierz, pow. Szamotuły.
5. Mocek Leon — Kiełczewo, p. Kościan, pow. Kościan.
6. Dr. Pietruszczyński, Prof. U. P. — Poznań, Wołyńska 8.
7. Spychała Władysław — Gałowo, p. Szamotuły, pow. Szamotuły.
8. Tabaka Jan — Psary Polskie, p. Września, pow. Września.
9. Żychliński Józef — Kusowo, p. Trzeciewiec, pow. Bydgoszcz.

Posiedzenia.

Zarząd Izby odbył w roku sprawozdawczym ogółem cztery posiedzenia, mianowicie w dniu 12 czerwca 1929 r., 4 kwietnia 1929 r., 4 października 1929 r. i 15 lutego 1930 r.

KOMISJE.

Na podstawie §§ 11 do 14 statutu Wielkopolskiej Izby Rolniczej ustanowione zostały komisje w liczbie 14-tu z pośród członków Rady Izby dla pełnienia stałych i przejściowych zadań. Komisje są następujące:

1.	komisja	finansowo-budżet.	8.	komisja	doświadczalna
2.	„	rewizyjna	9.	„	nasiennictwa
3.	„	ekonomiczna	10.	„	leśnictwa
4.	„	rolna	11.	„	ogrodnicza
5.	„	hodowli zwierząt	12.	„	szkoln. rolniczego
6.	„	hodowli koni	13.	„	łąk i meljoracyj
7.	„	hod. drobn. inwent.	14.	„	książkow. i podatk.

Oprócz tego ustanowiła Rada Izby kuratorów szkół rolniczych w liczbie 18.

Do komisyj wybrano 143 członków, a dla uzupełnienia tych komisyj wybrano przez kooptację 88 członków z pośród osób nie będących członkami Rady Izby.

Skład członków poszczególnych komisyj przedstawia się następująco:

I. Komisja Finansowo-Budżetowa
(5 członków, do kooptacji 2 członków)

1. Grajewski Antoni — Sierniki, p. Czempiń, pow. Kościan.
2. Ponikiewski Stefan — Drobnin, p. Krzemieniewo, pow. Leszno
3. Rączkowski Józef — Piątkowo, p. Poznań I., pow. Poznań
4. Szulczewski Wiktor — Strzelce W., p. Zacharzyn, pow. Chodzież.
5. Trzciński Józef w-prez. — Świerkowiec, p. Mogilno, pow. Mogilno.

II. Komisja Rewizyjna
(4 członków, do kooptacji 2 członków)

6. Ciążyński Ignacy — Dobrydział, p. Podzamcze, pow. Kępno.
7. Grabski Edward — Bieganowo, p. Sokolniki, pow. Września.
8. Łubieński Bogusław — Kiączyn, p. Kaźmierz. pow. Szamotuły.
9. Sobczyński Czesław — Stęszew, p. Stęszew, pow. Poznań.

III. Komisja Ekonomiczna
(11 członków, do kooptacji 6 członków)

10. Chłapowski Mieczysław — Kopaszewo, p. Jerka, pow. Kościan.
11. Grabski Edward — Bieganowo, p. Sokolniki, pow. Września.

12. Kosik Jan — Świeligów, p. Ostrów, pow. Ostrów.
13. Mocek Leon — Kiełczewo, p. Kościan, pow. Kościan.
14. Płuciński Leon — Swadzim, p. Sady, pow. Poznań.
15. Ponikiewski Stefan — Drobnin, p. Krzemieniewo, pow. Leszno
16. Dr. Schramm Wiktor, Prof. U. P. — Poznań, Mazowiecka 26.
17. Dr. Seydlitz Włodzimierz — Poznań, Al. Marcinkowskiego 26.
18. Trzciński Józef, w-prez. — Świerkowiec, poczta Mogilno, pow. Mogilno.
19. Tuchołka Wiesław — Marcinkowo Dolne, p. Gąsawa, pow. Żnin
20. Żychliński Józef, prez. P. Z. Kred. — Gorazdowo, p. Borzykowo, pow. Września.

Jako członkowie kooptowani wybrani zostali:

Dr. Czarnecki Zygmunt — Bugaj, p. Koźminiec, pow. Krotoszyn.
Dr. Dembiński — Drzewce, p. Poniec, pow. Gostyń.
Maringe Witold — Lenartowo, p. Krzywekolano, pow. Strzelno.

IV. Komisja Rolna
(13 członków, do kooptacji 6 członków)

21. Ciążyński Ignacy — Dobrydział, p. Podzamcze, pow. Kępno.
22. Goetzendorf-Grabowski Tad. — Lechlin, p. Skoki, pow. Wągrowiec.
23. Kapsa Maciej — Rgielsko, p. Wągrowiec, pow. Wągrówiec.
24. Kowaliński Stanisław — Damasławek, p. Damasławek, pow. Wągrowiec.
25. Majchrzycki Franciszek — Koszuty, p. Środa, pow. Środa.
26. Mazur Jan — Dominowo, p. Dominowo, pow. Środa.
27. Michalski Antoni — Łysinin, p. Gąsawa, pow. Żnin.
28. Musiał Stanisław — Róża Nowa, p. Stary Tomyśl, pow. Nowy Tomyśl.
29. Dr. Niklewski Bronisław Prof. U. P. — Poznań, Sołacz-Dwór.
30. Ponikiewski Kazimierz — Chraplewo, p. Królikowo, pow. Szubin.
31. Dr. Sypniewski, prof. U. P. — Poznań, ul. Wołyńska 8.
32. Szulczewski Wiktor — W. Strzelce, p. Zacharzyn, pow. Chodzież.
33. Ziołecki Włodzimierz — Węgierskie, p. Pławce, pow. Środa.

Jako członkowie kooptowani wybrani zostali:

Krajewski T. — Skoraczew, p. Mchy, pow. Jarocin.
Maringe Witold — Lenartowo, p. Krzywekolano, pow. Strzelno
Watta-Skrzydlewski Włodz. — Wojcin, p. Wojcin, pow. Strzelno.

V. Komisja Hodowli Zwierząt
(12 członków, do kooptacji 9 członków)

34. Dr. Busse Jerzy, Senator — Tupadły, p. Kcynia, pow. Szubin.
35. Chełmicki Zygmunt — Pomarzany, p. Jaroszewo, pow. Gniezno
36. Chłapowski Zygmunt — Stawiany, p. Rejowiec, pow. Wągrowiec.
37. Ciesielski Artur — Kolno, p. Międzychód, pow. Międzychód.
38. Drzazga Stanisław — Skardzew I, p. Bobrowniki, pow. Kępno.
39. Glokzin Otto Alfred — Strychowo, p. Gniezno, pow. Gniezno,
40. Kapsa Maciej — Rgielsko, p. Wągrowiec, pow. Wągrowiec.
41. Leitgeber Antoni — Kokoszyn, p. Kaźmierz, pow. Poznań.
42. Michalski Antoni — Łysinin, p. Gąsawa, pow. Żnin.
43. Dr. Moczarski Zygm., Prof. U. P. — Poznań, Sołacka 10.
44. Pernak Józef — Słupia Kapit., p. Słupia Kapit., pow. Rawicz.
45. Semrau Wincenty — Popielewo, p. Trzemżal, pow. Mogilno.

Jako członkowie kooptowani wybrani zostali:

Dietsch Arnim — Chrustowo I, p. Popówko, pow. Oborniki.
Grabowski Kazimierz — Zbietka, p. Mieścisko, pow. Wągrowiec.
Jordan Aleksander — Chomęcice, p. Komorniki, pow. Poznań.
Raszewski Gustaw — Jasień, p. Czempiń, pow. Kościan.
Runge Prof. U. P. — Poznań, ul. Sołacka 10.
Tomaszewski Tadeusz — Gąsawy, p. Szamotuły, pow. Szamotuły.

VI. Komisja Hodowli Koni
(11 członków, do kooptacji 7 członków)

46. Dr. Brodnicki Bolesław — Kołuda Wielka, poczta Janikowo, pow. Inowrocław.
47. Chłapowski Zygm. — Stawiany, p. Rejowiec, pow. Wągrowiec.
48. Grabski Edward — Bieganowo, p. Sokolniki, pow. Września.
49. Hutten-Czapski Józef — Modrze, p. Modrze, pow. Poznań.
50. Jagła Michał — Bożacin, p. Krotoszyn, pow. Krotoszyn.
51. Karłowski Tadeusz — Piaski, p. Dłoń, pow. Rawicz.
52. Mielżyński Ignacy — Iwno, p. Kostrzyn, pow. Środa.
53. Dr. Moczarski Zygmunt, Prof. U. P. — Poznań-Sołacz, ul. Sołacka 10.
54. Płoszajczak Wawrzyn — Kąkolewo, p. Kąkolewo, pow. Leszno.
55. Speichert Ksawery — Popowo-Stare, p. Śmigiel, pow. Śmigiel.
56. Szulczewski Wiktor — W. Strzelce, p. Zacharzyn, pow. Chodzież.

Jako członkowie kooptowani wybrani zostali:

Korbel Tadeusz, major — Sieraków P. Stad. Og., p. Sieraków, pow. Międzychód.
Karłowski Stanisław — Szelejewo, p. Szelejewo, pow. Gostyń.
Land Edward dyr. — Gniezno P. Stad. Og., p. Gniezno, pow. Gniezno.
Łącki Stanisław — Posadowo, p. Lwówek, pow. Nowy-Tomyśl.
Poczta Stanisław — Roszki, p. Roszki, pow. Krotoszyn.
Żółtowski Andrzej — Mszczyczyn, p. Dolsk, pow. Śrem.

VII. Komisja Hodowli Drobnego Inwentarza
(5 członków, do kooptacji 6 członków)

57. Ciesielski Artur — Kolno, p. Międzychód, pow. Międzychód.
58. Grajewski Antoni — Sierniki, p. Czempin, pow. Kościan.
59. Mazur Jan —Dominowo, p. Dominowo, pow. Środa.
60. Niegolewska Wanda — Niegolewo, p. Buk, pow. Grodzisk.
61. Tabaka Jan — Psary Polskie, p. Września, pow. Września.

Jako członkowie kooptowani wybrani zostali:

Chacharowski Bronisław — Poznań, ul. Jerzego 3.
Czarnecki Michał — Raszewy, p. Żerków, pow. Jarocin.
Lisowski, ppułk. rez. — Pleszew, p. Pleszew, pow. Pleszew.
Szydlak Jan — Zawady, p. Ryczywół, pow. Oborniki.

VIII. Komisja Doświadczalna
(13 członków, do kooptacji 5 członków)

62. Ciążyński Ignacy — Dobrydział, p. Podzamcze, pow. Kępno.
63. Drzazga Stanisław — Skarydzew I, poczta Bobrowniki, pow. Ostrzeszów.
64. Karłowski Tadeusz — Piaski, poczta Dłoń, pow. Rawicz.
65. Mielcarek Walenty — Chełmce, p. Chełmce, pow. Strzelno.
66. Musiał Stanisław — Róża Nowa, p. Stary-Tomyśl, pow. Nowy Tomyśl.
67. Muszak Józef — Kowanówko, p. Oborniki, pow. Oborniki.
68. Dr. Niklewski, Prof. U. P. — Poznań, Sołacz-Dwór.
69. Dr. Nowakowski Kaz. — Szczerbin, p. Łobżenica, pow. Wyrzysk.
70. Dr. Pietruszczyński, Prof. U. P. — Poznań, ul. Wołyńska 8.
71. Ponikiewski Kazimierz — Chraplewo, p. Królikowo Nowe, pow. Szubin.
72. Speichert Ksawery — Popowo-Stare, p. Śmigiel, pow. Śmigiel.
73. Szulczewski W. — W. Strzelce, p. Zacharzyn, pow. Chodzież.
74. Dr. Terlikowski, Prof. U. P. — Poznań, ul. Mazowiecka 42.

IX. Komisja Nasiennictwa
(10 członków, do kooptacji 6 członków)

75. Droste Zdzisław — Uchorowo, p. Uchorowo, pow. Oborniki.
76. Michalski Antoni — Łysinin, p. Gąsawa, pow. Żnin.
77. Musiał Stanisław — Róża Nowa, p. Stary Tomyśl, pow. Nowy Tomyśl.
78. Pernak Józef — Słupia-Kapit., p. Słupia-Kapit., pow. Rawicz.
79. Dr. Pietruszczyński, Prof. U. P. — Poznań, Wołyńska 8.
80. Ponikiewski Stefan — Drobnin, p. Krzemieniewo, pow. Leszno.
81. Potworowski Edward — Gola, p. Gostyń, pow. Gostyń.
82. Semrau Wincenty — Popielewo, p. Trzemżal, pow. Mogilno.
83. Dr. Sypniewski, Prof. U. P. — Poznań, ul. Wołyńska 8.
84. Szyfter Stanisław — Gutowo Wielkie, p. Września, pow. Września.

Jako członkowie kooptowani wybrani zostali:

Niewiarowicz L. — Włoszanowo, p. Janowiec, pow. Żnin.
Otmianowski T. — Poznań, ul. Matejki 53.
Stiegler Aleks. — Sobótka, p. Sobótka, pow. Pleszew.

X. Komisja Leśnictwa
(7 członków, do kooptacji 10 członków)

85. Chłapowski Zygm. — Stawiany, p. Rejowiec, pow. Wągrowiec.
86. Droste Zdzisław — Uchorowo, p. Uchorowo, pow. Oborniki.
87. Grajewski Antoni — Sierniki, p. Czempin, pow. Kościan.
88. Mielżyński Ignacy — Iwno, p. Kostrzyn, pow. Środa.
89. Niegolewski Stanisław — Niegolewo, p. Buk, pow. Grodzisk.
90. Szulczewski Wiktor — W. Strzelce, p. Zacharzyn, pow. Chodzież.
91. Żychliński Józef —Kusowo, p. Trzeciewiec, pow. Bydgoszcz.

Jako członkowie kooptowani, wybrani zostali:

Bardt Hans Jürgen — Lubosz, p. Lubosz, pow. Międzychód.
Krótki Edmund — Baszków Nadleśnictwo, p. Baszków, pow. Krotoszyn.
Dr. Skarzyński Zdzisław — Tarce, p. Jarocin, pow. Jarocin.
Dr. Studniarski Stefan, Prof. U. P. — Poznań, Mazowiecka 42.

XI. Komisja Ogrodnicza
(10 członków, do kooptacji 8 członków)

92. Garbowski Ludwik, Prof. — Bydgoszcz, Państw. Inst. Nauk.
93. Gozimirski Konstanty — Marcinkowo Górne, p. Gąsawa, pow. Żnin.

94. Kowaliński St. — Damasławek, p. Damasławek, pow. Wągrowiec.
95. Netzel Edward — Poznań-Szeląg, Zakłady Ogrodn.
96. Niegolewska Wanda — Niegolewo, p. Buk, pow. Grodzisk.
97. Dr. Niklewski Bronisław, Prof. U. P. — Poznań-Sołacz, Dwór.
98. Rączkowski Józef — Piątkowo, p. Poznań I, pow. Poznań.
99. Sobiech Jan — Czarków, p. Kościan, pow. Kościan.
100. Szulczewski Wiktor — W. Strzelce, p. Zacharzyn, pow. Chodzież.
101. Toboła Ignacy — Robakowo, p. Gądki, pow. Śrem.

Jako członkowie kooptowani, wybrani zostali:

Dopierała Jan — Gniezno, Zakłady Ogrodn.
Fenrych Stanisław — Pudliszki, p. Krobia, pow. Gostyń.
Witkowski Kazimierz — Poznań-Rataje, Zakład Ogrodn.
Dr. Wodziczko Adam, Prof. U. P. — Poznań, Matejki 5.
Wróblewski Antoni — Kórnik, p. Kórnik, pow. Śrem.
Zembal Wacław, dyr. — Poznań, ul. Śniadeckich 60.

XII. Komisja Szkolnictwa Rolniczego
(13 członków, do kooptacji 5 członków)

102. Ciesielski Artur — Kolno, p. Międzychód, pow. Międzychód.
103. Grabski Edward — Bieganowo, p. Sokolniki, pow. Września.
104. Ks. Kledzik Józef — Broniszewice, p. Broniszewice Nowe, pow. Oborniki.
105. Muszak Józef — Kowanówko, p. Oborniki, pow. Oborniki.
106. Niegolewska Wanda — Niegolewo, p. Buk, pow. Grodzisk.
107. Poprawa Marcin — Kołaczkowice, p. Dłoń, pow. Gostyń.
108. Rączkowski Józef — Piątkowo, p. Poznań I, pow. Poznań.
109. Dr. Schramm Wiktor, Prof. U. P. — Poznań-Sołacz, ul. Mazowiecka 26.
110. Semrau Wincenty — Popielewo, p. Trzemżal, pow. Mogilno.
111. Sobiech Jan — Czarków, p. Kościan, pow. Kościan.
112. Stefaniak Ignacy — Hanulin, p. Kępno, pow. Kępno.
113. Dr. Trzciński Juljusz — Ostrowo n. Gopłem, p. Chełmce, pow. Strzelno.
114. Ziołecki Włodzimierz — Węgierskie, p. Pławce, pow. Środa.

Jako członkowie kooptowani, wybrani zostali:

Dybczyński, radca — Poznań, Kur. Okr. Szk. Poznańskiego.
Dr. Posadzy Ludwik — Poznań, Bibljoteka Uniw.
Ks. Sołtysiński, proboszcz — Rzadkwin, p. Strzelno, pow. Strzelno.

XIII. Komisja Łąk i Meljoracyj
(13 członków, do kooptacji 6 członków)

115. Ciesielski Artur — Kolno, p. Międzychód, pow. Międzychód.
116. Czaja Piotr — Bogufałów, p. Strzyżew, pow. Ostrów.
117. Kosik Jan — Świeligów, p. Ostrów, pow. Ostrów.
118. Łubieński Bogusław — Kiączyn, p. Kaźmierz, pow. Szamotuły.
119. Nosek Jan — Białcz-Nowy, p. Czacz, pow. Śmigiel.
120. Dr. Nowakowski Kazimierz — Szczerbin, p. Łobżenica, pow. Wyrzysk.
121. Pempera Józef — Ruchocice, p. Ruchocice, pow. Wolsztyn
122. Pernak Józef — Słupia-Kapitulna, p. Słupia-Kapitulna, pow. Rawicz.
123. Dr. Pietruszczyński Zygm., Prof. U. P. — Poznań, Wołyńska 8.
124. Speichert Ksawery — Popowo-Stare, p. Śmigiel, pow. Śmigiel.
125. Szulczewski Wiktor — W. Strzelce, p. Zacharzyn, pow. Chodzież.
126. Dr. Terlikowski, Prof. U. P. — Poznań, ul. Mazowiecka 42.
127. Żychliński Józef — Kusowo, p. Trzeciewiec, pow. Bydgoszcz.

Jako członkowie kooptowani, wybrani zostali:

Jażdżewski Ludwik — Grembanin, p. Kępno, pow. Kępno.
Krzywoszyński Władysław — Domanin, p. Kępno, pow. Kępno.
Romanowski, inż. — Bydgoszcz, Państw. Inst. Rolny.

XIV. Komisja Książkowości i Podatków
(16 członków, do kooptacji 10 członków)

128. Chłapowski Mieczysław — Kopaszewo, p. Jerka, pow. Kościan.
129. Ciesielski Artur — Kolno, p. Międzychód, pow. Międzychód.
130. Droste Zdzisław — Uchorowo, p. Uchorowo, pow. Oborniki.
131. Gozimirski Konst.—Marcinkowo-Górne, p. Gąsawa, pow. Żnin.
132. Karłowski Tadeusz — Piaski, p. Dłoń, pow. Rawicz.
133. Kędziora Franciszek — Tarnowo, p. Łekno, pow. Wągrowiec.
134. Kołodziejski Bronisław — Piekary, p. Gniezno, pow. Gniezno.
135. Łubieński Bogusław — Kiączyn, p. Kaźmierz, pow. Szamotuły.
136. Mocek Leon — Kiełczewo, p. Kościan, pow. Kościan.
137. Netzel Edward — Poznań-Szeląg, Zakłady Ogrodn.
138. Ponikiewski Stefan — Drobnin, p. Krzemieniewo, pow. Leszno.
139. Potworowski Edward — Gola, p. Gostyń, pow. Gostyń.
140. Dr. Schramm Wiktor, Prof. U. P. — Poznań, Mazowiecka 26.
141. Semrau Wincenty — Popielewo, p. Trzemżal, pow. Mogilno.

142. Szulczewski Wiktor — W. Strzelce, p. Zacharzyn, pow Chodzież.

143. Trzciński J. w-prez. — Świerkowiec, p. Mogilno, pow. Mogilno.

Jako członkowie kooptowani, wybrani zostali:

Bolt Jan — Skałów, p. Koźmin, pow. Koźmin.
Lipski Jan — Lewków, p. Czekanów, pow. Ostrów.

Na kuratorów szkół rolniczych wybrała Rada Izby 18 radców, których przydział do poszczególnych szkół przedstawia się następująco:

Szkoła Rolnicza	Okręg szkolny obejmuje powiaty	Kurator
w Bydgoszczy . .	Bydgoszcz, Szubin, Wyrzysk	J. Żychliński z Kusowa
„ Chodzieży . .	Chodzież, Czarnków, Oborniki	Wiktor Szulczewski
„ Inowrocławiu .	Inowrocław, Mogilno, Strzelno	Dr. Juljusz Trzciński
„ Janowcu . . .	Wągrowiec, Żnin	Konstanty Gozimirski
„ Kępnie . . .	Kępno, Ostrzeszów	Ignacy Stefaniak
„ Koźminie . .	Koźmin, Jarocin, Pleszew, Śrem połud.	Dr. Janusz Chosłowski Prezes W. I. R.
„ Lesznie . . .	Leszno, Gostyń, Kościan, Rawicz	Stefan Ponikiewski
„ Międzychodzie	Międzychód, Nowy-Tomyśl	Artur Ciesielski
„ Odolanowie . .	Odolanów, Krotoszyn, Ostrów	Piotr Czaja
„ Środzie - 3 sem.	Środa, Poznań, Śrem półn.	Włodzimierz Ziołecki
„ „ niem.		Ignacy Mielżyński
„ Szamotułach .	Szamotuły	Bogusław Łubieński
„ Wolsztynie . .	Wolsztyn, Grodzisk, Śmigiel	Stanisław Niegolewski
„ Wrześni . . .	Września, Gniezno	Edward Grabski
Żeńska Szkoła Rolnicza w Nietążkowie		Ksawery Speichert
„ „ „ „ Tuchorzy		Wanda Niegolewska
„ „ „ „ Witkowie		Wincenty Semrau
Szkoła Ogrodnicza w Koźminie		Edward Potworowski

Posiedzenia Komisyj

Następujące Komisje odbyły posiedzenia:

Komisja Doświadczalnictwa — dnia 27 czerwca 1929 r. w Pętkowie i 6 września 1929 r. w Poznaniu.

Komisja Ekonomiki Społecznej — dnia 22 stycznia 1930 r.
„ Hodowli drobn. inw. — dnia 26 marca 1929 r.
„ Nasiennictwa — dnia 10 sierpnia 1929 r. i 11 lutego 1930.
„ Szkolnictwa rolniczego — dnia 24 kwietnia 1929 r.

Personel Izby Rolniczej
według stanu z dnia 31 marca 1930 r.

Nazwa	Ilość urzędników	Ilość niższych funkcjon.	Razem	Obszar w ha
A. Wydziały				
I. Wydział Centralny	11	5	16	
II. „ Budżetowo-Rachunk.	13	—	13	
III. „ Ekonomiczny	3	—	3	
IV. „ Hodowli (w centrali)	22	—	22	
Nadkontrolerów mleczności	3	—	3	
Kontrolerów mleczności	60	—	60	
„ użytk. trzody chl.	6	—	6	
V. „ Książkowości roln	49	—	49	
VI. „ Leśnictwa	13	—	13	
VII. „ Łąk i Meljoracyj	17	—	17	
VIII. „ Nasienny	7	—	7	
IX. „ Organizacji Małorolnych	8	—	8	
X. „ Produkcji Rolnej	7	—	7	
X. A. „ Referat Ogrodnictwa	7	—	7	
XI. „ Szkolnictwa Rolnego	3	—	3	
B. Szkoły Rolnicze				
Szkoła 3-semestr. i intern. w Środzie	3	—	3	12 50 00
„ zimowa w Bydgoszczy	2	—	2	
„ „ „ Chodzieży	2	—	2	15 00 00
„ „ „ Inowrocławiu	2	—	2	
„ „ „ Janowcu	3	—	3	
„ „ „ Koźminie	2	—	2	
„ „ „ Kępnie	2	—	2	
„ „ „ Lesznie	2	—	2	
„ „ „ Międzychodzie	1	—	1	24 65 00
„ „ „ Odolanowie	2	—	2	
„ „ „ Środzie	2	—	2	
„ „ „ Szamotułach	2	—	2	
„ „ „ Wrześni	2	—	2	15 00 00
„ „ „ Wolsztynie	3	—	3	
Żen. Szk. gosp. wiejsk. Nietążkowo—Śmigiel	7	—	7	8 50 00
Tuchorza	4	—	4	9 06 92
Witkowo	4	—	4	
Szkoła Ogrodnicza w Koźminie	9	1	10	17 84 12
Szkoła Mleczarska we Wrześni	8	2	10	
C. Instytucje				
Stacja Doświadczalna w Poznaniu	22	3	25	
Majątek Doświadczalny w Pętkowie	4	—	4	66 08 27
Dział Mleczarski we Wrześni	4	—	4	
Zakłady Ogrodnicze w Janowcu	7	—	7	40 47 89
Razem	328	11	339	

Spis adresowy

Nazwa	Adres	Nr. telef.	Nazwisko kierownika
Wielkopolska Izba Rolnicza	Poznań, Mickiewicza 33	62-43 63-84 63-85 64-42	
Stacja Doświad. w Poznaniu	ul. Dąbrowskiego 17	62-71	Dr. Celichowski
Mająt. Doświad. w Pętkowie	poczta Środa	Środa 13	Dzierzkowski
Zakłady Ogrodn. w Janowcu	Janowiec	44	Kosmol
Szkoła Ogrodn. w Koźminie	Koźmin	28	Dyr. Marciniec
Dział Mleczarski we Wrześni	ul. Gnieźnieńska 11	88	Inż. Dziama
Szkoła Mleczarska we Wrześni	ul. Gnieźnieńska 11	88	Inż. Dziama
Szkoły Rolnicze			
Zim. Szkoła w Bydgoszczy	ul Nowodworska 50	125	Raczkowski
„ „ „ Chodzieży	ul. Świętokrzyska 39	93	Pawiński
„ „ „ Inowrocławiu	ul. św. Mikołaja	323	Błociszewski
„ „ „ Janowcu	powiat Żnin	3	Siuta
„ „ „ Kępnie	ul. Kościuszki 403	32	Piewcewicz
„ „ „ Koźminie	Koźmin	84	Krzysztofowicz
„ „ „ Lesznie	ul. Lipowa 42	295	Góralewski
„ „ „ Międzychodzie	ul. Zamkowa 1		Froń
„ „ „ Odolanowie	Rynek 2	25	Cybichowski
„ „ „ Środzie 3-sem	ul. Szkolna	164	Połowicz
„ „ „ Środzie niem.	ul. Mała Klasztorna 3		Perek
„ „ „ Szamotułach	pl. Sienkiewicza 18	73	Kraśnicki
„ „ „ Wolsztynie	ul. Marcinkowskiego 8	80	Hozakowski
„ „ „ Wrześni	Szosa Gnieźnieńska	223	Fedyk
Żeńskie Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego z Internatem:			
w Nietążkowie-Śmiglu	poczta Śmigiel	Śmigiel 21	Świecówna
w Tuchorzy	powiat Wolsztyn	1	Rybicka
w Witkowie	Witkowo	46	Próchnicka

Kancelarja i Registratura

wykazuje za czas od 1 kwietnia 1929 r. do 31 marca 1930 r. następujący obieg akt z wykluczeniem druków, ofert i rachunków:

Wydział Centralny wł. Budżet. Rachunk. . .	8.500
„ Ekonomiczny	502
„ Hodowli	6.560
„ Książkowości roln.	7.238
„ Leśnictwa	959
„ Łąk i Meljoracyj	1.607
„ Nasienny	3.744
„ Produkcji Rolnej	3.211
„ Szkolnictwa	1.393
razem	33.714

Tymczasowe sprawozdanie
z wykonania budżetu Wlkp. Izby Rolniczej
za rok 1929/30

Podług budż. z uwzględn. zmian w ciągu roku sprawozdawczego	Wyasygnowano łącznie z sumą nieściągn. należytości z roku ub.	Wpłynęło					Sprawdz. subwenc. Min. Roln.	
		Dochody własne	Subwencje Min. Rolnictwa	Subwencje samorząd.	Subwencje inne	Ogółem	Zarezerwowane na rok 29/30 z lat poprzedn.	Ogólna suma subw. Min. Roln. przyznana na rok 1929/30 rubr. 4 plus rubr. 8 (bez sum rubr. 4 objaś. uwag. od 2—8)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
66 998,—	42 495,64	21 337,64	14 858,—	—	6 300,—	42 495,64	—	14 858,—
233 658,25	232 658,25	103 704,80	118 138,50	—	—	221 843,30	7 741,91	125 880,40
18 100,—	26 812,28	25 326,09	—	—	—	25 326,09	—	—
369 541,24	338 047,15	120 755,91[1])	217 291,24[2])	—	—	338 047,15	90 612,40	198 589,48
191 600,—	227 715,—	49 768,16	146 373,65[3])	30 141,—	—	226 282,81	—	—
58 641,—	57 387,15	51 206,76	5 379,39[4])	551,—	250,—	57 387,15	—	960,—
76 190,—	71 732,76	52 871,58	15 369,20[5])	—	—	68 240,78	—	1 120,—
41 300,—	28 422,90	22 131,36	1 966,60[6])	3 000,—	—	27 097,96	—	880,—
54 440,—	49 794,68	21 975,—	27 034,68[7])	—	—	49 009,68	—	—
95 890,—	92 874,70	80 316,94	280,80[8])	780,—	—	81 377,74	—	—
574 897,84	591 619,53	245 118,47	114 370,—[9])	50 752,84	—	410 241,31	23 328,93	139 483,93[10])
18 600,—	18 600,—	—	18 600,—	—	—	18 600,—	—	18 600,—
101 626,56	134 014,79	102 063,44	5 000,—	—	13 370,—	120 433,44	57 839,74	62 839,74
37 000,—	26 910,—	1 080,—	22 000,—	3 500,—	—	26 580,—	280,41	22 280,41
22 800,—	28 229,80	15 264,65	7 000,—	—	—	22 264,65	1 212,75	8 212,75
73 700,—	60 707,09	46 502,61	12 500,—	—	—	59 002,61	7 106,58	19 606,58
145 146,73	136 458,47	43 703,09	49 046,73	100,—	5 000,—	97 849,82	—	49 046,73
238 380,—	265 897,46	177 536,67	2 000,—	—	—	179 536,67	7,14	2 007,14
103 000,—	131 631,21	63 643,65	—	—	—	63 643,65	—	—
300,—	339,40	334,40	—	—	—	334,40	—	—
116 793,—	118 430,17	73 731 35	—	—	28 815,16	102 546,51	—	—
24 200,—	30 950,39	30 950,39	—	—	—	30 950,39	—	—
1 183 400,—	1 228 203,10	1 189 855,04	—	—	—	1 189 855,04	—	—
—	82 849,44	82 849,44	—	—	—	82 849,44	—	—
3 876 202,62	4 032 022,50	2 622 027,44	777 208,79	88 824,84	53 735,16	3 541 796,23	188 129,86	664 365,17

Budż. W.I.R. Dział	Nazwa działów	Podług budż. z uwzględn. zmian w ciągu okresu sprawozdawczego	Wydano			Niedobór poszczeg. działów: por. rubr. 7 a rubr. 15	Nadwyżka dochodu poszczególnych działów: por. rubr. 7 z rubr. 15	Pozostałość subw. Min. Roln. do przen. na rok 30/31 por. rubr. 9 a rubr. 14 (bez sum rubr. 14 objaśnionych uwagami od 1—6
			Z funduszów własn. łączn. z subwencj. samorząd. i innemi	Z subwencji Min. Rolnictwa	Razem rubr. 13 plus rubr. 14			
10	11	12	13	14	15	16	17	18
I	Maj. Dośw. Pętkowo	126 653,51	109 210,43	14 858,—	124 068,43	81 572,79	—	—
II	Stacja Dośw. w Poznaniu . .	197 449,05	144 558,58	42 213,96	186 772,54	—	35 070,76	83 666,45
IIa	Oddział Mleczarski	29 868,96	29 818,96	—	29 818,96	4 492,87	—	—
IIb	Szkoła Mlecz, we Wrześni .	500 443,64	300 464,94	182 298,93	482 763,87	144 716,72	—	16 290,55
III	Szkolnictwo Rolnicze . . .	442 822,43	274 965,28	117 000,—[1])	391 965,28	165 682,47	—	—
IIIa	Szkoła Roln. w Środzie. . .	97 144,—	92 170,56	1 449,—[2])	93 619,56	36 232,41	—	—
IIIb	Gosp. Wiejskie w Nietążkowie	103 445,44	97 544,96	1 394,20[3])	98 939,16	30 698,38	—	—
IIIc	„ „ w Tuchorzy .	54 733,15	51 885,92	1 237,60[4])	53 123,52	26 025,56	—	—
IIId	„ „ w Witkowie .	64 560,—	56 945,99	525,—[5])	57 470,99	8 461,31	—	—
IV	Szkoła Ogrodn. w Koźminie .	133 292,22	130 023,98	280,80[6])	130 304,78	48 927,04	—	—
V	Wydz. Hodowli Inwentarza .	669 767,99	446 518,99	102 450,33	548 969,32	138 728,01	—	37 033,60
VI	„ Organ. Małorolnych .	93 750,—	66 266,61	8 685,26	74 951,87	56 351,87	—	9 914,74
VII	„ Nasienny	165 429,14	96 360,63	62 693,32	195 053,95	38 620,51	—	146,42
VIII	„ Produkcji Rolnej . .	76 430,41	34 247,85	22 280,41	56 528,26	29 948,26	—	—
VIIIa	Referat Ogrodnictwa. . . .	53 121,03	44 124,31	6 471,56	50 595,87	28 331,22	—	1 741,19
VIIIb	Zakłady Ogrodn. w Janowcu .	84 313,41	62 507,45	19 417,03	81 924,48	22 921,87	—	189,55
IX	Wydz. Łąk i Meljoracji . . .	168 296,73	91 618,50	48 982,78	140 601,28	42 751,46	—	63,95
X	„ Książkowości Rolnej .	214 768,58	212 214,86	2 000,—	214 214,86	34 678,19	—	7,14
XI	„ Leśnictwa	108 253,86	107 876,54	—	107 876,54	44 232,89	—	—
XII	„ Ekonomiczny	35 240,—	34 342,01	—	34 342,01	34 007,61	—	—
XIII	„ Centralny	367 426,10	351 954,15	—	351 554,15	249 407,64	—	—
XIV	„ Budż. Rachunkowy . .	193 711,68	192 830,63	—	192 830,63	161 880,24	—	—
P.	Podatki na rzecz W. I. R. .	—	—	—	—	—	1 189 855,04	—
P. g.	Pozostałość gotówk. przy zamkn. roku ubiegł.	—	—	—	—	—	82 849,44	—
		3 980 921,33	3 028 452,13	634 238,18	3 662 690,31	1 428 669,32	1 307 775,24	149 053,59[7])
					Niedobór w gotówce	120 894,08		

Uwagi do dochodu:

1) W kwocie tej znajduje się pomiędzy innemi pożyczka na budowę w wysokości 60 000 zł.
2) „ „ „ „ „ „ „ zasiłek i pożyczka M. Roln. na inwestycje w szkole w wysokości 109 314,16 zł.
3) „ „ „ „ „ „ „ zasiłek M. Roln. na personel szkół zim. — 117 000 zł oraz zas. i poż. na inwest. w szkoł. 29 373,65 zł.
4) „ „ „ „ „ „ „ zwrot opłat ubezpiecz. za personel fachowy 489,— zł oraz zasiłek i poż. na inwest. 3 930,39 „
5) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 274,20 „ „ „ „ „ „ 13 975,— „
6) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 357,60 „ „ „ „ „ „ 729,— „
7) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 525,— „ „ „ „ „ „ 26 509,68 „
8) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 280,80 „
9) Przyznano w dziale Hodowli Inwentarza zasiłki w sumie 116,155,— zł, z tego przekazano zamało 1 785,— zł, pozostaje 114,370,— zł.
10) W sumie 139 483,93 zł uwidoczniono zasiłek za rok 1929/30 w wysokości przyznanej t. j. 116 155, — zł.

Uwagi do rozchodu:

1) Zasiłek M. Roln. na personel szkół zimowych . . . . 117 000,— zł.
2) W kwocie tej pomiędzy innemi opłaty ubezpieczeniowe za personel fachowy . . . . 489,— „
3) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ . . . . 274,20 „
4) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ . . . . 357,60 „
5) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ . . . . 525,— „
6) „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ . . . . 280,80 „
7) Z ogólnej sumy niewykorzystanych w roku 1929/30 subwencji zostały przeniesione na rok 1930/31 w myśl odpowiednich wskazań Min. Roln. subwencje w wysokości . . . . 115 131,46 „
oraz stawiono wniosek o zezwolenie na przeniesienie reszty subwencji w wysokości . . . . 33 922,13 „
Razem . . 149 053,59 zł.

Ogólne zestawienie za 1929/30 rok

Dochód			Rozchód		
Dochody za czynności Izby oraz tytułem przyznanych zasiłków i pożyczek na inwestycje wyasygnowane w roku 1929/30 — łącznie z nieściągniętemi należytościami z roku ub.		4 032 022,50 zł	Wydatki poczynione w roku 1929/30:		
			1. z funduszów własnych W. I. R. łącznie z zasiłkami samorządowemi	3 028 452,13 zł	
			2. zasiłków Min. Roln.	634 238 18 zł	
Dochody ściągnięte w r. 1929/30:					
1. dochody własne W. I. R. . . .	2 622 027,44 zł				
2. subwencje Min. Roln. i pożyczki na inwestycje	777 208,79 zł				
3. subwencje samorządowe . . .	88 824,84 zł				
4. subwencje inne	53 735,16 zł	3 541 796,23 zł			3 662 690,31 zł
Nieściągnięte należytości . .		490 226,27 zł	Niedobór w gotówce . .		120 894,08 zł
					3 541 796,23 zł

Wynik roku 1929/30

Nieściągnięte należytości	490 226,27 zł	
Niedobór w gotówce	120 894,08 zł	369 332,19 zł
Zarezerwowane fundusze:		
1. Przeniesione na rok 1930/31 . .	123 174,58 zł	
2. Oczekuje się zgody Min. Roln. na zużycie w r. 1930/31	33 922,13 zł	157 096,71 zł
Nadwyżka dochodów Izby . .		212 235,48 zł

Warunki rolniczo-gospodarcze.

SYTUACJA GOSPODARCZA ROLNICTWA NA PROGU ROKU GOSPODARCZEGO 1929/30.

Błędne nastawienie państwowej polityki zbożowej w roku gospodarczym 1928/29 (ograniczenia wywozowe, rygorystyczne przepisy przemiałowe, fałszywa akcja interwencyjna państwowej rezerwy zbożowej) doprowadziło już w okresie przednówkowym 1929 r. do wysoce krytycznej sytuacji gospodarczej rolnictwa. Przebyty co dopiero kryzys hodowlany, straty bezpośrednie i wzmożone wydatki wiosenne w następstwie poprzedniej ostrej zimy przyczyniły się ze swej strony do finansowego wyczerpania warsztatów rolnych.

Pozostałe dość znaczne remanenty zbóż, na które nie było zbytu w ciągu roku, zostają pod naporem ostrego zapotrzebowania gotówki na nadchodzące żniwa, rzucane w nadmiernej ilości na rynek, który jednak nie był już w stanie wchłonąć całej podaży. Przyznanie w tym czasie przez Rząd bezcłowych kontyngentów wywozowych, łagodziło tylko okresowo i w stopniu nieznacznym sytuację, gdy wobec słabej konjunktury wywozowej eksport zboża, zwłaszcza żyta, nie wytrzymywał już w tym okresie kalkulacji, skutkiem czego przyznane kontyngenty nie mogły nawet być w całości wykorzystywane.

Obserwowana normalnie w okresie przednówkowym zwyżka cen nie nastąpiła w tym roku zupełnie, a pozostałe u producentów zapasy zbóż wraz z zapowiadającemi się dobremi zbiorami nie rokowały polepszenia sytuacji rolnictwa w nowym roku gospodarczym.

POWIERZCHNIA UPRAW I WYNIKI ŻNIW W R. 1929.

P o w i e r z c h n i a u p r a w. Ogólna powierzchnia zajęta pod uprawę ziemiopłodów w woj. Poznańskiem wynosiła w 1929 roku — 1.607.500 ha, w czem obraz poszczególnych ziemiopłodów przedstawiał się następująco*):

---

*) Te i następujące cyfry oparte na danych Głównego Urzędu Statystycznego.

pszenica ozima . .	100.576 ha	łubin	32.496 ha
„ jara . . .	9.257 „	seradela	28.182 „
żyto ozime	624.179 „	koniczyna	58.776 „
„ jare	5.185 „	łąki	198.332 „
jęczmień ozimy . .	21.913 „	pozostałe pastewne oraz mieszanki	9.604 „
„ jary . .	97.926 „		
owies	146.660 „	gryka	758 „
mieszanki ze zbóż .	51.161 „	proso	120 „
mieszanki inne . . .	19.250 „	kukurydza . . .	508 „
ziemniaki	280.518 „	len	1.300 „
buraki cukrowe . .	89.170 „	konopie	232 „
groch	20.579 „	rzepak i rzepik . .	1.720 „
fasola, bób, soczewica	467 „	mak	110 „
peluszka	2.942 „	chmiel	150 „
wyka, bobik . . .	2.632 „	cykorja	1.084 „

W powierzchni upraw głównych ziemiopłodów zaszły w porównaniu z rokiem ubiegłym pewne przesunięcia, mianowicie wynosiła powierzchnia upraw w latach 1928 i 1929 tysięcy ha:

	1928	1929
pszenicy	116,4	109,8
żyta	583,4	629,4
jęczmienia	115,1	119,8
owsa	143,8	146,7
ziemniaków	264,1	280,5
buraków cukrowych	85,0	89,2

Zmniejszyła się zatem uprawa pszenicy o 5% oraz owsa o 2%, zwiększył się natomiast obszar żyta o 8%, ziemniaków o 5%, jęczmienia jak również buraków cukr. o 4%. Uderzający jest nieoczekiwany wzrost uprawy żyta i równoczesny spadek powierzchni uprawy pszenicy, gdy na podstawie obserwacji lat poprzednich i przy stosunkowo lepszej konjunkturze na pszenicę należało się spodziewać ewolucji w kierunku wręcz odwrotnym. Oczekiwania te ziściły się dopiero przy uprawach jesiennych 1929 r. oraz uprawach wiosennych 1930 r., kiedy to nastąpiło poważne już zwiększenie uprawy pszenicy. Cyfrowo będzie to ustalone w statystyce zbiorów w roku 1930.

Na pierwszem miejscu powierzchni uprawnej stoi żyto, zajmując 38,3% całkowitej powierzchni, dalej następują kolejno ziemniaki z 17,1%, owies 8,9%, jęczmień 7,3%, pszenica 6,7%, buraki cukrowe 5,5% ogólnej powierzchni zasiewu. Procentowy

udział poszczególnych upraw w całej powierzchni uprawnej jest różny w gospodarstwach wielkorolnych i małorolnych. Na 100 ha zasiewów uprawiano bowiem w gospodarstwach

	wielkorolnych (ponad 50 ha)	małorolnych (do 50 ha)
pszenicy	8,83 ha	4,84 ha
żyta	29,13 „	46,16 „
jęczmienia . . .	8,95 „	5,84 „
owsa	8,20 „	9,53 „
mieszanki ze zbóż .	5,42 „	3,38 „
grochu	1,25 „	0,25 „
koniczyny . . .	4,46 „	2,93 „
seradeli	0,86 „	2,48 „
łubinu	1,59 „	2,39 „
ziemniaków . .	17,47 „	16,75 „
buraków cukrowych	9,14 „	2,48 „
pozostałych okopow.	1,69 „	1,77 „

Szczególnie uderzającemi są cyfry uprawy żyta, które w gospodarstwach małorolnych stanowi jeszcze z górą 46% całej powierzchni obsiewu, gdy wielka własność, umiejąca się widocznie szybciej dostosować do panującej konjunktury, zredukowała już uprawę żyta do 29% całej powierzchni obsiewu, doprowadzając natomiast uprawę pszenicy do 8,8%, wobec 4,8% w gospodarstwach małorolnych.

Zbiory. Wbrew pesymistycznie brzmiącym przewidywaniom wiosennym, a zawdzięczając pomyślnym warunkom atmosferycznym w okresie dojrzewania zbóż i sprzyjającej pogodzie w czasie samych żniw, wypadły zbiory roku 1929 najzupełniej zadawalająco. Ziarno, za wyjątkiem jedynie jęczmienia browarnianego, odznaczało się dobrą jakością, wydajność zaś okopowych była lepsza niż można było się spodziewać wobec dotkliwej suszy w okresie zawiązywania się kłębów; duża stosunkowo ilość dni słonecznych wpłynęła dodatnio na wysoką zawartość cukru w burakach cukrowych (19,330% wobec 18,092% w roku 1928, a najwyższy procent w ostatniem 10-leciu) oraz wysoki procent mączki w ziemniakach.

Przeprowadzona przez Wielkopolską Izbę Rolniczą na początku października 1929 r. statystyka zbiorów (na 600 wysłanych kwestjonarjuszy — 350 odpowiedzi) wykazała przeciętne zbiory w q z ha (w nawiasach przeciętne zbiory za 1928 r.):

pszenicy	21,9	(22,9)
żyta	18,1	(19,3)
jęczmienia	22,9	(23,6)
owsa	25,5	(22,6)
ziemniaków	158,6	(151,0)
buraków cukrowych	231,5	(219,0)

W porównaniu z przeciętnemi zbiorami roku 1928 były nieco niższe plony pszenicy, żyta i jęczmienia — dla pszenicy o 4%, żyta 6% oraz jęczmienia 3%; sprzęt owsa natomiast wypadł bardzo dobrze i był o 13% wyższy od zeszłorocznego. Zwyżkę o 5% wykazują również okopowe.

Na uwagę zasługuje porównanie zbiorów większej i małej własności rolnej oraz kształtowanie się różnicy sprzętu w obu rodzajach własności, co przedstawia się według ankiety Izby następująco:

	w. wł.	m. wł.
pszenica	23,3	20,1
żyto	19,8	17,2
jęczmień	24,9	21,1
owies	27,9	24,1
ziemniaki	158,9	158,4
buraki cukrowe	237,5	220,3

Większa własność przewyższa — za wyjątkiem ziemniaków, gdzie zbiory w obu typach gospodarstw są niemal równe — małą własność w przeciętnej wydajności o następujące procenty (w nawiasach odpowiednie cyfry za rok 1928):

pszenica	16%	(18%)
żyto	17%	(22%)
jęczmień	18%	(22%)
owies	20%	(16%)
ziemniaki	—	(1%)
buraki cukrowe	6%	(17%)

Jako objaw korzystny, uwydatniający się szczególnie w roku sprawozdawczym, należy podkreślić stopniowe dociąganie się plonów małej własności do poziomu większych gospodarstw. Temu też należy przypisać, że ogólne przeciętne zbiorów w Wielkopolsce wypadły w roku sprawozdawczym wyżej, niż początkowo się spodziewano. Znaczną zwyżkę widzimy u małej własności przy burakach cukrowych, wskutek czego przeciętny zbiór tych ostatnich jest wyższy od zeszłorocznego, mimo, że zbiory większej własności niewiele się zmieniły.

Według statystyki urzędowej, prowadzonej przez Główny Urząd Statystyczny, ostateczne cyfry przeciętnych sprzętów i ogólnego zbioru, ustalone na podstawie szacunku w czasie żniw oraz skorygowane rzeczywistemi wynikami w czasie młócki zimowej, były dla Woj. Poznańskiego następujące:

	Przeciętny zbiór z ha w q	Ogólny zbiór w tys. q
pszenica	20,1	2.212,2
żyto	16,2	10.194,3
jęczmień	20,3	2.433,3
owies	20,7	3.046,1
mieszanki zbóż (jęczmień, owies)	20,5	1.048,2
mieszanki inne	15,4	297,3
ziemniaki	140,0	39.327,0
buraki cukrowe	231,0	20.598,0
groch	18,2	373,9
rzepak i rzepik	11,8	20,2
koniczyna na nasienie . . .	5,7	107,4
łubin na nasienie	14,5	245,2
seradela na nasienie	8,9	102,7
koniczyna na paszę	50,1	2.947,8
seradela na paszę	15,6	136,3
łąki	36,4	7,218,1

Dane urzędowe z roku 1929 pozostają w porównaniu do tychże urzędowych danych z roku 1928 w tym samym mniej więcej stosunku, co cyfry, otrzymane na podstawie ankiet Wielkopolskiej Izby Rolniczej, mianowicie wykazują cyfry Głównego Urzędu Statystycznego mniejszy sprzęt pszenicy i jęczmienia o 2,5% i 3%; żyto nie wykazuje większej różnicy, a zbiory owsa, ziemniaków i buraków cukrowych są wyższe od przeciętnych roku ubiegłego o 8%, 9% i 4,5%. Zbiory innych ziemiopłodów, jak strączkowych, pastewnych i traw, wypadły dobrze.

WARUNKI ZBYTU PRODUKTÓW ROLNYCH.

Z b o ż a i o k o p o w e. Realizacja żniw 1929 r. odbywała się w przebiegu całej niemal kampanji zbożowej w warunkach dla rolnictwa jak najfatalniejszych, przy niesłychanie silnej i pogłębiającej się z miesiąca na miesiąc depresji cen. Możliwości eksportowe były z powodu ogólno-światowej nadprodukcji zbożowej niezmiernie nikłe, przyczem szczególne trudności istniały dla zbytu naszego głównego zboża eksportowego, żyta, a chłonność rynku

wewnętrznego kurczyła się pod wpływem pogłębiającego się kryzysu ogólno-gospodarczego. W przeciwieństwie do ograniczonych możliwości zbytu, podaż zboża ze strony rolników była bardzo wielka, — szukały bowiem łokaty nietylko obfite urodzaje bieżącego roku gospodarczego, ale i pozostałe niesprzedane znaczne remanenty roku poprzedniego. Pod naciskiem zatem stałej nadmiernej podaży przybrał spadek cen zbożowych rozmiary wprost katastrofalne. Wszelkie próby przywrócenia zachwianej równowagi między podażą i popytem, podejmowane środkami państwowemi względnie z inicjatywy władz państwowych (zakupy interwencyjne państwowej rezerwy zbożowej, premjowanie eksportu, umowa żytnia z Niemcami) dawały wyniki tylko chwilowe i częściowe, a efekt ich w całości przebiegu kampanji zbożowej był niezmiernie słaby. To też, za wyjątkiem lekkiej poprawy w miesiącach listopadzie i grudniu, która nastąpiła pod wpływem wprowadzonych co dopiero w tym okresie premij eksportowych, wykazywały ceny zbóż stałą tendencję zniżkową do końca naszego okresu sprawozdawczego. (Patrz tabelę przeciętnych miesięcznych cen ziemiopłodów na giełdzie Zbożowej i Towarowej w Poznaniu).

Rozmiary spadku cen uwidaczniają dobitnie wykresy miesięcznych cen przeciętnych za ostatnie trzy lata (patrz wykresy) oraz poniższe procentowe wyliczenie spadku cen w poszczególnych miesiącach bieżącego roku gospodarczego w porównaniu z analogicznemi cenami lat poprzednich:

Procentowy spadek zbóż w stosunku do r. 1927/28 i 1928/29.

	żyto		pszenica		jęczm. brow.		owies	
	w porównaniu do analogicznych miesięcy							
	1927	1928	1927	1928	1927	1928	1927	1928
1929 sierpień . .	30%	27%	6%	1%	22%	19%	24%	31%
wrzesień . .	37 „	31 „	18 „	7 „	27 „	20 „	32 „	31 „
październik .	37 „	30 „	21 „	8 „	31 „	22 „	32 „	30 „
listopad . .	33 „	24 „	16 „	8 „	32 „	24 „	32 „	30 „
grudzień . .	33 „	22 „	22 „	13 „	29 „	20 „	35 „	31 „
	1928	1929	1928	1929	1928	1929	1928	1929
1930 styczeń . .	40%	30%	21%	13%	34%	24%	46%	42 „
luty	48 „	38 „	27 „	21 „	40 „	30 „	51 „	47 „
marzec . . .	59 „	47 „	34 „	28 „	46 „	36 „	58 „	52 „
Przec. w okresie VIII. 1927—III. 1928	40%		21%		33%		39%	
Przec. w okresie VIII. 1928—III. 1929		31%		12%		24%		37%

Zestawienie przeciętnych miesięcznych cen ziemiopłodów

Według notowań Giełdy Zbożowej i Towarowej w Poznaniu.

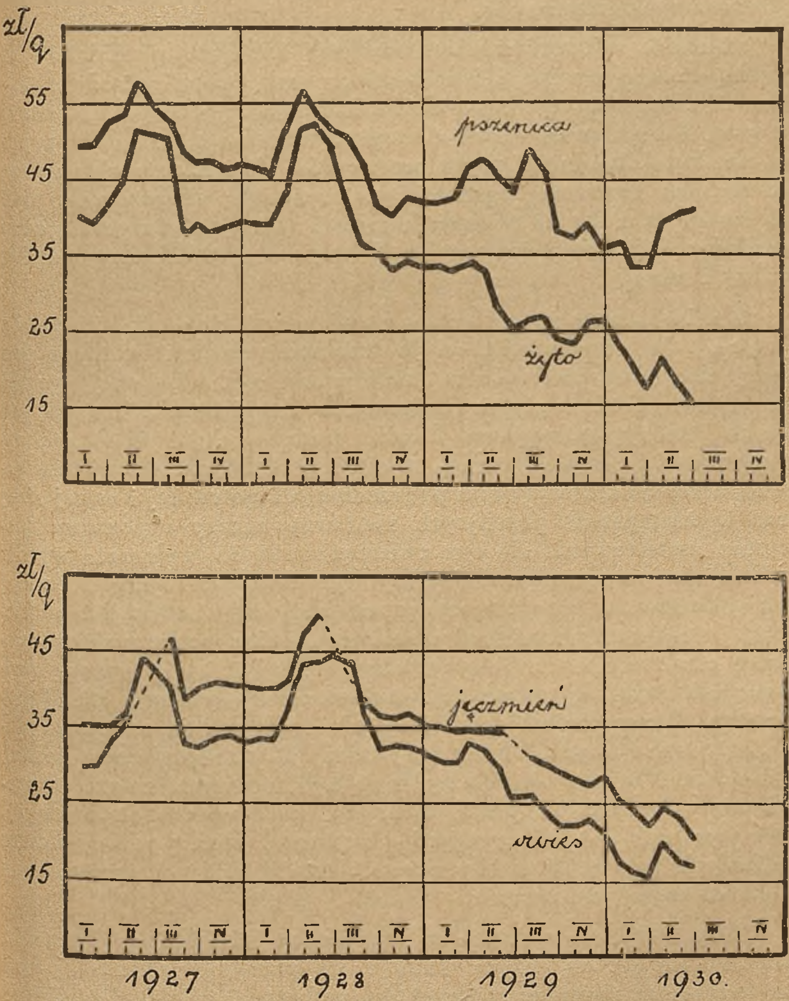
W złotych za 100 kg.

Rok 1929

(W ładunkach wagonowych — parytet Poznań).

Miesiąc	Żyto	Pszenica	Jęczmień browarn.	Jęczmień przemiał.	Owies	Otręby żytnie	Otręby pszenne	Mąka żytnia 70%	Mąka pszenna 65%	Ziemniaki jadalne	Ziemniaki fabryczne (przy 20% skrobi)	Groch polny	Groch Wiktorja	Groch Folgera	Seradela	Łubin żółty	Łubin niebieski	Siano luźne	Siano prasowane	Słoma luźna	Słoma prasowana	Buraki cukrowe
Styczeń . . .	33,58	41,99	35,00	32,65	30,96	25,88	25,74	46,91	61,09	—	—	46,26	66,68	60,44	49,00	30,00	25,50	14,85	18,00	5,78	6,92	Przeciętna cena płacona przez 18 pozn. cukrowni w kampanji 1928/29 wynosiła 6,41 zł za 100 kg
Luty	33,11	42,52	34,80	32,85	30,83	25,45	25,57	46,93	61,25	—	—	45,50	64,53	55,50	56,30	30,10	25,50	14,75	18,00	4,91	6,59	
Marzec . . .	33,96	46,73	34,50	32,75	33,50	25,68	27,07	48,86	66,89	8,75	6,25	46,07	65,64	56,64	59,14	32,21	25,50	14.75	18,00	4,94	6,94	
Kwiecień . . .	32,84	47,02	34,50	32,89	32,31	25,25	26,61	47,43	66,78	8,04	6,23	46,31	66,50	57,50	66,93	37,53	25,50	15,69	18,00	4,63	6,63	
Maj	28,71	45,42	34,44	31,93	29,90	22,47	26,05	42,43	66,10	7,40	6,00	46,50	66,50	57,50	67,50	34,80	25,50	15,88	18,00	4,58	6,48	
Czerwiec . . .	25,93	43,71	—	28,04	26,00	19,63	21,83	38,96	65,54	—	—	—	—	—	—	36,54	26,67	16,00	—	4,50	6,25	
Lipiec	26,02	49,00	—	28,57	26,41	19,57	21,64	39,59	73,36	—	—	—	—	—	—	42,64	30,07	9,50	—	5,70	—	
Sierpień . . .	26,74	45,99	30,38	28,29	24,97	20,32	22,39	40,89	72,19	—	—	—	66,33	—	—	44,50	32,50	9,00	11,00	3,75	5,53	
Wrzesień . . .	24,58	38,81	29,41	25,50	22,16	18,10	19,98	37,76	61,12	—	4,20	40,00	58,59	48,68	—	—	—	9,00	11,00	3,50	4,50	
Październik . .	23,88	37,06	28,18	25,50	22,66	16,56	18,56	35,73	58,04	—	4,00	40,00	54,56	45,91	—	—	—	8,63	10,63	3,25	4,31	
Listopad . . .	25,99	39,34	27,81	25,91	23,03	16,61	18,58	39,56	60,48	—	3,80	40,00	50,78	44,25	—	—	—	8,50	10,50	3,35	4,35	
Grudzień . . .	26,08	36,25	28,36	25,04	21,66	16,50	18,64	39,68	58,18	—	3,80	38,71	44,36	42,64	—	—	—	8,50	10,50	3,14	4,17	
Przeciętna roczna . . .	28,46	42,84	31,74	29,16	27,03	21,00	22,72	42,06	64,25		4,90	43,26	60,45	52,12				12,08	14,36	4,34	5,70	
Przeciętna 1929 r. w stosunku do przeciętnej 1928 r. (= 100)	70	90	79	78	73	71	80	72	93		79	89	86	84				119	86	111	117	92
Rok 1930																						
Styczeń . . .	23,43	36,56	26,61	23,03	18,03	14,97	17,16	36,78	58,28	—	—	33,59	39,06	37,56	21,71	24,00	21,00	8.25	10,00	2,88	3,97	
Luty	20.30	33,44	24,25	20,03	16,38	13,11	15,48	32,41	54,72	—	—	28,44	33,09	30,38	19,13	24,00	21,00	8,00	9,50	2,88	3,74	
Marzec. . . .	17,92	33,61	22,22	18,88	15,85	12,49	14,88	30,57	54,15	—	—	27,50	30,22	27,50	21,61	24,00	21,00	7,90	9,50	—	3,40	

Niemniej katastrofalnie kształtowały się ceny ziemniaków jadalnych i fabrycznych, na które zbyt również był niezwykle nikły. Wskutek dobrego urodzaju ziemniaków w krajach Zachodnich

Ruch cen pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa na Giełdzie Zbożowej i Towarowej w Poznaniu za 1927-1930.

Europy, do których rozwinął się w ubiegłych latach znaczniejszy eksport ziemniaków jadalnych i sadzeniaków Woj. Poznańskiego, eksport ten w roku sprawozdawczym utrzymał się tylko w bardzo ograniczonych rozmiarach.

Również nieporównianie mniejszy był zbyt ziemniaków do przemysłowego okręgu Górnośląskiego przy cenach zaledwie 4,— zł za 100 kg najlepszych gatunków ziemniaków jadalnych. Zapotrzebowanie fabryk przetworów ziemniaczanych na ziemniaki fabryczne, na skutek trudności zbytu przetworów ziemniaczanych na przeładowanych towarem zagranicznych rynkach odbiorczych, było bardzo słabe. Fabryki w ciągu kampanji płaciły coraz gorsze ceny, obniżając stopniowo cenę za kg % mączki z 21,0 groszy na 19,5 groszy i mniej.

Zwierzęta rzeźne i artykuły produkcji zwierzęcej. W przeciwieństwie do fatalnych warunków zbytu produkcji zbożowej, panowała w dziale produkcji hodowlanej w ciągu całego niemal okresu sprawozdawczego konjunktura naogół pomyślna. Dobry urodzaj traw i roślin pastewnych, a także obfitość słomy i taniość zboża i otrąb, umożliwiły szybką restytucję inwentarza, uszczuplonego w ciągu poprzedniej długotrwałej i ostrej zimy oraz w następstwie przebytych niedawno zarazy i pomoru. Korzystne kształtowanie się cen zwierząt rzeźnych, zwłaszcza wysoki poziom cen trzody chlewnej, przy względnej stabilizacji i dobrej konjunkturze zbytu zagranicznego, oddziaływały zachęcająco w kierunku zwiększenia produkcji zwierzęcej, która wobec niskiego poziomu cen zboża i okopowych, okazywała względnie wysoką rentowność i stała się wobec tego najpoważniejszą i najbardziej powszechną formą inwestowania kapitału w drobnych zwłaszcza gospodarstwach rolnych. Objaw ten znalazł potwierdzenie w wysokich cenach cieląt w stosunku do bydła rosłego, ponieważ na rzeź sprzedawano tylko cielęta przedstawiające małą wartość hodowlaną, oraz wysokich cenach prosiąt i okresowym braku podaży nawet podrosłych już sztuk trzody mięsnej, która była przetrzymywana celem dalszego podtuczenia.

Ceny zwierząt rzeźnych na Targowicy Miejskiej w Poznaniu utrzymywały się do końca 1929 r. na poziomie zadawalającym dla wszystkich zwierząt rzeźnych (p. wykresy i tabele). Przeciętne ceny całoroczne były w stosunku do cen przeciętnych roku poprzedniego wyższe cokolwiek dla bydła w kat. buhajów, o 4% dla owiec, o 12—17% dla cieląt oraz wyższe o 17% dla świń wszystkich kategoryj.

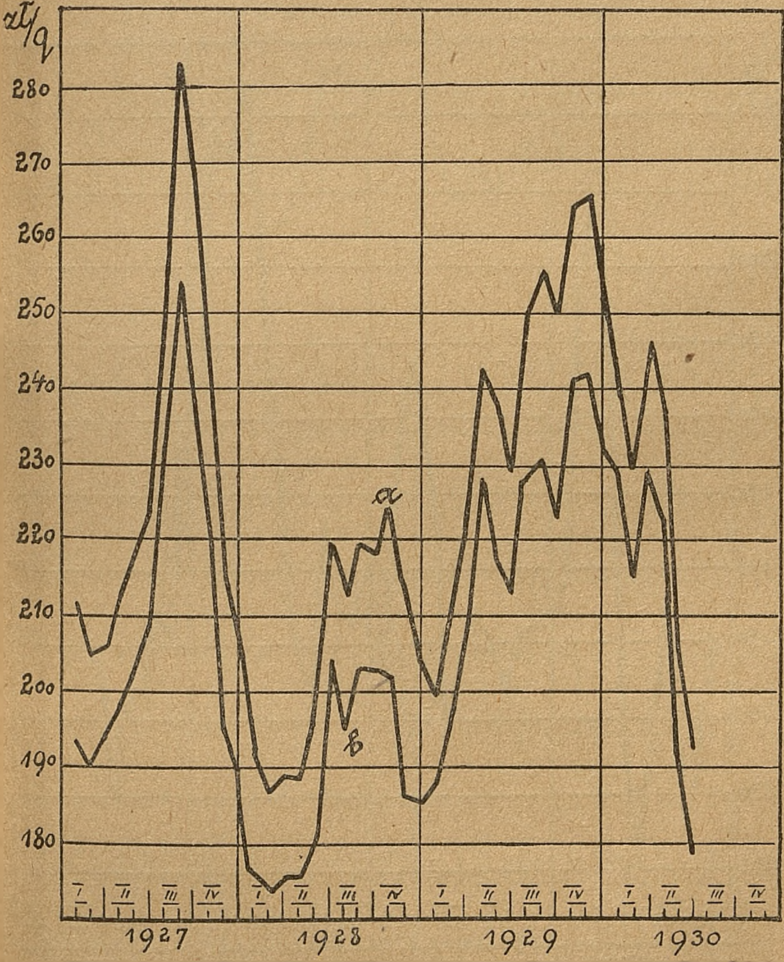
Zestawienie przeciętnych miesięcznych cen zwierząt rzeźnych

Według notowań Targowicy Miejskiej w Poznaniu — loco targowica, łącznie z kosztami handlowemi.

W złotych za 100 kg żywej wagi.

Rok 1929

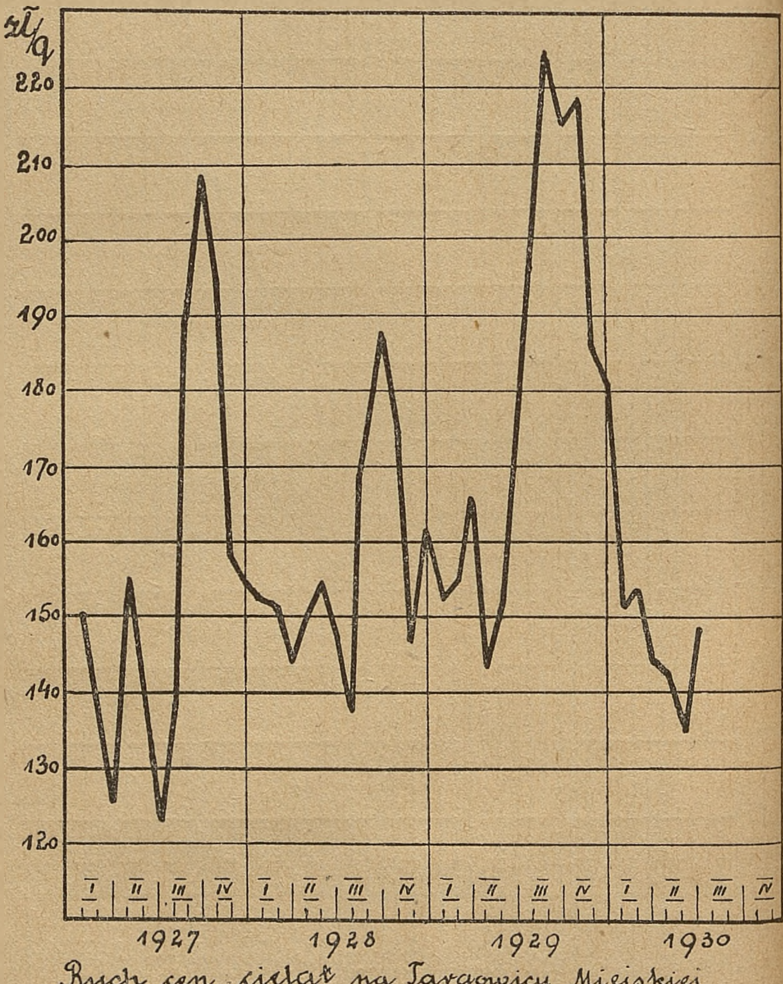
Miesiąc	Woły			Buhaje			Krowy i jałówki			Cielęta			Owce			Świnie				
	Pełnomięsiste, wytuczone, nie-oprzęgane	Mięsiste, tuczone młodsze do lat 3	Mięsiste, tuczone starsze	Wytuczone, pełnomięsiste	Tuczone, mięsiste	Nietuczone, dobrze odżywione	Wytuczone, pełnomięsiste	Tuczone, mięsiste	Miernie odżywione	Najprzedniejsze cielęta wytuczone	Tuczone cielęta	Dobrze odżywione	Wytuczone, pełnomięsiste jagnięta i młodsze skopy	Tuczone starsze skopy i maciorki	Dobrze odżywione	Pełnomięsiste od 120 do 150 kg żywej wagi	Pełnomięsiste od 100 do 120 kg żywej wagi	Pełnomięsiste od 80 do 100 kg żywej wagi	Mięsiste ponad 80 kg	Świnie bekonowe
Styczeń . . .	154,67	137,00	120,00	148,50	135,00	121,00	157,50	139,50	121,75	168,00	152,50	141,75	143,34	127,34	104,67	200,00	193,75	188,50	178,75	178,75
Luty	147,75	127,00	—	151,75	137,00	121,50	158,25	144,00	123,75	168,50	154,75	145,50	152,25	138,00	117,34	211,75	205,00	197,63	188,50	188,50
Marzec . . .	146,00	128,00	—	148,00	138,00	122,25	154,75	143,38	127,50	178,40	165,40	154,20	165,00	146,67	119,00	222,33	216,67	209,17	200,33	200,33
Kwiecień . . .	150,70	133,10	105,00	152,60	140,60	126,40	158,00	144,00	128,80	156,05	143,40	131,80	152,00	139,20	120,00	242,75	236,15	228,35	220,35	220,35
Maj	146,17	130,00	—	154,25	141,00	123,75	139,00	123,00	102,00	173,25	152,25	133,25	140,25	121,75	—	238,00	228,50	217,75	204,25	204,25
Czerwiec . . .	151,50	—	—	163,25	150,75	132,25	148,00	134,25	108,00	199,25	175,50	150,50	146,25	128,25	109,00	229,50	220,25	213,25	200,25	200,25
Lipiec	152,25	—	—	161,00	149,00	129,20	149,20	137,05	105,50	217,00	196,80	174,80	137,00	124,20	114,00	250,20	241,00	228,20	213,00	213,00
Sierpień . . .	155,70	—	—	165,25	153,25	134,00	154,00	136,00	95,00	241,50	224,50	197,50	162,25	144,50	123,17	256,00	248,00	231,00	—	—
Wrzesień . . .	155,50	—	—	165,00	150,75	131,25	153,00	132,00	95,00	241,25	215,25	195,00	156,67	137,50	123,25	249,75	240,50	223,50	205,00	205,00
Październik . .	151,00	—	—	162,60	146,20	130,20	160,00	136,80	96,00	239,00	218,60	186,25	155,40	138,80	114,60	264,20	254,00	241,60	227,20	227,20
Listopad . . .	152,00	140,25	123,75	151,13	140,50	123,75	155,13	140,40	99,40	205,75	186,75	170,00	142,00	126,67	116,00	265,50	253,75	241,75	228,00	228,00
Grudzień . . .	152,00	139,00	123,00	147,75	134,50	121,25	147,90	134,90	95,00	201,25	181,00	165,00	139,50	121,00	111,00	252,25	243,38	232,25	218,50	218,50
Przeciętna roczna . . .	151,27	133,48	117,94	155,92	143,05	126,48	152,89	137,11	108,14	199,10	180,56	162,13	149,33	131,16	106,00	240,19	231,75	221,08	207,65	207,65
Przeciętna 1929 r. w stosunku do przeciętnej 1928 r. (= 100)	97	96	85	102	101	101	92	92	85	117	115	112	104	104	101	117	117	117	117	—
Rok 1930																				
Styczeń . . .	139,33	130,25	116,00	138,75	127,00	116,25	137,82	125,38	92,25	165,75	151,75	140,50	144,00	131,00	119,00	242,63	236,50	229,00	215,75	215,75
Luty	137,00	125,00	114,00	135,75	122,75	110,50	129,25	116,38	87,50	165,25	153,50	138,75	143,50	133,75	120,83	229,75	222,50	215,75	206,00	208,75
Marzec . . .	135,00	123,00	112,00	133,00	120,00	107,00	128,13	114,75	86,75	157,50	144,50	130,75	139,50	130,25	119,75	246,50	237,50	229,50	220,00	229,50

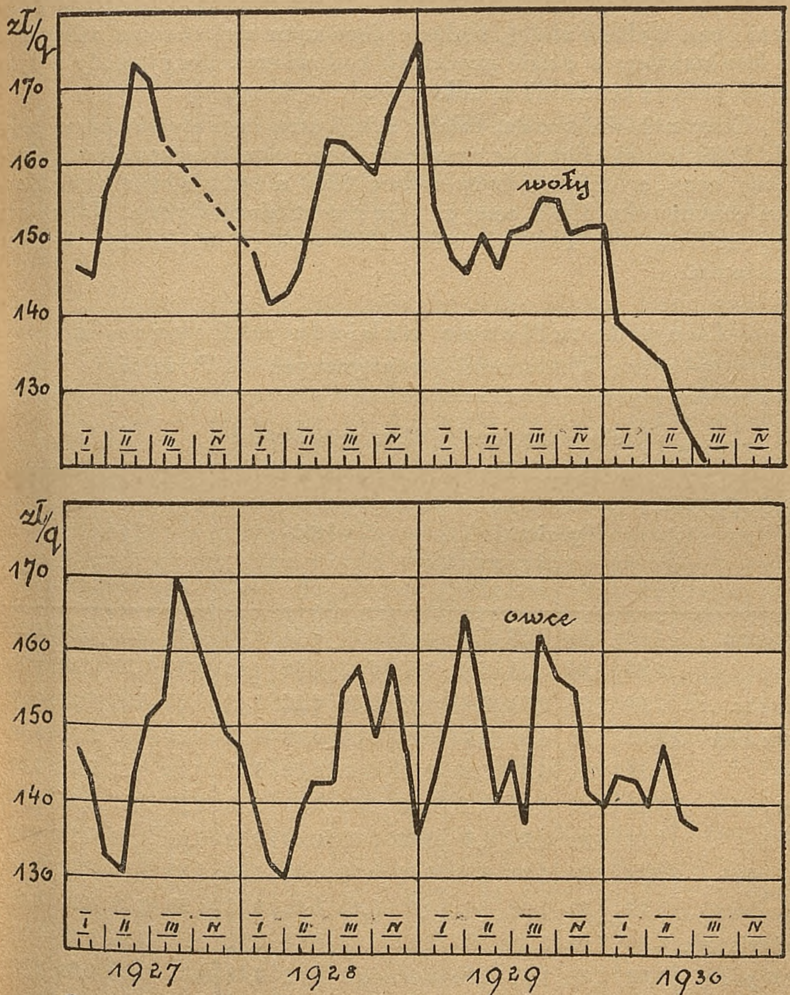
Ruch cen trzody chlewnej na Targowicy Miejskiej w Poznaniu za 1927 - 1930.

a - pełnomięsiste od 120-150 kg. żywej wagi.

b - pełnomięsiste od 80-100 kg. żywej wagi.

Ruch cen cieląt na Targowicy Miejskiej w Poznaniu za 1927 - 1930.

Ruch cen bydła i owiec na Targowicy Miejskiej w Poznaniu za 1927-1930.

woły - pełnomięsiste, wytuczone, nieoprzęgane

owce - wytuczone, pełnomięsiste jagnięta i młodsze skopy.

Jednakże już I. kwartał 1930 r. przyniósł dość znaczne osł bienie cen bydła i cieląt, będące pierwszym zwiastunem załamani się konjunktury w dziale produkcji hodowlanej. Ceny trzody w ty czasie jeszcze tendencji spadkowej nie wykazywały.

Ceny nabiału (masła, mleka i jaj) utrzymywały się przez ca rok 1929 mniej więcej w granicach cen roku poprzedniego, prz ciętne ceny całoroczne były wobec tego niemal równe analogic nym cenom roku 1928, ceny za jaja nawet nieco wyższe. Natomia ceny nabiału w I. kwartale roku 1930 uległy już bardzo silnem obniżeniu.

Ceny detaliczne nabiału w Poznaniu
(Według Wiadomości Statystycznych m. Poznania).

Rok 1929	Masło (niesolone) w zł za 1 kg				Mleko (niezbierane) w zł za 1 litr				Jaja w zł za sztukę			
	Tydzień				Tydzień				Tydzień			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Styczeń . .	7,60	7,60	7,60	7,60	0,40	0,40	0,40	0,40	0,28	0,28	0,35	0,3
Luty . . .	7,60	8,00	8,00	8,00	0,40	0,42	0,42	0,44	0,30	0,32	0,40	0,5
Marzec . .	7,60	7,60	8,00	6,80	0,42	0,42	0,42	0,42	0,45	0,25	0,25	0,2
Kwiecień .	6,80	6,80	6,80	6,80	0,38	0,38	0,38	0,38	0,22	0,17	0,18	0,1
Maj . . .	6,80	7,20	6,80	7,20	0,38	0,42	0,42	0,42	0,18	0,18	0,18	0,1
Czerwiec .	6,80	6,80	6,80	6,80	0,40	0,40	0,40	0,40	0,17	0,17	0,17	0,1
Lipiec . .	6,80	6,80	6,80	6,80	0,40	0,40	0,40	0,40	0,18	0,18	0,18	0,1
Sierpień. .	6,80	6,80	6,80	6,80	0,40	0,40	0,40	0,40	0,19	0,18	0,18	0,1
Wrzesień .	7,20	7,20	7,60	7,60	0,40	0,40	0,42	0,42	0,20	0,20	0,20	0,2
Październik	7,60	7,60	7,60	7,60	0,42	0,42	0,42	0,42	0,20	0,22	0,22	0,2
Listopad .	7,60	7,60	7,60	7,20	0,42	0,42	0,42	0,42	0,25	0,25	0,25	0,2
Grudzień .	7,20	7,20	7,20	7,20	0,42	0,42	0,42	0,42	0,28	0,28	0,28	0,2
Przeciętna roczna .	7,24				0,41				0,24			
Rok 1930												
Styczeń . .	7,20	6,60	6,00	6,00	0,42	0,40	0,36	0,36	0,28	0,26	0,20	0,1
Luty . . .	6,40	6,40	6,40	6,40	0,36	0,36	0,36	0,36	0,16	0,16	0,16	0,1
Marzec . .	0,46	6,40	6,40	6,40	0,36	0,36	0,36	0,36	0,15	0,15	0,15	0,1

PAŃSTWOWA POLITYKA ROLNA W ROKU 1929/30 i JEJ WPŁYW NA STOSUNKI ROLNICZO-GOSPODARCZE.

Celem, jeżeli nie opanowania, to w każdym razie złagodzenia zbyt ostrych objawów kryzysu rolniczego, a w szczególności celem przeciwdziałania zniżce cen produktów rolnych, zastosował Rząd w ciągu roku sprawozdawczego cały szereg zarządzeń, po części o charakterze doraźnym, a które jednak częściowo stanowią zasadniczy zwrot w stosowanej w latach poprzednich polityce rolnej Państwa.

Dla zaspokojenia głodu gotówkowego na wsi i umożliwienia rolnikom przetrwania depresji cen zbożowych, co do których początkowo można się było jeszcze łudzić, że będzie ona zjawiskiem tylko przejściowem, uruchomił Rząd już z początkiem roku gospodarczego dość znaczne, jak na ówczesne stosunki, środki kredytowe w postaci rolniczego kredytu zastawowego. Wskutek jednak zbyt skomplikowanej procedury, związanej z uzyskaniem pożyczek zastawowych, tutejsi rolnicy początkowo tylko w małej mierze mogli z tej pomocy korzystać. Po uproszczeniu powyższych formalności rozprowadzenie kredytu wśród rolników odbywało się w tempie ożywionem, tak, że już w miesiącu grudniu kwota z części przeznaczonej na Wielkopolskę została niemal całkowicie wyczerpana. Z powodu stosunkowo bardzo wysokich kosztów tej formy kredytu przy mniejszych pożyczkach, mała własność rolna z zastawowego kredytu rolniczego niemal wcale korzystać nie mogła. Niezależnie od powyższej sumy również uruchomiono za pośrednictwem banków państwowych dalsze kredyty dla spółdzielni rolniczo-handlowych oraz młynów na zakup żyta i pszenicy.

W dziedzinie obrotu zbożowego z zagranicą zostały zniesione wszelkie istniejące jeszcze ograniczenia i cła wywozowe od zbóż i artykułów przemiału, tak, że z dniem 1. września 1929 r. zaistniał wolny wywóz wszystkich zbóż. Celem ułatwienia wywozu zbóż, został zniesiony podatek obrotowy od transakcyj eksportowych zboża, jak również dla ożywienia eksportu rolniczego zniesiono wzgl. zawieszono podatek obrotowy przy wywozie całego szeregu dalszych artykułów rolniczych, zwierząt rzeźnych, przetworów produkcji zwierzęcej i artykułów przemysłu rolnego.

W uzupełnieniu wprowadzonych już z końcem 1928 r. ceł przywozowych na zboża chlebowe żyto i pszenicę, rozbudowany został w roku sprawozdawczym system ochrony celnej w stosunku do wszelkich innych zbóż i produtków przemiału. Wysokość uzy-

skanej ochrony celnej uwidocznia poniższe porównanie stawek obowiązujących w roku gospodarczym 1929/30 ze stanem poprzednio istniejącym:

W zł od 100 kg	Wysokość ceł poprzednich	Cła obowiązujące w r. 1929/30
pszenica (od 16. 12. 28.)	11,—	11,—
żyto (od 2. 11. 28.)	11,—	11,—
owies	bez cła	11,—
jęczmień	„ „	11,—
kukurydza	„ „	6,—
gryka	„ „	6,—
proso	„ „	3,—
groch	„ „	6,—
fasola	„ „	6,—
mąka żytnia	5,—	16,50
mąka pszenna	19,50	19,50
mąki osobno niewymienione	5,20	16,50
kasza jęczmienna	6,50	17,—
kasza gryczana i jaglana	6,50	11,—
kasze osobno niewymienione	14,30	18,—

Jakkolwiek mogą istnieć słuszne zastrzeżenia co do wysokości wprowadzonych stawek celnych oraz co do zachowania przy cłach zbożowych klauzuli, uprawniającej Ministerstwo Skarbu do zwalniania w poszczególnych wypadkach pewnych transportów zboża od cła przywozowego, to jednak wprowadzone cła chronią już w pewnej mierze przed przywozem do kraju zboża obcego, które obniżało ceny na naszym rynku wewnętrznym.

Wszystkie jednak wspomniane środki, do których zaliczyć jeszcze trzeba zniesienie ograniczeń przemiałowych pszenicy i złagodzenie przepisów przemiałowych dotyczących żyta — postulat rolniczy całkowitego zniesienia ograniczeń przemiałowych w stosunku do żyta nie został zrealizowany — nietylko, że nie zdołały wpłynąć na podniesienie cen zbożowych, ale nie były nawet w stanie przeciwdziałać dalszej postępującej zniżce.

W tych warunkach dopiero nastąpiła realizacja wysuwanego już oddawna przez organizacje rolnicze postulatu premjowania eksportu zbożowego, jako w danych warunkach jedynego środka, który zdawało się, mógłby doprowadzić do podciągnięcia cen zbożowych do poziomu opłacalności. Rozporządzeniem Ministrów Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa z dnia 6 listopada

1929 r. zostały wprowadzone z dniem 16 listopada premje gotówkowe przy wywozie zbóż, produktów przemiału i słodu, udzielane pod postacią t. zw. „zwrotu cła"; premje wynosiły od 100 kg:

dla owsa i jęczmienia . . . . 4,— zł
dla żyta i pszenicy . . . . 6,— „
dla mąki, kaszy jęczmiennej i słodu . 9,— „

Do wydawania zaświadczeń uprawniających eksporterów do otrzymania premji, upoważniony został stworzony ad hoc „Związek Eksporterów Zboża Rzeczypospolitej Polskiej" z siedzibą w Poznaniu.

O ile chodzi o efekt premij wywozowych na kształtowanie się cen zbożowych w kraju, pewien dodatni wpływ na utrzymanie cen względnie lekką zwyżkę cen premje niewątpliwie wywarły, jednakże efekt ten nie odpowiadał tym oczekiwaniom, które w chwili wprowadzenia premij poprzednio żywiono.

Przyczyna tego leży po części w samym początkowym założeniu akcji premjowej traktowanej jako zarządzenie przejściowe, mające obowiązywać tylko do dnia 15 kwietnia 1930 r. Warunek ten musiał spowodować już z góry ogromne wzmożenie podaży zboża za wspomniany okres, co przekreśliło wpływ premij na poziom cen. Również ujemny skutek wywarło wydawanie zaświadczeń wywozowych w miesięcznych kontyngentach, ponieważ po wyczerpaniu danego kontyngentu wyzyskanie ewent. dalszej jeszcze istniejącej konjunktury wywozowej nie było możliwe, zaś kontyngent zaświadczeń przypadający na miesiące, w których wywóz się nie kalkulował, nie mógł być wyzyskany. Dalszem następstwem kontyngentowania zaświadczeń wywozowych było zjawisko dwuch cen, ceny eksportowej i wewnętrznej, co w dużej mierze pozbawiło producenta rolnego udziału w premji wywozowej.

Wreszcie, umowne wstrzymanie wywozu premjowanego w okresie rokowań o porozumienie żytnie z Niemcami w sprawie rynków skandynawskich, pozbawiło eksporterów możności wykorzystania istniejącej w tym właśnie okresie względnie korzystnej konjunktury wywozowej na wspomniane rynki odbiorcze. Dana przez Niemcy, za wspomniane dobrowolne ograniczenie polskiego eksportu, rekompensata w postaci odkupu 20.000 tonn żyta z państwowej rezerwy zbożowej (po cenie o parę złotych wyższej, niż ówczesna cena rynkowa) nie uwidoczniła się w odprężeniu polskiego rynku zbożowego.

W dziedzinie zbytu artykułów produkcji zwierzęcej przypada na rok sprawozdawczy szereg postanowień

ustawowych o doniosłem znaczeniu, których dodatni wpływ zaznaczył się już w roku sprawozdawczym. Przedewszystkiem zasługuje na uwagę sprawa uregulowania eksportu masła i ustanowienia kontroli masła eksportowego. Z powodu trudności wprowadzenia już obecnie całkowitej standaryzacji masła, zostało rozporządzeniem z dnia 19 września 1929 r. ustanowione (od dnia 1 grudnia 1929 r.) prohibicyjne cło wywozowe (w wysokśći 600,— zł od 100 kg) z tem, że od cła jest zwalniane masło naturalne krowie o zawartości wody nie wyżej 16% oraz nie posiadające domieszki innych tłuszczów oraz innych niewłaściwych domieszek. Kontrolę masła wykonują i wydają zaświadczenia uprawniające do bezcłowego wywozu upoważnione przez Ministerstwo Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa instytucje kontrolne; jako takie na teren działalności w Woj. Poznańskiem upoważnione zostały: Związek Gospodarczy Spółdzielni Mleczarskich w Poznaniu, Centrala Mleczarska „Molkereizentrale" w Poznaniu oraz Izby Przemysłowo-Handlowe w Poznaniu i Bydgoszczy na okręg swej działalności. Równocześnie została rozporządzeniem z dnia 20 września 1929 r. udzielona dla masła, odpowiadającego warunkom eksportowym, premja wywozowa („zwrot cła") w wysokości 20,— zł za 100 kg.

Wpływ wspomnianego systemu kontroli, organizacji i premjowania eksportu masła, który jest traktowany jako system niejako przygotowawczy do wprowadzenia standaryzacji masła eksportowego w pełnem tego słowa znaczeniu, wyraził się już w widocznej poprawie jakości masła, dostarczanego przez mleczarnie na eksport oraz w wzmagającem się tempie eksportu masła, jak również w poprawie cen, uzyskiwanych za nasze masło na zagranicznych rynkach odbiorczych; z punktu widzenia rolniczego trzeba to uznać jako ewolucję w kierunku korzystnego układu warunków rentownej produkcji mlecznej w rolnictwie.

Celem podniesienia rentowności produkcji i zdolności eksportowej przetworów mięsnych i tłuszczów zwierzęcych zostały rozporządzeniem z dnia 9 stycznia 1930 r. wprowadzone premje wywozowe („zwrot cła") przy wywozie wszelkiego rodzaju przetworów mięsnych (solonych, peklowanych, wędzonych, suszonych lub konserwowanych również w puszkach, słoniny solonej lub wędzonej, smalcu) w wysokości 15,— zł od 100 kg (na wzór i w wysokości obowiązującej już od lutego 1929 r. premji przy wywozie bekonów i szynek). Wreszcie zostały rozporządzeniem z dnia 9 kwietnia 1930 r. przystosowane do warunków produkcji i wymagań rynków zagranicznych postanowienia w przedmiocie gatunkowania i opakowania jaj, wywożonych zagranicę.

PLAN POMOCY DORAŹNEJ DLA ROLNICTWA.

Pod naciskiem groźnej sytuacji w rolnictwie przystąpiło Ministerstwo Rolnictwa w 1930 r. do opracowania zasad „planu doraźnej pomocy dla rolnictwa". Na konferencjach w dniach 29 i 30-go stycznia ustalony został z przedstawicielami centralnych organizacyj rolniczych i rolniczo-handlowych szczegółowy projekt zarządzeń w dziedzinie polityki zbożowej, podatkowej, ubezpieczeniowej, celnej, taryfowej i innych, których zastosowanie przedstawiciele rolnictwa uznali za konieczne w interesie, jeśli nie opanowania, to w każdym razie częściowego chociażby złagodzenia skutków kryzysu rolniczego.

Postulaty rolnictwa Wielkopolskiego do „planu pomocy doraźnej" zostały ustalone przez Sekcję Ekonomiczną Wielkopolskiej Izby Rolniczej (posiedzenie w dniu 22 stycznia 1930 r.) i przedłożone Ministerstwu w obszernym i szczegółowo umotywowanym memorjale.

Na podstawie przyjętych przez konferencje styczniowe postulatów, uchwalił Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów w dniu 27 lutego „plan doraźnej pomocy dla rolnictwa", w którym jednak nie wszystkie z wysuniętych przez rolnictwo wniosków zostały urzeczywistnione. Przedewszystkiem postulaty w zakresie potrzeb kredytowych rolnictwa zostały uwzględnione tylko w małej części, ponieważ całkowita ich realizacja przekraczała możliwości finansowe Państwa. Przyjęty przez Radę Ministrów plan, stanowił pewną zamkniętą w sobie i logicznie skonstruowaną całość, zmierzając z jednej strony do ożywienia i zorganizowania zbytu produkcji rolnej, w pierwszej linji zboża, oraz z drugiej strony, do zmniejszenia, odroczenia i ulgowego rozłożenia płatności gotówkowych rolnictwa, których ciężar zmuszał rolników do rzucania na rynek nadmiernie wielkiej ilości produktów, co przekreślało skuteczność zarządzeń zmierzających do podniesienia poziomu cen rolniczych.

W szczególności przewidywał przyjęty „plan pomocy doraźnej" z ważniejszych zarządzeń następujące:

W dziedzinie polityki zbożowej: utrzymanie premjowania wywozu zbóż w poprzedniej wysokości poza termin 15 kwietnia 1930 r.; rozszerzenie akcji zakupu zboża przez rezerwy zbożowe w celu ożywienia popytu na rynku wewnętrznym i zreorganizowanie instytucji rezerw zbożowych w tym celu, aby mogła stanowić składową część Związku Eksporterów Zboża i skoordynować swą działalność z akcją Związku; zniesienie wszelkich ograniczeń prze-

miałowych dla żyta w odniesieniu do przemiału dokonywanego dla celów eksportowych.

W dziedzinie kredytu rolniczego: uruchomienie do dyspozycji Ministra Rolnictwa w Państwowym Banku Rolnym specjalnego kredytu na konwersję krótkoterminowego długu rolniczego, a częściowo na ożywienie handlu rolniczego. Początkowa wysokość funduszu wynosiła 22.000.000 złotych, w następnych miesiącach został fundusz ten kilkakrotnie zwiększony.

W dziedzinie spraw podatkowych: odroczenie bezpośrednich podatków państwowych obciążających rolnictwo, a zalegających do dnia 31 grudnia 1929 r. i rozłożenie zaległości na 4 raty, płatne w ciągu 1930 r.; przesunięcie terminu zeznań do podatku dochodowego z dnia 1 marca na dzień 1 maja oraz powołanie kandydatów przedstawionych przez organizacje rolnicze na członków t. zw. „komisyj odwoławczych dla spraw podatkowych"; zwolnienie od podatku przemysłowego transakcyj kupna - sprzedaży zbóż i mięsa, dokonywanych na giełdach oraz zawieszenie podatku obrotowego przy wywozie jęczmienia, bydła, trzody, koni; zawieszenie inwestycyj samorządowych w roku budżetowym 1930/31, z wyjątkiem inwestycyj już rozpoczętych, których przerwanie mogłoby narazić samorządy na wyraźne straty, oraz redukcja budżetu samorządów terytorjalnych i zakaz ściągania t. zw. składek dobrowolnych.

W dziedzinie ubezpieczeń społecznych: ograniczenie na przeciąg trzech lat wszelkich inwestycyj w instytucjach ubezpieczeniowych do najniezbędniejszych potrzeb oraz wstrzymanie świadczeń nadzwyczajnych kas chorych oraz dążenie do obniżenia składek w tych kasach chorych, które pobierały je ponad normę przeciętną; zapewnienie możności zużycia corocznie ¼ części przyrostu funduszów rezerwowych zakładów ubezpieczeń długoterminowych na kredyt rolniczy, w szczególności na zakup papierów procentowych Państwowego Banku Rolnego lub na lokaty terminowe w tym Banku; rozłożenie zaległych na 1 stycznia 1930 r. od pracodawców rolnych składek na ubezpieczenia społeczne na 3 raty półroczne, płatne w terminach: 1. października 1930 r., 1 kwietnia i 1 października 1931 r. przy jednoczesnem umorzeniu nałożonych kar; ograniczenie odsetek za zwłokę od składek ubezpieczeniowych do wysokości nie wyżej 1% miesięcznie.

Dalsze zarządzenia dotyczyły dziedziny taryf celnych i taryf kolejowych na artykuły rolnicze i artykuły produkcji rolniczej i miały na celu ochronę rynku krajowego przed konkurencją taniej produkcji rolniczej zagranicznej (n. p. tłuszcze amerykańskie) względnie przed dumpingowym przywozem, obni-

żającym ceny rynku polskiego oraz zmierzały (postanowienia dotyczące taryf kolejowych) do ułatwienia wywozu produktów rolnych z Polski.

Większość powyższych zamierzonych zarządzeń została w ciągu następnych tygodni uskuteczniona; realizacji oczekują jeszcze te, które jak większość projektowanych zmian w taryfie celnej, wymagają uchwały ciał ustawodawczych.

WPŁYW KRYZYSU ROLNICZEGO NA POŁOŻENIE GOSPODARCZE ROLNICTWA.

Omówiony w poprzednich rozdziałach spadek cen produktów rolniczych spowodował niesłychanie silne obniżenie dochodu rolnictwa w roku gospodarczym 1929/30. Wskutek tego, że za ogólnem obniżeniem się cen produktów rolnych nie podążyły ceny artykułów przemysłowych, a w szczególności ceny środków produkcji rolniczej, siła nabywcza ludności rolniczej i zdolność konsumcji gospodarczej warsztatów rolnych ogromnie zmalała. Katastrofalne dla produkcji rolniczej przesunięcie się układu cen wytwórczości rolniczej do cen produkcji przemysłowej występuje w całej jaskrawości w zestawieniu cen hurtowych artykułów rolnych i przemysłowych w porównaniu z rokiem 1927, t. j. z okresem zdrowego układu cen obu grup artykułów i pomyślnego wówczas rozwoju zarówno przemysłu jak i rolnictwa. W ewolucji poszczególnych miesięcy roku sprawozdawczego wskaźnik wspomnianych cen kształtował się następująco:

Wskaźnik miesięczny cen hurtowych. Rok 1927 = 100.

	Ogólny	Artykuły przemysłowe	Artykuły rolne	Roślinne krajowe produkty	Ziemiopłody	Przetwory	Zwierzęce produkty spożywcze
1929 VIII	95,1	103,2	84,3	74,7	69,1	80,7	99,8
IX	93,9	102,9	82,0	69,4	63,5	75,8	103,4
X	93,1	102,7	80,6	66,5	60,9	72,6	105,3
XI	94,7	102,1	84,5	72,7	66,1	78,8	105,5
XII	92,2	101,3	80,2	69,2	62,0	77,1	98,9
1930 I	88,2	99,1	74,8	64,8	57,0	73,6	91,8
II	84,9	98,2	69,3	59,4	51,8	67,9	86,2
III	85,3	98,3	70,1	61,3	52,9	70,7	84,9

Uwaga: Artykuły rolne podzielono na roślinne produkty krajowe, które znów rozbito na ziemiopłody i przetwory oraz zwierzęce produkty spożywcze.

Gdy więc ceny artykułów przemysłowych utrzymały się do końca roku 1929 na poziomie wyższym od cen roku 1927, to ceny artykułów rolnych, za wyjątkiem w niektórych miesiącach cen produktów zwierzęcych, wykazują poziom ogromnie obniżony i z miesiąca na miesiąc gwałtowanie się obniżający. Wskaźnik t. zw. grupy „ziemiopłodów“, w której mieszczą się zboża i okopowe, a więc główne artykuły zbytu rolnictwa, wykazuje w pierwszym kwartale 1930 r. już spadek prawie o 50%.

Jest rzeczą oczywistą, że w tych warunkach ogromnego względnego podrożenia wytworów przemysłowych, służących dla produkcji rolniczej, zakupy inwestycyjne rolnictwa musiały ulec jak najdalej posuniętej redukcji. Wyraziło się to w poważnem osłabieniu ruchu meljoracyjnego, w zaniechaniu budownictwa wiejskiego i remontu budynków gospodarskich, w ogromnem ograniczeniu zakupu maszyn rolniczych i zredukowaniu konsumcji nawozów sztucznych, które uwidoczniło się już w sezonie jesiennym 1929 r., głównie w nawozach fosforowych, oraz wystąpiło bardzo wybitnie w sezonie wiosennym 1930 r. w nawozach azotowych.

Zachwianie rentowności produkcji rolniczej wyraziło się w niesłychanie ciężkiem położeniu finansowem warsztatów rolnych. Uszczuplony spadkiem cen dochód gospodarczy nie starczył nawet na pokrycie bieżących rozchodów gospodarczych, to też w przebiegu roku sprawozdawczego większość warsztatów rolnych pracowała z deficytem i popadała w coraz cięższy stan nadmiernego zadłużenia i zaległości zobowiązań płatniczych, zarówno w stosunku do Państwa, samorządów i instytucyj prawno-publicznych, jak i banków i wierzycieli prywatnych. Podług danych liczbowych z poważniejszych instytucyj finansowych, handlowych i ubezpieczeniowych oraz władz skarbowych, krótkoterminowe zadłużenie rolnictwa w Woj. Poznańskiem wynosiło pod koniec naszego okresu sprawozdawczego w przybliżeniu:

w organizacjach rolniczo-handlowych i bankach oraz instytucjach spółdzielczych, tak handlowych, jak i kredytowych	177,000.000 zł
w bankach państwowych	25.000.000 „
zaległości podatkowe	5.000.000 „
zaległości w instytucjach ubezpieczeń społecznych	7.000.000 „
razem:	214.000.000 zł

W powyższem zestawieniu nie są uwzględnione obciążenia i zaległości, wynoszące bardzo poważne kwoty, których cyfrowe ustalenie nie było możliwe, a które powstały z tytułu kredytu to-

warowego i wekslowego u firm i osób prywatnych, zaległości z tytułu niewypłaconej robocizny, zaległości w opłatach i podatkach samorządowych oraz w składkach na ubezpieczenia rzeczowe.

Deficytowość produkcji rolniczej i brak widoków na rychłą poprawę sytuacji doprowadziła do zaniku tendencji ku intensyfikacji produkcji, którą obserwowaliśmy w latach ubiegłych. Zamierzenia rolników w kierunku przywrócenia zachwianej równowagi między stroną dochodową a rozchodami gospodarczemi zostały siłą położenia gospodarczego, zwrócone raczej w kierunku zmniejszenia nakładów i to zarówno kapitałowych, jak i w zbyt drogiej na obecne stosunki robociźnie, co w prostej linji prowadzi do ekstensyfikacji produkcji.

Hodowla zwierząt.

W związku z kryzysem gospodarczym, jaki przeżywało rolnictwo w roku sprawozdawczym, rolnicy-właściciele, zarówno mniejszych, jak i większych warsztatów rolnych, zwrócili baczniejszą uwagę na hodowlę i produkcję zwierzęcą. Dążenie do podniesienia hodowli i wzmożenia produkcji zwierzęcej tłumaczy się przedewszystkiem znacznie większą opłacalnością tej gałęzi produkcji w porównaniu z innemi gałęziami produkcji rolnej.

Na pierwsze miejsce wysunęła się hodowla bydła i produkcja mleka. Przeciętna mleczność obór prowadzonych pod kontrolą mleczności przez Wielkopolską Izbę Rolniczą wykazała dalszą zwyżkę w porównaniu z rokiem ubiegłym o 105 kg mleka przeciętnie rocznie od krowy. Nadmienić przytem należy, że liczba krów kontrolowanych przekroczyła w dniu 1. IV. 1930 r. 32.000 sztuk. W roku sprawozdawczym zaznaczyło się silniejsze dążenie do podniesienia hodowli bydła i zwiększenia produkcji mleka w gospodarstwach włościańskich. Bezpośrednim wynikiem tej dążności jest liczne zgłaszanie obór włościańskich do kontroli mleczności. Izba Rolnicza zorganizowała kilkanaście kółek kontroli, obejmujących wyłącznie lub znaczną większość obór mniejszej własności. Akcja ta, o ile nie zajdą nieprzewidziane przeszkody (np. pryszczyca), ma warunki dalszego rozwoju.

Pomimo ciężkiego kryzysu i w związku z tem ogólnego ograniczania wydatków inwestycyjnych, zapotrzebowanie na materjał zarodowy było w dalszym ciągu znaczne. Dowodem tego były aukcje, organizowane przez Wielkopolskie Towarzystwo Hodowców Bydła, na których spędzone buhaje miały wielki pokup. Na aukcji urządzonej na wiosnę 1930 r. liczba spędzonych buhajów nie pokryła nawet zapotrzebowania rolników. Wszystkie buhaje zostały sprzedane, osiągając stosunkowo do cen żyta ceny bardzo wysokie.

Cena bydła opasowego w czasie od 1. IV. 1929 r. do 30. III. 1930 r. uległa poważnej zniżce i to:

woły	spadły w cenie	o 15%
buhaje	„ „ „	o 14%
krowy i jałowice	„ „ „	o 20%

W roku sprawozdawczym wywóz ziemniaków zagranicę do Francji i do Niemiec został zahamowany. Cała produkcja ziemniaków w województwie Poznańskiem, poza przerobieniem w gorzelniach na spirytus monopolowy w ilościach ściśle określonych kontyngentem musiała zostać zużyta na paszę i to przeważnie na paszę dla bydła. Ponieważ ziemniaki podnoszą ilość mleka u krów, nie podnoszą jednak % tłuszczu, zużycie ziemniaków w żywieniu krów mlecznych zostało ograniczone. W przeciwieństwie wzmogło się zużycie ziemniaków dla opasów.

Wysoka cena nawozów sztucznych w stosunku do cen ziarna spowodowała, że rolnicy ograniczyli do minimum zużycie nawozów sztucznych, zastępując takowe obornikiem, którego największe ilości osiąga się przy tuczu bydła. W miesiącach zimowych jak i letnich nie spotyka się rolnika, któryby nie tuczył bydła.

W okresie miesięcy zimowych podaż bydła opasowego ogromnie się wzmogła, tak, że rynki wewnętrzne nie były w stanie przyjąć całej ilości produkcji. Ponieważ wywóz opasów do Francji i Wiednia był minimalny, spowodowało to poważną zniżkę cen.

Cena cieląt nie uległa poważniejszym wahaniom, a nawet uległa pewnej zwyżce. Większe majątki cieląt zupełnie nie sprzedają celem powiększenia własnym materjałem obory mlecznej czy też opasu, gdyż własny przychówek tuczy się krócej i daje lepsze wyniki.

W roku sprawozdawczym utrzymała się cena opasów owczych na dość wysokim poziomie, 160.— zł za 100 kg. Cena ta utrzymuje się od pierwszych dni listopada do dnia dzisiejszego z powodu eksportu bitych skopów do Francji. Obecnie starania Wielkopolskiej Izby Rolniczej idą w kierunku zdobycia dla naszych opasowych skopów rynku belgijskiego.

W hodowli trzody chlewnej praca szczególniej na początku roku sprawozdawczego nie mogła być prowadzoną jeszcze normalnie, gdyż pomór trzody chlewnej nie został jeszcze całkowicie zlikwidowany. Jednakże należy stwierdzić fakt, że cały szereg chlewni zniszczonych przez pomór ponownie rozpoczął hodowlę, dążąc do postawienia swych chlewni na poprzednim poziomie. Kierunki hodowlane naogół w roku sprawozdawczym nie uległy zmianie.

Ceny tuczników podniosły się w ostatnim roku przeciętnie o 4% wskutek dość poważnego rozwoju produkcji bekonów i eksportu świń do Pragi i Wiednia.

Hodowla trzody chlewnej i produkcja tuczników w roku 1929 została znacznie zmniejszona wskutek pomoru, tak, że spędy na targowicę w Poznaniu na tygodniowych targach nie przekraczały 2.000 sztuk, podczas gdy w innych latach dochodziły do 3.000 sztuk.

W hodowli owiec nie można zaznaczyć żadnych większych zmian. Owczarnie czołowe, produkujące materjał zarodowy, utrzymywały swe hodowle na dawniejszym poziomie. Ta gałęź hodowli z powodu wątpliwej opłacalności nie cieszyła się jednak większem zainteresowaniem rolników.

Ceny wełny spadły ogromnie i utrzymują się w granicach 13 do 16 dolarów za 100 kg.

Na podniesienie się cen wełny niema narazie żadnych widoków, ponieważ wełnie krajowej ogromną konkurencję robi wełna kolonjalna.

W hodowli drobnego inwentarza wzrosło zainteresowanie w stosunku do poprzednich lat nadzwyczajnie.

Prawdziwe zainteresowanie, a przedewszystkiem zrozumienie dla produkcji drobiu okazują dziś już, w przeciwieństkie do lat ubiełych, rolnicy i to nietylko jak dawniej — kobiety. Dawnie żaden rolnik poważniej się nad produkcją drobiu nie zastanawiał; zainteresowanie okazywało raczej drobniejsze obywatelstwo miejskie, ale ta hodowla była tylko amatorstwem, polegającem na produkcji osobników o upierzeniu odpowiadającemu wymogom standardu. Standard ten wymagał przeważnie cech nie mających nic wspólnego z użytkowością (np. liczba odnóg grzebienia, barwa ócz, barwa upierzenia) lub nawet wymagał cech obniżających nieraz bardzo użytkowość (np. duży czub u Czubatek, żółta noga u Leghornów, krótki grzbiet u Wyandottów). — Taka produkcja drobiu nie miała żadnej wartości państwowo-ekonomicznej; walory jej były tylko społeczne.

Natomiast na wsi traktowano drób jako zło konieczne; dział ten był zawsze przydzielany do gospodarstwa domowego. Drób miał przedewszystkiem mało kosztować, a nie liczono się z tem, że w stosunku do tego, co on wydaje, kosztuje jeszcze za dużo. Ci rolnicy, którzy chcieli sobie drób swój uszlachetnić, sprowadzali od amatorów okazy wystawowe, pogarszając sobie materjał znacznie, miast go polepszyć.

W roku sprawozdawczym widać pod tym względem duże zmiany. Do przekonania rolnika trafia możliwość lepszej opłacalności

produkcji jaj w stosunku do niektórych innych gałęzi gospodarstwa wiejskiego. Hasło głoszone od lat, by nie nabywać drobiu u hodowców-wystawców, lecz tylko u tych hodowców, którzy na konkursach nieśności wykazują dobre rezultaty, trafia na podatny grunt.

Chcąc podnieść ten dział produkcji rolniczej, Wielkopolska Izba Rolnicza zaangażowała w miejsce dotychczasowego inspektora, który podał się wobec braku zdrowia do emerytury, nowego kierownika w osobie inż. Dr. Jerzego Szumana, który już poprzednio na własną rękę rozwinął z doskonałem powodzeniem akcję doradczą w hodowlach drobiu Wielkopolski.

Powszechna Wystawa Krajowa. W słowach wstępnych sprawozdania z działalności Wydziału Hodowli Zwierząt musimy jeszcze zaznaczyć, że prawie cały personel tego wydziału brał czynny udział przy ogranizowaniu działu hodowlanego na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu, wystawy, która zgromadziła ogromną liczbę (zgórą 5000) zwierząt. Naczelnik Wydziału p. Doc. Dr. T. Konopiński zaangażowany został na dyrektora działu rolniczego P. W. K. i dlatego przejściowe kierownictwo wydziału powierzono inspektorowi hodowli p. inż. Stefanowi Hoserowi.

Skład fachowy wydziału przedstawiał się w roku sprawozdawczym, jak następuje:

Doc. Dr. Tadeusz Konopiński — Naczelnik Wydziału Hodowli Zwierząt i Kierownik Wielkopolskiego Towarzystwa Hodowców Bydła oraz Wlkp. Związku Hodowców Trzody Chlewnej, inż. Stefan Hoser — zastępca naczelnika i kierownik kontroli użytkowości bydła, Zygmunt Jasielski — inspektor hodowli bydła i owiec oraz kierownik Wielkopolskiego Towarzystwa Hodowców Owiec i Właścicieli Owczarń, Władysław Fengler — inspektor hodowli bydła czerwonego i od spraw włościańskich przy pomocy innych inspektorów hodowli, Wacław Swinarski — inspektor hodowli koni, płk. emer. Zygmunt Studziński — kierownik Wlkp. Związku Hodowców Konia Szlachetnego w Wielkopolsce, inż. Edward Appenheimer — inspektor hodowli trzody chlewnej, Dr. Jan Zeńczak — kierownik referatu weterynaryjnego, Dr. Stanisław Szczuka — lekarz weterynarji, kierownik laboratorjum bakterjologicznego, inż. Dr. Jerzy Szuman — kierownik referatu hodowli drobnego inwentarza. Poza

tem szereg specjalistów praktykowało w poszczególnych referatach wydziału (3 w hodowli drobnego inwentarza i 1 w hodowli trzody chlewnej).

Według dziennika liczba korespondencyj w roku sprawozdawczym wynosiła 6010. Liczba ta nie zawiera kilku tysięcy korespondencyj z metryczkami urodzeń, ocieleń, oprosień, ożrebień. Ogólną liczbę korespondencyj wydziału można oznaczyć na około 9000.

Wyjazdów dokonali inspektorzy hodowli według księgi objazdowej 1577, załatwiając przy każdym objeździe czynności często w kilku miejscowościach.

Wydział Hodowli Zwierząt obejmuje całokształt pracy hodowlanej w Wielkopolsce zarówno wśród mniejszej, jak i większej własności. Dążeniem wydziału jest łączenie wykonywania pokrewnych czynności na wzór organizacyj hodowlanych zagranicą, w celu zaoszczędzenia czasu i kosztów. Np. opłata za kontrolę mleczności jest nieomal 50% niższa, za badanie zwierząt na gruźlicę wynosi zaledwie 30% kosztów płaconych w innych dzielnicach kraju. Inspektorzy hodowli przy wyjeździe służbowym na licencje bydła zapisanego do ksiąg rodowodowych jednocześnie badają wykonywanie kontroli mleczności, kontrolują pobliskie stacje buhajów i knurów, zakupując ewentualnie materjał rozpłodowy dla włościan, nie likwidując za te czynności żadnych dodatkowych kosztów. W ten sposób wiele czynności wykonywanych jest możliwie oszczędnie.

I. HODOWLA KONI.

Konjunktura na rynku końskim, która od wiosny aż do miesiąca września była zwyżkowa, mianowicie na konie cięższe — robocze, zaczęła się powoli obniżać. Spadek cen koni roboczych drugiej klasy był znaczny i doszedł do ca 45% zniżki, podczas gdy ceny na konie lepsze I klasy aż do grudnia 1929 r. mniejwięcej się utrzymały; od czasu tego jednak obniżyły się one o jakieś 20%. Jednym z powodów obniżenia się cen koni był brak siana i koniczyn, dalej katastrofalny spadek cen zboża, brak gotówki i wywołany tem kryzys ekonomiczny. Jedynie ceny na konie wierzchowe i powozowe utrzymały się na stosunkowo wysokim poziomie — lecz zaofiarowanie tychże było znikome.

P r e m j o w a n i e k l a c z y i ź r e b i c odbyło się w następujących powiatach:

Wykaz nagród pieniężnych udzielonych na premjowanie klaczy i źrebic w czasie od 1. IV. 1929. do 31. III. 1930 r.

L. p.	Powiat	Nagrody pieniężne z funduszów Min. Roln.	Powiat.	W. I. R.	Świad. woln. stan.	Ilość nagród
1.	Kępno	360	300	—	—	8
2.	Środa	—	750	—	—	12
3.	Pleszew	—	500	155	3	11
4.	Jarocin	—	500	200	—	16
5.	Koźmin	500	500	—	—	29
6.	Krotoszyn	500	1000	—	—	22
7.	Rawicz	—	280	200	—	15
8.	Wągrowiec	—	460	300	—	15
9.	Szubin	—	75	75	—	5
10.	Szamotuły	—	1180	—	2	16
11.	Kościan	—	500	200	—	15
12.	Śmigiel	—	400	310	—	20
13.	Leszno	—	300	200	—	10
14.	Grodzisk	350	—	—	—	6
15.	Wyrzysk	220	—	—	—	5
16.	Gniezno	560	—	—	—	13
17.	Oborniki	500	—	—	—	11
18.	Gostyń	850	—	—	—	17
19.	Żnin	300	—	—	—	7
20.	Wolsztyn	740	—	—	—	18
		4880	6745	1640	5	271

Premjowanie klaczy odbyło się w 20 powiatach; ogółem wydano nagród:

a) z funduszów Ministerstwa Rolnictwa 4.880,— zł
b) „ „ Powiatowych 6.745,— „
c) „ „ Wlkp. Izby Rolniczej 1.640,— „ oraz 5 św. w. st.

13.265,— zł

Próba dzielności dnia 6. XI. 1930 r. w Środzie z powodu braku uczestników nie odbyła się.

Licencja ogierów w roku 1929 odbyła się w 34 powiatach.

Zakwalifikowano:	a) do kategorji	I.	13	ogierów
	b) „ „	II.	63	„
	c) „ „	III.	218	„
			294	ogierów

W roku sprawozdawczym zarejestrowano — 442 klacze jako zarodowe.

Szkoły kucia koni. W szkole kucia koni w Poznaniu odbyły się 4 kursy, egzamin zdało 27 uczniów;

w szkole kucia koni w Krotoszynie odbyły się 3 kursy, egzamin zdało 16 uczniów;

w szkole kucia koni w Bydgoszczy odbył się 1 kurs, egzamin zdało 5 uczniów.

Lotne kursy dla mniejszych hodowców odbyły się w 9 miejscowościach i to: w Gostyniu, Gnieźnie, Koźminie, Krotoszynie, Szamotułach, Wągrowcu, Wolsztynie, Wrześni, Żninie. Na kursach tych wygłoszone zostały wykłady na temat:

1. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach choroby konia.
2. Obchodzenie się z źrebną klaczą, wychów i pielęgnacja źrebiąt.
3. Racjonalna pielęgnacja kopyt u źrebiąt (z demonstracjami).

Wyżej wymienione 9 miejscowości odebrały po 2 — razem 18 apteczek podręcznych jako wzory. Apteczki zawierały następujące przyrządy i lekarstwa:

1 irygator, 1 termometr maksym., 1 nóż angielski do kopyt, 1 wąż gumowy do tamowania krwi, 1 sikawkę opatrunkową, 1 butelkę lysolu, 1 tubę chinosolu, 1 tubę tabletek „Burowa mieszanka“, 1 paczkę waty opatrunkowej, 1 paczkę waty chlorko-żelaznej, 4 bandaże, 6 pigułek aloesowych.

II. HODOWLA BYDŁA.

Analogicznie jak w latach ubiegłych Wydział Hodowli Zwierząt zajmował się całokształtem hodowli bydła, kładąc specjalny nacisk na podniesienie hodowli, szczególniej u włościan.

1. Popieranie hodowli bydła u włościan.

Działalność Wielkopolskiej Izby Rolniczej w zakresie popierania hodowli włościańskiej szła analogicznie jak w latach ubiegłych w sześciu kierunkach:

a) wykłady o hodowli bydła, kursy i odczyty radjowe,
b) urządzanie pokazów i premjowań bydła,

c) urządzanie powiatowych licencyj buhajów.
d) prowadzenie włościańskiej hodowli bydła w drodze rodowodowej,
e) prowadzenie kontroli użytkowości (patrz Kontrola mleczności),
f) udzielanie sporadycznych porad hodowlanych i weterynaryjnych.

a) W y k ł a d y o h o d o w l i b y d ł a, k u r s y i o d c z y t y r a d j o w e. W roku sprawozdawczym wygłosili urzędnicy wydziału hodowli zwierząt 69 popularnych wykładów o hodowli bydła na ogólną ilość 101 wykładów hodowlanych. Wykłady te wygłoszone zostały na różnych zebraniach Kółek Rolniczych, przez radjo i t. d.

b) P o k a z y i p r e m j o w a n i a. Pokazy i premjowania odbyły się w roku sprawozdawczym w następujących powiatach:

Nr. b.	Powiat	Pokazy odbyły się w terminie	Przyznano nagród w ogólnej wysokości złotych:
1.	Ostrzeszów	12. VI. 1929	810,— zł
2.	Śrem	11. 12. VI. 29.	1.080,— „
3.	Czarnków	12. VI. 29.	1.280,— „
4.	Września	5. VII. 29.	865,— „
5.	Gniezno	26. 27. VII. 29.	2.775,— „
6.	Grodzisk	30. VII. 29.	1.025,— „
7.	Odolanów	1. VIII. 29.	1.435,— „
8.	Szubin	10. IX. 29.	1.357,— „
9.	Mogilno	12. IX. 29.	2.645,— „
10.	Oborniki	13. IX. 29.	800,— „
11.	Leszno	17. IX. 29.	900,— „
12.	Ostrów	24. IX. 29.	2.130,— „
13.	Pleszew	27. IX. 29.	770,— „
14.	Inowrocław	7. 8. 9. X. 29.	1.775,— „
15.	Rawicz	8. X. 29.	1.695,— „
16.	Kościan	17. X. 29.	905,— „
17.	Koźmin	22. X. 29.	945,— „
18.	Wolsztyn	12. 13. XI. 29.	1.025,— „
			24.217,— zł

Ogólna wysokość nagród wynosiła 24.235,— zł, na które złożyły się fundusze Min. Roln., Wielkopolskiej Izby Rolniczej oraz poszczególnych Wydziałów Powiatowych, na których terenie pokazy i premjowania bydła były urządzane.

Przeglądy bydła w porównaniu do analogicznych przeglądów w latach ubiegłych odznaczały się znacznie mniejszą frekwencją spędzonych zwierząt — a jakościowo przedstawiony materjał był słabszy. W niektórych miejscowościach wyznaczonych jako miejsce przeglądu, gdzie zazwyczaj skupiała się pokaźna liczba zwierząt, na ostatnich pokazach bydła wogóle nie doprowadzono.

Jednym z zasadniczych braków ustawy z d. 28. 10. 1925 r. o państwowym nadzorze nad buhajami, (Dz. Ust. No. 121, poz. 868) jest pozbawienie Wielkopolskiej Izby Rolniczej bezpośredniego wpływu na wprowadzenie tej ustawy na terenie poszczególnych powiatów. Licencje powiatowe i premjowania odbywają się dzięki współpracy Wielkopolskiej Izby Rolniczej z Wydziałami Powiatowemi. Nie mogą one uzupełnić luki, jaka wytworzona została przez zniesienie obowiązku licencyj powiatowych. Wysiłki Wielkopolskiej Izby Rolniczej miały na celu — drogą propagandy przez dyrektorów Szkół Rolniczych — wzbudzić zainteresowanie włościan sprawą hodowli, nakłonić ich do przyjęcia ustawy o państwowym nadzorze nad buhajami.

W tych powiatach, gdzie zwyczaj corocznych licencyj powiatowych został zarzucony, a ustawa o państwowym nadzorze nad buhajami nie została wprowadzona w życie, widać słabszy stan hodowli w ogólności, a w szczególności małe zainteresowanie się omawianemi przeglądami.

c) S t a c j e s t a d n i k ó w. Jako jeden z bardzo ważnych, a może najważniejszych czynników popierania hodowli u włościan — należy uważać ustanawianie stacyj buhajów. Dlatego też tak w latach poprzednich, jak w roku bieżącym Wielkopolska Izba Rolnicza szczególną uwagę zwróciła na dostarczenie małorolnym odpowiednich rozpłodników. Naogół małorolni, posiadający 2—10 krów, nie są w stanie nabyć buhaja z dobrej obory, gdyż koszty nabycia takiego buhaja wahają się od 1.000 — 2.000,— zł. Z konieczności kryją więc gospodarze swe krowy buhajem sąsiada, lub buhajem u siebie wychowanym. Wobec tego zdarza się, że całe pogłowie w okolicach, w których nie starają się o buhaja stacyjnego, jest ze sobą spokrewnione, a nawet prowadzony jest w wysokim stopniu chów kazirodczy.

Stąd wypływa konieczność odświeżenia krwi bydła przez wprowadzenie w danej okolicy buhaja poprawnego, a jest nim zawsze buhaj stacyjny, zakupiony z prawidłowo prowadzonych obór zarodowych. Dlatego też Wielkopolska Izba Rolnicza zwróciła wielką uwagę na dostarczenie małorolnym odpowiednich rozpłodników przez ustawienie stacyj stadników.

Gospodarze w roku bieżącym bardzo licznie zgłaszali się po buhaje stacyjne. Zgłoszeń tak wiele napłynęło, że długo przed zakończeniem roku budżetowego — fundusze przez Wielkopolską Izbę Rolniczą na ten cel przeznaczone, zostały wyczerpane.

Wykaz ustawionych stacyj stadników w ostatnich trzech latach.

L. p.	Powiaty	Założone stacje stadników w roku: 1927	1928/29	1929/30
1.	Bydgoszcz	2	3	1
2.	Czarnków	2	—	2
3.	Chodzież	4	5	—
4.	Gniezno	5	3	5
5.	Gostyń	1	1	3
6.	Grodzisk	—	3	4
7.	Inowrocław	4	2	1
8.	Jarocin	1	—	2
9.	Kępno	2	1	—
10.	Koźmin	—	—	1
11.	Kościan	2	1	4
12.	Krotoszyn	1	3	1
13.	Leszno	1	1	1
14.	Mogilno	2	2	7
15.	Międzychód	3	6	5
16.	Nowy Tomyśl	—	1	—
17.	Odolanów	3	—	1
18.	Oborniki	3	3	3
19.	Ostrów	2	—	—
20.	Ostrzeszów	1	3	2
21.	Pleszew	3	5	2
22.	Poznań	2	7	6
23.	Rawicz	—	3	2
24.	Szamotuły	2	5	3
25.	Śmigiel	1	—	—
26.	Śrem	5	4	2
27.	Środa	4	3	9
28.	Szubin	5	7	6
29.	Strzelno	2	4	5
30.	Wyrzysk	2	3	1
31.	Wągrowiec	5	5	1
32.	Września	1	—	4
33.	Wolsztyn	1	3	1
34.	Żnin	3	1	2
	Razem:	75	88	87

Stacyj stadników ustawionych zostało w roku bieżącym do dnia 1. IV. 30 r. 87 we wszystkich powiatach Wielkopolski, z wyjątkiem powiatów: Chodzież, Kępno, Nowy Tomyśl, Ostrów i Śmigiel. Z tych powiatów gospodarze nie zgłaszali wniosków o utworzenie stacyj stadników, a Wydziały Powiatowe, mimo zwrócenia przez Wielkopolską Izbę Rolniczą specjalnej uwagi na sprawę ustawiania buhajów, w tej kwestji się nie wypowiedziały. Niektóre powiaty wręcz odmówiły udzielania subwencyj gospodarzom na kupno dobrego buhaja.

d) Powiatowe licencje stadników. W roku sprawozdawczym odbyły się w 5 powiatach, mianowicie: szubińskim, międzychodzkim, śmigielskim, kościańskim i żnińskim powiatowe licencje stadników, na mocy wprowadzenia w życie w powiatach tych ustawy o nadzorze państwowym nad buhajami z dnia 28. października 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 121).

Podczas tych oficjalnych licencyj stwierdzono, że materjał przyprowadzonych stadników na licencję okazał się tak jakościowo, jak i ilościowo niewystarczający. Z 29 powiatów, które u siebie ustawę o nadzorze państwowym dotychczas nie wprowadziły w życie, niektóre powiaty w porozumieniu i przy współdziałaniu Wielkopolskiej Izby Rolniczej wyznaczały licencje stadników. I tak odbyły się w roku bieżącym w 14 dalszych powiatach, które ustawę o nadzorze państwowym dotychczas u siebie nie wprowadziły w życie, licencje stadników, w których brał udział inspektor hodowli Wielkopolskiej Izby Rolniczej.

W tych powiatach specjalnie daje się odczuwać cofanie się hodowli u małorolnych. Jako główny powód cofania się hodowli u włościan, jak wogóle brak zainteresowania się sprawami, wchodzącemi w zakres hodowli bydła, Wielkopolska Izba Rolnicza uważa stan „ex lex“ co do licencyj stadników.

Podczas licencyj stwierdzono, że materjał przyprowadzonych stadników na licencję okazuje się z roku na rok słabszym. O ile ustawa o nadzorze państwowym nad buhajami nie zostanie we wszystkich powiatach wprowadzona lub odpowiednio znowelizowana, obawiać się można, że tempo upadku hodowli u małorolnych jeszcze więcej się spotęguje.

e) Bydło czerwone-krajowe. Wielkopolska Izba Rolnicza dąży do odrodzenia rozwoju i postępu bydła czerwonego-krajowego, znajdującego się w południowych powiatach Wielkopolski, w których bydło to zwarcie występuje. Wielkopolska Izba Rolnicza dąży do utrzymania hodowli w czystości rasy, podniesienia wydajności mleka, z zachowaniem wysokiej zawartości tłuszczu

w mleku, uszlachetnienia i polepszenia budowy i odporności na miejscowe warunki klimatyczne.

Obór zarodowych bydła czerwonego-krajowego jest 7 większej własności i 3 mniejszej. Zapisanych w księgach rodowodowych jest około 260 sztuk bydła.

Według kierunku hodowlanego, ustalonego przez komisję chowu bydła Wielkopolskiej Izby Rolniczej, w powiatach południowych Wielkopolski popiera się tylko tę rasę bydła. Wytknięty jednak kierunek popieranie w tych powiatach bydła czerwonego-krajowego, szczególnie zaś u małorolnych, stał się z chwilą wygaśnięcia rozporządzenia Pana Wojewody Poznańskiego o licencjonowaniu stadników problematyczny, gdyż do czasu wprowadzenia ustawy o nadzorze państwowym nad buhajami dopuszczanie buhaja do obcych krów jest nieograniczone bez względu na jego wartość hodowlaną i przynależność rasową. Dłatego też Wielkopolska Izba Rolnicza nie ma środka do zapobieżenia nielitościwemu krzyżowaniu, które z chwilą wygaśnięcia dawniejszego rozporządzenia o licencjonowaniu stadników w ostatnich czasach bardzo się rozwinęło. Nadmienić wypada, że żaden z 5 powiatów południowych, mający omawiany kierunek hodowlany, nie wprowadził u siebie ustawy o nadzorze państwowym nad buhajami, wobec czego całokształt hodowli w tych powiatach od roku 1925 szczególnie ucierpiał.

Natomiast w prowadzeniu hodowli bydła czerwonego — krajowego u większej własności zauważyć można postęp. Na P. W. K. wzięły udział 2 obory bydła czerwonego — krajowego, stojące pod kontrolą Wielkopolskiej Izby Rolniczej, zdobywając wiele cennych nagród rządowych i komitetu wystawowego, wykazując temsamem, że kierunek hodowlany dla tegoż bydła znalazł poparcie nietylko na terenie województwa, lecz całego kraju.

W księgach rodowych Wlkp. Tow. Hodowców Bydła Nizinnego czarno-białego zapisanych jest 41 obór mniejszej własności. Mają oni te same prawa co więksi hodowcy, płacąc jednakże połowę opłat.

2. Wielkopolskie Towarzystwo Hodowców Bydła Czarno-Białego Nizinnego

Działalność Wielkopolskiego Towarzystwa Hodowców Bydła sprowadzała się w roku sprawozdawczym 1929/30 głównie do prac nad należytem wystąpieniem Towarzystwa na P. W. K. Troska o dobro wystąpienia na P. W. K. była uzasadniona głównie tem, że inne ziemie niejednokrotnie zarzucały tutejszej hodowli dążenie w fałszywym kierunku, jak: brak mleka, niski procent tłuszczu

w mleku itd. Wyniki konkursu mleczności, urządzanego przez Wielkopolską Izbę Rolniczą w roku 1928, zadały kłam tym twierdzeniom do tego stopnia, że przy uzgodnieniu regulaminu sądzenia bydła na P. W. K., jak to przeciwnicy niejednokrotnie zaznaczali, wszelkie trudności związane z ustaleniem regulaminu były spowodowane właściwie naszemi dużemi mlecznościami w obawie, że mleczności te mogą zaważyć silnie na wynikach premjowania. Istotnie generalnie rzecz biorąc, Wielkopolskie Towarzystwo Hodowców Bydła uzyskało największą liczbę nagród, bo 198, co odpowiada 67,4% nagród całego wystawianego materjału Towarzystwa. Nadmienić jeszcze należy, że kierownik Towarzystwa nie mógł się całkowicie poświęcić wyborowi zwierząt na wystawę, będąc czynny jako dyrektor całej wystawy rolniczej na P. W. K. Mimo to musimy zanotować sukces na P. W. K., co jest najlepszym dowodem, że czołowa hodowla wielkopolska pracuje usilnie nad poprawą swego bydła.

Ponieważ generalne wystąpienie Towarzystwa na P. W. K. było w interesie naszej hodowli, a więc naszego Towarzystwa, postanowił Zarząd Wielkopolskiego Towarzystwa Hodowców Bydła pokryć wystawiającym hodowcom połowę kosztów opłat za stoiska. Suma ta wynosi 9.650,— zł.

Licytacyj bydła urządziło Towarzystwo w roku sprawozdawczym dwie: 21. III. 29 i dnia 18—20. IX. 29.

Ceny za buhaje w poszczególnych klasach wynosiły:

Licytacja dnia 21. III. 29.

Klasa I.	—	1.300,—	zł
„ II.	—	2.292,—	„
„ III.	—	1.937,—	„

Przeciętna wszystkich buhajów 1.971,06 zł.

Licytacja dnia 18—20. IX. 29.

Klasa I.	—	2.368,—	zł
„ II.	—	2.401,—	„
„ III.	—	1.975,—	„
„ IV.	—	1.600,—	„
„ Va	—	1.630,—	„

Przeciętna cena 2.198,19 zł.

W roku sprawozdawczym byliśmy już w początkach zarysowującego się już kryzysu rolniczego, co spowodowało mniejszy popyt na buhaje. Mimo to poszczególne buhaje przynosiły powyżej 3.500,— zł.

Kierownik Towarzystwa oraz inspektorzy hodowli przeprowadzili w roku sprawozdawczym 158 licencyj bydła i przeglądów obór (w roku 1928/29 — 165). Ogółem zalicencjonowano w roku sprawozdawczym 2.230 sztuk zwierząt.

Ponieważ w myśl uchwały walnego zebrania Towarzystwa obory, które wykazały mniej niż 3000 kg mleka przy 3,15% tłuszczu względnie mniej niż 100 kg tłuszczu, musiały być skreślone z ksiąg rodowodowych Towarzystwa, a było ich 18, stan liczebny Towarzystwa przedstawiał się na dzień 1. kwietnia b. r. jak następuje:

190 członków z 8982 sztuk bydła zapisanego.

Bydło zalicencjonowane dzieli się na kategorje, jak następuje:

w księgach głównych	—	4152	sztuk
w księgach wstępnych	—	4830	sztuk

3. Kontrola Mleczności

Zasady prowadzenia kontroli mleczności przez Wielkopolską Izbę Rolniczą w ostatnich dwóch latach nie uległy zmianie. Kontrola mleczności odbywa się w odstępach 21-dniowych; za każdym też razem kontroler mleczności oznacza % tłuszczu w mleku. Wskutek znacznego rozszerzenia sieci kółek kontroli mleczności, w celu wzmocnienia nadzoru, oprócz istniejących trzech większych okręgów nadkontroli, Izba Rolnicza utworzyła kilkanaście mniejszych okręgów, w których więcej wykwalifikowani i wprawieni kontrolerzy czuwali nad pracą kontrolerów młodszych.

W ciągu 5-letniego istnienia kontroli mleczności na terenie Wielkopolski liczebny jej rozwój przedstawiał się, jak następuje:

1. X. 1924	kółek	3	—	obór	36	—	krów	1740
1. X. 1925	„	9	—	„	118	—	„	4720
I. X. 1926	„	16	—	„	202	—	„	7710
1. X. 1927	„	27	—	„	332	—	„	14060
1. X. 1928	„	47	—	„	563	—	„	24424
1. X. 1929	„	59	—	„	661	—	„	27689

Według stanu z dnia 31. marca 1930 r. na terenie województwa Poznańskiego funkcjonowało ogółem 85 kółek kontroli mleczności, obejmujących łącznie 32.000 krów. W wymienionej liczbie około 4.000 krów należy do obór włościańskich.

Z wymienionej liczby kółek bezpośrednio prowadzonych jest przez Wielkopolską Izbę Rolniczą 69. Nadkontrola wykonywana jest w 16 kółkach kontroli, i to w 12 kółkach prowadzonych przez Zachodnio-Polskie Towarzystwo Rolnicze i w 4 kółkach, obejmują-

cych łącznie po parę większych obór, należących do poszczególnych właścicieli, którzy zaangażowali specjalnych kontrolerów do własnej dyspozycji.

Dając sprawozdanie z kontroli mleczności, najciekawszym punktem jest podanie przeciętnej rocznej mleczności i przeciętnego % tłuszczu wszystkich obór będących pod kontrolą mleczności, gdyż przez to uwidocznia się wpływ kontroli na podniesienie wydajności krów. W roku sprawozdawczym przeciętna roczna mleczność wszystkich obór wynosiła 3.364 kg mleka. Porównując przeciętną mleczność w roku 1927/28 i 1928/29, stwierdzamy zwyżkę o 105 kg mleka. Gdyby porównać przeciętną mleczność tylko tych obór, które przynajmniej przez dwa lata są prowadzone pod kontrolą mleczności, a więc miały przynajmniej drugie zamknięcie roczne, różnica byłaby znacznie większą. Z braku miejsca nie podaję omawianego zestawienia.

Biorąc pod uwagę pięcioletni okres istnienia kontroli mleczności w Polsce i porównując rezultaty wykazane w pierwszym i ostatnim roku kontroli mleczności — różnice są jeszcze widoczniejsze. Przeciętna roku pierwszego wykazała mleczność roczną 2.849 kg mleka od krowy — rok ostatni 3.358 kg — a więc różnica wynosi 510 kg rocznie przeciętnie od krowy.

W poszczególnych latach przeciętne roczne mleczności obór będących pod kontrolą mleczności były:

w roku	1924/25	—	2.849,5	kg mleka
„ „	1925/26	—	2.799,5	„ „
„ „	1926/27	—	3.021	„ „
„ „	1927/28	—	3.258	„ „
„ „	1928/29	—	3.364	„ „

Wobec odmiennego sposobu prowadzenia książek kontroli mleczności przez Wielkopolską Izbę Rolniczą, w porównaniu do innych związków kontroli mleczności, działających na terenie Polski, nie można dać liczb porównawczych mleczności tutejszego bydła. Przypominam, że według zasady przyjętej przez Wielkopolską Izbę Rolniczą, przeciętną mleczność obory oblicza się na podstawie mleczności krów normalnie wycielonych, które przez cały rok były w oborze pod kontrolą. Wszystkie krowy chore, sprzedane, dokupione, pierwiastki i t. p. zaliczane są do grupy t. zw. anormalnych, i mleczności tych krów do obliczenia przeciętnej z obory nie są uwzględniane. W związku z inicjatywą Ministerstwa Rolnictwa w sprawie ujednostajnienia systemu prowadzenia kontroli mleczności, w roku przyszłym sposób obliczenia przeciętnej ulegnie zmianie.

W roku zeszłym najwyższa przeciętna mleczność obory nie przekroczyła 6.000 kg. W roku bieżącym obór powyżej 6.000 kg mleka mamy 3. W granicach od 5.000—6.000 kg mamy obór 11 — w porównaniu do 7 obór w roku zeszłym. Obór z mlecznością powyżej 4.000 kg mleka mamy 64 — podczas gdy w roku zeszłym mieliśmy zaledwie połowę tej liczby, gdyż tylko 33.

O ile pod względem rozdojenia krów kontrola mleczności wykazuje stały postęp, o tyle pod względem % tłuszczu w mleku nie możemy się pochwalić tak dobremi postępami. W roku 1926/27 przeciętny % tłuszczu wynosił 3,25, w roku zeszłym 3,24, w roku bieżącym 3,24.

Utrzymanie % tłuszczu na jednym poziomie tłumaczy się przedewszystkiem faktem, że w każdym roku jest część obór, która do kontroli mleczności przystąpiła w ciągu roku, i rozpoczyna dopiero pracę nad podniesieniem hodowli.

Obory, które pod kontrolą prowadzone są dłużej, wykazują ciągłą zwyżkę % tłuszczu. Szczególnie widać to w oborach zapisanych do ksiąg rodowodowych, w których podniesienie mleczności i % tłuszczu, dzięki celowemu doborowi buhajów, stwierdzić można każdego roku.

Kontrola mleczności w oborach włościańskich zrobiła duże postępy, jednakże rezultaty widoczne będą dopiero po otrzymaniu rocznych zestawień. Obecnie możemy podać tylko wyniki kontroli mleczności w tych oborach włościańskich, które w roku zeszłym do kontroli przystąpiły.

Zamknięcie roczne kółka Pogorzela, powiatu koźmińskiego obejmuje 247 krów normalnie wycielonych. Przeciętne wydajności krów w roku sprawozdawczym wynoszą w poszczególnych wioskach:

Głuchów	2.604	kg	rocznie	od	krowy
Głuchówek	2.888	„	„	„	„
Elżbietków	2.493	„	„	„	„
Siedmiorogów	2.473	„	„	„	„
Zalesie Wielkie	2.407	„	„	„	„

Z pozostałych kółek kontroli nie mamy jeszcze danych, gdyż kontrola została tam zorganizowana w roku bieżącym i nie może być jeszcze zamknięć rocznych. W sprawozdaniu z roku bieżącego będzie można z kontroli włościańskiej podać więcej danych.

Zaznaczam, że opłatę za kontrolę włościańską w roku sprawozdawczym obniżyła Wielkopolska Izba Rolnicza do 4,— zł rocznie od krowy. Opłata taka tylko w części pokrywa koszty, które przy hodowli włościańskiej są znacznie zwiększone. Nie mając subwencji z zewnątrz, nie można też kontroli tej rozbudować. Jedynie po

moc Ministerstwa Rolnictwa może się przyczynić do szybkiego rozpowszechnienia kontroli wśród najszerszych warstw rolników.

4. Walka z gruźlicą.

Jedną z głównych czynności działu weterynaryjnego było zwalczanie gruźlicy u bydła. Akcję prowadzi Wielkopolska Izba Rolnicza od roku 1922 w oborach zarodowych Wielkopolskiego Towarzystwa Hodowców Bydła oraz dobrowolnie zgłoszonych niezarodowych, należących do kontroli mleczności.

Przy zwalczaniu gruźlicy posługiwano się metodą Ostertaga, z pewnemi zmianami dostosowanemi do miejscowych warunków i zależnych od środków materjalnych. Głównie opierano się na wyniku klinicznego badania bydła i na tej podstawie usuwano z obór sztuki bydła z wyraźnemi objawami gruźlicy. Od sztuk podejrzanych na otwartą postać gruźlicy pobierano próby celem badania bakterjologicznego w specjalnie w tym celu wyposażonym zakładzie Wielkopolskiej Izby Rolniczej. O wyniku badania klinicznego oraz bakterjologicznego zawiadamiano w każdym przypadku właściciela obory lub jego pomocnika z poleceniem oddawania sztuk chorych na otwartą formę gruźlicy jedynie na rzeź. W niektórych przypadkach stosowano na życzenie hodowcy szczepienie tuberkuliną dla celów orjentacyjnych i dla ściślejszego określenia nasilenia gruźlicy w danej oborze.

W roku sprawozdawczym, t. j. od 1 kwietnia 1929 do 31 marca 1930 r. zwalczanie gruźlicy liczbowo przedstawia się, jak następuje:

Rodzaj obory	Ilość zbadanych obór	Ilość zbadanego bydła	Klinicznie stwierdzona gruźlica	%
Zarodowe czarno-białe	157	9489	243	2,57
Niezarodowe	67	3354	213	6,35
Ogólnie: . .	224	12843	456	3,55

Ilość chorego bydła na gruźlicę, mianowicie: otwarta postać gruźl. płuc	%	wymienia	%	macicy	%	ogólnie	%
38	0,4	44	0,46	17	0,18	342	3,61
26	0,8	20	0,59	5	0,15	264	7,87
64	0,5	64	0, 5	22	0,17	606	4,72

Mikroskopowo zbadano w Instytucie Bakterjologicznym Wielkopolskiej Izby Rolniczej 851 prób, a mianowicie:

315 prób wyksztusin i stwierdzono 38 razy laseczniki gruźlicy;

456 prób mleka i stwierdzono 64 razy laseczniki gruźlicy;

80 prób wydzielin (z macicy wzgl. pochwy) i stwierdzono 22 razy laseczniki gruźlicy.

Równocześnie nadmienia się, że jakkolwiek z 318 prób wyksztusin wykazano tylko w 38 przypadkach mikroskopowo laseczniki gruźlicy, to u pozostałych 26 sztuk podanych w zestawieniu w ostatecznem rozpoznaniu gruźlicy płuc miarodajnym był wynik badania klinicznego.

W porównaniu z rokiem 1922/23 — w którym to okresie czasu rozpoczęto akcję zwalczania gruźlicy, zdrowotność obór znacznie się poprawiła, gdyż w roku 1922/23 wykazuje się 13,60% bydła chorego na otwartą postać gruźlicy — w roku 1928/29 — 5,1%; a obecnie 4,72%.

Ponieważ każdego roku przybywa pewna ilość obór świeżo przyjętych do Towarzystwa Hodowców Bydła, jakoteż innych do akcji zwalczania gruźlicy, w których często jest stosunkowo duży % chorego bydła na gruźlicę, dlatego spadek gruźlicy podany w ogólnem zestawieniu w porównaniu z rokiem 1928/29 jest nieznaczny. — Na zbadanych 157 obór zarodowych, w których w znacznej większości tępienie gruźlicy przeprowadza się od kilku lat, — było w roku sprawozdawczym 33 obór wolnych od otwartej postaci gruźlicy.

Rozpoczęte w roku 1928 próbne szczepienie ochronne cieląt szczepionką B. C. G. przeciw gruźlicy dało naogół dotychczas dobre wyniki, gdyż u niektórych cieląt zabitych w różnych okresach życia i badanych nie stwierdzono ani razu zakażenia gruźlicą. Szczepionkę dostarcza Zakład Mikrobiologji Uniwersytetu Poznańskiego, którą to szczepionką w roku sprawozdawczym zaszczepiono około 16? cieląt poraz pierwszy i 54 poraz drugi. Z postępem intensywniejszej hodowli bydła zwłaszcza w kierunku podniesienia mleczności, w niektórych oborach rozwinęły się choroby, które przyniosły w większym lub mniejszym stopniu straty. Organizm bowiem zwierzęcy nastawiony w pewnym kierunku produktywności staje się słabszym do walki z chorobami.

Jedną z najbardziej dotkliwych w skutkach dla obory chorób było ronienie zakaźne i jałowość. W wypadkach tych udzielano porad i wykonywano w miarę możności zabiegi lecznicze u krów chorych.

Z końcem roku 1929, korzystając ze współpracy prof. U. P. Dr. Rungego, podjęto akcję zwalczania jałowości u krów. Zabiegi

lecznicze wykonywane u krów jałowych dadzą prawdopodobnie około 50% wyników dodatnich.

Oprócz wyżej podanych prac w zakresie zwalczania gruźlicy, jałowości, badań bakterjologicznych i t. p. udzielano porad pisemnych i ustnych, dotyczących higjeny i leczenia chorób u zwierząt domowych, wygłaszano odczyty na zebraniach kółek rolniczych, kursach dla hodowców koni, oraz brano udział w egzaminowaniu podkuwaczy koni.

5. Kursy dla oborowych

Życie wymagało zorganizowania 10-dniowego kursu praktycznego dla oborowych. W kursie tym wzięło udział 18 ludzi przysłanych przez majątki, pozatem wyszkolono 21 dojarek.

III. HODOWLA TRZODY CHLEWNEJ.

Stacje knurów. W okresie sprawozdawczym Wielkopolska Izba Rolnicza ustawiła 76 stacyjnych knurów w 27 powiatach, dążąc w dalszym ciągu do podniesienia hodowli włościańskiej i do wyrównania stanu pogłowia.

W poszczególnych latach postawiono stacyj knurów:

w	roku	1924	utworzono	14	stacyj	knurów
„	„	1925	„	30	„	„
„	„	1926	„	24	„	„
„	„	1927	„	33	„	„
„	„	1928	„	36	„	„
„	„	1929	„	76	„	„

Uwzględniając życzenia utrzymującego knura stacyjnego, materjał okoliczny i konjunkturę na zbyt gotowych zwierząt rzeźnych, ustawiono knury o typie bekonowym w rejonach bekoniarni, a knury typu tłusto-mięsnego we wszystkich innych okręgach. Knury typu bekonowego dostarczają chlewnie zarodowe rasy Wielkiej Białej Angielskiej, a knury typu tłusto-mięsnego chlewnie zarodowe rasy Białej Ostrouchej, Uszlachetnionej Krajowej i Cornwall, czyli Wielkiej Czarnej Angielskiej.

Włościanie bardzo chętnie brali w ostatnim roku knury stacyjne, a popyt na nie był nawet tak wielki, że długo przed zakończeniem roku budżetowego zasiłek przeznaczony na ten cel przez Wielkopolską Izbę Rolniczą już był wyczerpany. Wtedy to niektórzy hodowcy ułatwili ustawienie stacyj knurów przez specjalne obniżenie ceny o tę kwotę, jaką udzielała Wielkopolska Izba Rolnicza w formie zapomogi, jednak większa część wniosków została

odroczona do nowego roku budżetowego. Na knura stacyjnego udzielała Wielkopolska Izba Rolnicza zasiłku w wysokości 75,— zł, podczas gdy zapomogi Wydziałów Powiatowych obracały się w wysokości 100,— zł do 125,— zł, tak, że przy cenie 350,— zł za knura zarodowego, utrzymujący stację wpłacał z funduszów własnych zaledwie 50% wartości.

Subwencje Wielkopolskiej Izby Rolniczej i Wydziałów Powiatowych powinne być jednak wydatniejsze, jeżeli ilość knurów stacyjnych ma być powiększona, co jest bardzo ważnem i palącem zagadnieniem. Obecnie bowiem na każdy powiat wypada przeciętnie po 3 stacje knurów rocznie, czyli uwzględniając przymus trzymania knura przez 2 lata, w powiecie może być przeciętnie 6 knurów stacyjnych, która to ilość jest oczywiście niewystarczająca, by w szybkiem tempie przyczynić się do znacznego polepszenia i uszlachetnienia włościańskiego pogłowia trzody chlewnej.

Kontrola użytkowości trzody chlewnej wykazała w roku ubiegłym ciągłość pracy dotychczas nienotowaną. Różne są przyczyny tego faktu; najważniejszą jednak niewątpliwie ta, że wszystkie chlewnie niezdecydowane odpadły w czasie niepomyślnej konjunktury na trzodę. Do tej niepomyślnej konjunktury dołączyła się jeszcze zaraza i pomór świń, tak, że zdawało się, że myśl kontroli użytkowości trzody chlewnej wogóle zostanie pogrzebaną. Zwrot nastąpił na wiosnę 1929 r., gdy cena na żywiec o tyle się poprawiła, że rentowność chlewni stała się faktem niezaprzeczonym, zwłaszcza wobec katastrofalnego spadku cen zboża.

Pod kontrolą było	31. III. 29.	121 majątków	z 17.100	zwierzętami.
„ „ „	30. IX. 29.	128 „	z 14.271	„
„ „ „	31. III. 30.	131 „	z 13.348	„

Kontrola użytkowości trzody ma za cel podnieść opłacalność chlewni przez:

podniesienie płodności macior; podniesienie mleczności macior; zmniejszenie % śmiertelności prosiąt; podniesienie do norm przyrostów dziennych u tuczników.

Płodność macior uzyskujemy przez eliminowanie tych zwierząt, po których otrzymujemy mioty nieliczne, lub które nie dają dwa razy do roku prosiąt, czyli które nie dają odpowiedniej ilości prosiąt rocznie. W roku 1928/29 ujęto przez kontrolę 3124 miotów z 22.838 prosiętami, czyli, że przeciętnie na miot wypadało 7,3 urodzonych prosiąt; ta liczebność miotu jest niewystarczająca. Również i % śmiertelności był w tym czasie wysoki, bo z tych 7,3 uro-

dzonych prosiąt odsadzono tylko 6,0 prosiąt, a zatem śmiertelność wynosiła 17,8%. Wahania liczebności miotu wynoszą od 1—21 urodzonych prosiąt.

W roku sprawozdawczym ważono każdy miot 3 razy i to w 24 godzin po urodzeniu, w 4 tygodnie po urodzeniu i przy odsadzeniu, by i w ten sposób ująć mleczność maciory i rozwój miotu oraz rozwój poszczególnych prosiąt.

Wielkopolski Związek Hodowców Trzody Chlewnej rozwija się dalej pomyślnie i zyskuje coraz nowych członków. Z końcem roku sprawozdawczego było zapisanych 47 chlewni zarodowych, a zgłoszonych dalszych 8 chlewni, wobec 35 chlewni w zeszłym roku. Najwięcej jest chlewni rasy Białej Ostrouchej, bo 34, znacznie mniej rasy Uszlachetnionej Krajowej i Wielkiej Czarnej Angielskiej, bo każdej po 5 chlewni i 3 chlewnie rasy Wielkiej Białej Angielskiej. Stan w chlewniach zarodowych przedstawia się, jak następuje:

34 chlewnie	rasy	Białej Ostrouchej	z ilością	92	knurów	i	708	macior
5	„	„ Uszlach. Krajowej	„	21	„	„	85	„
5	„	„ Wielk. Czarn. Ang.	„	6	„	„	90	„
3	„	„ Wielk. Biał. Ang.	„	9	„	„	40	„
47 chhlewni			z ilością	128	knurów	i	923	macior

W ciągu roku sprawozdawczego zalicencjonowano ogółem 769 sztuk, w tem 336 knurów i 433 macior. Ta mała ilość przyjętych zwierząt tłomaczy się kryzysem w rolnictwie, wskutek czego hodowcy musieli się pozbywać materjału hodowlanego przed czasem i w wieku poniżej 6 miesięcy, wobec tego nie można było je zalicencjonować. W myśl statutu bowiem zwierzęta mogą być dopiero wtedy zalicencjonowane, gdy mają najmniej 6 miesięcy.

W roku 1929 Wielkopolski Związek Hodowców Trzody obesłał dwie wystawy, a mianowicie wystawę opasów i wystawę hodowlaną na P. W. K.

Na wystawie opasów było 102 okazów, w tem 81 ciężkich tuczników słoninowych wagi od 141 kg do 517 kg i 21 świń słoninowo-mięsnych w wadze od 83 kg do 135 kg.

Wystawa hodowlana zgromadziła 434 świń z tego 169 posłał Wielkopolski Związek Hodowców Trzody Chlewnej, zdobywając wiele cennych nagród rządowych i komitetu P. W. K., wykazując temsamem, że kierunek hodowlany obrany przezeń znajduje poparcie nietylko na terenie województwa, lecz całego kraju. Wskutek sukcesu osiągniętego na P. W. K. wzmógł się też popyt na

zwierzęta hodowlane z innych dzielnic, przyczem ceny osiągane są bardzo dobre, dochodząc nawet do 150% ponad najwyższe notowanie rzeźnego materjału na Targowicy w Poznaniu.

Nowy typ wprowadzonych rodowodów uwydatnia poszczególne rasy reprezentowane przez Wielkopolski Związek, dając zarazem dokładny przegląd wartości hodowlanej każdego zwierzęcia oraz przodków do 5-go pokolenia włącznie na podstawie kontroli użytkowości przeprowadzonej w specjalnych kółkach kontroli trzody.

IV. HODOWLA OWIEC.

Konjunktura na wełnę w roku sprawozdawczym nadal była bardzo niepomyślna. Kryzys gospodarczy odbił się na przemyśle włókienniczym, wobec czego większość fabryk ograniczyła pracę do 3 dni w tygodniu. Stan taki musiał się odbić na cenach wełny, która spadła w cenie i za którą płacą obecnie 13—16 dolarów za 100 kg.

Nadal robi szaloną konkurencję produkcji wełny krajowej wełna kolonjalna. Australja produkuje $2^1/_4$ miljona bal, co wynosi 27% produkcji światowej.

W roku sprawozdawczym utrzymała się cena opasów owczych na dość wysokim poziomie 160,— zł za 100 kg. Cena ta utrzymuje się od pierwszych dni listopada do dnia dzisiejszego, wskutek eksportu bitych skopów do Francji. Ceny obecnie mięsa owczego ratują opłacalność hodowli owiec w Polsce.

Hodowla zatem da się utrzymać nadal na dotychczasowym poziomie, jeżeli będziemy mieli dobrze zorganizowany eksport skopowiny do Francji przez cały rok, oraz jeżeli podniesiemy wewnętrzną konsumcję mięsa.

Zła konjunktura na wełnę spowodowała słabszy popyt na rozpłodniki męskie. Licytacje tryków były stosunkowo mniej ożywione, a przeciętna cena tryka wynosiła 300—350,— zł. Za okazy wyjątkowo dobre do owczarń czołowych płacono do 1.000,— zł.

W roku sprawozdawczym inspektor hodowli owiec przeprowadził klasyfikację 16 stad (4000 macior), w tem 2 stad zarodowych.

V. HODOWLA DROBNEGO INWENTARZA

1. Hodowla kóz.

Propagowanie hodowli kóz jest mieczem obosiecznym, gdyż koza, aczkolwiek bardzo pożyteczna dostawczyni taniego mleka dla rodzin robotniczych i urzędniczych, jednak przez obgryzanie drzew

i pędów wywołuje gospodarczo poważne straty. Dla rolnika tak większego, jak i małorolnego hodowla kóz większego znaczenia ekonomicznego nie ma.

Z inicjatywy i z funduszów Wydziału Powiatowego w Nowym Tomyślu, Wielkopolska Izba Rolnicza zakupiła w Niemczech (w Lippe) 2 kozły i 26 kóz rasy Saaneńskiej o wybitnych cechach użytkowności.

Zainteresowanie stacjami kozłów jest naogół małe. Wielkopolska Izba Rolnicza założyła w roku sprawozdawczym jedną stację kozła w Bydgoszczy.

Przestały istnieć stacje w Poznaniu i w Buczu, tak, że obecnie Wielkopolska Izba Rolnicza ma tylko cztery stacje: w Inowrocławiu, Szubinie, Jarocinie i Bydgoszczy.

2. Hodowla drobiu.

Uznawanie hodowli zarodowych. W poprzednich latach Wielkopolska Izba Rolnicza wydała nowe przepisy co do uznanych przez Wielkopolską Izbę Rolniczą hodowli drobiu. Okazuje się, że cały szereg hodowli do tych przepisów się nie zastosował, co spowodowało, że Wielkopolska Izba Rolnicza zniewolona została do eliminowania wszystkich hodowli drobiu, które nie prowadzą od przepisanego terminu kontroli nieśności. Według naszego przewidywania mniejwięcej 80% dotąd uznanych hodowli zostanie w najbliższym czasie skreślonych, pozostałe hodowle stanowić będą natomiast zdrową podstawę naszej przyszłej hodowli drobiu.

W porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa Wielkopolska Izba Rolnicza uznaje obecnie już tylko hodowle następujących ras:

Kury: Leghorny Białe, Karmazyny (Rhode Island red) o pojedyńczym grzebieniu, Wyandotty białe, Plymouth Rocks prążkowane, Zielononóżki białe i kuropatwiane.

Kaczki: Biegusy białe, Khaki Campbell. Pekiny.

Gęsi: Pomorskie białe i Emdeńskie.

Indyki: Bronzowe Mamuty.

Dodać należy, że Wielkopolska Izba Rolnicza dąży do dalszego ograniczenia liczby ras. I tak z ras kur propaguje się wyłącznie białe Leghorny oraz Karmazyny. Pod propagowaniem należy rozumieć, że jakiekolwiek subwencje, ułatwienia i t. d. można przez Wielkopolską Izbę Rolniczą uzyskać wyłącznie odnośnie do tych dwóch ras, z których jedna jest przedstawicielką typu lekkiego, druga cięższego.

P o l e p s z e n i e m a t e r j a ł u r o z p ł o d o w e g o. Wielkopolska Izba Rolnicza dostarczyła małorolnym, podobnie jak w latach poprzednich, jaj wylęgowych po ulgowej cenie i to w ten sposób, że ponosiła $^2/_3$ ceny kupna. Na ten cel zużyła Wielkopolska Izba Rolnicza 1.145,— zł.

Udzielania subwencyj na zakup jaj wylęgowych Wielkopolska Izba Rolnicza zaprzestanie praktykować, gdyż sposób ten okazał się mało celowy. Dowodem tego była ankieta rozesłana w listopadzie 1929 r., która wzywała wszystkich tych, którzy nabyli w latach 1927, 1928 i 1929 jaja wylęgowe po zniżonych cenach, do wzięcia udziału w konkursie najlepszego zużytkowania materjału zarodowego. Mimo, że wyznaczono wysokie nagrody, zgłosiło swe uczestnictwo zaledwie 5 osób.

Wydawać się będzie w przyszłości na sposób wypraktykowany z powodzeniem przez Austrję koguty rozpłodowe po wysokonieśnych przodkach, po cenach ulgowych. Koguty te będą zakupywane tylko z pierwszorzędnych hodowli i będą się musiały wykazać dobrem i indywidualnem pochodzeniem pod względem użytkowości.

Kierownik działu wizytował hodowle, udzielając na miejscu porad i przeprowadzając selekcję w kierunku nieśności z uwzględnieniem zdrowotności osobników. Ogółem wyjazdów było w celach wyżej wymienionych 54.

R o d o w o d y. Selekcja masowa drobiu, prowadzona nawet bardzo dokładnie, okazała się niewystarczającą do istotnego postępu. Mając to na uwadze, Wielkopolska Izba Rolnicza wprowadziła w szeregu hodowli kur kontrolę rodowodową, przy pomocy kontroli nietylko indywidualnej nieśności, ale również użytkowości indywidualnej, tak jak to ma miejsce już od lat w hodowli bydła i koni, a ostatnio i w hodowli trzody chlewnej. Wielkopolska Izba Rolnicza prowadzi obecnie wszystkie do tego potrzebne księgi pomocnicze i wystawia na podstawie tych ksiąg indywidualne rodowody dla rozpłodników. Do cechowania piskląt zaraz przy wylęgu Wielkopolska Izba Rolnicza wprowadziła specjalne znaczki „Liliput".

B u d o w a k u r n i k ó w. Dział hodowli drobnego inwentarza opracował seryjne plany kurników, które oddaje się po 10,— zł. Są to projekty budynków, odpowiadające wszystkim wymogom nowoczesnych metod produkcji drobiu i hodowli, a jednak w konstrukcji dość tanie.

Jako plany seryjne posiada Wielkopolska Izba Rolnicza następujące projekty:

kurnik na 250 niosek (grzebalnia i sypialnia w jednej ubikacji),

kurnik dla 150 kur (grzebalnia i sypialnia oddzielnie) wraz z dwiema ubikacjami dla kurcząt,

kurnik dla 100 kur nieśnych (grzebalnia i sypialnia w jednej ubikacji),

kurnik na 100 kur nieśnych (grzebalnia i sypialnia w jednej ubikacji) z kurczęciarnią i sionką,

kurnik na 100 kur (w jednem lub dwóch stadkach) z korytarzem i dwiema ubikacjami dla kurcząt,

kurnik na 50 kur z ubikacją dla kurcząt,

kurnik na 50 kur z dwiema ubikacjami dla kurcząt,

kurnik dla dwóch selekcyjnych stadek po 15 kur,

kurnik przenośny na sankach dla kurcząt lub młodzieży, kur niosek lub kaczek,

budynek dla kurcząt z ubikacją ogrzewaną i grzebalnią,

budynek na 28 kaczek nieśnych z gniazdami zatrzaskowemi,

wóz do wywożenia kur w pole.

Oprócz tych planów seryjnych wykonywano również projekty przebudówek, t. j. modernizacji starych kurników (ogółem 9) oraz projekty nowych budynków według specjalnego zamówienia.

Poza tem kierownik opracował również projekty kurników dla hodowli w innych województwach, według których w roku sprawozdawczym stanęło około 46 budynków.

P r z y b o r y h o d o w l a n e. Kierownik opracował szereg rysunków praktycznych przyborów hodowlanych, jak: gniazd zatrzaskowych systemu kolebkowego (z opisem), klatki piętrowej do wychowu kurcząt i produkcji kurcząt hamburskich, automatu do paszy i innych.

Do cechowania kur, perliczek i indyków Wielkopolska Izba Rolnicza wprowadziła znaczki skrzydłowe „Eterna" miast dotąd używanych pierścieni na nogę, ponieważ numer na znaczkach skrzydłowych jest widoczny na kilka kroków i można poznać każdą sztukę drobiu bez brania jej do ręki.

K u r s y i w y k ł a d y. W czasie od dnia 24—27 marca 1930 roku włącznie odbył się 4-dniowy kurs hodowli drobiu w Poznaniu. W kursie tym wzięło udział osób 52. Uczestnicy byli zajęci dziennie po 9 i pół godzin. Kurs składał się z wykładów, pokazów i praktycznych ćwiczeń. Jeden dzień kursu poświęcono na zwiedzanie autobusem trzech wzorowych hodowli kur w majętnościach: Miłosław, Raszewy i Przybysław.

Poza tem odbyły się 4 jednodniowe kursy kapłonienia: 2 w Poznaniu, 1 w Gnieźnie i 1 w Kościanie. Niezależnie od tego, instruktorzy wyjeżdżali z wykładami na zebrania i zjazdy Kółek Rolniczych, Kółek Włościanek i Towarzystwa Ziemianek. Ogółem wygłoszono referatów 34 z zakresu hodowli drobnego inwentarza. W roku sprawozdawczym dało się odczuć wzrastające zainteresowanie hodowlą drobiu i tem, że Kółka Rolnicze i Kółka Włościanek domagały się wykładów z tej dziedziny częściej, aniżeli z innych działów rolniczych.

Wielkopolska Izba Rolnicza kompletuje obecnie kilka seryj przeźroczy z dziedziny hodowli drobiu, których wyświetlanie w trakcie wykładów, w następnych latach odda wielką przysługę racjonalizacji hodowli drobiu w Wielkopolsce.

Prócz tego udzielała Wielkopolska Izba Rolnicza ustnie i piśmiennie wszelkich wskazówek i porad hodowlanych.

Konkursy. Od 1. XII. 29. do 10. III. 30. odbył się 100-dniowy zimowy kurs nieśności kur Wielkopolskiej Izby Rolniczej. Konkurs ten był najliczniej obesłany z wszystkich dotychczas odbytych konkursów na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. W konkursie tym wzięło udział 30 hodowców, którzy nadesłali ogółem 33 stadka kur. Każde stadko składało się z 5-ciu kur, w tem jedna rezerwowa, ogółem było więc kur 165. Klasyfikacja kur odbyła się z uwzględnieniem wagi zniesionych jaj. Rezultaty były najlepsze z wszystkich dotąd w Polsce odbytych konkursów nieśności. Przeciętna nieśność była z ras uznanych najwyższa u Leghornów (59 jaj), następnie szły Karmazyny (51 jaj), Wyandotty (45 jaj), Plymouth Rocki (44 jaj), Zielononóżki (35 jaj). Również co do przeciętnej wagi jaj przodowały Leghorny (55,3 g), potem następowały Karmazyny (54,9 g), Plymonuth Rocki (54,6 g), Wyandotty (53,3 g) i Zielononóżki (49,9 g). Pierwsze 3 miejsca według produkcyjności zajęły Leghorny, z których najlepsze stadko (4 kury) zniosło w ciągu zimy 287 jaj o wadze 16.630 kg.

Przeprowadzanie konkursów nieśności jest sprawą dużo ważniejszą, aczkolwiek znacznie uciążliwszą, aniżeli urządzanie wystaw drobiu, gdyż właśnie konkursy nadają hodowli drobiu właściwy kierunek użytkowy.

Wielkopolska Izba Rolnicza przeprowadziła też konkurs wychowu kaczek rasy Khaki Campbell. W najlepszem stadku 10 tygodniowe Khaki — Campbell ważyły przeciętnie 1500 gr.

Wystawy. Na terenie Wielkopolski odbyło się w roku budżetowym 5 wystaw i pokazów drobnego inwentarza, mianowicie:

od 25. VI. do 1. VII. 1929 w Poznaniu na P. W. K.;
1. XII. 1929 w Ostrowie;
od 14. XII. do 16. XII. 1929 w Lesznie;
od 1. II. do 3. II. 1930 w Bydgoszczy;
od 22. II. do 25. II. 1930 w Poznaniu.

Na wystawach tych kierownik był czynny jako ekspert i częściowo jako organizator. Poza tem był proszony jako ekspert na wystawy w innych województwach.

Z odznaczeń Wielkopolskiej Izby Rolniczej korzystały wyłącznie wystawy odbyte na terenie Wielkopolski. Wydano 15 medali, 16 listów pochwalnych i jedną nagrodę honorową wartości 25,— zł.

3. Hodowla królików.

Hodowla królików rozwija się w tempie powolnem. Pierwotnie szła tylko w kierunku wystawowym, lecz w ostatnim czasie zaszła pomyślna zmiana wskutek tego, że utworzyły się w Polsce firmy, odbierające dobrze obciągnięte i suszone skórki od królików zabitych w właściwym czasie, po dość znacznych cenach. Pożądany rozwój hodowli królików nastąpi z chwilą lepszego zorganizowania zbytu na mięso i skóry i przedewszystkiem wtedy, gdy producenci królików zastosują się przy biciu i obciąganiu królików oraz suszeniu i przygotowaniu skórek, do życzeń odbiorców. Ażeby szerzyć zrozumienie w tym kierunku Wielkopolska Izba Rolnicza wykonała serję przeźroczy, ilustrujących prawidłowe bicie, sprawianie i obciąganie królika.

Wielkopolska Izba Rolnicza przyznała szereg nagród na wystawach, przyczem przyznawano nagrody li tylko dla ras uznanych za wyraźnie użytkowe, jako które Wielkopolska Izba Rolnicza określiła w porozumieniu z przetwórniami skórek króliczych — rasy następujące: rasy dużych królików o futerku białem, króliki niebieskie wiedeńskie, króliki Szynszyle i króliki Angorskie.

Eliminować natomiast należy rasy królików czarnych, łaciatych i plamistych oraz króliki ras bardzo drobnych.

4. Pszczelnictwo.

Organizacja. Prace nad rozwojem pszczelnictwa spoczywały w rękach Wielkopolskiego Związku Towarzystw Pszczelniczych, pod ogólnym tylko nadzorem Wielkopolskiej Izby Rolniczej.

Rok 1929 był dla pszczelnictwa bardzo niekorzystny. Pnie nie dawały roi, miodu otrzymywano z najlepszych pni tylko po 2-5 kg. Prawie wszędzie trzeba było pszczoły dokarmiać. Wielkopolski Związek Towarzystw Pszczelniczych starał się swoim członkom dopomagać radą i wskazówkami.

Przy końcu roku 1929 liczył Związek 76 towarzystw z 1877 członkami. Czasopismo „Bartnik Wielkopolski“ abonowało 1635 osób, a miesięcznik „Bienenwirt“ 750 osób.

Wielkopolska Izba Rolnicza udzieliła na kursy	800,— zł
na wydawnictwo „Bartnika“ i „Bienenwirta“	600,— „
na stacje obserwacyjne	750,— „

Prócz tego wypłaca Ministerstwo Rolnictwa Wielkop. Związkowi Tow. Pszczelniczych przez Wielkopolską Izbę Rolniczą miesięcznie 200,— zł pensji dla instruktora i 100,— zł na podróże.

S p r a w y o ś w i a t o w e. Instruktor Wlkp. Związku Tow. Pszczelniczych zwiedził pasieki członków należących do towarzystwa w Krobi, Krotoszynie, Pleszewie, Obornikach, Rogoźnie, Mogilnie, Trzemesznie, Żninie, Wągrowcu, Miłosławiu, Skalmierzycach Nowych, Antoninie, Barcinie, Tarnowie Podgórnem i pasiekę p. Plewkiewiczowej w Sławnie, ogółem 122 pasiek. Prócz tego wygłosił referaty na 5 zebraniach.

W roku 1929 urządził Wielkop. Związek Tow. Pszczelniczych trzydniowe kursy pszczelnicze w Kamiennie, Gnieźnie, Koronowie, Barcinie, Popowie Kościelnem, Skalmierzycach Nowych, Środzie i 3 kursy półdniowe podczas Wystawy Pszczelniczej w dniach 18 i 19 sierpnia.

O b s e r w a c j a p a s i e k. Wielkop. Związek Tow. Pszczelniczych posiada 13 stacyj obserwacyjnych, które są czynne przez cały rok. Kierownikiem ich jest p. Liczbański z Niepruszewa. Wyniki badań i obserwacyj ogłasza się w obu wyżej wymienionych pismach.

Poza tem istnieje pasieka doświadczalna w Poznaniu, stojąca pod bezpośredniem kierownictwem działu drobnego inwentarza.

W y s t a w y. Wielkopolski Związek Towarzystw Pszczelniczych wziął udział w Powszechnej Wystawie Krajowej w Dziale Naukowym, który urządził Naczelny Związek Organizacyj Pszczelniczych.

Wystawę pszczelniczą, która się odbyła w dniach od 15 do 25 sierpnia na P. W. K. organizował Wlkp. Związek Tow. Pszczelniczych i subwencjonował ją kwotą przechodzącą 3.000,— zł. Był on również organizatorem i gospodarzem Zjazdu Wszechsłowiańskich Pszczelarzy, który się odbył w czasie od 15 do 19 sierpnia 1929 r.

R y b y. Z powodu braku referatu dla spraw hodowli ryb, wszelkie sprawy fachowe powierzała Wielkopolska Izba Rolnicza państwowemu inspektorowi hodowli ryb w Bydgoszczy p. Błażejowskiemu. Dążeniem Wielkopolskiej Izby Rolniczej jest jednak stworzenie specjalnego referatu tembardziej, że wody wielkopolskie doskonale nadają się do prowadzenia należytej hodowli ryb.

Szkoła Mleczarska

Dział Mleczarski Wielkopolskiej Izby Rolniczej we Wrześni.

Obecne sprawozdanie jest sprawozdaniem z pierwszego roku działalności we Wrześni; rozpada się ono na sprawozdanie z działalności Szkoły i Działu Mleczarskiego. Przez rok miniony utrzymywano ścisły kontakt z pokrewnemi instytucjami mleczarskiemi oraz pracownikami mleczarskimi. O żywej działalności Szkoły i Działu świadczy ilość załatwionych spraw według dziennika podawczego w liczbie 2274.

Pierwszy kurs maślarsko-serowarski w Szkole Mleczarskiej we Wrześni trwał od dnia 29 kwietnia 1929 r. do dnia 31 marca 1930 r. Kurs ten ukończyło 28 uczniów.

Uczniowie pochodzili przeważnie z województw zachodnich, następnie centralnych, a mianowicie:

z województwa	poznańskiego	pochodziło	12	uczniów
„	pomorskiego	„	5	„
„	łódzkiego	„	4	„
„	lubelskiego	„	2	„
„	krakowskiego	„	2	„
„	warszawskiego	„	1	„
„	nowogrodzkiego	„	1	„
„	wileńskiego	„	1	„

Z podanego zestawienia widać, że 75% uczniów pochodziło z województwa poznańskiego, pomorskiego i łódzkiego, a więc z województw najbliżej Wrześni położonych, reszta uczniów 25% przypada na inne województwa.

Pewną trudność w nauczaniu sprawiało niejednakowe teoretyczne i praktyczne przygotowanie uczniów. Niektórzy z nich ukończyli przed wstąpieniem na kurs mleczarski kilka klas gimnazjalnych, inni natomiast tylko szkołę powszechną; dla tego też poziom wykładów musiał być więcej popularny, aby wszyscy z nich mogli korzystać. Maturę gimnazjalną posiadał 1 uczeń, 5 klas gimn. — 1 uczeń; 4 klasy gimn. — 6 uczniów; 3 klasy gimn. — 1 uczeń;

niższą szkołę rolniczą — 8 uczniów; szkołę wydziałową — 1 uczeń; szkołę handlową — 1 uczeń; szkołę powszechną — 9 uczniów.

Pod względem wieku zachodziły również duże różnice. Najstarszy z uczniów miał 33 lata, najmłodsi mieli skończonych 18 lat. W wieku od 18—20 lat było 12 uczniów.

Przeważna część uczniów wykazała się praktyką mleczarską przed wstąpieniem na kurs.

Nauka rozpada się na naukę teoretyczną i praktyczną pracę w mleczarni.

Praca w mleczarni rozpoczynała się w miesiącach letnich o godzinie 5-tej, w miesiącach zimowych o godz. 6-tej i trwała do godziny 12-tej, wzgl. 13-tej. Nauka teoretyczna odbywała się w godzinach popołudniowych od godz. 14 do 18-tej, względnie od 15 do 19-tej. W miesiącach wakacyjnych (lipiec, sierpień) przerwano naukę teoretyczną i w tym czasie korzystali uczniowie z krótkich urlopów.

W zakres nauki teoretycznej wchodziły następujące przedmioty: nauka religji i etyki, język polski, nauka o Polsce współczesnej, mleczarstwo, serowarstwo, zasady mikrobiologji mleczarskiej, hodowla bydła, nierogacizny i drobiu, weterynarja, rachunkowość mleczarska i handlowa, rachunki i kalkulacje mleczarskie, zasady chemji i fizyki, badanie nabiału, obsługa kotłów parowych, maszyny parowej i elektrotechnika.

Przedmiotów ogólnokształcących, jak religja, język polski i nauka o Polsce współczesnej, uczyły siły profesorskie miejscowego gimnazjum państwowego. Przedmiotów specjalnych, jak: obsługi kotłów parowych i maszyny parowej oraz elektrotechniki uczyli inżynierowie ze Stowarzyszenia Dozoru Kotłów w Poznaniu, weterynarji — miejscowy lekarz weterynarji, innych przedmiotów — personel Szkoły.

Praca w mleczarni jest w ten sposób zorganizowana, że wszyscy uczniowie przechodzą kolejno wszystkie działy, aby się zapoznać z całokształtem przeróbki (pracy w mleczarni). Czas pracy w poszczególnych działach nie jest jednakowy; najdłużej pracowali uczniowie w serowni. Grupa uczniów przechodziła również kolejno w godzinach rannych praktyczne badanie nabiału w laboratorjum.

O działalności mleczarni świadczą następujące cyfry. Mleczarnię uruchomiono dnia 29 maja 1929 r., a do dnia 31 marca 1930 r. przerobiono w niej 6.078.497 kg mleka pełnego.

Przeciętnie przy 307 dniach pracy wypada dziennie 19.800 kg mleka pełnego.

Z mleka pełnego wyrobiono:

masła	211.785,25	kg
serów (tylżycki, trapistów, limburski, remoudou, edamski, lechicki)	16.984,00	„
twarogu	69.864,00	„
kazeiny (strącanej kwasem mlekowym)	18.856	„

Kazeinę względnie twaróg, zależnie od konjunktur, wyrabiano z mleka odtłuszczonego.

Wyroby Szkoły Mleczarskiej cieszyły się wielkiem uznaniem. Eksportowane masło uzyskiwało bardzo pochlebne kwalifikacje na rynkach angielskim, niemieckim i belgijskim.

Mleczarnia szkolna przerabiała mleko spółdzielni mleczarskiej „Mleczarnia i Zakłady Rolniczo-Przemysłowe we Wrześni". Współpraca z spółdzielnią oparta jest na specjalnej umowie.

Poza uczniami pracowało w szkole w ciągu roku sprawozdawczego przez dłuższy lub krótszy okres czasu 12 hospitantów.

Równolegle z kursem maślarsko-serowarskim, odbył się w Szkole Mleczarskiej we Wrześni w czasie od 20. stycznia do 20. marca 1930 r. kurs dla kontrolerów mleczności. Z przyjętych na kurs 24 kandydatów, ukończyło 18 z wynikiem dodatnim. Zostali oni przyjęci do pracy przez Wielkopolską Izbę Rolniczą.

W dniu 25. maja 1929 r. zaszczycił Swą obecnością i zwiedził Szkołę Mleczarską Pan Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Profesor Ignacy Mościcki. W dniu 1. czerwca 1929 r. odbyło się uroczyste poświęcenie Szkoły przez Ks. Biskupa Laubitza.

Szkołę mleczarską w okresie sprawozdawczym zwiedziło około 1500 osób tak z Polski, jak i z zagranicy.

Praca Działu Mleczarskiego szła w następujących kierunkach:

a) Badania produktów mleczarskich, a więc oznaczenie procentu tłuszczu w stale nadsyłanych z mleczarń próbkach mleka pełnego, chudego, śmietany i maślanki. Badania mleka na zafałszowanie, obliczając w próbach mleka pełnego suchą masę, procent tłuszczu w suchej masie, ciężar gatunkowy suchej masy, oznaczając ciężar właściwy mleka, refrakcję i na podstawie tych analiz stwierdzano sposób i stopień zafałszowania. Oznaczania zawartości wody w próbach masła. Badania masła na zafałszowania obcemi tłuszczami. Przeprowadzanie ocen kwalifikacyjnych nadesłanych przez mleczarnię prób masła. Oznaczanie w próbach serów wody, tłuszczu, suchej masy, suchej masy beztłuszczowej i procentu tłuszczu w suchej masie.

Rok 1929	ilość mleczarń nadsył. próby	ilość nadesłan. prób mleka pełnego	przec. % tłuszczu w nadesłanych próbach mleka	ilość prób śmietany	ilość prób mleka chudego	ilość prób maślanki	ilość prób masła	ilość prób sera	ilość prób mleka na zafałszowanie	Razem prób
styczeń . .	20	3 099	3,18	166	15	16	—	—	—	3 296
luty . . .	14	2 298	3,32	153	5	3	3	—	—	2 462
marzec . .	17	3 180	3,29	145	8	9	1	—	—	3 343
kwiecień . .	20	2 977	3,12	95	7	3	—	—	—	3 082
maj . . .	18	2 763	2,97	91	18	6	2	—	—	2 880
czerwiec. .	18	2 882	3,15	160	63	43	58	—	—	3 206
lipiec . . .	18	3 043	3,01	76	145	58	61	—	—	3 383
sierpień . .	17	3 265	3,14	77	153	60	42	—	—	3 597
wrzesień .	15	2 880	3,23	75	150	59	48	—	3	3 215
październik.	16	3 512	3,37	81	155	64	83	7	1	3 903
listopad . .	11	3 094	3,40	107	152	81	96	—	3	3 533
grudzień . .	14	3 314	3,36	105	149	72	105	—	2	3 747
Razem .	—	36 307	3,21	1331	1020	474	499	7	9	39 647
Rok 1930										
styczeń . .	18	3 197	3,09	103	158	67	94	12	1	3 632
luty . . .	20	3 695	3,22	107	142	61	89	11	—	4 105
marzec . .	20	3 350	3,01	96	156	68	79	8	1	3 758
Razem .	—	10 242	3,11	306	456	196	262	31	2	11 495

b) Podobnie jak w ubiegłych latach, zajmowano się wyrobem podpuszczki, której dostarczono mleczarniom ogółem 342 litry. Aby ułatwić nabywanie chemikalij odpowiednich do analiz nabiału, dostarczono kontrolerom mleczności i mleczarniom 8.430 kg kwasu siarkowego i 565 litrów alkoholu amylowego. Dostarczano również mleczarniom ług sodowy $^1/_{10}$ i $^1/_4$ norm. do oznaczania kwasowości mleka, względnie śmietany, alizarol do badania jakości mleka i śmietany, fenolftaleinę, odczynniki do reakcji Storcha na pasteryzację mleka czy śmietany.

c) W sprawach zakładania spółdzielni mleczarskiej udzielono informacyj udając się w tym celu do 4 miejscowości. Samą zaś organizacją mleczarń spółdzielczych zajmował się Związek Spółdzielni

Zarobkowych i Gospodarczych w Poznaniu. Udzielano również wskazówek technicznych przy wyrobie masła względnie zwiedzając 32 razy mleczarnię celem pobrania bezstronnie prób mleka do analiz.

Nauczyciel Szkoły Inż. Włodek wygłosił w Poznaniu przez Radjo 2 odczyty: „Mleczarstwo Wielkopolski w roku 1928“ — i „Mleko i jego wartość odżywcza“.

W ubiegłym roku sprawozdawczym opracowano statystykę mleczarstwa w Wielkopolsce za rok 1928. W okresie tym kontynuowano rozpoczęte w roku 1927 zbieranie i przesyłanie danych statystycznych tutejszego mleczarstwa do biuletynów wydawanych kwartalnie przez: „Preisberichtstelle des schweizerischen Bauernverbandes“.

Kierownik Szkoły Mleczarskiej i Działu Mleczarskiego jest delegatem Komitetu Państwowych Ocen Masła i Serów. W sprawach związanych z organizacją ocen, względnie na posiedzenia Komitetu wyjeżdżał Kierownik Działu Mleczarskiego 11 razy do Warszawy, Rzeszowa i Wilna.

Dnia 13 kwietnia 1929 r. odbyła się w budynku Szkoły Mleczarskiej we Wrześni II. Okręgowa Państwowa Ocena Masła. Na ocenę przysłano 43 próby masła. Masło pochodziło jedynie z mleczarń województwa poznańskiego i pomorskiego. Z poznańskiego 29 prób, czyli 67,4%, z pomorskiego 14 prób, czyli 32,6%.

Z nadesłanych 43 prób masła jako wyborowe uznano 2 próby, czyli 4,6%, jako bardzo dobre uznano 27 prób, czyli 62,9%, jako dobre uznano 9 prób, czyli 20,9%; jako wadliwe uznano 5 prób, czyli 11,6%.

W dniach 30 i 31 sierpnia 1929 r. odbyła się w budynku Szkoły Mleczarskiej we Wrześni I. Powszechna Państwowa Ocena Masła i Serów. Na ocenę przysłano 155 prób masła. Największa ilość, bo 32 próby pochodziły z województwa poznańskiego, 26 prób z województwa lwowskiego, 16 prób z wojew. lubelskiego, 16 prób z województwa warszawskiego, 15 prób z wojew. krakowskiego, 13 prób z wojew. pomorskiego, 9 prób z wojew. stanisławowskiego, 8 prób z wojew. kieleckiego, 8 prób z wojew. łódzkiego, 7 prób z wojew. białostockiego, 3 próby z wojew. tarnopolskiego i 2 próby z wojew. wileńskiego.

Z nadesłanych 155 prób masła, jako wyborowe uznano 5 prób, czyli 3,23%; jako bardzo dobre uznano 85 prób, czyli 54,84%; jako dobre uznano 59 prób, czyli 38,06%; jako wadliwe uznano 6 prób, czyli 3,87 %.

W ocenie serów wzięło udział 11 serkarń, które nadesłały 18 prób serów, z czego 9 tylżyckich, 5 trapistów, 1 edamski, 1 groyer, 1 bryndzę i 1 oszczypek.

Z nadesłanych 18 prób serów jako wyborowy uznano 1 próbę, czyli 5,55%; za bardzo dobry 12 prób, czyli 66,67%; za dobry 4 próby, czyli 22,23%; za wadliwy 1 próbę, czyli 5,55%.

Produkcja Rolna.

Ciężka i długa zima z roku 1928 na 1929-ty dla rolnictwa nie była w skutkach tak fatalną, jak tego obawiać się było można. Wielkie i długotrwałe mrozy uczyniły coprawda spustoszenia w sadach i ogrodach, ale poza tem produkcja roślinna — dzięki okryciu śniegiem — prawie wcale nie ucierpiała. W większej mierze zima dała się we znaki inwentarzom, czy to bezpośrednio przez zbytnie wyziębienie obór, czy pośrednio przez zrujnowanie urządzenia wodociągowego.

Wiosna zaczęła się późno i postępy w ociepleniu powietrza i roli były bardzo powolne. Wskutek tego oziminy ruszyły dopiero koło połowy miesiąca kwietnia. Wiosenną pracę w roli i siewy, również dopiero w drugiej dekadzie kwietnia rolnicy rozpocząć mogli; ale dzięki temu, że orki wszelkie były wykonane przed zimą i przy braku większych opadów prace siewne bardzo szybko zostały ukończone, końcem kwietnia nietylko zboża jare były zasiane, ale i siew buraków po części już był wykonany.

Warunki atmosferyczne w miesiącu maju były naogół bardzo korzystne. Przeważały dni z wysoką, nieraz cieplarnianą temperaturą, a koło połowy miesiąca prawie wszędzie spadły znaczne opady. Około 20 maja temperatura nocna spadła prawie do zera, lecz przymrozków nie było. Opady były po części bardzo znaczne i w niektórych okolicach przybrały formę ulew; spadło również stosunkowo wiele gradów, lecz naogół szkody powstałe nie były zbyt wielkie. Wskutek korzystnych warunków atmosferycznych rozwój ziemiopłodów był naogół dobry. Jarzyny powschodziły bardzo dobrze i rosły jak na drożdżach, przytem wolne były od chwastów, a mianowicie łopuchy. Mniej korzystnie rozwijały się oziminy. Zbyt ciepłe powietrze wytrybowało za bardzo żyto, które wskutek tego nie zdążyło się dostatecznie rozkrzewić. Również i pszenica rosła zbyt szybko, wskutek czego była blada w kolorze. Pszenica pozatem w dużej mierze była zanieczyszczona chwastami, a przedewszystkiem modrakiem i miotłą, które wystąpiły tak silnie, jak rzadko się zdarza. Buraki cukrowe powschodziły bardzo dobrze, a pod koniec maja rozpoczęto ich przerywkę. Również i ziemniaki końcem maja były już wszędzie na wierzchu.

Miesiąc czerwiec był naogół zimny poza kilku upalnemi dniami około połowy miesiąca. Aż do 8-go czerwca mieliśmy dużo dni dżdżystych, a w ostatniej dekadzie miesiąca spadły wszędzie ulewne deszcze, wskutek czego prawie z wszystkich okolic Wielkopolski dochodziły skargi na nadmiar wilgoci w roli. Deszcze te tem mniej były pożądane, że około 18 czerwca rozpoczęto sianokosy i sprzęt koniczyn, a tak trawy na łąkach jak i koniczyna wydały sprzęt obfity. Sprzęt ich wskutek tego znacznie się opóźnił, choć znaczniejsze szkody w jakości paszy nie powstały. Zimna panujące w początku miesiąca wpłynęły niekorzystnie na rozwój zbóż, które jednakże wskutek ciepłych i słonecznych dni w środku miesiąca znacznie się poprawiły. W ciągu miesiąca wegetacja buraków cukrowych bardzo znacznie postąpiła naprzód, choć panująca w dość znacznej mierze zgorzel spowodowała brak wyrównania na zarażonych polach. Zimne naogół powietrze czerwca ujemnie przedewszystkiem wpłynęło na rozwój ziemniaków i odbiło się na ich wydajności.

W lipcu warunki atmosferyczne były normalne i naogół korzystne. Przed samemi żniwami spadły obfite deszcze. Żniwa rozpoczęto ze znacznem opóźnieniem około 20 lipca, jednakże wobec sprzyjającej w tym czasie pogody stosunkowo rychło zostały ukończone, do czego również przyczyniła się ta okoliczność, że pod względem objętościowym sprzęty wypadły słabiej, aniżeli w latach poprzednich.

Wydajność ziarna zbóż chlebowych była ponad przeciętną, a zboża jare plonowały bardzo dobrze. Brak opadów w żniwach umożliwił sprzątnięcie ziarna w dobrym stanie. Jedynie jakość jęczmienia nie była zadawalniająca. Boczne pędy, które jęczmień w maju powypuszczał, jako też rdza, która pola nawiedziła, spowodowały nierówne dojrzewanie ziarna. Pozatem przeważnie jęczmień był szklisty, wskutek czego tylko niewielkie ilości odpowiadały standartowi jęczmienia browarnianego.

Susza przez cały sierpień panująca wpłynęła ujemnie na dalszy rozwój okopowych; również i wrzesień był ciepły, słoneczny i suchy. Opadów było tak mało, że prawie wszędzie stan wilgoci roli był niewystarczający, zwłaszcza w północnej części województwa. Wskutek tego uprawa pod oziminy była bardzo utrudniona, a tworzenie się brył, wymagało rozbijania ich ręcznemi młotami. Siewy dlatego rozpoczęto z opóźnieniem.

Opady, które spadły pod koniec pierwszej dekady października, umożliwiły wykończenie siewów na glebach zwięźlejszych i spowodowały dobre powschodzenie ozimin.

Niekorzystne dla siewów warunki spowodowały wielu rolników do zaniechania siewu pszenicy ozimej i zastąpienia jej siewem pszenicy latowej.

Ziemniaki zaczęto wybierać około 15. września. Wydajność ich była naogół lepsza, jak wobec długotrwałej suszy można się było spodziewać. Przeciętny sprzęt jednakże nie przekraczał 140 q z hektara. Silne naświetlanie słoneczne spowodowało naogół wysoki procent mączki, choć pod tym względem różnice między rozmaitemi gatunkami ziemniaków były znaczne.

Buraki cukrowe więcej wskutek suszy ucierpiały od ziemniaków. Susza nietylko wpłynęła ujemnie na wydajność buraków, ale spowodowała też wiele strat podczas wykopków.

Straty przez ułamywanie się korzeni na ciężkich glinach dochodziły miejscami do 40%. Deszcze, które spadły w końcu miesiąca, znacznie poprawiły sytuację i umożliwiły ukończenie sprzętu buraków w pierwszej dekadzie listopada. Przeciętny sprzęt wynosił ca 220 q z hektara; również i przy burakach wielka ilość dni słonecznych ostatnich miesięcy wegetacji wpłynęła na wysoką zawartość cukru.

Listopad dla dalszego rozwoju ozimin był wyjątkowo korzystny. Ciepłe powietrze tego miesiąca przy dostatecznych opadach dobrze wpłynęło na ich rozkrzewienie, a kilka przymrozków nocnych tak w październiku, jak i listopadzie, w rolnictwie strat nie spowodowały. Wobec sprzyjającego powietrza, prace na roli szły raźno naprzód tak, że w początku grudnia nietylko podorywka, ale i głębokie orki były wykończone i również rola po okopowych była zorana.

W dalszym przebiegu zima była łagodna. Znaczne po większej części różnice pomiędzy temperaturą nocną, a dzienną w ciągu grudnia, stycznia i lutego, odbiły się ujemnie na wyglądzie ozimin, tembardziej, że w czasie tym było stosunkowo wiele dni słonecznych. Od częstych zmian, pomiędzy ciepłem godzin południowych, a mrozem w nocy, ucierpiała przedewszystkiem pszenica. Naogół jednak z nastaniem wiosny wygląd ozimin był zadowalniający. Siewy zbóż jarych rozpoczęły się w marcu i do końca tego miesiąca przeważnie w 50% były ukończone.

Jak w latach poprzednich, działalność Wydziału Produkcji Rolnej polegała głównie na pracy pozabiurowej.

Tegoroczne premjowanie gospodarstw włościańskich przeprowadzone zostało w powiatach: Poznańskim, Średzkim i Śremskim. Do premjowania zgłoszono 75 gospodarstw, z których 34 otrzymało nagrody. Jak w ubiegłych latach, nagrody udzielano w postaci ma-

szyn i narzędzi rolniczych, przyczem w miarę możności uwzględniano specjalne potrzeby nagrodzonych gospodarstw. Suma przeznaczona na premjowanie w tych powiatach wynosiła: 8.156.79 zł. Pozatem Wydziały Powiatowe w Poznaniu i Środzie udzieliły po 1.000 zł subwencyj, które zostały zużyte na nagrody Wydziału Powiatowego w odnośnych powiatach.

Niezależnie od premjowania w powyższych powiatach, na wniosek Wydziału Powiatowego w Wolsztynie, również i w tym powiecie przeprowadzono premjowanie dodatkowe. Wydział Powiatowy w Wolsztynie wyasygnował na ten cel 3.000 zł, a Wielkopolska Izba Rolnicza 500 zł. W powiecie Wolsztyńskim ogłoszono do premjowania 29 gospodarstw, z których 19 odebrało nagrody.

Włościańskie Koła Doświadczalne w Damasławku i Koźminie, stojące pod nadzorem Wydziału Produkcji Rolnej kontynuowały swą pracę. Jesienią 1929 założono trzecie koło w powiecie Odolanowskim, które również wielkie wzbudziło zainteresowanie u włościan okolicy. Dzięki współpracy pp. dyrektorów Siuty w Janowcu, Krzysztofowicza w Koźminie i Cybichowskiego w Odolanowie, którzy są kierownikami tych kół, praca w kołach wydaje już pozytywne rezultaty i niechybnie przyczyni się do obniżenia kosztów produkcji w gospodarstwach do kół przyłączonych.

W pracy Wielkopolskiego Związku Kół Doświadczalnych Izba nadal brała czynny udział. Zainicjowane w trzysemestrowej Szkole w Środzie kursy dla kierowników kół doświadczalnych były kontynuowane i w tym roku przy subwencji przez Izbę udzielanej.

W roku sprawozdawczym Wielkopolska Izba Rolnicza udzieliła 20.000 zł subwencji p. Lossowowi w Leśniewie na dalsze przeprowadzenie doświadczeń z jego systemem uprawy roli. Warunkiem udzielenia subwencji była ścisła kontrola tak nad wykonaniem poletek doświadczalnych, jak i nad całokształtem gospodarstwa w Leśniewie.

Kontrolę tę wykonywał referent Wydziału p. Zborowski pod nadzorem p. Dzierzkowskiego, dyrektora Stacji Doświadczalnej w Pętkowie. Pan Zborowski począwszy od 21 marca 1929 r. do końca października 29. r. stale był obecny w Leśniewie i zebrał dokładny materjał, potrzebny dla wyświetlenia całokształtu tego zagadnienia.

Poza wyżej wymienionemi czynnościami wykonano w czasie sprawozdawczym następujące wyjazdy służbowe:

a) 76 lustracyj w delegacjach Ministerstwa Rolnictwa,
b) 12 lustracyj na wniosek urzędów i instytucyj,

c) 7 lustracyj na wniosek właścicieli,
d) 5, celem wykonania prób z maszynami.

Doświadczenia maszynowe wykonano z opielaczem wynalazku gospodarza p. Kellera w Krzyżówku i maszyną do sadzenia ziemniaków p. Żelaźniaka ze Zdun.

Jak w roku ubiegłym, naczelnik Wydziału wykonywał funkcje zastępcy komisarza rządowego przy giełdzie zbożowo-towarowej w Poznaniu.

Dział informacyjny w dziedzinie transakcyj zbożowych był nadal kontynuowany.

REFERAT OGRODNICTWA W. I. R.

Zakres pracy Referatu Ogrodnictwa obejmował te same dziedziny życia ogrodniczego jak i w roku ubiegłym.

Udzielanie porad praktycznych w różnych ogrodach, parkach, szkółkach, sadach i kulturach ogrodniczych i t. p. prace wymagały 108 podróży lustracyjnych. Oprócz tego odbyto 38 podróży w związku z przeprowadzeniem pomiarów gruntów przeznaczonych pod ogrody i celem zainicjowania wzgl. dopilnowania prac związanych z zakładaniem ogrodów. Zaprojektowano 12 planów skwerów, ogrodów ozdobnych lub parków, 3 plany ogrodów owocowych, 1 plan zadrzewienia drogi komunalnej i 2 plany cmentarzy.

Na Powszechnej Wystawie Krajowej z działu ogrodnictwa wystawiono pomiędzy innemi 18 planów parków, cmentarzy i ogrodów użytkowych, oraz 6 wykresów obrazujących stan ogrodnictwa w Wielkopolsce, występowanie szkodników i inne.

Do $\pm$ $^1/_4$ ha obejmujących ogródków wzorowych w ubiegłych latach w różnych powiatach Wielkopolski założonych, przybyło w roku sprawozdawczym 11, wobec czego ogólna cyfra ogrodów tych wynosi 48.

Przeprowadzono też 29 lustracyj dawniej założonych ogródków wzorowych i udzielono ich właścicielom stosownych porad i wskazówek. Naogół stwierdzić trzeba staranne pielęgnowanie tych ogródków. W 8 ogródkach, klęską zimy 1928/29 r. najdotkliwiej dotkniętych, wymarznięte drzewa owocowe zastąpiono szczepami zdrowemi.

W roku sprawozdawczym po raz pierwszy założono kilkadziesiąt sadów dla osadników Okręgowego Urzędu Ziemskiego, który osadnikom polecił z kredytów uzyskanych na postawienie budynków mieszkalnych i gospodarskich przeznaczyć do 200 zł na zakup i posadzenie drzew owocowych przy obejściu gospodarskiem. Założono w ten sposób razem 47 ogrodów w Połajewie, Mrowinie, Trzebisław-

kach, Nowej Wsi i Łaziskach. Do założenia tych ogródków potrzebnych drzewek dostarczyły Zakłady Ogrodnicze W. I. R., które osadnikom udzieliły 25% rabatu na ceny katalogowe. Zastosowano wyłącznie wysokopienne drzewka w rozstawieniu 10 m × 10 m w kwadrat. Specjalny nacisk położono na drzewa jabłoniowe i to w kilku tylko handlowych odmianach. Celem tego sposobu sadzenia jest — nauczyć rolników, że drzewa owocowe do pomyślnego rozwoju wymagają tyle miejsca, żeby korony drzew się nie pozrastały, jak to niestety prawie we wszystkich sadach obserwować możemy, gdzie zbyt gęste posadzenie drzew jest przyczyną silnego wyczerpania się ziemi, słabego wzrostu i niedostatecznej płodności drzew, które w większości przypadków rodzą natenczas tylko owoc drobny, opanowany i uszkodzony przez grzybki i owady szkodliwe. Rzadkie w kwadrat rozstawienie drzew ma też ułatwić uprawę ziemi narzędziami konnemi i wykorzystanie ziemi pod drzewami w pierwszych latach po posadzeniu, pod uprawę warzyw, okopowych i t. d. Wybór odmian ograniczono do najlepszych odmian doboru wielkopolskiego; powtarzają się one u poszczególnych osadników, a owoc drzew wskutek możności zebrania większej partji jednolitego towaru, znajdzie kiedyś łatwiej dobrych nabywców.

Wspólnie z Kółkami Włościanek przeprowadzono premjowanie 31 ogródków włościańskich na terenie całej Wielkopolski. Tylko najlepiej się przedstawiające z wizytowanych ogródków otrzymały nagrody. Przy ocenie uwzględniono działy ozdobne, warzywny i sadowniczy oraz poczyniony nakład pieniężny; praca oraz staranność przy założeniu i prowadzeniu ogródków okazana, decydowała o ilości punktów przyznawanych w poszczególnych 4 działach. Jakkolwiek nie wszędzie stan ogródków upoważniał do przyznania nagrody, to jednakże przyznać trzeba, że w wielu przypadkach właścicielki ogródków z wielkiem zamiłowaniem i zrozumieniem potrzeb roślin oddają się pielęgnacji drzew i krzewów oraz roślin ozdobnych i użytecznych. Spotyka się też okna inspektowe i ogrody warzywne, dające dość poważne dochody. Dobrze opłacają się też krzewy porzeczkowe, których owoc już jest przerabiany na kompoty i na wcale smaczne wina.

Na wspomniane premjowanie ogródków wyznaczyła Wielkopolska Izba Rolnicza 500,— zł, a Wielkopolskie Tow. Kółek Włościanek 134,— zł.

Akcją premjowania ogródków na wsi i w miastach zainteresować się powinny sejmiki powiatowe i powinny zaprowadzić premjowanie ogródków we wszystkich powiatach.

Do podniesienia wiedzy ogrodniczej na wsi i w miastach prowincjonalnych przyczyniają się wydatnie wykłady z dziedziny sa-

downictwa, warzywnictwa i pielęgnowania kwiatów oraz uprawy morw i jedwabnictwa. Takich wykładów wygłoszono 29 na zebraniach Tow. Kółek Rolniczych, Kół Włościanek, Ziemianek etc.

Doceniając tę poważną rolę, którą nauczycielstwo na wsi i w miastach odgrywa, a przy szerzeniu zamiłowania do ogrodnictwa powinno odegrać, urządzono w Janowcu w tamtejszych Zakładach Ogrodniczych W. I. R. jeden wiosenny i jeden letni 4-dniowy kurs ogrodnictwa dla nauczycieli szkół powszechnych. Wyniki kursów, a nawet frekwencje na kursach byłyby większe, gdyby albo Kuratorjum Szkolne, albo Wydziały Powiatowe subwencjonowały udających się na kurs nauczycieli, którzy dotychczas — pomimo skromnego uposażenia — koszty podróży i utrzymania, z któremi udział w kursach jest połączony — z własnej kieszeni pokrywają. Wogóle niestety stwierdzić trzeba, że w Wielkopolsce nie docenia się roli, którą ogród przy szkole w wychowaniu i kształceniu dorastającego pokolenia na dobrych ludzi i obywateli odegrać może. A przecież z ogrodu przy domu rodziców i z ogrodu szkolnego czerpiemy w życiu tę tęsknotę za posiadaniem choćby małego kawałka ogrodu, która nie daje nam spocząć, dopóki celu tego nie osiągniemy. Ogród jest tą cichą przystanią, w której dzisiejszy człowiek kultury choć na chwilę szukać i znaleźć powinien odpoczynek dla ciała i duszy.

Uznając pożyteczność wiedzy ogrodniczej dla rolników, urządziła Szkoła Rolnicza w Środzie kurs rolniczo-ogrodniczy, w którym personel Referatu Ogrodniczego wygłosił 3 referaty fachowe.

Rok sprawozdawczy był też rokiem kursów ogrodniczych, prowadzonych przy pomocy W. T. K. R. W listopadzie 1929 roku urządzono 6-cio dniowy kurs w Piątkowie pod Poznaniem, gdzie wykładano o uprawie warzyw w gruncie, o prowadzeniu inspektów, o kulturze agrestów, porzeczek, winorośli, truskawek i drzew owocowych, o pielęgnowaniu kwiatów w ogrodach, o przerobie owoców i warzyw, o walce z chorobami i szkodnikami roślin uprawnych. Wykłady odbywały się w godzinach wieczornych. Przeszło 200 osób codziennie słuchało wykładów; przyjęto je z wielkiem zadowoleniem, a jak się słyszy, w wielu wypadkach wykłady stały się bodźcem do poprawy istniejących kultur i do powstania nowych.

Oprócz tego urządzono w I kwartale 1930 r. 11 trzydniowych kursów ogrodnictwa w Inowrocławiu, Wolsztynie, Gnieźnie, Kępnie, Lesznie, Bydgoszczy, Chodzieży, Jarocinie, Czarnkowie, Hucie i Ostrowie. Przeszło 1200 osób było słuchaczami tych kursów, przyjmowanych z uznaniem. Wyrażono też życzenie o powtórzenie kursów w porze letniej. Zaznaczyć wypada, że wszędzie tam, gdzie pp. prezesi kółek rolniczych i sekretarze odpowiednio wcześnie powia-

domili członków kółek rolniczych i członków pokrewnych ogranizacyj, frekwencja i zainteresowanie się kursami było bardzo znaczne.

Tak było np. w Gnieźnie, Kępnie, Wolsztynie, Czarnkowie i Bydgoszczy.

W jedwabnictwie zaznacza się na terenie Wielkopolski pewne ożywienie w kierunku sadzenia morw. Mianowicie interesują się hodowlą morwy szkoły powszechne. Nabywcom drzew morwowych Wielkopolska Izba Rolnicza udzieliła w roku sprawozdawczym 50% rabatu.

Przeprowadzono pokazową hodowlę jedwabników w Pobiedziskach pod Poznaniem. Celem przeprowadzenia podobnych hodowli zwrócono się do sekretarjatów kółek rolniczych tych okolic, w których znajdują się większe ilości drzew morwowych.

Ścisły kontakt i współpraca Referatu Ogrodnictwa z Wielkopolskim Związkiem Towarzystw Ogrodniczych zaznaczyły się m. i. przez urządzanie egzaminów dla uczni ogrodniczych i ich rejestrację.

W jesieni 1929 r. odbył się egzamin:

w Poznaniu	zdało egzamin	31	—	nie zdało	6
w Lesznie	„ „	18	—	„ „	3
w Inowrocławiu	„ „	5	—	„ „	4
Wiosną 1930 r.:					
w Poznaniu	„ „	50	—	„ „	26
w Lesznie	„ „	22	—	„ „	3
W Inowrocławiu	„ „	12	—	„ „	3

Przeprowadzono też w roku sprawozdawczym rejestrację 218 uczniów ogrodniczych.

Uchwalony przez Wielkopolski Związek Tow. Ogrodniczych przymus prowadzenia dzienników zajęć przez uczniów ogrodniczych stał się zachętą do opracowania przez Starszego Referenta Ogrodnictwa p. Kosmola dziennika zajęć dla ogrodników. Dziennik jest w trwałej kartonowej oprawie, zawiera m. i. wstępne słowo do uczni i pewne wskazówki dotyczące prowadzenia się ucznia w czasie nauki, jego stosunku do szefa i innego personelu oraz klientów zakładu. Dalej zawiera dziennik kalendarjum do notowania prac poszczególnych dni, słowniczek botaniczny i wskazówki dotyczące dalszego kształcenia się pomocnika ogrodniczego. Cena detaliczna wystarczającego na rok dziennika wynosi 3,— zł. Od ukazania się dziennika do 1. maja 1930 r. sprzedano 520 sztuk.

Poza tem urzędnicy Referatu Ogrodnictwa biorą ożywiony udział w zebraniach i komisjach Wielkopolskiego Związku Tow.

Ogrodniczych i Towarzystwa Ogrodniczego w Poznaniu oraz powstałego Towarzystwa Pomologicznego, które zorganizowało koło wielkopolskie z siedzibą w Poznaniu.

Ministerstwo Rolnictwa w roku ubiegłym popierało rozwój ogrodnictwa udzielając pożyczki na budowę szklarń. Podania opinjowane przez Referat Ogrodnictwa w wielu przypadkach osiągały pożądany skutek. Do 1. IV. 1930 r. 15 petentów otrzymało pożyczki w łącznej wysokości przeszło $^1/_2$ miljona złotych. Stwierdzić należy, że we wszystkich przypadkach uzyskane pożyczki były racjonalnie zużyte i spełniły w całej pełni ten cel, na który były przeznaczone. Szczególnie produkcja kwiatów i wczesnych warzyw pod szkłem, a w pierwszym rzędzie pomidorów, znaczny zrobiły postęp w Wielkopolsce.

Referat Ogrodnictwa zatrudniał 2 sadowników do tępienia szkodników roślin i uporządkowania drzew owocowych; byli oni zajęci w 45 miejscowościach, a w niektórych majątkach po 2 razy w roku:

Uporządkowano:

6.137 drzew owocowych,
1.359 krzewów owocowych,
2.179 drzew karłowych i szpalerowych,
55 winokrzewów.

W 29 miejscowościach przeprowadzono w sadach członków kółek rolniczych bezpłatne spryskiwanie drzew i krzewów owocowych owado- i grzybo-bójczemi chemikaljami. Koszty podróży sadowników i koszty chemikalij pokryte zostały z subwencji ministerjalnej. Ogółem w sadach włościańskich spryskano:

6.464 drzew owocowych piennych,
40 drzew karłowych,
990 krzewów owocowych.

Akcja ta ma za cel przekonać właścicieli sadów o użyteczności i konieczności stosowania spryskiwań drzew i krzewów owocowych.

Na zakończenie niniejszego sprawozdania należy podnieść, że straty, które sadownictwo i szkółkarstwo wielkopolskie na skutek mrozów zimy 1928/29 r. poniosło, są może jeszcze większe aniżeli je taksowano.

Podwyżka cen drzew owocowych o 100% w znacznej mierze wstrzymała pęd do zakładania nowych sadów i utrudniła odrestaurowanie sadów uszkodzonych, a to tem więcej, że kryzys rolniczy i ogólna ciężka sytuacja kraju nie zachęcają do robienia inwestycyj rentujących się dopiero po upływie wielu lat.

Pomimo to pora wiosenna przyniosła znaczne ożywienie zbytu produktów szkółkarskich. Poszukiwano nietylko drzew owocowych, ale i ozdobnych. Zwiększa się zbyt na krzewy porzeczkowe, szczególnie białych odmian, których jagody potrzebne są do wyrobu białych win porzeczkowych.

Krzewy agrestowe są bardzo poszukiwane — w tym także odporne na mączniaka odmiany amerykańskie, — ale ich jest za mało.

Warzywnictwo gruntowe w bieżącym roku ucierpiało z powodu znacznej zniżki cen niektórych produktów; naprzykład cebuli okazał się już pewien nadmiar, dla tego zbyt cebuli był bardzo trudny.

W kwiaciarstwie zaznaczyło się pewne osłabienie zbytu. Przygotowanych do sprzedaży kwiatów jak chryzantemów, cyklamenów, cebulek kwiatowych i innych częściowo nie sprzedano i wszystkie te kwiaty przekwitły u ogrodników.

ZAKŁADY OGRODNICZE WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ W JANOWCU.

Do Zakładów Ogrodniczych W. I. R. w Janowcu należą 3 sady o powierzchni 8.723 ha, szkółka o powierzchni 11.500 ha, 1.250 ha pola i 5 ha łąki i torfieńców.

W roku sprawozdawczym pracował w Zakładach Ogrodniczych w Janowcu następujący personel: 1 kierownik, 3 pomocników, 1 uczeń, 1 książkowa i przeciętnie dziennie zajętych było: 5 robotnic i 3 robotników. Oprócz tego — w miesiącach lipcu i sierpniu odbył letnią praktykę 1 słuchacz Państw. Średniej Szkoły Ogrodniczej w Poznaniu, a od kwietnia do września włącznie praktykowali uczniowie Średniej Szkoły Ogrodniczej z Lublina. Wspomniane szkoły żądają od swych słuchaczów odbywania letniej praktyki w zakładach ogrodniczych. O praktykę tę jest jednak trudno — gdyż nie każdy zakład ogrodniczy przyjmuje na praktykę uczniów szkół ogrodniczych. To też umożliwienie im odbycia praktyki w zakładach ogrodniczych W. I. R. jest jakby częścią tej pracy, która się składa na ukończenie szkoły ogrodniczej.

Żywy inwentarz Zakładów Ogrodniczych W. I. R. w Janowcu stanowią 4 konie robocze.

Sady istniejące około 30 lat, na skutek mrozów zimy 1928/29 roku utraciły znaczny procent stanu drzew owocowych. Jednakże nie daje się to zbytnio w znaki, ponieważ swego czasu sadzono drzewa zbyt gęsto, bo tylko na 5 metrów w jedną i drugą stronę. Stosowano bowiem podsadzanie drzew długożyjących, uszlachetnionych na dziczkach, krzaczastemi drzewami karłowemi i krze-

wami porzeczkowemi. Ten system zakładania sadów w dzisiejszych czasach jest już zarzucony. Jak doświadczenie uczy — na tak gęstem sadzeniu cierpią najwięcej drzewa owocowe na dziczku szczepione, co można tłomaczyć przedewszystkiem tem — że krzewy owocowe jako rośliny tworzące korzenie tuż pod powierzchnią ziemi, w pierwszym rzędzie korzystają z opadów atmosferycznych i zasilania ziemi nawozami sztucznemi. W mniejszej mierze korzystają drzewa owocowe, które też — znacznie gorzej owocują aniżeli krzewy porzeczkowe. Porównując dochody z drzew owocowych — 1.528,— zł — z dochodami osiągniętemi z plonu krzewów porzeczkowych — 14.743,— zł — dochodzi się do wniosku, że w tutejszych warunkach kultura krzewów porzeczkowych lepiej się opłaca aniżeli drzew owocowych.

Uprawa ziemi w sadach odbywa się za pomocą radła, planetów konnych i brony sprężynowej. Ręczna uprawa m. i. jest wykonywana widłami amerykańskiemi i motyczkami. Wypróbowano też 3 i 5 pazurowe ręczne motyki spulchniacze „Norcross". Gorąco polecić można amerykańskie widły, któremi prawie zawsze zastąpić można szpadle. Niezastąpione są widły tam, — gdzie idzie o zwalczanie korzeni, chwastów zimotrwałych, w pierwszym rzędzie perzu, bylicy, kobylaku i dmuchawca. Pozatem zasługują na polecenie trzy-pazurowe norcrossy, któremi pracuje się z powodzeniem wtedy — gdy chwast jest jeszcze mały.

Przeciwko chorobom i szkodnikom pojawiającym się w sadach stosowało się spryskiwanie drzew i krzewów owocowych, zimową porą 10% roztworem karbolineum marki arbosalus. Szczególnie dobrze działa spryskiwanie, gdy się je wykonuje w czasie — gdy drzewa co dopiero zaczynają wypuszczać. Wtedy niektóre szkodniki opuszczają swe kryjówki, niektóre już się wylęgają z jajeczek, (tarczyki) i łatwiej mogą być zniszczone. Spryskiwanie wspomnianym środkiem zapobiega też częściowo występowaniu chorób roślinnych. Oprócz tego — stosuje się od wiosny do połowy lata z dobrym skutkiem, spryskiwanie 1% cieczą bordoską. Pozatem tytułem próby zastosowano ciecz kalifornijską, z którą próby w roku 1930 będą powtórzone. Przeciwko gąsienicom stosowano zieleń paryską, mieszając ją z gotową cieczą bordoską. (Na 1 litr cieczy bordoskiej stosuje się ½ do 1 grama zieleni paryskiej).

Uzupełnieniem zabiegów zmierzających do podniesienia zdrowotności i płodności drzew i krzewów owocowych obok uprawy ziemi było zasilanie nawozami sztucznemi. Krzewy porzeczkowe, oprócz tego rok rocznie są obkopane, ziemia pod krzewy podgarnięta, przyczem powstają na około krzewów kopce o średnicy pra-

wie 2 metrów. Kopcowanie to przyczynia się do tworzenia wielkiej ilości korzeni przybyszowych, które w ziemi pulchnej i zasilanej dobrze się rozwijają i powodują odmładzanie się krzewów i obfitsze ich plonowanie. To też dochodowość krzewów porzeczkowych w r. u. podniosła się, a to pomimo — że krzewy właściwie już są przestarzałe.

W roku sprawozdawczym posadzono też sortyment krzewów porzeczkowych w cennych białych, czarnych i czerwonych odmianach. Oprócz tego posadzono krzewy agrestowe w odmianach europejskich i agrest amerykański górski.

Szkółki drzew owocowych leżą na terenie wsi Włoszanów. Produkuje się tylko drzewa owocowe wysoko i pół wysokopienne i krzewy owocowe, szczególniej porzeczki oraz trochę krzewów ozdobnych. Na skutek mrozów zimy 1928/29 roku stan szkółek także uległ zmniejszeniu. W przyszłości zwróci się więcej wagi na produkcję krzewów agrestowych. Przy uprawie ziemi w szkółkach używa się, poza wymienionemi już narzędziami, — pługów i siewnika ręcznego rzędowego.

Część terenu szkółek służy produkcji warzyw. Przeprowadzono też doświadczenia odmianowe z pomidorami i kapustą. Pomidory przy 5-krotnem powtórzeniu na poletkach o powierzchni 57.600 m^2 obsadzonych 96 roślinami (odległość roślin wynosiła w rzędach 60 cm, a rzędy miały odlegość 1 metra) wydały w przeliczeniu na jeden hektar:

Best of All	168 q
Reine des reines	151 q
Du P. L. M. (Italja)	145 q
Lucullus	139 q
Holmes Suprême	103 q

Kapusta była posadzona na poletkach, o powierzchni 78.120 m^2, przy rozstawieniu roślin 60 X 60 cm. Pojemność poletka wynosiła 140 roślin. Powtórzenie było sześciokrotne. Plon wynosił w przeliczeniu na jeden hektar:

Kapusty	Dittmarskiej	237 q
„	Enkhuizen	236 q
„	Warszawskiej	192 q
„	Kopenhaskiej	175 q
„	Brunświckiej	163 q
„	Magdeburskiej	156 q

Zaznaczyć trzeba — że kapusta Dittmarska jest najwcześniejsza z odmian kapusty, które od trzech lat w tutejszym gospodarstwie wypróbowano.

W przetwórni kursowej, mieszczącej się na terenie sadów, urządzono 4 kursy przetwornictwa owocowego i warzywnego. Wśród kursistów przeważała płeć żeńska. Program kursów obejmował wyrób marmelad, galaretek, soków, syropów, konfitur, win owocowych, suszu z owoców i warzyw i t. p. Małorolnym z Janowca i okolicy umożliwiano korzystanie z narzędzi do wyrobu soków i win. Nawiasem mówiąc, wypożyczano też sąsiadującym małorolnym do uprawy warzyw potrzebny siewnik rzędowy.

Celem umożliwienia wyprodukowania rozsady warzyw i do rozmnażania agrestów i porzeczek nabyto 30 okien inspektowych.

Na zakończenie zaznacza się, że Zakłady Ogrodnicze w Janowcu, w przyszłości uwagę swą skierują w kierunku rozmnażania i rozpowszechnienia roślin jagodowych, jako tych roślin, które w bilższych dziesiątkach lat w Wielkopolsce poważne zająć mogą miejsce wśród gruntowych upraw ogrodniczych, a to tem więcej, że na skutek częściowego zniszczenia drzew owocowych, spowodowanego przez mrozy zimy roku 1929 — poważnie liczyć się trzeba ze znacznem zmniejszeniem się produkcji owoców ziarnkowych i pestkowych.

Nasiennictwo.

Działalność Wydziału Nasiennego polega na:

1. Kwalifikacji ziemiopłodów,
2. Kontroli gospodarstw, prowadzących selekcję ziemniaków,
3. Wydawaniu zaświadczeń, dotyczących kwalifikacji
4. Wydawaniu ulgowych świadectw przewozowych na kwalifikowane ziemiopłody,
5. Propagandzie kwalifikowanych zbóż i ziemniaków wśród mniejszej własności,
6. Propagandzie Wielkopolskiego nasiennictwa w kraju i zagranicą,
7. Prowadzeniu doświadczeń odmianowo-porównawczych,
8. Współpracy ze Związkiem Zawodowym Hodowców i Wytwórców Nasion i Ziemniaków „Cerelita".

Poza tem powierzono Wydziałowi Nasiennemu:

9. Chmielarstwo.

W roku ubiegłym Wydział Nasienny Wielkopolskiej Izby Rolniczej przeprowadził kwalifikację ziemiopłodów w 279 majętnościach na obszarze 10.481,75 ha.

Majątków hodowlanych było 18.
Majątków nasiennych było 64.
Majątków reprodukujących było 197.

W porównaniu z rokiem ubiegłym ilość gospodarstw, które były pod kontrolą Wydziału Nasiennego W. I. R. zmniejszyła się o 35 i obszar — o 3.150,86 ha, t. j. o 23%.

W okresie wiosennym wydano 5.510 ulgowych świadectw przewozowych na 16.498 tonn, a w jesiennym — 2.294 świadectwa na przewóz 2.037 tonn, więc ogółem wydano 7.804 świadectw na przewóz 18.535 tonn, co w porównaniu z rokiem ubiegłym stanowi zwiększenie wydanych świadectw o 2.514 sztuk i 6.226 tonn.

Kryzys gospodarczy, ogólnie przeżywany, wpłynął również ujemnie na sprzedaż kwalifikowanych ziemiopłodów, co zostało uwidocznione w części statystycznej na końcu niniejszego sprawozdania. Kredyty udzielane na nasiona złagodziły pod tym względem skutki kryzysu tylko w bardzo małym stopniu, gdyż zarówno nie-

dogodna forma tych kredytów (kredyt otrzymuje hodowca, względnie reproducent, na swoje poręczenie) jak też oprocentowanie oraz uciążliwa procedura ich realizacji, wpływają w znacznym stopniu hamująco na korzystanie rolnictwa z kredytów nasiennych.

Propaganda kwalifikowanych ziemiopłodów wśród drobnych rolników, członków Kółek Rolniczych.

Poczynając od 1924 r. rozsyła się kwalifikowane ziemiopłody 2 członkom Kółka Rolniczego w każdym powiecie. Dotychczas otrzymało kwalifikowane ziemiopłody 761 rolników. Wymienionym rolnikom dostarcza się ze zbóż jarych jęczmień lub owies, ze zbóż ozimych pszenicę lub żyto i tym, którzy otrzymali zboża jare, wysłano również ziemniaki.

Na wiosnę 1929 r. rozesłała Wielkopolska Izba Rolnicza zboża jare i ziemniaki, 139 rolnikom, z których:

29 rolników otrzymało jęczmień po 32,5 kg.
45 rolników otrzymało owies po 40,0 kg.
65 rolników otrzymało ziemniaki po 200,0 kg.

Owies i jęczmień wysiewają rolnicy na powierzchni ¼ ha, a ziemniaki na $^1/_8$ ha.

Zboża ozimego, pszenicy lub żyta, wysłano do 70 rolników, z czego:

pszenicę wysłano do 30 rolników po 32,5 kg,
żyta wysłano do 40 rolników po 32,5 kg.

Oprócz tego, na wiosnę 1929 r. rozesłano do 76 rolników po 900 gr oryginalnej kukurydzy „Wczesnej Bydgoskiej“ wraz z instrukcją, zawierającą sposób zasiewu, pielęgnacji podczas wzrostu, zbioru i przechowania.

Sprawozdania ze zbioru nadesłało 41 rolników, z których 35 zamierza uprawiać kukurydzę nadal.

KOMISJA NASIENNA.

W roku sprawozdawczym odbyły się dwa posiedzenia Komisji Nasiennej oraz jedno z Dyrektorami i Nauczycielami Szkół Rolniczych W. I. R., związane z kwalifikacją ziemiopłodów.

Dodatki kwalifikacyjne na zboża ozime, jare i ziemniaki były omawiane na posiedzeniach Sekcji i następnie ogłaszane w następujących czasopismach i dziennikach: „Poradniku Gospodarskim“, „Landwirtschaftliches Zentral-Wochenblatt für Polen“, „Kurjerze Poznańskim“, „Dzienniku Poznańskim“, „Piaście Wielkopolskim“ i „Gazecie Powszechnej“.

Na tych posiedzeniach przyjęto również do Rejestru Wstępnego następujące nowe odmiany ziemiopłodów, zgłoszone przez hodowców:

ziemniaki „Neo Deo“, „Nr. 24“ i „Nr. 57“ p. Kubickiego ze Świnkowa;

pszenicę „Edel Epp“ Bielera, zakupioną przez p. Heidebrecka w Markowicach, pow. Strzelno.

Doświadczenia odmianowo-porównawcze

były przeprowadzone z owsem, grochem, jęczmieniem, ziemniakami, żytem i pszenicą. Doświadczenia z owsem były przeprowadzone w 8 punktach i do porównań wzięto następujące odmiany owsa:

1. Królewski Svalöf
2. Diamant Weibulla
3. Gwiazda Svalöf
4. Ligowo II. Svalöf
5. Koronowy Svalöf
6. Antoniński Biały
7. Mahndorfski Biały
8. Biały Orzeł Svalöf
9. Wienauer Kalbensa
10. Schlanstaedzki Strubego
11. Streckentiński Nr. 9. Kamekego.

Doświadczenia z grochem były przeprowadzone w 7 punktach i użyto następujących odmian:

1. Wiktorja Strubego
2. Folger Gerstenberga
3. Wiktorja Hildebranda żółty
4. Perła Wronowska Claassena
5. Wiktorja Mahndorfski
6. Solo Svalöf
7. Wiktorja selekcji Łagiewnickiej.

Doświadczenia z jęczmieniem były przeprowadzone w 6 punktach i wzięto następujące odmiany:

1. Elka Hildebranda
2. Antoniński Browarny 3.
3. Kujawski inż. Putza
4. Hanna sel. z Goli
5. Isaria Ackermanna
6. Hanusia Svalöf.

Doświadczenia z ziemniakami przeprowadzono w 17 punktach z odmianami:

1. Nr. 12 hodowli „Siew“
2. „ 50 „ „
3. „ 92 „ „
4. „ 112 „ „
5. „ 35 „
6. Korale z Rogalina
7. Prezydent z Ponieca
8. Wielkopolanka z Ponieca
9. Wilejka z Ponieca
10. 115/1915 z Koninka (białe)
11. 76/22 z Koninka (czerwone)

Doświadczenia ze zbożami ozimemi — żytem i pszenicą — były przeprowadzone w 31 punktach z następującemi odmianami:

żyto:

1. Petkus Lochowa oryginalne
2. Włoszanowskie Tow. Siew oryg.
3. Zeelandzkie Hildebranda oryg.
4. Mahndorfskie oryg.
5. Sturm III. Weibulla oryg.
6. Kujawskie inż. Putza oryg.
7. Puławskie sztywnosłome P. J. N. G. W. oryg.
8. Szczodrowskie S. W. H. N. oryg.
9. Wierzbieńskie Szańkowskiego oryg.
10. Wielkopolskie Potworowskiego oryg.
11. Rogalińskie Raczyńskiego oryg.

Pszenice oryginalne:

1. Stieglera 22 oryg.
2. W. Ks. Saski Cimbała oryg.
3. Saxo Weibulla oryg.
4. Dickkopf Heila oryg.
5. Standart Weibulla oryg.
6. „O. S.“ inż. Jakowskiego oryg.
7. Generał Stocken oryg.
8. Antonińska wczesna
9. Kujawianka Więcławicka
10. Dańkowska Graniatka Zachodnia
11. Edel Epp Markowicka
12. Zwycięzca Stieglera
13. „B“ Hildebranda
14. Ostka Więcławicka
15. Neuzucht 3186 z Wronowa

oraz odsiewy:

1. Balticum Pfluga I. odsiew
2. Dickkopf Carstena I. odsiew
3. Standart Salzmünder I. odsiew.

Wyniki doświadczeń są ogłaszane w „Poradniku Gospodarskim“.

Selekcja ziemniaków.

W r. b. prowadzono selekcję ziemniaków w 26 majątkach z 32 odmianami:

1.	Parnassia Kamekego	w 11	majątkach
2.	Pepo Kamekego	w 9	„
3.	Industria Modrowa	w 6	„
4.	Preussen Modrowa	w 6	„

5.	Jubel Richtera	w 4	majątkach
6.	Deodara Kamekego	w 4	„
7.	Early Rose Brese'go	w 4	„
8.	Wohltmann Cimbala	w 3	„
9.	Wohltmann 34 Lochowa	w 3	„
10.	Kartz v. Kameke	w 2	„
11.	Hindenburg Kamekego	w 2	„
12.	Model Venhuizena	w 2	„
13.	Goldball Kamekego	w 2	„
14.	Książęce Korony Richtera	w 2	„
15.	Alma Cimbala	w 2	„
16.	Hassia Boehma	w 1	majątku
17.	Juliniere Paulsena	w 1	„
18.	Odenwälder Blaue P. S. G.	w 1	„
19.	Beseler Kamekego	w 1	„
20.	Laurus Kamekego	w 1	„
21.	Pirola Kamekego	w 1	„
22.	Biała Królowa Neuhausa	w 1	„
23.	Jubel elita 24. Richtera	w 1	„
24.	Ragis X, Rabethge i Giesecke	w 1	„
25.	Dobra w Dobrzyniewie	w 1	„
26.	Cesarska Korona	w 1	„
27.	Up to date Findlaya	w 1	„
28.	Silesia Cimbala	w 1	„
29.	Nr. 195/1915 w Koninku	w 1	„
30.	Nr. 78/22 w Koninku	w 1	„
31.	Ersatz Zwickauer Frühe Richtera	w 1	„
32.	Reichskanzler Richtera	w 1	„

ZWIĄZEK ZAWODOWY HODOWCÓW I WYTWÓRCÓW NASION I ZIEMNIAKÓW „CERELITA".

W r. 1929 odbyło się 7 posiedzeń Zarządu, 6 posiedzeń miesięcznych, 1 walne zebranie, 6 zebrań Komisji i 1 zebranie wyborcze nadzwyczajne.

Jak corocznie na dużej sali posiedzeń Wielkopolskiej Izby Rolniczej odbyły się jarmarki nasienne ziemiopłodów uznanych w jesieni i na wiosnę.

Członkowie Związku zwiedzili 3 razy tereny Powszechnej Wystawy Krajowej. Wszyscy członkowie „Cerelity" brali udział w Powszechnej Wystawie Krajowej jako wystawcy.

Referaty wygłoszone na zebraniach:

1. O ochronie placówek hodowlanych przed rakiem ziemniaczanym — p. inż. Łukaszewicz,
2. Doświadczenia z rozstawą i wielkością bulw różnych odmian ziemniaków p. inż. Danielewicz,
3. Choroby ustrojowe jako przyczyna degeneracji ziemniaków — p. Dr. Moldenhawer,
4. O Powszechnej Wystawie Krajowej — p. Dr. Konopiński,
5. O kukurydzy „Wczesnej Bydgoskiej" — p. inż. Krukowski,
6. O powszechnej Wystawie Krajowej — p. prof. Zieliński.

Sprawozdania:

1. O działalności Związku „Cerelita" za rok ubiegły — p. Prezes K. Otmianowski,
2. Kasowe i bilansowe — p. Major Szyfter,
3. Z objazdów kwalifikacyjnych — p. prof. Zieliński,
4. Z oddziału sprzedaży i kupna — p. Janta-Połczyński,
5. O poletkach na wolnem polu na P. W. K. — p. Prezes K. Otmianowski,
6. Sprawozdanie w ogólności z P. W. K. — p. Dr. Konopiński,
7. O dekoracji stoisk w pawilonie roślinnym na P. W. K. — p. Dr. Konopiński,
8. W sprawie eksponatów, udekorowań, map statystycznych, o poletkach i t. d. — p. Dr. Konopiński i p. prof. Zieliński,
9. O bezskuteczności zabiegów w sprawie ochrony zarodowej hodowli ziemniaków — p. prof. Zieliński,
10. W sprawie kredytów — p. prof. Zieliński,
11. W sprawie niesprowadzania żadnych odmian, odpornych na raka ziemniaczanego z zagranicy — Komisja Ziemniaczana,
12. Sprawozdanie w sprawie filmu „Dziesięciolecie Rolnictwa Polskiego" — pp. Dyr. Meysner z Pamiątkowa i J. Strzyżowski z Poznania.

W roku 1929 Związek „Cerelita" przeprowadził w 17 majętnościach doświadczenia z 20 odmianami ziemniaków.

CHMIELARSTWO.

Na wiosnę 1929 r. przeprowadzono w założonym przed trzema laty chmielniku doświadczenia nawozowe. Doświadczenia te wykazały, że rośliny, nie zasilane nawozami sztucznemi, dały mniejsze zbiory. Stwierdzono, że już jednostronne nawożenie związkami azo-

towemi i fosforowemi, lub fosforowemi i potasowemi, podnosi znacznie plony. Pełne plony uzyskuje się przy stosowaniu nawozów sztucznych wszystkich głównych pierwiastków pokarmowych. Zaobserwowano również, że podwójne dawki nawozów sztucznych podwajają plony w stosunku do roślin nie zasilanych.

Posiedzeń Związku „Chmiel Nowotomyski“ oraz Komisji oceny chmielu odbyło się 11.

Dnia 26. IX. 1929 r. odbyła się w Nowym Tomyślu Wystawa chmielu, otwarta przez p. Starostę Czochrona z Nowego Tomyśla. Na wystawie tej nagrodzeni zostali członkowie Towarzystwa i to:

I. nagrodę otrzymali pp.	Hermann Leske — Paproć, Berthold Leske — Jabłońska Wola.
II. „ „ „	Gottlieb Ulrich — Jastrzębsko, Gottlieb Kirschke — Stara Boruja, Wilhelm Linke — Mościsko.
III. „ „ „	Gottlieb Ulrich — Jastrzębsko, Gustaw Rausch — Paproć, Chmielnik Doświadczalny, Płuciński — Lusówko, Wilhelm Linke — Mozersko, Hr. Dunin — Ruchocice.
IV. „ „ „	Ernst Biedermann — Paproć, Karl Löchel — Paproć, Z. Stenschke — Nowa Boruja, Hermann Rösler — Nowa Boruja, Gottlieb Kirschke — Stara Boruja, Hr. Dunin — Ruchocice, Karl Wilhelm — Szraki.

I.	nagroda wynosiła	100	zł
II.	„ „	60	„
III.	„ „	40	„
IV.	„ „	20	„

Razem rozdano nagród:

2	po	100	zł	200	zł
3	„	60	„	180	„
7	„	40	„	280	„
7	„	20	„	140	„
			Razem	800	zł

Na opłacanie premij otrzymano:

subwencję od Wielkopolskiej Izby Rolniczej 500 zł,
„ „ Powiatowego Wydziału Nowotomyskiego 200 zł,
„ „ pp. Witkowskiego i Pflauma resztę.

Oprócz nagród pieniężnych wręczył z ramienia Magistratu, Burmistrz Nowego Tomyśla, nagrody najlepszym hodowcom chmielu, mianowicie: przedmioty artystyczne — pp. Hermannowi Leskemu — Jabłońska Wola i Bertholdowi Leskemu — Paproć.

Popyt na chmiel nadal jest bardzo słaby i nawet produkt pierwszorzędny nie znajduje nabywców.

CZĘŚĆ STATYSTYCZNA

Wykaz ziemiopłodów kwalifikowanych w r. 1929.

	Rodzaj zboża	Ilość odmian	Podano do uznania ha	Odrzucono ha	%
1	Żyto.	15	3571,00	138,00	3,85
2	pszenica ozima .	39	1827,29	233,50	12,70
3	owies	26	1440.50	66,25	4,55
4	jęczmień . . .	30	1298,25	52,00	4,19
5	ziemniaki . . .	78	1204,65	107,15	8,88
6	groch	8	716,24	30,50	4,27
7	pszenica jara. .	7	185,00	26,50	14,31
8	jęczmień ozimy .	2	86,75	1,25	1,43
9	buraki	6	75,87	—	—
10	łubin	3	18,00	8,00	44,46
11	różne	—	15,50	—	—
12	kukurydza . . .	3	13,00	—	—
13	wyka	2	8,20	—	—
14	żyto jare . . .	1	6,50	2,50	38,40
15	rzepak	1	5,75	—	—
16	bobik	1	4,00	—	—
17	len	1	4,00	4,00	100,00
18	marchew . . .	2	1,25	—	—
			10481,75	669,65	

Tabelka szczegółowa dyskwalifikacji ziemiopłodów w %

Rodzaj zboża	Ogółem zdyskwalif. %	Brak dok. i ciągł. uzn. %	Chore %	Za stary odsiew %	Za bliska odległość in. odmian %	Zanie-czyszczenie %	Cofnięto %	Nietypowe %
żyto ozime . . .	3,85	0,22	0,20	—	1,76	0,53	0,86	0,28
pszenica ozima. .	12,70	3,02	3,76	—	0,04	0,87	4,79	0,22
jęczmień ozimy .	1,43	—	—	—	1,43	—	—	—
żyto jare	38,40	—	—	—	—	—	38,40	—
pszenica jara . .	14,31	—	12,96	—	—	1,08	0,27	—
jęczmień	4,19	—	—	1,69	0,04	2,26	—	0,20
owies	4,55	—	3,08	—	0,24	0,89	0,34	—
groch	4,27	0,42	0,70	—	2,45	0,14	0,56	—
łubin	44,46	—	—	—	—	—	44,46	—
ziemniaki	8,88	—	6,13	0,33	—	—	0,58	1,84

Choroby, które spowodowały dyskwalifikację, były następujące:

przy życie — 231 obserwacyj — stwierdzono sporysz w 24 przypadkach;

przy pszenicy ozimej — 264 obserwacyj — stwierdzono głównię w 13, — śnieć w 23 przypadkach;

przy pszenicy jarej — 28 obserwacyj — stwierdzono głównię w 8 przypadkach;

przy jęczmieniu ozimym — 14 obserwacyj — stwierdzono głównię w 5 przypadkach;

przy jęczmieniu jarym — 176 obserwacyj — stwierdzono sporysz w 26 przypadkach;

przy owsie — 195 obserwacyj — stwierdzono głównię w 45 przypadkach;

przy grochu — 77 obserwacyj — stwierdzono rdzę grochową w 5 przypadkach;

przy ziemniakach — 322 obserwacyj — stwierdzono parch w 10 przypadkach, Rhisoctonia w 11 przypadkach, Wirusowe w 11 przypadkach, zarazę ziemn. w 5 przypadkach, zgorzel podst. łodygi w 12 przypadkach.

Wykaz odmian żyta podanych do kwalifikacji w r. 1929

Odmiana	Podano do kwalifikacji		
Żyto Dańkowskie selekc.	45,00	ha	1,25%
„ Granum	40,00	„	1,12%
„ Kujawskie inż. Putza	54,25	„	1,51%
„ Mikulickie wczesne	2,00	„	0,05%
„ Ołtarzewskie Ryxa	1,50	„	0,04%
„ Petkus Lochowa	1669,50	„	46,85%
„ Rogalińskie	792,75	„	22,19%
„ Sturm III. Weibulla	36,50	„	1,01%
„ Szczodrowskie S. W. H. N.	80,00	„	2,24%
„ Wielkopolskie z Goli	62,00	„	1,73%
„ Wierzbieńskie	231,50	„	6,48%
„ Frh. v. Wangenheim	51,00	„	1,42%
„ Wiktorja	2,00	„	0,05%
„ Włoszanowskie	344,50	„	9,64%
„ Zeelandzkie Hild.	158,50	„	4,42%
	3571,00	ha	100,00%
Rzepak ozimy Stieglera Sobótka	5,75	ha	—,—%

Wykaz odmian pszenicy i jęczmienia ozimego podanych do kwalifikacji w 1929 r.

Odmiany	Podano do uznania		
Pszenica Aeroboe	5,00	ha	0,27%
„ Antonińska Konstancja S. W. H. N.	32,50	„	1,78%
„ „ Wczesna „	42,00	„	2,31%
„ „ Wysokolitewka „	13,00	„	0,54%
„ Baltikum	7,00	„	0,29%
„ „B“ Hildebranda	91,75	„	5,04%
„ Gen. v. Stocken	49,50	„	2,72%
„ Crieweńska 104	51,25	„	2,81%
„ Dańkowska Graniatka	45,00	„	2,46%
„ „ „ Zachodnia	21,50	„	1,16%
„ „ Selekcyjna	17,50	„	0,96%
„ Dickkopf Carstena	22,50	„	1,22%
„ „ Heila	12,00	„	0,65%
„ „ Pomorska P. S. G.	11,50	„	0,62%
„ Edel Epp Bielera	200,00	„	11,00%
„ Ks. Hatzfeld Hildebranda	131,00	„	7,20%
Do przeniesienia	753,00	ha	41,03%

	Z przeniesienia	753,00 ha	41,03 %
Pszenica	Herta P. S. G.	24,00 ha	1,30 %
„	I. R. Hildebranda	21,00 „	1,15 %
„	Jarl Weibulla	2,00 „	0,11 %
„	Kanadyjska	12,50 „	0,67 %
„	Konstancja Granum	7,00 „	0,29 %
„	Korona Sval.	169,00 „	9,39 %
„	Kujawianka Więcławicka	10,00 „	0,55 %
„	Ostka Buszczyńskiego	10,00 „	0,55 %
„	Pancerna Sval.	34,75 „	1,91 %
„	Pomerania P. S. G.	5,75 „	0,31 %
„	Słoneczna Sval.	55,75 „	3,06 %
„	Sobótka Stieglera	74,50 „	4,09 %
„	Stalowa Sval.	52,50 „	2,89 %
„	Standard Weibulla	29,00 „	1,56 %
„	Standard II. Weibulla	6,00 „	0,32 %
„	Salzmünder Wentzla	28,00 „	1,54 %
„	Stieglera 22	289,25 „	15,92 %
„	Trotzkopf Bensinga	15,00 „	0,81 %
„	W. Ks. Saski Cimbala	56,75 „	3,13 %
„	Wiktorja Hildebranda	32,00 „	1,76 %
„	Wysokolitewka Ołtarzewska Ryxa	2,50 „	0,13 %
„	Wysokolitewka Sobieszyńska	121,04 „	6,66 %
„	Zwycięzca Sval.	16,00 „	0,87 %
	Razem	1827,29 ha	100,00 %

Jęczmień ozimy	Friedrichswercki Berga	57,50 ha	66,26 %
„ „	Nordland P. S. G.	29,25 „	33,74 %
	Razem	86,75 ha	100,00 %

Wykaz odmian podanych do kwalifikacji żyta jarego i pszenicy jarej.

Odmiana		Podano do kwalifikacji	
Żyto jare	Petkus Lochowa	6,50 ha	100 %
Pszenica jara	Aurora Weibulla	0,50 ha	0.27 %
„ „	Bezostna Stieglera	21,75 „	11,74 %
„ „	Extra Kolben II. Sval.	17,00 „	9,18 %
„ „	Kolben Heinego	70,25 „	37,99 %
„ „	Ostka Hildebranda	33,00 „	17,85 %
„ „	Peragis Rabethge i Giesecke	16,00 „	8,64 %
„ „	S. 30 Hildebranda	26,50 „	14,33 %
	Razem	185,00 ha	100,00 %

Wykaz odmian jęczmienia jarego podanego do kwalifikacji w 1929 r.

Odmiana	Podano do kwalifikacji		
Jęczmień Antoniński Browarny 2.	20,17	ha	1,62%
„ „ „ 3.	71,12	„	5,71%
„ „ „ 7.	6,12	„	0,49%
„ Bavaria Ackermanna	26,00	„	2,08%
„ Browarniany Sval.	53,50	„	4,29%
„ Cesarski Stieglera	23,25	„	1,86%
„ Danubia Ackermanna	56,75	„	4,55%
„ Ełka Hildebranda	30,00	„	2,41%
„ Frankoński Heila	159,75	„	12,86%
„ Gambrinus P. S. G.	50,50	„	4,05%
„ Hanna Gambrinus Ryxa	20,00	„	1,60%
„ Hado Eglfinga	44,50	„	3,57%
„ Hanna Ceres P. S. G.	2,62	„	0,21%
„ „ Heinego	43,50	„	3,49%
„ „ Hildebranda	220.88	„	17,76%
„ „ Proskowetza	94,50	„	7,58%
„ sel. z Goli	37,00	„	2,97%
„ Hanusia Sval.	4,50	„	0,36%
„ Isaria Ackermanna	74.00	„	5,95%
„ Kaźmierski	2,50	„	0,20%
„ Kujawski inż. Putza	41,75	„	3,35%
„ Kutnowski	16,00	„	1,28%
„ Moravia Nolca	5,00	„	0,40%
„ Nagi Tybetański	2,10	„	0,17%
„ Sobieszyński	4,00	„	0,32%
„ Złoty Sval.	51,00	„	4,09%
„ Zwycięzca Sval.	84,50	„	6,78%
Razem	1245,51	ha	100,00%

Jęczmień jary 4-rzędowy

Odmiana	Podano do kwalifikacji		
Nordland P. S. G.	8,62	ha	17,69%
Sobieszyński	40,12	„	82,31%
Razem	48,74	ha	100,00%

Jęczmień jary 6-rzędowy

Julibyg	4,00	ha

Wykaz odmian podanego do kwalifikacji owsa w 1929 r.

Odmiana		Podano do kwalifikacji		
Owies	Alba P. S. G.	2,50	ha	0,17%
„	Antoniński Biały	37,25	„	2,57%
„	„ Żółty	51,00	„	3,52%
„	Biały Orzeł Sval.	135,00	„	9,32%
„	Diamant Weibulla	9,00	„	0,62%
„	Duppauski Stieglera	92,75	„	6,40%
„	Echo Weibulla	5,00	„	0,34%
„	Findling Bensinga	29,75	„	2,05%
„	Goldkorn P. S. G.	5,00	„	0,34%
„	Gwiazda Sval.	86,00	„	5,93%
„	Koronowy Sval.	8,50	„	0,58%
„	Kościelecki	5,00	„	0,34%
„	Królewski Sval.	60,00	„	4,14%
„	Ligowo II. Sval.	233,25	„	16,12%
„	Najwcześniejszy Niemierczański	20,00	„	1,38%
„	Petkus Lochowa	213,25	„	14,71%
„	Pfluga żółty	2,50	„	0,17%
„	Schlanstaedzki Strubego	5,00	„	0,34%
„	Sobieszyński	94,50	„	6,52%
„	Srebrny P. S. G.	37,50	„	3,18%
„	Streckentin Nr. 9. Kam.	1,00	„	0,07%
„	Ueberwinder Dippego	15,00	„	1,03%
„	Wienauer Kalbensa	5,50	„	0,38%
„	Wiktorja Mahndorfski	9,00	„	0,62%
„	Złoty Deszcz Sval.	41,00	„	2,83%
„	Zwycięzca Sva.	236,25	„	16,33%
	Razem	1440,50	ha	100,00%

Wykaz odmian grochu i buraków pastewnych podanych do zakwalifikowania w r. 1929.

Odmiana		Podano do kwalifikacji		
Groch	Folger Gerstenberga	132,25	ha	18,46%
„	Baltersbachski Pfluga	2,50	„	0,35%
„	Perła Wronowska	37,00	„	5,18%
„	Solo Sval.	5,00	„	0,70%
„	Wiktorja Hildebranda	81,24	„	11,33%
„	„ Łagiewnicki	46,25	„	6,45%
„	„ Mahndorfski	372,50	„	52,02%
„	„ Strubego	39,50	„	5,51%
	Razem	716,24	ha	100,00%

Odmiana	Podano do kwalifikacji	
Buraki past. Eckendorfskie Schmidta	12,00 ha	15,82%
„ „ żółte Eckendorf. Wiechmanna	3,12 „	4,11%
„ Crieweńskie	12,00 „	15,82%
„ Ideal Kirschego	36,00 „	47,42%
„ Substancja Blecker-Kohlsaat'a	12,50 „	16,50%
„ Egipskie	0,25 „	0,33%
Razem	75,87 ha	100,——%

Wykaz odmian: bobiku, brukwi, cebuli, fasoli, kapusty, kminku, kukurydzy, lnu, łubinu, marchwi, maku, trawy, szpinaku, sałaty i wyki podanych do kwalifikacyj w r. 1929.

Odmiana	Podano do kwalifikacji	
Bobik sel. Kotowieckiej	4,00 ha	
Brukiew żółta Hoffmanna	0,50 „	
Cebula Żytawska	0,25 „	
Fasola Hinricha	0,25 „	
Kapusta biała Brunświcka	0,25 „	
Kminek	1,00 „	
Kukurydza Bydgoska	3,00 „	23,10%
„ Janetzkiego	7,00 „	53,80%
„ Rumuńska	3,00 „	23,10%
Razem	13,00 ha	100,00%
Len ryski	4,00 ha	—
Łubin niebieski Włoszanowski	9,50 „	52,80%
„ różowy Puławski	2,50 „	13,90%
„ niebieski Pfluga	6,00 „	33,30%
Razem	18,00 ha	100,00%
Marchew Lobberichska	1,00 ha	—
„ Nantejska	0,25 „	—
Razem	1,25 ha	

Odmiana	Podano do kwalifikacji
Mak Wiktorja Mahndorfski	2,50 ha
Trawa Kupkówka Granum	9,00 ha
Różne trawy w Kotowiecku	0,75 „
Razem	9,75 ha

Szpinak Gaudry'ego	0,25 ha	
„ Wiktorja	0,25 „	
Razem	0,50 ha	

Sałata majowa	0,50 ha

Wyka Słodka Sval.	5,00 ha
„ Szara Sval.	3,20 „
Razem	8,20 ha

Wykaz odmian ziemniaków podanych do kwalifikacji w r. 1929.

Odmiana	Podano do kwalifikacji	
Alma Cimbala	12,75 ha	1,06 %
Arnika Kamekego	0,14 „	0,01 %
Bismark Cimbala	2,50 „	0,21 %
Blücher P. S. G.	8,19 „	0,68 %
Bojar Dołkowskiego	4,00 „	0,33 %
Borys Dołkowskiego	0,25 „	0,02 %
Céllini P. S. G.	1,00 „	0,08 %
Cesarska Korona sel. Stieglera	1,75 „	0,15 %
Citrus Kamekego	11,75 „	0,97 %
Datura Kamekego	0,02 „	—
Deodara Kamekego	72,75 „	6,04 %
Dobra z Dobrzyniewa	2,00 „	0,17 %
Early Rose Breesego	5,00 „	0,42 %
Farys z Goli	1,00 „	0,08 %
Feniks B. z Goli	2,00 „	0,17 %
Gedymin Dołkowskiego	2,00 „	0,17 %
Gelkaragis	2,00 „	0,17 %
Prof. Gisevius Modr.	20,00 „	1.66 %
Gloriosa Kamekego	13,00 „	1,07 %
Goldball Kamekego	7,25 „	0,60 %
Hassia Böhma	8,00 „	0,66 %
Helena Paulsena	0,25 „	0,02 %
Hindenburg Kamekego	61,09 „	5,07 %
Industria Modrowa	80,00 „	6,64 %
Jaskier Dołkowskiego	0,20 „	0,02 %
Jubel Richtera	24,83 „	2,06 %
Juliniere Paulsena	8,00 „	0,66 %
Juli Paulsena	3,65 „	0,30 %
Do przeniesienia	355,37 ha	29,49 %

Z przeniesienia	355,37	ha	29,49%
Kartz v. Kameke	5,50	„	0,45%
Korale Dołkowskiego	2,50	„	0,20%
Laurus Kamekego	3,00	„	0,25%
Łucja Dołkowskiego	1,00	„	0,08%
Legjon Dołkowskiego	2,00	„	0,17%
Max Dellbrück P. S. G.	0,25	„	0,02%
Mona Dołkowskiego	0,20	„	0,02%
Minister Miquel sel. z Goli	2,00	„	0,17%
Müllers Frühe P. S. G.	2,75	„	0,23%
Nowa Industria P. S. G.	3,50	„	3,30%
Odenwälder Blaue P. S. G.	4,75	„	0,39%
Paul Wagner P. S. G.	0,25	„	0,02%
Parnassia Kamekego	367,29	„	30,49%
Palatyn Dołkowskiego	0,20	„	0,02%
Pepo Kamekego	147,13	„	12,21%
Pirola Kamekego	5,00	„	0,42%
Polanin Dołkowskiego	2,00	„	0,17%
Poranek Dołkowskiego	1,75	„	0,15%
Preussen Modrowa	59,25	„	4,92%
Ragis X. Rabethge i Giesecke	8,50	„	0,70%
Roland I. Paulsena	0,25	„	0,02%
Rothkaragis Rabethge i Giesecke	2,00	„	0,17%
Rosafolja P. S. G.	3,25	„	0,27%
Silesia Cimbala	1,00	„	0,08%
Silesia Kl. Spiegel P. S. G.	11,50	„	0,95%
Sickengen P. S. G.	0,25	„	0,02%
Świteź Dołkowskiego	3,00	„	0,25%
Tango „	0,20	„	0,02%
Topaz „	2,00	„	0,17%
Topór „	0,20	„	0,02%
Ursus „	0,20	„	0,02%
Wekaragis	0,50	„	0,04%
Wiarus z Goli	1,00	„	0,08%
Wohltmann Cimbala	18,50	„	1,53%
„ Dańkowski	0,50	„	0,04%
„ 34 Lochowa	3,00	„	0,25%
„ 34 sel. Stieglera	86,57	„	7,19%
„ Kl. Spiegel P. S. G.	42,50	„	3,53%
„ sel. Włoszanowskiej	9,75	„	0,81%
Ziethen P. S. G.	1,80	„	0,15%
Nr. 50. J. Ł. z Goli	4,00	„	0,33%
Do przeniesienia	1466,16	ha	90,81%

	Z przeniesienia	1466,16 ha	90,81 %
Nr. 12. hodowli Włoszanowskiej		2,75 „	0,23 %
Nr. 26. „ „		8,00 „	0,66 %
Nr. 35. „ „		1,58 „	0,13 %
Nr. 50. „ „		2,00 „	0,17 %
Nr. 92. „ „		6,00 „	0,50 %
Nr. 112. „ „		0,70 „	0,06 %
Różne odmiany w Jeżewie		6,30 „	0,52 %
„ „ w Poniecu		6,66 „	0,55 %
„ „ w Rogalinie		4,50 „	0,37 %
	Razem	1204,65 ha	100,00 %

Zestawienie.

Podano do uznania 1204,65 ha —	uznano	1097,50 ha	91,12 %
	chore	73,90 „	6,13 %
	za stary ods.	4,00 „	0,33 %
	nietypowe	22,25 „	1,84 %
	cofnięto	7,00 „	0,58 %
		1204,65 ha	100,00 %

Obliczenie

w kwintalach i procentach sprzedanych jesienią 1929 r. definitywnie zakwalifikowanych zbóż ozimych podług gatunków.

Gatunek zboża i odsiew	Zakwalifikowano				
	Ogółem kwintali	odmian krajow. kw.	%	odmian zagran. kw	%
Żyto ozime oryginalne .	32 946,50	17 673,00	53,64	15 273,50	46,36
„ „ I. odsiewu .	23 941,50	10 125,50	42,29	13 816,00	57,71
„ „ II. ods. . .	4 142,00	2 206,00	53,28	1 936,00	46,72
Pszenica ozima oryg. .	11 066,50	7 598,50	68,67	3 468,00	31,33
„ „ I. ods. .	14 520,96	7 848,96	54,06	6 672,00	45,94
„ „ II. „ .	5 742,00	2 250,00	39,29	3 492,00	60,71
Jęczmień ozimy oryg. zagran. pochodzenia .	525,00	—	—	525,00	100,00
Jęczmień ozimy I. ods. zagran. pochodz. . .	590,00	—	—	590,00	100,00
Jęczmien ozimy II. ods. zagran. pochodz. . .	285,00	—	—	285,00	100,00
Rzepak ozimy oryg. kraj. pochodzenia . .	46,00	46,00	100,00	—	—

Gatunek zboża i odsiew	Sprzedano					
	Ogółem kwintali	%	odmian krajow. kw.	%	odmian zagran. kw.	%
Żyto ozime oryginalne .	10 486,10	31,83	4 113,90	12,49	6 372,20	19,34
„ „ I. odsiew .	10 376,90	43,34	3 229,94	13,49	7 146,96	29.83
„ „ II. ods. . .	1 697,20	40.97	1 084,00	26,16	613,20	14,81
Pszenica ozima oryg. .	3 970,98	35,88	2 455,00	22,19	1 515,98	13,69
„ „ I. ods.	5 121,90	35,25	3 166,77	21,50	1 955,13	13,45
„ „ II. „ .	1 277,63	22,24	468,65	8,16	808,98	14,08
Jęczmień ozimy oryg. zagran. pochodzenia .	59,45	11,29	—	—	59,45	11,29
Jęczmień ozimy I. ods. zagran. pochodz. . .	47,10	8,00	—	—	47,10	8,00
Jęczmień ozimy II. ods. zagran. pochodz. . .	64,48	22,56	—	—	64,48	22,56
Rzepak ozimy oryg. kraj pochodzenia . .	32,40	70,36	32,40	70,36	—	—

Zestawienie wydanych świadectw ulgowych na przewóz ziemiopłodów zakwalifikowanych na wiosnę r. 1929.

1289	świadectw	na owies	na	2.141.778	kg
795	„	„ jęczmień	„	774.199	„
446	„	„ pszenicę jarą	„	401.303	„
40	„	„ żyto jare	„	37.015	„
444	„	„ groch	„	769.566	„
1371	„	„ ziemniaki	„	8.484.664,5	„
616	„	„ buraki	„	2.785.634	„
20	„	„ kukurydzę	„	16.730	„
28	„	„ łubin	„	101.331	„
17	„	„ peluszkę	„	130.850	„
5	„	„ tymotkę	„	6.921	„
15	„	„ bobik	„	14.440	„
12	„	„ lucernę	„	5.945	„
112	„	„ seradelę	„	464.216	„
26	„	„ rajgras	„	18.955	„
5	„	„ marchew	„	1.326	„
117	„	„ wykę	„	169.965	„
115	„	„ koniczynę	„	124.900	„
37	„	„ rozm. nasiona	„	48.060	„
5510	świadectw	ogółem	na	16.497.798,5	kg

J e s i e n i ą 1929 r.

1492	świadectw	na	żyto	na	1.497.261	kg
751	„	„	pszenicę	„	507.581,5	„
23	„	„	jęczmień	„	16.470	„
19	„	„	rzepak	„	3.900	„
9	„	„	wykę	„	11.458	„
2294	świadectw	ogółem		na	2.036.670,5	kg

Stacja Doświadczalna Wielkopolskiej Izby Rolniczej

Stacja Doświadczalna Wielkopolskiej Izby Rolniczej obejmuje następujące działy:

1) Dział Kontroli chemicznej
2) Dział Oceny Nasion
3) Dział Ochrony Roślin
4) Dział Doświadczalny
5) Inspektorat Walki z Rakiem Ziemniaczanym*).

Personel Stacji Doświadczalnej składał się z 10 osób z ukończonem wykształceniem akademickiem, 5 sił pomocniczych, 5 urzędników biurowych i 6 osób służby.

Oprócz tego pracuje w Stacji Doświadczalnej 2—3 akademików, jako wolontarjuszy, którzy odbywają w Stacji wymaganą od Uniwersytetu początkową praktykę.

Ogólna ilość dokonanych badań obejmowała:

	1929/30 r.	1928/29 r
W Dziale kontroli chemicznej	8251	6801
„ „ oceny nasion	4280	3376
„ „ ochrony roślin	980	606
„ „ doświadczalnym, gleby	1474	994
Razem	14985	11777

A. DZIAŁ KONTROLI CHEMICZNEJ.

N a w o z ó w zbadano

azotowych	258 prób
fosforowych	750 prób
potasowych	4608 prób
Razem	5616 prób

*) Dnia 1 lipca 1929 r. przydzielony został do Stacji Doświadczalnej Inspektorat Walki z Rakiem Ziemnaczanym, jako uzupełnienie Działu Ochrony Roślin, z którym posiada dużo punktów stycznych.

Z nawozów azotowych zbadano:

azotniaku	119	prób
siarczanu amonu	30	„
saletry chilijskiej	49	„
saletry Norge i wapniowej	40	„
azotanu amonu	5	„
nitrofosu	9	„
saletry chorzowskiej	4	„
chlorku amonu	1	„
amonu wapniakowego	1	„

Przy nawozach azotowych liczba nadal pozostała niska, gdyż Państwowe Fabryki Związków Azotowych nie uznają analiz stacyj kontrolnych i sprzedaż swych nawozów opierają na analizach fabrycznych.

Azotniaki zawierały:

ponad 20%	azotu	:	w 31	próbach
od 21—22%	„	:	w 54	„
od 20—21%	„	:	w 22	„
od 18—20%	„	:	w 6	„
od 15—18%	„	:	w 4	„
poniżej 15%	„	:	w 2	„

Wpróbach azotniaku pozostaje nadal tendencja do produkcji wysoko procentowego towaru około 21—22%. Najwyższa procentowość azotu wynosiła w kilku przypadkach 23,3% azotu, specjalnie w azotniakach granulowanych. Azotniaki poniżej 20% azotu były przeważnie azotniakami przechowanemi od roku poprzedniego, a dwa z nich o zawartości poniżej 15% były resztkami starych zapasów, znajdujących się już w częściowym rozkładzie. Liczby ostatnie wskazują na konieczność starannego przechowywania azotniaku.

Siarczany amonu zawierały przeciętnie 20,4% azotu, wahając się w granicach od 20,1—21,0%, trzy próby poniżej 20% były lekko wilgotne.

Saletry chilijskie zawierały

powyżej 16% azotu	:	w 6	próbach
od 15,6—15,9% azotu	:	w 24	„
od 15,4—15,5% azotu	:	w 13	„
poniżej 15,4% azotu	:	w 4	„

Przeciętnie zawierały saletry chilijskie 15,7%. Tak, jak przeszłego roku ukazuje się na rynku saletra chilijska bardzo czysta, otrzymywana przez przekrystalizowanie metodą Guggenheima. Saletry poniżej 15,4% były wilgotne.

Saletry wapniowe ukazały się na rynku nawozowym w dwóch formach, mianowicie jako stara saletra norweska „Norge" o zawartości 12—13% azotu, i saletra wapniowa o zawartości ca 15,5%, która częściowo pochodziła: z Norwegji, częściowo z Niemiec, jako saletra wapniowa BaSF. Ostatnia obok azotanu wapnia zawiera około 4% azotanu amonowego, który tej saletrze nadaje większą odporność przeciw wilgoci. Forma tej saletry kaszkowata, ułatwia bardzo jej wysiew. Pierwszych było 23 prób o przeciętnej zawartości 12,5% azotu, drugich 17 prób, o przeciętnej zawartości 15,15%.

Wahania obejmujące ca 1% powodowane są zawartością wilgoci, którą saletra wapniowa naciągnęła z powietrza.

Azotanów amonu, który dzisiaj ustępuje miejsca nitrofosowi, było tylko 5 prób o przeciętnej zawartości 34,6% azotu o nieznacznem tylko wahaniu.

„Nitrofos", do którego zaliczyć należy także saletry chorzowskie, gdyż i pod tem nazwiskiem przysyłane były próby nitrofosu, zawierał przeciętnie 14,9% azotu, przy wahaniu od 13,4—16%. Inne nawozy pojedyńcze badane były jako materjały, użyte przez Stację do doświadczeń nawozowych.

Gwarancje podane były przy 11 próbach, przeważnie przy azotniaku i saletrze wapniowej. Niedotrzymanych gwarancyj było tylko 3, przy azotniaku (próby z województwa kieleckiego) zamiast 22% było 15,5%, przy azotniaku (Śląsk) zamiast 22% było 20,8% przy saletrze wapniowej zamiast 15,5% było 14,8%. Wszystkie inne gwarancje były w zupełności dotrzymane.

Z nawozów fosforowych przypadło:

na superfosfaty	140	prób
tomasyny	571	„
surofosfaty	12	„
superfosfaty-kostne	11	„
superfosfaty-amon.	1	„
mąki kostne	8	„
fosforyty	6	„
scoriphos	1	„
Razem	750	prób

S u p e r f o s f a t y zawierały

powyżej 18%	kwasu fosforowego	:	14 prób
od 17—18%	„ „	:	26 „
od 16—17%	„ „	:	42 „
od 15—16%	„ „	:	43 „
od 14—15%	„ „	:	7 „
poniżej 14%	„ „	:	8 „

Z ostatnich było 6 prób pochodzących z Małopolski, jedna próba była mieszaniną superfosfatu z solami potasowemi. Przy superfosfatach było podanych gwarancyj 26. Podział dotrzymanych i niedotrzymanych gwarancyj jest następujący:

Gwarancja	Dotrzymano	Dotrzymano w granicach dozwolonych (0,5%)	Nie dotrzymano poniżej 0,5%
18%	9	1	2
17%	2	1	1
16%	6	2	2

Superfosfaty znajdujące się na rynku Wielkopolski przeważnie zawierają 16% kwasu fosforowego; przyjmując więc dla reszty badanych superfosfatów, o ile gwarancja nie została wyraźnie podana lub z listów nie wynikało, że próby posiadały inny skład, przeciętną zawartość 16%, to stosunki gwarancyjne będą następujące:

gwarancję przekroczono	w 29 próbach
do gwarancji brakło:	
0,0 —0,25%	w 9 „
0,25—0,50%	w 15 „
0,50—1,00%	w 14 „
poniżej 1,00%	w 5 „

Nie dotrzymano więc ogółem z powyższemi liczbami w 24 przypadkach, co na 89 prób wypadnie 27%. Jeżeli jeszcze odliczyć próby pochodzące z Małopolski i Kongresówki, to stosunek dla Wielkopolski będzie dość korzystny.

Mimo to nie należy kontroli zaniedbywać, gdyż właśnie ona jest zabezpieczeniem przed dostawą gorszego towaru.

T o m a s y n y zawierały:

powyżej 18%	w 1 próbie
od 17—18%	w 52 próbach
od 16—17%	w 119 „
od 15—16%	w 203 „
od 14—15%	w 160 „
od 12—14%	w 24 „
od 10—12%	w 2 „
od 8—10%	w 7 „
poniżej 8%	w 3 „

Przeglądając próby tomasyny niskoprocentowej, należy stwierdzić, że z nich 10 prób pochodziło z Małopolski, a tylko po jednej próbie z Pomorza (tomasyna belgijska) i z Wielkopolski. Pomiędzy niskoprocentowemi tomasynami były próby nawet o zawartości ca 4% kwasu fosforowego, rozpuszczalnego w rozczynie kwasu cytrynowego.

Przy 81 próbach podano gwarancje, które dzielą się na gwarancje ścisłe i pełne, i na gwarancje graniczne od — do. Przy gwarancjach pełnych różnice między wynikami otrzymanemi, a podanemi gwarancjami były następujące:

± 0,0 %	w 1 próbie
— 0,0—0,25%	w 3 próbach
— 0,25—0,50%	w 4 „
— 0,50—1,00%	w 14 „
— 1,00—2,00%	w 8 „
— 2,00—3,00%	w 4 „

Przy gwarancjach granicznych wyniki otrzymane znajdowały się w następujących granicach:

Granice	Ilość gwarancyj	Poniżej dolnej granicy		Powyżej dolnej granicy		
		1—2%	0—1%	0—1%	1—2%	2—3%
16—18%	2	—	2	—	—	—
17—19%	2	—	—	2	—	—
18—20%	1	1	—	—	—	—
15—18%	14	—	2	6	6	—
14—18%	8	—	—	2	2	3

Gwarancje graniczne pozostawiają dostawcy w zbyt szerokich wahaniach, które ich uwalniają od większej odpowiedzialności. Gwarancyj tak szerokich powinien rolnik unikać, gdyż o ile nie kupuje tomasyny ściśle podług zawartości określonej kwasu fosforowego, pozostawia dostawcy zbyt szerokie możności regulowania cen. Rolnik powinien tak przy tomasynach jak przy superfosfatach płacić wyłącznie za jednostkę dostarczonego kwasu fosforowego podług cen ogłoszonych w cennikach fabryk.

S u r o f o s f a t ó w zbadano 12 prób, z których część była pełnym fabrykatem, część półfabrykatem, które szły jako nawozy próchnicze kompostowe. Przeciętna zawartość wynosiła 0,48% azotu, 11,5% ogólnego kwasu fosforoweg, i 24,2% ogólnego tlenku wapnia. Surofosfaty pochodziły z fabryk w Gnieźnie, Śremie i Środzie.

S u p e r f o s f a t y kostne pochodziły wszystkie z Małopolski; zawartość kwasu fosforowego w nich wahała się w bardzo szerokich granicach, od 6,2% do 17,7%, najwięcej prób zawierało od 10—15%, przyczem zawartość azotu wahała się od 0,15—0,65%.

Jedna próba s u p e r f o s f a t u a m o n i a k a l n e g o odpowiadała gwarancji 5% azotu i 10% kwasu fosforowego.

M ą c z k i k o s t n e zawierały przeciętnie 1,25% azotu i 29,9% kwasu fosforowego z nieznacznem wahaniem. Dwie mączki kostne określone były jako m. k. „zaprawiona", o przeciętnej zawartości 10,9% kwasu fosforowego, rozpuszczalnego w wodzie. Ostatnie próby wyrabiane są w Małopolsce.

Między f o s f o r y t a m i przeważały próby o przeciętnej zawartości 16,6% ogólnego kwasu fosforowego, jedna próba zawierała 12,5%, inna 28,6%. Badając rozpuszczalność fosforytów, stwierdzono, że rozpuszczalność kwasu fosforowego w rozczynie 2%-towym kwasu cytrynowego podług Wagnera (1:100) wynosiła 35%, podług Robertsona (1:500) 84,3%.

Jedna próba francuskiego nawozu „scoriphos" zawierała 23,7 % kwasu fosforowego ogólnego.

N a w o z ó w p o t a s o w y c h było razem 4608, z czego przypada na próby nadesłane przez Kałusz bezpośrednio 4361 prób, na próby nadesłane przez odbiorców 247 prób. Podług procentowości rozkład był następujący:

Tlenku potasu	próby odbiorców	próby z Kałusza
kainity poniżej 10%	14	—
kainity od 10—15%	12	—
sole potasowe od 15—20%	33	92
sole potasowe od 20—24%	101	3811
sole potasowe od 24—28%	8	454
sole potas. koncentr. od 28—35%	11	4
sole potas. koncentr. od 35—42%	48	—
sole potas. koncentr. od 24 i wyżej	19	—

Gwarancje podane zostały tylko w 17 przypadkach, gwarancje przy solach niemieckich przekroczone zostały o kilka procent w 5 próbach, dwie próby odpowiadały gwarancji granicznej, dwie próby gwarancji nie odpowiadały.

Sole kałuskie badane były przeważnie w próbach nadesłanych przez Kałusz. Różnice między analizami laboratorjum kałuskiego a analizami Stacji Doświadczalnej zgadzają się na ogół dość dobrze, przyczem różnice nie idą przy którymkolwiek laboratorjum w jednym kierunku, lecz są na zmianę prawie w równych częściach raz negatywne, raz pozytywne.

Natomiast między próbami pobranemi w Kałuszu, a próbami pobranemi przez odbiorcę są różnice znaczne.

W 62 przypadkach można było stwierdzić tożsamość wagonów dla prób kałuskich i dla prób odbiorców. Próby odbiorców wykazywały niższe wyniki, które dochodziły nawet do 5%. Sprawa ta stała się objektem dalszych badań, które już częściowo przeprowadzone zostały przed trzema laty.

Różnice były następujące:

Różnica:		Różnica:	
— 0,0—0,5%	4 próby	2,0—3,0%	11 prób
— 0,5—1,0%	6 prób	3,0—4,0%	9 „
1,0—1,5%	12 „	4,0 i wyżej	5 „
1,5—2,0%	8 „		

Próby kałuskie najczęściej zawierały około 22% tlenku potasu. O zawartości tlenku potasu ponad 30% były sole pochodzenia niemieckiego.

Podług pochodzenia rozdział prób był następujący:

	Azot	Fosfor	Potas
Majętności i gospodarze	155	293	174
Centrala Rolników i Rolniki	8	32	14
Organizacje i Bank Roln.	11	71	12
Cukrownie	—	—	—
Fabryki, Kopalnie i Młyny	41	59	4361*)
Kupcy i firmy handlowe	8	113	15
Organizacje niemieckie	4	84	8
Kółka Rolnicze	3	49	7
Osoby prywatne	4	32	8
Instytucje dośw. nauk. i urzędy	10	17	9

Działalność Stacji Doświadczalnej przy badaniu nawozów pomocniczych sięga daleko poza granice województwa poznańskiego, sięgając nietylko do sąsiednich województw Kongresówki, ale także do Małopolski, jak to z poniższego zestawienia wynika:

	Nawozy		
	azotowe	fosfor.	potasowe
Wielkopolska	184	369	203
Pomorze	3	24	2
B. Kongresówka	14	158	22
Małopolska	0	157	7
Śląsk	57	42	13

PASZE I ŚRODKI ŻYWNOŚCIOWE.

Pasze i środki żywnościowe dzieliły się na następujące grupy:

Ospa i otręby żytnie	205	prób
Ospa i otręby pszenne	201	„
Ospa i otręby owsiane	7	„
Ospa i otręby taterczane	18	„
Makuchy z nasienia słonecznika	286	„
Makuchy z nasienia lnu	97	„
Makuchy z nasienia orzecha ziemnego	95	„
Makuchy z nasienia rzepaku	48	„
Makuchy z nasienia bawełny	8	„
Makuchy mieszane	13	„
Makuchy kokosowe i palmowe	17	„
Makuchy inne	2	„
Śrut z fasoli soya	57	„
Do przeniesienia	1054	prób

*) Próby nadesłane przez Kałusz.

Z przeniesienia	1054	prób
Mąki rybne	41	„
Mąki mięsne i kostne	10	„
Wytłoki i pasze melasowe	11	„
Łubin odgoryczony	3	„
Mąka ryżowa pastewna	8	„
Różne pasze	6	„
Zboża (pszenica, żyto, jęczmień itp.)	83	„
Mąka żytnia i pszenna	14	„
Różne rzeczy	6	„
Razem	1236	prób

Ospy żytnie i pszenne pozostawiały nadal bardzo wiele do życzenia, zawierały one bardzo dużo odpadków młyńskich i żubrowiny, które obniżają wartość użytkową ospy normalnie wymielonej. Z powodu nadmiernej ilości odpadków młyńskich i ziarn chwastów zakwestjonowano 8 prób ospy żytniej; z powodu nadmiernej ilości łusek jęczmiennych 2 próby ospy żytniej i 3 próby ospy pszennej. Niedozwolone dodatki bezwartościowych łusek ryżowych stwierdzono w 4 próbach ospy żytniej i w 5 próbach ospy pszennej, w jednym wypadku dodatek łusek ryżowych wynosił ca 40%.

Także dodatek pulpy ziemniaczanej stwierdzono w 5 próbach, przyczem dodatek wynosił nawet 40 i 60%.

Szkodliwą zawartość piasku stwierdzono:

od 1—2% w 4 próbach ospy żytniej i 1 prób. ospy pszennej
od 2—3% w 3 próbach ospy żytniej i 6 prób. ospy pszennej
od 3—5% w 2 próbach ospy żytniej i 1 prób. ospy pszennej
od 5—10% w 4 próbach ospy żytniej i 2 prób. ospy pszennej
ponad 10% w 3 próbach ospy żytniej i 0 prób. ospy pszennej

Największe ilości piasku wynosiły 10,5—, 10,9—, i 16,3%. Naogół najbardziej są piaskiem zanieczyszczone ospy żytniej, do których się piasek dostaje z zmiotkami młyńskiemi.

W 12 próbach ospy żytniej i 10 ospy pszennej zostały stwierdzone roztocze, jako dowód nieświeżości oraz w 1 wypadku wołek zbożowy. Jedna próba ospy zawierała kawałki żelaza.

M a k u c h ó w było najwięcej z nasienia słonecznika, o bardzo wielkiej rozpiętości w zawartości tłuszczu i białka surowego, zależnie od tego ile tłuszczu odciągnięto, oraz ile procent łusek pozostawiono przy makuchach podczas zmielenia. Podług zawartości łusek, które obliczone przez interpelowanie było:

10	prób		bez łusek
31	„	o zawartości	5% „
152	„	„	10% „
51	„	„	20% „
11	„	„	30% „
6	„	„	40% „
13	„	„	50% „
1	„	„	60% „
8	„	były czystemi łuskami.	

Przeciętnie nasienie słonecznika zawiera 45% twardej łuski. Makuchy dostarczane były więc przeważnie częściowo pozbawione swych łusek. Makuchy badane można było podzielić na następujące klasy:

Numer	Ilość prób	% łusek	% białka	% tłuszczu
I.	10	0	41,2	17,9
II.	28	5	38,7	15,8
III.	3	5	34,8	22,6
IV.	34	10	32,7	18,2
V.	29	10	36,8	16,3
VI.	14	10	34,7	12,5
VII.	75	10	40,0	9,6
VIII.	26	20	30,3	11,6
IX.	8	20	32,0	6,5
X.	8	20	32,9	1,2
XI.	9	30	25,5	15,7
XII.	2	30	25,6	6,2
XIII.	2	40	19,7	14,6
XIV.	4	40	23,3	5,3
XV.	10	50	21,0	9,3
XVI.	3	50	19,2	2,2
XVII.	8	łuski	5,3	2,6

Jak z tabeli wynika, materjał dostarczany jest bardzo niejednolity, chociaż przeważają głównie makuchy z domieszką 10—20% łusek. Podkreślić należy dostawę 8 prób zupełnie bezwartościowych łusek.

Po makuchach słonecznikowych najwięcej było makuchów z nasienia lnu. Także i między temi makuchami rozróżnić można pewne grupy zależne od stopnia odtłuszczenia i zanieczyszczenia:

Kl.	Ilość prób	Zanieczyszcz. ca	% białka		% tłuszczu	
			od — do	średn.	od — do	średn.
I.	3	5%	26 - 32%	28,2%	19%	19,1%
II.	11	20%	24—30%	27,2%	14—17%	15,1%
III.	11	20%	29—32%	30,9%	10—13%	12,3%
IV.	22	25%	24—29%	27,1%	10—13%	12,7%
V.	16	0	33—37%	35,2%	5—10%	6,9%
VI.	11	20%	28—31%	29,5%	7—10%	8,7%
VII.	10	25%	23—27%	25,3%	8 - 10%	8,6%

Zanieczyszczenia w makuchach lnianych obejmowały inne nasiona oraz chwasty, między któremi często znajdowano życicę. W siedemnastu wypadkach stwierdzono mieszankę innych nasion ponad dopuszczalną normę, określając makuch nie jako lniany, lecz jako mieszankę makuchową. W dwóch wypadkach musiano wyraźnie podkreślić wielką ilość życicy, w dwóch wypadkach określenie było mylne, a w jednym wypadku stwierdzono 16% piasku w makuchu. Na trzecim miejscu znajdują się makuchy z orzecha ziemnego. W zasadzie makuchy te winny być tłoczone z nasienia obłuskanego. O ile próby odpowiadały temu wymaganiu, wykazuje następująca tabela:

Kl.	Ilość prób	% łusek	% tłuszczu		% białka	
			od—do	średnia	od—do	średnia
I.	54	bez łusek	6—11%	8,1%	50—55%	52,3%
II.	6	„ „	1—0%	1,1%	52—57%	55,2%
III.	9	5—10%	7—12%	9,2%	45—49%	47,3%
IV.	14	15—20%	7—9%	8,0%	40—44%	42,5%
V.	8	30%	6—10%	7,6%	35—40%	38,1%
VI.	5	ziarno nieodłuskane	—	6,6%	—	33,1%

Makuchy z orzecha ziemnego były więc przeważnie z orzecha odłuskanego lub tylko z małemi pozostałościami łusek. Łączna zawartość tłuszczu i białka wahała się mimo to w granicach od 40—60%. W jednym wypadku zakwestjonowano próbę z powodu zbyt wielkiej zawartości piasku (10%).

Makuchy z rzepaku posiadały najwięcej materjału zakwestjonowanego. Polegało to na tem, że makuchy te przeważnie pochodzenia rumuńskiego, prasowane ręcznie, zawierały gorczycę polną zamiast rzepaku i bardzo wielkie ilości chwastów, między któremi w jednym wypadku stwierdzono obecność szkodliwego lulka czarnego (Hyoscyamus); 8 prób było wogóle całkowicie z gorczycy polnej, 10 prób zawierało bardzo wielką domieszkę od 20—60%. Wszystkie makuchy podzielić można zależnie od stopnia odtłuszczenia na 4 grupy.

I.	4 próby	o zawart.	16,0%	tłuszczu	i 27,8%	białka	surowego
II.	23	„	11,8%	„	i 30,5%	„	„
III.	13	„	8,2%	„	i 33,2%	„	„
IV.	8	„	2,1%	„	i 34,3%	„	„

Jedna próba zawierała 8,6% piasku.

Między innemi makuchami zaznaczyć należy makuchy o składzie stosunkowo jednolitym jak makuchy bawełniane, które były częściowo z nasienia obłuskanego (4 próby) o zawartości 8,5% tłuszczu i 40% białka, oraz z nasienia nieodłuskanego o zawartości 5 wzgl. 14% tłuszczu i 27,5% białka. Naogół makuchy bawełniane, prawdopodobnie ze względu na swą wysoką cenę, tylko sporadycznie nadchodziły.

Makuchy kokosowe zawierały 7,0% tłuszczu i 21% białka, palmowe 7% tłuszczu i 19,5% białka, jeden makuch sezamowy zawierał 7,5% tłuszczu i 42,5% białka.

Coraz częściej trafiają się obecnie makuchy mieszane zawierające określone ilości nasion lnianych, rzepakowych, orzecha ziemnego, fasoli i kokosu. Stosownie do użytej mieszaniny zawartość makuchów tych wahała się w dość szerokich granicach dla tłuszczu od 5—16%, dla białka od 14—44%. Ustawa niemiecka wymaga dla takich mieszanek ścisłego określenia poszczególnych części, należałoby i u nas dla tych mieszanek żądać ścisłego podania z czego się one składają. Użycie mieszanek ma na celu dostarczenie inwentarzowi białka i różnych witaminów, które lepszy wpływ mają mieć na odżywienie zwierząt jak białko tylko jednego rodzaju.

Podkreślić należy większą ilość śrutu z fasoli soya. Śrut ten był zawsze jednolity, zawartość jego wahała się tylko w bardzo wąskich granicach i wynosiła przeciętnie 0,9% tłuszczu i 46,1% białka surowego. Śrut ten, prawie zupełnie ekstrahowany, używany jest głównie dla uzupełnienia białka w innych paszach ubogich w białko.

Na specjalną uwagę zasługują otręby z tatarki, które zależne są w swym składzie od mniejszej lub większej zawartości bezwartościowych łusek.

Przeciętna zawartość tłuszczu wynosiła 5,4%, wahając się od 4—7%, zawartość białka od 19—31%. Tego roku nie spotkano ani jednej próby, którąby się składała tylko z łusek jak w latach poprzednich.

Otręby owsiane i z kukurydzy oraz jęczmienia nie dały powodu do jakichkolwiek reklamacyj.

Na 8 prób mąki ryżowej odpowiadało 7 prób przepisanej zawartości tłuszczu (12,1%) i białka (12,4%), a tylko jedną próbę określono jako odpadki ryżowe o zawartości 6,4% tłuszczu i 9,7% białka małowartościowe z powodu zbytniej zawartości niestrawnych łusek ryżowych.

Mąki rybie rzadko były ściślej określone do jakiej kategorji mąk należy, mimo to, że w handlu znajdują się mąki wielorybie, które zwykle idą także pod określeniem mąk rybich, mąki śledziowe, z dorsza itp. Naogół można było przeprowadzić następującą klasyifkację:

	Określenie	Ilość	Tłuszczu %	Białka %	Soli %
I.	Mąka wielorybia	8	12,1	45,7	0,21
II.	„ rybia	14	11,8	43,9	0,18
III.	„ rybia	8	13,2	59,3	0,49
IV.	„ śledziowa	3	8,3	62,9	1,98
V.	„ rybia	3	4,1	od 46—63	0,1—6,79

Zawartość mąk była bardzo nierówna, oczywiście zależna od większej lub mniejszej zawartości ości i soli. Do grupy II, mimo określenia jako mąka rybia, należały także mąki wielorybie, i, mimo, że mąka wielorybia tak samo zasługuje na swoje specjalne określenie jak mąka rybia, kostna lub mięsna.

Do ostatniej grupy V. należały mąki bardzo różne, tylko zawartość tłuszczu była równa i niska, natomiast wahania w białku i soli były bardzo znaczne. Mąk rybich o zawartości nadmiernej soli było 7, z których 5 w granicach od 1—3%, dwie próby zawierały 6,8 i 14,4% soli.

Mąki t. zw. mięsne, były przeważnie mąkami padlinowemi, otrzymanemi z przetworów padliny w rakarniach, częściowo nawet mąkami kostnemi, na co wskazywały wysokie liczby trójfosforanu

i popiołu. Jedna tylko próba była rzeczywistą, o zawartości 10,6% tłuszczu i 65% białka oraz 1,14% soli kuchennej i 15% ogólnego popiołu. Mąki padlinowe natomiast zawierały od 6—15% tłuszczu (średnio 10,0%) od 34—57% białka (średnio 44,0%) i przeszło 30% popiołu, przeważnie jako trójfosforan wapnia.

Mąki pszenne i żytnie badano na wysokość przemiału i czystość, przyczem przy porównaniu posługiwano się typami mąk ustalonemi przez Rząd. Oprócz dwóch mąk z wyrośniętego żyta, mąki nie dawały powodu do jakichkolwiek zastrzeżeń.

Większą ilość zbóż badano dla stwierdzenia ich zawartości w celach hodowlanych, dla zarejestrowania wysokości skrobii i białka w rejestrach hodowlanych.

Gatunek	Ilość prób	% białka od — do	% białka średnia	% skrobii od — do	% skrobii średnia	% tłuszczu
pszenica .	27	10—15%	11,9%	57—64%	60,0%	—
żyto . .	11	9—11%	10,1%	52—55%	53,1%	—
jęczmień .	17	8—12%	9,2%	52—57%	55,0%	—
owies . .	3	—	9,6%	—	57,6%	—
groch . .	5	20—24%	22,2%	44—50%	46,6%	—
łubin . .	3	—	28,3%	—	—	4,8%
kukurydza	2	—	10,9%	—	64,5%	3,6%
rzepak . .	1	—	18,8%	—	—	42,5%

Pozatem badano jeszcze pojedyńczo próby tatarki, maku, owsa głuchego i babki oraz łubinu odgoryczonego.

Do różnych pasz i rzeczy zaliczyć należy badania liści buraczanych kiełków żytnich, sieczki, suszonych drożdży, melasy, emulsji tranowej i rozmaitych pasz własnej produkcji.

Naogół należy zaznaczyć, że pasze w stosunku do lat poprzednich uległy małej poprawie, gdyż było mniej powodów do zakwestjonowania pasz jak poprzednio, jednakże w dalszym ciągu potrzebna jest ścisła kontrola pasz dla uniemożliwienia dopływu pasz małowartościowych lub zafałszowanych.

Podług pochodzenia — próbki nadsyłane były:

z Wielkopolski	1086	prób
z Śląska	62	„
z Pomorza	51	„
z b. Kongresówki	24	„
z Małopolski	1	„
z zagranicy (Wrocław)	12	„

Prób nadesłanych z innych dzielnic było 12,1%.

Podług nadsyłających próby pochodziły od:

Majętności	450	prób
Centrali Rolników i Rolników	250	„
Organizacyj i Banków Rolniczych	80	„
Kupców i firm handlowych	225	„
Organizacyj niemieckich	90	„
Fabryk i młynów	32	„
Cukrowni	1	„
Kółek Rolniczych i Gospodarzy małorolnych	12	„
Osób prywatnych	9	„
instytutów, urzędów i Stacyj Doświadcz.	87	„

RÓŻNE.

Próby tej grupy są następujące:

I.	Wapno i margle	69	prób
II.	Gleby i rudy	6	„
III.	Woda	52	„
IV.	Ziemiopłody (buraki i ziemniaki)	226	„
V.	Kiszonki i inne pasze	14	„
VI.	Domieszki do pasz	24	„
VII.	Środki spożywcze	22	„
VIII.	Nawozy naturalne, komposty, obornik	20	„
IX.	Oleje i smary	22	„
X.	Lekarstwa i trucizny	15	„
XI.	Analizy techniczne	26	„
XII.	Mleko	667	„
XIII.	Masło, kontrola eksportu	236	„
	Razem	1.399	prób

Wapno i margle podzielić można było na następujące grupy:

	Zawartość	Średnia	Wahania
I. Wapno palone	CaO	88,8%	85—95%
II. Miał wapienny i miesz.	CaO	71,0%	65—74%
III. Wapno z Miasteczka	$CaCO_3$	66,0%	58—86%
IV. Margle	$CaCO_3$	—	11—53%

Wapno z Miasteczka było bardzo nierówne; jego zawartość węglanu wapnia była nietylko zależna od zawartości wapna w suchej masie, ale także od zawartości wilgoci. Ostatni moment wskazuje na niedostateczne jeszcze techniczne uchwycenie produkcji tego dla celów rolniczych zresztą bardzo dobrego wapna. Między pojedyńczemi próbami było wapno z cukrowni, wapno gaszone i odpadki z Cementowni w Szczakowie o zawartości 55% tlenku wapnia i 31% tlenku magnezu.

Rudy badane były na zawartość żelaza i kwasu fosforowego, okazały się one jako bardzo bogate (41,6—56,8 tlenku żelaza i 3,3—8,6% kwasu fosforowego) nadające się do eksploatacji i produkcji specjalnie stali Thomasa.

Bardzo liczne w o d y badane były na ich przydatność do użycia ludzkiego, przez mleczarnie i w celach technicznych (papiernie kotłownie). Ponieważ wody już pochodziły z studni podejrzanych, większą ich część określono jako nie nadające się do użytku ludzkiego. Moment ten wskazywałby na konieczność systematycznego zbadania wód wszystkich gmin na zdrowotność. W celach technicznych wody badane były na twardość i pozostałości po odparowaniu, dla mleczarni oprócz tego specjalnie na zawartość żelaza, szkodliwego przy produkcji masła.

Między z i e m i o p ł o d a m i były badane ziemniaki i buraki częściowo w celach doświadczalnych, częściowo dla kontroli dostaw fabrycznych. W kilku przypadkach kontrola przez Stację Doświadczalną spowodowała załatwienie sporu między fabryką i dostawcami. W niektórych przypadkach stwierdzono także procent ziemniaków napsutych, chorych i zgniłych. Przeciętna zawartość ziemniaków wynosiła 19,4% skrobii, wahając się jednak w granicach od 15,4—22,5%. Buraki badane wynosiły przeciętnie 22,0% cukru przy wahaniach przeciętnych w poszczególnych majętnościach od 19,2—23,8%. Próby pobierane były częściowo na polu, częściowo wobec świadków z załadowanych już wagonów. W majętności Leśniewo badane były ziemniaki i buraki z pól obsianych i obsadzonych podług systemu Lossowa.

Coraz więcej okazuje się zainteresowanie kiszonkami, zakiszonemi w dołach lub silosach.

Kiszonki badano na obecność i stosunek wzajemny kwasu mlekowego i kwasu octowego. W jednym przypadku chodziło o kiszonkę wytłoków cukrowych z łubinem.

Specjalną uwagę poświęcono tego roku badaniu rozmaitych domieszek do pasz, które coraz liczniej ukazały się na rynku. Materjał zebrany opracowano w specjalnym artykule (Dr. Kamiński, Poradnik Gospodarski nr. 45 z dnia 10. XI. 29. str. 1154) Przy badaniu stwierdzono przedewszystkiem zawartość użytecznego i odżywczego dwufosforanu wapnia, określając podług tego dodatki wartościowe, małowartościowe i bezwartościowe.

Między środkami spożywczemi badano czystość i przydatność do spożycia, cukier, miód, masło, ser itp. Oprócz tego badano jeszcze mleko w mniejszej ilości w próbkach nadsyłanych przeważnie z miasta Poznania, odsyłając wszelkie większe przesyłki prób do Instytutu Mleczarskiego we Wrześni. Przy Stacji Doświadczalnej urządzony został także zakład badania masła eksportowego (nr. 11) który współpracuje z Izbą Przemysłowo-Handlową, w ten sposób, że Izba Przemysłowo-Handlowa załatwia wszelkie formalności handlowe i administracyjne, Stacja Doświadczalna zaś wykonuje przepisane przez Ministerstwo prace kontrolne.

Wysokie ceny nawozów sztucznych, wobec niskich cen, spowodowały gospodarzy do zwrócenia większej uwagi na nawozy organiczne własnej produkcji. Między nimi badała Stacja wartość obornika z rozmaitych warstw, nowego nawozu wyrabianego ze słomy „Adco“, obornik uszlachetniony fermentowany (Edelmist podł. Krantza), szlamy, komposty i pudrety, fabrykowane w kilku miastach Wielkopolski. Oleje i smary badane były na lepkość, punkt zapłonienia i na czystość oraz przydatność do poszczególnych celów.

Leki i trucizny badane były czy zawartość ich odpowiadała podanej i przepisowej zawartości. Do analiz technicznych należały badania rozmaitych odpadków fabrycznych, rury drenarskie, papier, słoma lniana, wosk, mydło do siodeł, siarka, sole bydlęce, przeciwbłyskowe itp.

Próby nadesłane były przez:

Majętności	148	prób
Centralę Rolników i Organizacje roln.	19	„
Fabryki, Młyny i Cukrownie	57	„
Kupców i firmy handlowe	55	„
Osoby prywatne i gospodarzy małoroln.	10	„
Stacje Dośw. Urzędy wzgl. Inst. Naukowe	207	„

B. DZIAŁ OCENY NASION

Nasion zbadano:

Pszenicy jarej	17	prób
pszenicy ozimej	445	„
żyta	1.111	„
jęczmienia	164	„
owsa	280	„
buraków cukrowych	701	„
buraków pastewnych	122	„
koniczyn	1.099	„
grochu	82	„
traw	40	„
seradeli	35	„
lnu	33	„
marchwi	39	„
kukurydzy	21	„
roślin ogrodowych	39	„
łubinu	18	„
wyki, bobiku, peluszki	13	„
brukwi, rzepaku	18	„
kwiatów	1	„
nasion leśnych	2	„
razem	4.280	prób

Z załączonych tabelach podane są zboża podług wagi hektolitrowej i wagi 1000 ziarn; w tabelach tych widać rozpiętość tych liczb, oraz podane są średnie. W kilkunastu próbach żyta i pszenicy podczas kiełkowania stwierdzono silne zaatakowanie ziarna przez fusarium. Z polecenia Ministerstwa Rolnictwa badano w dalszym ciągu zboża konsumcyjne (870 prób żyta, 180 prób pszenicy i 80 prób owsa) na wagę hektolitrową, czystość, zawartość wilgoci, chwasty i poślad. Próby te wliczone są w poprzedniem zestawieniu.

Waga hektolitrowa.

Od — do gramów	Pszenica	Żyto	Owies	Jęczmień
480	—	—	14	—
490—509	—	—	26	—
510—529	—	—	45	—
530—549	—	—	41	—

Od — do gramów	Pszenica	Żyto	Owies	Jęczmień
550—569	—	—	20	—
570—589	—	—	14	—
590—609	—	—	6	3
610—629	—	—	0	1
630—649	—	—	5	11
650—669	—	1	—	25
670—689	—	9	—	36
690—709	3	50	—	47
710—729	15	87	—	20
730—749	46	61	—	4
750—769	91	2	—	1
770—789	75	1	—	—
790—810	19	1	—	—
Średnia	764,2 708,0**)	719,6	531,9	680,2 647,0*)

Waga 1000 ziarn.

Od — do gramów	Pszenica	Żyto	Owies	Jęczmień
27	—	4	6	—
27—28	—	9	2	—
29—30	—	17	11	—
31—32	1	47	12	—
33—34	2	65	19	1
35—36	0	43	17	3
37—38	8	29	30	1
39—40	12	11	31	4
41—42	18	5	18	10
43—44	26	—	23	17
45—46	33	—	12	21
47—48	45	—	3	34
49—50	54	—	1	24
51—52	38	1	1	18
53—54	23	—	1	17
55—56	6	—	—	2
57 i więcej	4	—	—	4
Średnia	46,7 46,5**)	32,8	38,4	45,8 45,1*)

*) Tylko dla jęczmienia ozimego.
**) Tylko dla pszenicy jarej.

Dla nasienia buraczanego otrzymano następujące średnie:

	Buraki cukrowe			Buraki pastewne		
	średnio	maksim.	minim.	średnio	maksim.	minim.
Zdolność kiełkowania	73,4	92	43	72,6	91	38
Waga 1000 ziarn. . .	21,3	28,9	13,3	22,1	29,7	10,5
Wilgotność .	14,3	24,6	6,5	12,9	16,7	9,5
Czystość. .	—	—	—	97,0	100	74,8

Rozpiętość przy burakach cukrowych polega na tem, że z jednej strony bada się nasienie, które od producentów z świeżych zbiorów idzie do firm nasiennych, z drugiej strony nasienie firm handlowych, przeznaczone dla plantatora. Z tych powodów przedewszystkiem czystość nasienia wahała się w szerokich granicach, zależnie od tego czy to było nasienie świeże, czy już oczyszczone i wysuszone. Podług czystości odpowiadało przepisanym normom

(97,5%)	315	prób
posiadało czystość względną 95—97,5%	111	„
od 90—94,9%	141	„
od 85—89,9%	86	„
od 75—84,9%	53	„
poniżej 75%	22	„

W zasadzie należy uważać, że producenci dostarczają ziarno nie dosyć oczyszczone i ziarno wilgotne, co wpływa na znaczniejsze potrącenia przez firmy.

Na 1065 prób koniczyn badanych na kaniankę było:

wolnych od kanianki			825	prób
zawierało 1	ziarno	kanianki	33	„
2	ziarna	„	8	„
3—5	ziarn	„	18	„
3—5	„	„	18	„
6—15	„	„	55	„
16—30	„	„	93	„
31—50	„	„	22	„
51—75	„	„	2	„
ponad 75	„	„	9	„

Wolnych od kanianki było 77,5%, ilości jeszcze dopuszczalne (1—2 ziarn) zawierało 4%, 18,5% zawierało kaniankę w ilościach niedopuszczalnych.

W 29 próbach koniczyn badano także czystość i siłę kiełkowania. Pozatem dokonywano jeszcze plombowania worków z koniczyną, w których poprzednio stwierdzono nieobecność kanianki.

Grochy badane dzieliły się na trzy główne odmiany, różne między sobą przedewszystkiem wagą ¼ litrową.

	Ilość prób	Waga ¼ litr.	Waga 1000 ziarn
Biały Groch Wiktorja	68	354,8	198,3
Folger Zielony	16	213,0	197,3
Groch Svalöfski	16	242,0	196,3

Czystość i siła kiełkowania była prawie zawsze bardzo dobra.

Pomiędzy trawami było 13 rozmaitych gatunków. Nasienie lnu, które badane było wyłącznie na czystość jako surowiec dla tutejszych olejarni, posiadało przeciętną czystość 87,4, wahając się od 65—95%. Bardzo wiele prób nasienia zawierało szkodliwą trawicę, (Lolium remontum) przeciwko której, ze względu na użycie oleju siemiennego do środków spożywczych oraz makuchów, należałoby ostrzej wystąpić, traktując ją jako szkodliwy chwast.

Nasienie marchwi pod względem kiełkowania pozostawiało bardzo wiele do życzenia; przeciętna zdolność kiełkowania wynosiła tylko 58%, przyczem 7 prób nie posiadało 50% kiełkujących nasion. Większe zainteresowanie było w roku tym dla kukurydzy wobec propagandy dla sprawy kukurydzy. Nasiona kukurydzy były częściowo nasieniem kukurydzy jadalnej, częściowo kukurydzy na paszę (koński ząb). Niektóre nasiona, widocznie mokro przechowane, posiadały zdolność kiełkowania bardzo słabą.

Między roślinami ogrodowemi było:

sałaty	7 prób	maku	2 próby
cebuli	5 „	szpinaku	12 prób
kapusty	6 „	kminku	2 próby
fasoli	3 „	majoranki	1 próba
pory	1 próba		

Wobec zainteresowania się większego hodowlą łubinu, zbadano 6 gatunków łubinu, między innemi z hodowli Puławskiej i Włoszanowskiej.

Dla celów hodowlanych badano także odmiany oryginalne jęczmienia, owsa i grochu na zawartość białka, skrobii i łusek.

	Ilość badan. prób	% białka	% skrobii	% łusek
Jęczmień	6	9,3	54,5	—
Owies	11	10,1	38,8	22,6
Groch	7	21,8	—	—

Poszczególne próby pochodziły:

Od: majętności	974	„
Banków Roln. i Organizacyj Rolniczych	32	„
Centrali Rolników i Rolników	26	„
Banków Roln. i Organizacyj Rolniczych	32	„
Niemieckich Organizacyj Rolniczych	560	„
Hodowli Nasiennych	39	„
Hodowli Nasion Buraczanych „Oryginal“	483	„
Cukrowni	115	„
Kółek Rolniczych	53	„
Kupców i firm handlowych	779	„
Urzędu Celnego	32	„
Z polecenia Ministerstwa Rolnictwa	1.018	„

Pozatem dokonano jeszcze badań 15 prób, przesłanych przez Związek Rolniczych Zakładów Doświadczalnych jako badania konkursowe prób, rozesłanych do wszystkich polskich stacyj oceny nasion.

C. DZIAŁ DOŚWIADCZALNY I OGÓLNA CZYNNOŚĆ STACJI DOŚWIADCZALNEJ.

W tym Dziale wykonano:

mechanicznych analiz gleb	172
kwasowości	1.198
oznaczenie zapotrzeb. gleb metodą Neubauera	104
Razem gleb	1.474

Mechaniczne analizy wykonywano dla biur meljoracyjnych.

Podział gleb podług kwasowości był następujący:

Gleby	Kwasowość	Ilość	Procent
Silnie kwaśne	Ph 4,1—4,5	13	1,1%
„ „	„ 4,6—5,0	149	12,4%
Kwaśne	„ 5,1—5,5	93	7,7%
„	„ 5,6—6,0	74	6,2%
Słabo kwaśne	„ 6,1—6,5	167	14,0%
„ „	„ 6,6—7,0	343	28,6%
Zasadowe	„ 7,1—7,5	359	30,0%

Podług tego 27% gleb było kwaśnych, wymagających specjalnego wapnowania. Większa ilość gleb zasadowych tego roku polega na tem, że badano na kwasowość dwa majątki, które w ostatnich latach były wogóle bardzo silnie wapnowane. Łącznie, częściowo z współudziałem Przemysłu Nawozowego, przy pomocy wybitnej dyrektorów szkół rolniczych Wielkopolskiej Izby Rolniczej, przeprowadzono następujące doświadczenia:

1. Doświadczenie z oziminami nad stwierdzeniem wartości kwasu fosforowego w różnych nawozach fosforowych.
2. Doświadczenie nad stwierdzeniem wartości azotu w różnych nawozach azotowych.
3. Doświadczenie nad stwierdzeniem wartości tlenku potasu w rozmaitych nawozach potasowych.
4. Doświadczenie nad stwierdzeniem wartości azotu i kwasu fosforowego w mieszankach wyrabianych w Chorzowie.
5. Doświadczenia nawozowe z tomasówką, azotniakiem i solą potasową na łąkach.
6. Doświadczenia porównawcze z saletrą chilijską i saletrą wapniową.
7. Doświadczenia z jaremi i okopowemi nad stwierdzeniem działania azotu w saletrze wapniakowej z innemi nawozami azotowemi.
8. Doświadczenia nad stwierdzeniem działania azotu w amonie wapniakowym w porównaniu z innemi nawozami azotowemi.
9. Doświadczenie nad stwierdzeniem azotu w różnych nawozach azotowych.
10. Doświadczenie nad stwierdzeniem działania kwasu fosforowego w superfosfacie i tomasynie przy mniejszych i większych dawkach.

Razem założono na rok gospodarczy 1928/29 doświadczeń 184, na rok 1929/30 zapoczątkowano w jesieni 46 dalszych doświadczeń.

W stacji samej prowadzono doświadczenia nawozowe nad działaniem fosforytów oraz badania orjentacyjne nad metodą badania gleb podług Mitscherlicha.

Komisja Doświadczalna Wielkopolskiej Izby Rolniczej odbyła 3 posiedzenia, a mianowicie: 27 czerwca 1929 w Pętkowie, 6 września i 15 marca 1929 w Poznaniu.

Na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu brała Stacja Doświadczalna czynny udział, wystawiając nietylko w stoisku Wielkopolskiej Izby Rolniczej, ale także osobno w pawilonie Związku Rolniczych Zakładów Doświadczalnych. W ostatnim przyjęła

Stacja Doświadczalna rolę gospodarza otaczając opieką ten pawilon na czas trwania wystawy. Stacja Doświadczalna wystawiła wykresy statystyczne rozwoju swej pracy, wykresy z prac wykonanych w Stacji, oraz większą ilość eksponatów. Podczas wystawy zwiedzały Stację rozmaite wycieczki oraz rolnicy i doświadczalnicy, ostatni także z zagranicy.

Od 15—20 lipca 1929 r. p. Dr. Celichowski i p. Dr. Karłowska wzięli udział w Posiedzeniach IV. Komisji Międzynarodowego Towarzystwa Gleboznawczego w Królewcu (Prusy Wschodnie).

Celem podróży było zapoznanie się z badaniem gleb światowych badaczy dla celów praktycznego rolnictwa. Zwiedzono Stacje Mitscherlichowskie w Królewcu i w Malborku, które obok 5 dalszych stacyj w 27.000 wazonach wykonują dla rolnictwa badania gleb na zapotrzebowania nawozowe i zapoznawano się z organizacją tych Stacyj.

Dr. Celichowski oraz prawie wszyscy pracownicy Stacji brali czynny udział tak w Zjeździe Chemików Polskich, który się odbył od 2—5 VI. 1929 r. jak i w Zjeździe Rolniczo-Naukowym od 2—5 VI. 1929 r. Na ostatnim wygłosił Dr. Celichowski referat na temat porównania doświadczeń polowych z wynikami badania gleb podług Neubauera i Mitscherlicha.

PP. Dr. Celichowski i inż. Kuryłło wzięli udział w obradach Zjazdu Związku Rolniczych Zakładów Doświadczalnych Rzeczypospolitej Polskiej i poszczególnych Sekcyj, który się odbył dnia 27—29 X. 1929 r. w Warszawie.

Odczyt wygłosili Dr. Celichowski i współpracownicy:

w Kółkach rolniczych:	6
na kursach i stowarzyszeniach rolniczych	15
przez Radjo	14

W tym roku Dr. Celichowski zorganizował także kursy rolnicze w wojsku, na których wygłoszono przez pracowników Stacji, Biura Rolnego i Dyrektorów Szkół Rolniczych 73 wykładów w 23 pułkach w 9 miastach garnizonowych.

Podróży służbowych i inspekcyjnych odbyto 268. Prac i publikacyj w czasopismach rolniczych i naukowych ogłoszono 35. Z ważniejszych prac wymienić należy:

1. Dr. Celichowski: Doświadczenia polowe nad zwalczaniem chwościka buraczanego (Por. Gospodarski),

2. Dr. Celichowski: O import saletry chilijskiej (Por. Gosp., Kłosy, Gazeta Rolnicza, Polonia).

3. Dr. Celichowski: Doświadczenia porównawcze z saletrą chilijską i saletrą wapniową (Poradn. Gosp.),

4. Dr. Celichowski i Adamek: Doświadczenia z rzadkiemi siewami przy wzmożonem nawożeniu (Por. Gosp.),
5. Dr. Kamiński: Kilka uwag o paszach treściwych (Por. Gosp.)
6. Dr. Kamiński: Krytyczne uwagi o dodatkach do pasz (Por. Gosp. i Kłosy),
7. Dr. Karłowska: Nowe nawozy (Por. Gosp.),
8. Inż. Kuryłło: Ochrona roślin na P. W. K. (Por. Gosp),
8. Inż. Kuryłło: Zgorzel korzeniowa w oświetleniu nauki (Por. Gosp.),
10. Inż. A. Kuryłło: Czernienie miąższu kłębów ziemniaczanych (Por. Gosp),
11. Liebek: Uprawa roślin oleistych (Por. Gosp. i Kłosy),
12. Kasprowicz: Tępienie chrabąszcza majowego (Por. Gosp.),
13. Kasprowicz: Grzyb domowy i jego zwalczanie (Por. Gosp.),
14. Dzięgielewski: Choroby i szkodniki drzew owocowych i ich zwalczanie,
15. Dr. Kamiński: Oznaczenie wapnia w fosforytach drogą miareczkowania (Przemysł Chemiczny Nr. 21).

Dział Ochrony Roślin Stacji Doświadcz. Wielkopolskiej Izby Rolniczej

Śladem lat poprzednich działalność Działu Ochrony Roślin rozwija się w następujących kierunkach:

1. Właściwa służba ochrony roślin,
2. praca rejestracyjna i statystyka chorób i szkodników roślin uprawnych,
3. praca oświatowa i propagandowa,
4. doświadczalnictwo terapeutyczne.

W zakres prac, dotyczących właściwej służby ochrony roślin na pierwszem miejscu wymienić należy djagnostykę chorób i szkodników roślin nadsyłanych do zakładu Stacji Doświadczalnej oraz podawanie środków zwalczania i zapobiegawczych. Jako zadanie dalsze wymienić należy organizację akcji zwalczania niektórych szkodników nakazanych rozporządzeniem Ministerstwa Rolnictwa jak: korówka wełnista, rak ziemniaczany i inne.

Ilość nadesłanych do zbadania okazów wynosiła wraz z udzielonemi poradami w roku sprawozdawczym:

z woj. poznańskiego	972
z woj. pomorskiego	3
z woj. warszawskiego	3
z woj. śląskiego	2
razem:	980

W stosunku do lat poprzednich ilość ta przedstawia się następująco:

Rok	Ilość dokonanych badań i udzielonych porad
1925	— 22
1926	— 186
1927	— 348
1928	— 625
1929	— 980

Z powyższego zestawienia okazuje się, że ilość dokonanych badań zwiększa się w poszczególnych latach każdorazowo nieomal w dwójnasób w porównaniu do roku poprzedniego.

Niezależnie od badania laboratoryjnego, przeprowadzał Dział Ochrony Roślin na życzenie interesentów badania zdrowotności kultur roślinnych na miejscu.

Ilość odbytych w tym celu podróży służbowych wynosiła w roku sprawozdawczym 36, nie wliczając w to 32 podróży odbytych celem lustracji szkółek drzew owocowych na obecność mszycy krwistej.

Jednostek gospodarczych korzystających z porad Działu Ochrony Roślin było w roku 1929 — 236, wobec 232 w roku 1928.

Z chorób pochodzenia grzybkowego wystąpiły w roku sprawozdawczym znaczniej:

1. Zgorzel korzeniowa siewek buraczanych, szczególnie u mniejszych własności na gruntach niedrenowanych,

2. mączniak traw (Erysiphe graminis); z inicjatywy Działu Ochrony Roślin spryskiwano silniej porażone mączniakiem łany pszenicy cieczą bordoską z dodatnim wynikiem.

3. Helmintosporiosa jęczmienia i owsa,

4. rak ziemniaczany (Synchytrium endobioticum), który ujawniono w 9 miejscowościach, z czego w 2 miejscowościach pociągnęło to za sobą zwiększenie dotychczasowych obszarów ochronnych, w 1 miejscowości stworzenie nowego okręgu ochronnego,

5. w mniejszym stopniu zgorzel liści sercowych na burakach i rdza brunatna na zasiewach ozimych.

Ze szkodników notowano silniejsze pojawienie się:

1. pędraków chrabąszcza majowego, wyrządzających w niektórych powiatach bardzo wielkie szkody (powiaty: Mogilno, Środa, Międzychód i Bydgoszcz),

2. drutowców,

3. oprzędzika prążkowanego (Sitona lineatus),

4. mątwika buraczanego (Hetorodera Schachtii) w niektórych plantacjach buraków cukrowych,

5. mszyc zielonych u drzew owocowych.

Niebywałe mrozy zimy 1928/29 spowodowały znaczne szkody w drzewach owocowych. W całem województwie wymarzły zupełnie orzechy włoskie, do 60% wymarzły brzoskwinie, winorośl, czereśnie oraz niektóre szlachetniejsze odmiany gruszy i jabłoni. Najmniej ucierpiały wiśnie.

W oziminach notowano mniejsze szkody mrozowe, a to dzięki temu, że już w listopadzie roku 1928 spadł dość obfity śnieg, który utrzymywał się prawie przec całą zimę.

Celem kontynuowania walki z chorobami i szkodnikami roślin uprawnych czynne były, wzorem lat poprzednich, 4 sekcje zwalczania szkodników mianowicie: w Poznaniu, Janówcu, Koźminie założone w r. 1926 przy Szkołach Rolniczych W. I. R. oraz w Bydgoszczy utworzona w roku 1929.

W roku sprawozdawczym pracowały, zwalczając szkodniki na życzenie interesentów, powyższe sekcje razem 260 dni roboczych. Pozatem tak sekcja w Janówcu jak i Koźminie czynne były przy zwalczaniu szkodników w zakładach ogrodniczych Wielkp. Izby Rolniczej obszaru ogółem 250 morgów.

Organizacja walki z korówką wełnistą.

Ustęp II. § 7 rozporz. Ministerstwa Rolnictwa z dnia 8 sierpnia 1928 r. o tępieniu korówki wełnistej zaleca Izbom Rolniczym wyznaczenie odpowiedniego personelu technicznego do współdziałania z władzami państwowemi w nadzorze nad wykonywaniem powyższego rozporządzenia.

Wykonując powyższe zlecenie, Wielkp. Izba Rolnicza wyznaczyła w porozumieniu z Urzędem Wojewódzkim w Poznaniu do sprawowania tych funkcyj ogrodników powiatowych, wzgl. pełniących ich funkcje ogrodników prywatnych.

Na obszarze woj. Poznańskiego 22 powiaty zatrudniają stale ogrodników, w 8 powiatach funkcje ich pełnią ogrodnicy prywatni, w 4 nadzór nad drzewostanem drogowym pełnią drogomistrze.

Wszystkie powiaty posiadają razem 8 spryskiwaczy taczkowych, 53 spryskiwaczy tornistrowych oraz 7 opyłaczy.

Celem zaznajomienia tego personelu w spełnianiu obowiązków organu kontrolnego w akcji zwalczania mszycy krwistej, urządził Dział Ochrony Roślin w roku sprawozdawczym specjalny kurs przy udziale 48 osób, na którym zapoznano ogrodników z występowaniem i sposobami zwalczania mszycy krwistej oraz innych groźniejszych szkodników sadowych.

Do pracy oświatowej zaliczyć należy wygłaszanie odczytów przez radjo, na konferencjach oraz szereg prac i artykułów o aktualnych chorobach i szkodnikach, umieszczanych w rolniczej prasie krajowej.

Odczytów na zebraniach Kółek Rolniczych, kursach i pokazach odkażania

ziarna siewnego wygłoszono	8
przez radjo	6
na konferencjach	2
razem	16

W pełnej świadomości ważności odkażania ziarna siewnego w zabezpieczeniu zdrowotności kultur roślinnych i spopularyzowania tego zabiegu, organizował Dział Ochrony Roślin w powiatach publiczne pokazy odkażania ziarna siewnego, uzupełniane okolicznościowym wykładem o metodach i sposobach odkażania.

Z artykułów o chorobach i szkodnikach roślin ukazały się:

Inż. A. Kuryłło — broszura „Choroby i szkodniki roślin uprawnych w Wielkopolsce w 1928 r.",

Inż. A. Kuryłło — artykuł „Ochrona roślin na P. W. K." Poradnik Gospod. Nr. 31 (r. 1929),

Inż. A. Kuryłło — artykuł „Zgorzel korzeniowa siewek buraczanych w oświetleniu nauki" Poradn. Gospod. nr. 31. (r. 1929)

Inż. A. Kuryłło — artykuł „Czernienie miąższu kłębów ziemniaczanych" Poradnik Gospodarski nr. 47, (r. 1929),

Inż. A. Kuryłło — artykuł „Zdrowe ziarno siewne" Poradn. Gosp. nr. 12. (r. 1930),

Inż. A. Kuryłło — artykuł „Cele i zadania publicznych pokazów odkażania ziarna siewnego" Poradn. Gosp. nr. 13. (r. 1930),

Inż. A. Kuryłło — artykuł „Ophiobolus herpotrichus czy graminis" Gazeta Rolnicza nr. 31,

Dzięgielewski St. — artykuł „Osutka grzybkowa" Poradn. Gosp. nr. 31. (1929),

Dzięgielewski St. — artykuł „Choroby i szkodniki drzew owocowych i ich zwalczanie" Poradn. Gosp. nr. 7. (r. 1930),

A. Kasprowicz — artykuł „Tępienie chrabąszcza majowego" Poradn. Gospod. nr. 21, (r. 1929),

A. Kasprowicz — artykuł „Grzyb domowy i jego zwalczanie" Poradnik Gospod. nr. 31. (1929).

Z doświadczeń przeprowadzonych w roku sprawozdawczym wymienić należy: a) doświadczenia wazonowe nad odpornością ziemniaków przeciwko rakowi ziemniaczanemu, b) doświadczenia polowe nad zwalczaniem chwościka burakowego, c) doświadczenia wazonowe nad wpływem środków odkażających na zdolność kielkowania ziarna siewnego, d) doświadczenia nad zwalczaniem szczurów za pomocą świec arsenowych „Dusimysz" i „Fumid", e) doświadczenia zwalczania szkodników sadowych za pomocą świec arsenowych „Bratza".

a) do doświadczeń nad odpornością ziemniaków przeciwko rakowi ziemniaczanemu zgłosiła hodowla ziemniaków Gola pow. Gostyń 4 odmiany. Z ogólnej liczby 13 odmian, 7 odmian nie wykazało porażenia rakiem. Odmiany te zamierza Dział Ochrony roślin poddać w roku przyszłym ponownemu badaniu.

b) W maj. Popowo Stare pow. Śmigiel, Bodzewo i Gola pow. Gostyń przeprowadzono próbne spryskiwania porażonych chwościkiem plantacyj buraczanych 1% cieczą bordoską. W plantacjach maj. Popowo Stare i Gola stwierdzono znaczne różnice na korzyść spryskiwanych partyj; pola maj. Bodzewo widocznych różnic nie wykazały, najprawdopodobniej wskutek znaczniejszego wystąpienia w tej majętności przedwczesnego zasychania liści wskutek suszy.

c) Dział Ochrony Roślin przeprowadził szereg doświadczeń wazonowych nad wpływem środków odkażających na zdolność kiełkowania ziarna siewnego. Pewien ujemny wpływ na zdolność kiełkowania wykazała formalina, podczas gdy inne środki odkażające okazały się nieszkodliwe.

d) W maj. Charbin pow. Gniezno przeprowadzono doświadczenia nad zwalczaniem szczurów w zabudowaniach za pomocą świec arsenowych „Dusimysz“ wyrobu przemysłu chemicznego w Zgierzu i „Fumid“ wyrobu drogerji Uniwersum w Poznaniu. Rezultaty działania tych świec były bardzo dobre, przyczem stwierdzono poważną różnicę w długości palenia się świec na korzyść świec „Dusimysz“.

e) Doświadczenie nad zwalczaniem szkodników sadowych za pomocą świec arsenowych Bratza wykazały niezadowalające rezultaty.

Wobec spodziewanej masowej rójki chrabąszcza majowego w roku 1930, Dział Ochrony Roślin już jesienią 1929 r. przystąpił do organizacji powszechnego zwalczania tego szkodnika. W tym celu Dział Ochrony Roślin zwrócił się do Wydziałów Powiatowych o asygnowanie przy preliminowaniu budżetów na rok 1930 pewnej sumy na zwalczanie tego szkodnika.

Działalność Działu Ochrony Roślin polega głównie na należytem funkcjonowaniu sieci korespondencyjnej służby roślin, uruchomionej w r. 1927. Organami sieci są: Dział Ochrony Roślin jako stacja centralna, Szkoły Rolnicze W. I. R. jako stacje okręgowe, Sekretarjaty Wielkop. Tow. Kółek Rolniczych jako stacje powiatowe oraz korespondenci rozsiani równomiernie na terenie całego województwa. Ilość stałych korespondentów wynosiła w roku sprawozdawczym przeszło 600 osób. Otrzymano 1240 sprawozdań, które Dział Ochrony Roślin opracował i zamierza oddać do druku.

Inspektorat walki z rakiem ziemniacz. Wielkopolskiej Izby Rolniczej

W bieżącym okresie sprawozdawczym w organizacji zwalczania choroby raka ziemniaczanego na terenie województwa poznańskiego zaszły pewne zmiany. Wszystkie sprawy, dotyczące zwalczania tej choroby, prowadził dotychczas Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy wspólnie z Wydziałem Nasiennym Wielkp. Izby Rolniczej. Minister Rolnictwa rozporządzeniem swem z dnia 21. V. 29 r. (Dz. U. R. P. Nr. 41 poz. 348) uznaje Wielkopolską Izbę Rolniczą za Zakład Ochrony Roślin i tem samem powierza jej całą akcję zwalczania choroby raka ziemn. na obszarze wojew. poznańskiego. Do dnia 1 lipca 1929 akcję zwalczania raka z. prowadził Wydział Nasienny W. I. R. Z dniem 1 lipca 1929 r. Wielkopolska Izba Rolnicza zorganizowała osobny dział „Inspektorat Walki z Rakiem Ziemniaczanym" pod osobistem kierownictwem p. Dr. Celichowskiego w Stacji Doświadczalnej.

Inspektorat powołany jest wyłącznie do spraw związanych ze zwalczaniem choroby raka ziemniaczanego i z eksportem ziemniaków za granicę.

W Inspektoracie Walki z Rakiem Ziemniaczanym było zatrudnionych 2 stałych inspektorów i 1 sekretarka. Praca inspektorów polega na: lustracji pól ziemniaczanych i wykrywaniu nieujawnionych ognisk raka ziemniaczanego, na prowadzeniu ewidencji pól zarażonych i zagrożonych (notatniki kontrolne, plany), na kontroli ziemniaków w fabrykach przetworów ziemniaczanych, na sporządzaniu spisu ziemniaków rakoodpornych, potrzebnych do obsadzenia miejscowości zarażonych i zagrożonych, na czuwaniu nad czystością odmian wysadzonych odmian rakoodpornych w gospodarstwach zarażonych i zagrożonych, na rewizji ziemniaków wywożonych poza granice obszarów ochronnych, na przestrzeganiu należytego wykonywania zarządzeń wydawanych przez pp. Starostów na podstawie przepisów prawnych o zwalczaniu choroby raka ziemniaczanego.

Inspektorowie zlustrowali pola ziemniaczane i zapasy ziemniaków w 152 majętnościach, 106 gminach, 5 miastach, 3 osadach

fabrycznych, 38 fabrykach przetworów ziemniaczanych. Prócz powyższego skontrolowali 12 przesyłek ziemniaczanych na stacjach kolejowych.

Lustracje te miały na celu kontrolę dawnych i ewentualne wykrycie nieujawnionych ognisk raka ziemniaczanego. Podczas lustracyj zwracano uwagę przedewszystkiem na pola deputatników i mniejszych gospodarzy, jako na grunty najbardziej podatne do rozwoju choroby raka ziemniaczanego.

Wczasie lustracyj wykryto 9 nowych dotychczas nieujawnionych ognisk raka ziemn. a mianowicie:

w pow. chodzieskim: gmina Grabówka — 9 gospodarstw, gmina Kąkolewice — 1 gospodarstwo, nadleśn. Zielonygaj — 9 parceli dzierżawnych, miasto Budzyń — 1 gospodarstwo, maj. Rzadkowo — majętność,

w pow. jarocińskim: maj. Boguszyn — majętność, maj. Leszczyce — majętność i 5 deputatników,

w pow. kępińskim: maj. Rudniczysko — majętn. i 2 deputat.,

w pow. wyrzyskim: resztówka Brzostowo — 4 deputatników.

z 9 nowych wyżej wymienionych ognisk raka ziemn., 2 pociągnęły za sobą zwiększenie obszarów ochronnych, 1 zaś stworzenie nowego pasa ochronnego.

Wokoło ognisk raka ziemn. tworzy się t. zw. obszary ochronne, granice których, na wniosek Inspektoratu Walki z Rakiem Ziemniaczanym, Wojewoda Poznański podaje do publicznej wiadomości w Poznańskim Urzędowym Dzienniku Wojewódzkim.

Na mocy rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 21. V. 1929 roku i wniosku Inspektoratu Walki z Rakiem Ziemniaczanym, Wojewoda Poznański obwieszczeniem swem w Poznańskim Dzienniku Wojewódzkim z dnia 10. listopada 1929 Nr. 32 zmienił dotychczasowe granice obszarów ochronnych z 20 na 5—15 km w linji powietrznej od ognisk raka ziemn. Do października 1929 r. było na terenie wojew. poznańskiego 7 obszarów ochronnych. Z chwilą ujawnienia raka ziemn. w maj. Rudniczysko pow. kępiński, ilość obszarów ochronnych powiększyła się do liczby 8. Zwiększenie obszarów ochronnych spowodowały ogniska raka ziemn. w maj. Leszczyce i Boguszyn pow. jarociński.

Uwzględniając istniejące już ogniska raka ziemniaczanego z lat poprzednich, rak ziemn. na obszarze wojew. poznańskiego wystąpił w 18 majętnościach, 12 gminach, 2 miastach, 1 nadleśnictwie i 1 osadzie fabrycznej. Ogólnie więc jest obecnie w wojewódz-

twie poznańskiem 34 miejscowości zarażonych, rozrzuconych nierównomiernie w 8 powiatach i tak:

w pow. chodzieskim: Budzyń-miasto, Dziembówko — osada fabryczna, Dziembowo — majętność i gmina, Grabówka — gmina, Jeziorki — gmina, Kąkolewice — gmina, Niewiemko — gmina, Próchnowo — majętność, Rzadkowo — majętność i gospodarze na obszarze dworskim, Stróżewice — gmina, Trzaskówiec — gmina, Wyszyny — majętność i gmina, Zielonygaj — nadleśnictwo i parcele dzierżawne;

w pow. jarocińskim: Boguszyn — majętność, Góra — majętność, Leszczyce — majętność, Nosków — majętność, Roszków — majętność;

w pow. kępińskim: Lipie — majętność i gmina, Raków — majętność i gmina, Rudniczysko — majętność, Trzcinica — gmina;

w pow. wyrzyskim: Brostowo— resztówka, Miasteczko — miasto;

w pow. wągrowieckim: Stawiany — majętność, Ignacewo — majętn.;

w pow. kościańskim: Gryżyna — majętność i gmina;

w pow. leszczyńskim: Klonówiec — majętność;

w pow. gostyńskim: Stefanów — majętność.

Z danych tych wynika, że najsilniej zarażony jest powiat chodzieski, potem jarociński, kępiński, wyrzyski, wągrowiecki.

Ilość zarażonych gospodarstw w wojew. poznańskiem wynosi ogólnie 84, z czego na gospodarstwa powyżej 100 ha przypada 19, gospodarstwa zaś poniżej 100 ha — 65.

Wiosną 1929 wprowadzono poraz pierwszy przymus obsadzenia pól zarażonych i zagrożonych ziemniakami wyłącznie rakoodpornemi. Wszystkie więc miejscowości zarażone i zagrożone zaopatrzyły się w sadzonki rakoodporne w ilości 14335,72 q.

W miesiącach październik-listopad 1929 r. Inspektorat Walki z Rakiem Ziemniaczanym sporządził spis potrzebnych sadzonek rakoodpornych dla miejscowości zarażonych i zagrożonych na rok 1930, który wynosił 18480 q.

Przy zaopatrywaniu tych miejscowości w sadzonki odczuwało się brak przedewszystkiem ziemniaków rakoodpornych odmian wczesnych jadalnych.

W sezonie eksportu ziemniaków Inspektorat Walki z Rakiem Ziemniaczanym zaangażował 13 delegatów, którzy przeprowadzili kontrolę ziemniaków w 267 gospodarstwach i 217 wagonach. Na delegatów przyjmuje się studentów Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego z ostatniego roku. Wszyscy delegaci zaznajamiają się z najważniejszemi chorobami ziemniaków i otrzymują instrukcje z Inspektoratu, co daje gwarancję zupełnego wywią-

zania się z powierzonych im czynności. Na podstawie protokołów z odbytej kontroli ziemniaków, Inspektorat Wilki z Rakiem Ziemniaczanym wystawia świadectwa zdrowotności. Świadectw zdrowotności wydał Inspektorat 1033 na przesyłki ziemniaków zagranicę i 321 na przewóz wewnątrz kraju, (wywóz ziemniaków z okręgów ochronnych). Każde świadectwo zdrowotności na przewóz ziemniaków zagranicę, odnosi się do 1 wagonu, świadectwo zdrowotności na przewóz wewnątrz kraju — do 5 wagonów. Statystyka wystawionych świadectw zdrowotności (zagranicznych) według państw przedstawia się następująco:

Francja	—	488
Belgja	—	315
Szwajcarja	—	171
Jugosławia	—	29
Austrja	—	14
Niemcy	—	8
Węgry	—	6
Brazylja	—	2

Należy zaznaczyć, że do Niemiec wywożono daleko więcej ziemniaków niż podano powyżej, lecz bez świadectw zdrowotności.

W roku sprawozdawczym wywieziono następujące odmiany:

Industrie	—	427	wagonów
Wohltmann	—	227	„
Parnassia	—	91	„
Early Rose	—	57	„
Pepo	—	47	„
Deodara	—	30	„
Jubel	—	22	„
Odenwälder Blaue	—	21	„
Alma	—	20	„
Cesarska Korona	—	12	„
Centifolia	—	11	„
Hindenburg	—	10	„
Ella	—	9	„
Juli	—	9	„
Preussen	—	9	„
Juliniere	—	5	„
Up-to-date	—	5	„
Weltwunder	—	5	„
Juwel	—	2	„
Clio	—	2	„
Do przeniesienia	—	1021	wagonów

Z przeniesienia	—	1021	wagonów
Model	—	2	„
Müllers Frühe	—	2	„
Record	—	2	„
Silesia	—	2	„
Książęca Korona	—	1	„
Gratiola	—	1	„
Schnellert	—	1	„
Vater Rhein	—	1	„
		1033	wagonów

Wszystkie koszty związane z kontrolą ziemniaków przeznaczonych na wywóz zagranicę, pokrywają eksporterzy a mianowicie: zwrot kosztów podróży koleją III. kl. lub autobusem z Poznania do danej miejscowości i z powrotem, diety delegata oraz opłata za świadectwa zdrowotności.

Majątek Doświadczalny Pętkowo

Majątek doświadczalny Pętkowo ma za zadanie wyjaśniać różnorodne zagadnienia rolnicze drogą doświadczeń polowych. Zagadnienia te obejmują kwestje nawozowe, kwestje doboru odmian, kwestje uprawy roli, kwestje pielęgnacji roślin, kwestje chorób i szkodników roślinnych jak również innych spraw mających ważne znaczenie dla praktycznego rolnictwa. Do tego celu Pętkowo rozporządza areałem, wynoszącym dokładnie 58 ha 51 ar 70 m^2 z czego 85,5% stanowi orna ziemia, 2,25% łąki, 5,25% podwórze, ogród i ziemia pod budynkami i 7% drogi stałe, rowy, wody i nieużytki. Powierzchnia ziemi ornej przeznaczonej pod doświadczenia wynosi w stosunku do całego areału ziemi ornej również 85,5%. Od roku 1926 dodzierżawia się pozatem z sąsiedniego majątku państwowego 7,5 ha, tak, że razem areał przeznaczony pod doświadczenia wynosi obecnie ± 50 ha. Poszczególne typy doświadczeń mają swój stały przydział ziemi ornej, który wynosi dla doświadczeń odmianowych 35%, dla doświadczeń nawozowych 19,3%, dla doświadczeń uprawowych 42,1%, na rezerwę 3,6% całego areału przeznaczonego pod doświadczenia. Gleba pól w Pętkowie przedstawia przeważnie ciemny próchniczny glinkowy piasek, który spoczywa na gliniasto-piaszczystem podglebiu z domieszką marglu. Analiza fizykalna gleby, podglebia i podłoża wykazuje następujące liczby procentowe:

		Gleba	Podglebie	Podłoże
Części spławnych śr.	0.01	11,22	22,80	13,13
Pyłu śr.	0.01—0.05	9,94	7,84	10,14
Piasku miałkiego śr.	0.05—0.25	55,26	43,80	38,54
Piasku średniego śr.	0.25—0.50	14,84	14.70	15.86
Piasku grubego śr.	0.50—1.00	5,50	4,96	6,70
Żwiru śr.	1.00	3,24	5,90	15,62

Zawartość składników mineralnych gleby zamyka się w granicach:

dla wapna	od 0,68—0,58%
dla potasu	od 0,05—0,13%
dla fosforu	od 0,02—0,07%

Płodozmiany w Pętkowie są następujące:

I. Żyto — ziemniaki — groch — pszenica ozima — buraki — jarzyna (owies, jęczmień).

II. Żyto — ziemniaki — owies — pszenica ozima — buraki — jęczmień,

III. Żyto — ziemniaki — jęczmień,

IV. Pszenica — buraki — jęczmień — motylkowe,

V. Żyto — żyto — żyto — żyto — ziemniaki,

VI. Koniczyna — rzepak — żyto — ziemniaki — owies — groch — pszenica ozima — buraki cukrowe — jęczmień.

W roku sprawozdawczym przeprowadzono ogółem 55 doświadczeń, które obejmowały 2832 poletka. Z doświadczeń tych było: 11 doświadczeń odmianowych, 14 doświadczeń nawozowych, 22 uprawowych i 8 różnych. Z ogólnej liczby 55 doświadczeń otrzymano z 52 doświadczeń wyniki dobre, a tylko z 3 doświadczeń wyniki nienadające się do zużytkowania. Doświadczenia przeprowadzone były tak jak w latach ubiegłych przeważnie według wzorcowego układu przy pięciokrotnych powtórzeniach na poletkach o wielkości od 0,5 do 1 ara.

I.

Doświadczeń odmianowych przeprowadzono 11.

W doświadczeniach tych użyto:

a) 18 odmian żyta i to:

1. Petkus odsiew	10. Storm III. oryg.
2. Petkus Lochowa oryg.	11. Puławskie wczesne oryg.
3. Zelandskie Hildebranda or.	12. Rümkera oryg.
4. Wielkopolskie z Goli oryg.	13. Dańkowskie oryg.
5. Wierzbińskie oryg.	14. Granum oryg.
6. Rogalińskie oryg.	15. Kawęczyńskie oryg.
7. Włoszanowskie oryg.	16. Puławskie szt.-słome oryg.
8. Szczodrowskie oryg.	17. Wangenheima oryg.
9. Kujawskie Putza oryg.	18. Żyto z Łabiszynka oryg.

b) 37 odmian pszenicy ozimej i to:

1. Stieglera 22 odsiew	7. Wysokolitewka Sob. oryg.
2. Ks. Hatzfeld Hildebr. oryg.	8. Wysokol. Kleszcz. oryg.
3. Wiktorja Hildebranda oryg.	9. Konstancja Wierzb. oryg.
4. Stieglera 22 oryg.	10. Dańkowska Gran. Zach. or.
5. Sobótka oryg.	11. Dańkowska Gr. Zwykła or.
6. Wysokolitewka Ołt. oryg.	12. Dańkowska Selekc. oryg.

13. Banatka
14. S2 S. W. H. N. oryg.
15. S15 S. W. H. N. oryg.
16. S3 S. W. H. N. oryg.
17. Litwinka oryg.
18. Elekta oryg.
19. Żmudka oryg.
20. Udyczanka oryg.
21. Ostka grubokłosa oryg.
22. Herta P. S. G. oryg.
23. Fritjof P. S. G. oryg.
24. Dickopf P. S. G. oryg.
25. Saxonja P. S. G. oryg.
26. Sandweizen P. S. G. oryg.
27. Hildebranda B oryg.
28. Hildebranda IR oryg.
29. Standart Weibula oryg.
30. Pancerna oryg.
31. Słoneczna oryg.
32. Stalowa oryg.
33. Koronowa oryg.
24. Triumf Mikulic oryg.
35. Ina z Wierzbna oryg.
36. Generał v. Stocken oryg.
37. Elekta Gółka 135 oryg.

c) 3 odmiany pszenicy ozimej szwedzkiej w oddzielnem doświad.:

1. Rurik Weibula
2. Saxa Weibula
3. Standart Weibula

d) 8 odmian pszenicy jarej i to:

1. S 30 Hildebranda odsiew
2. Oścista Hildebranda oryg.
3. S 30 Hildebranda oryg.
4. Ordynatka Przeworska oryg.
5. Suska Glinki bezostna oryg.
6. Suska Glinki oścista oryg.
7. Jara z Łabiszynka
8. Aurora Weibula oryg.

e) 16 odmian jęczmienia i to:

1. Hanna Hildebranda odsiew
2. Hanna Hildebranda oryg.
3. Hanna Gambrin. Ryxa oryg.
4. Hanna Skrzeszowicka oryg.
5. Kutnowski oryg.
6. Brage ze Svalöf oryg.
7 Złoty ze Svalöf oryg.
8. H2 S. W. H. N. oryg.
9. Cesarski Stieglera oryg.
10. Danubja Ackermanna oryg.
11. Isaria Ackermanna oryg.
12. Bawarja Ackermanna oryg.
13. Zwycięzca Svalöf oryg.
14. Elka Hildebranda oryg.
15. Ceres P. S. G. oryg.
16. Jullibyg duński oryg.

f) 18 odmian owsa i to:

1. Petkus Lochowa odsiew
2. Sobieszyński oryg.
3. Petkus Lochowa oryg.
4. Żółty Pfluga oryg.
5. Biały Mazur oryg.
7. Teodozja oryg.
6. A 6 S. W. H. N. oryg.
8. Najwcz. Niemierczański or.
9. Dupawski Stieglera oryg.
10. Zwycięzca Svalöf oryg.
11. Złoty Deszcz Svalöf oryg.
12. Tatrzański oryg.
13. Kontrolny anonimowy
14. Ligowo II Svalöf oryg.
15. Biały Orzeł Svalöf oryg.
16. Marczak z Pościelca oryg.
17. Diament Weibula oryg.
18. Findling oryg.

g) 8 odmian grochu i to:

1. Wiktorja żółty odsiew
2. Perła Wronowska oryg.
3. Wiktorja Mahndorfski oryg.
4. Wiktorja Hildebr. żółty or.
5. Folger oryg.
6. Wiktorja Strubego oryg.
7. Selekcyjny z Łagiewnik oryg.
8. Solo Svalöf oryg.

h) 27 odmian ziemniaków oryginalnych i to:

1. Wolthman odsiew
2. Industria Modrowa
3. Preussen Modrowa
4. Prof. Gisevius Modrowa
5. Parnassia Kameckego
6. Deodara Kameckego
7. Peppo Kameckego
8. Jubel z Obry
9. Hasia z Obry
10. Wolthmann P. S. G.
11. Blücher P. S. G.
12. Lützow P. S. G.
13. Hutten P. S. G.
14. Wolthmann 34 Stieglera
15. Wiarus z Goli
16. Feniks B z Goli
17. Nr. 25 J. Ł. z Goli
18. Ursus Dołkowskiego
19. Jarema Dołkowskiego
20. Polanin Dołkowskiego
21. Dido Dołkowskiego
22. Dalja Dołkowskiego
23. Topór Dołkowskiego
24. Gea Dołkowskiego
25. Gedymin Dołkowskiego
26. Palatyn Dołkowskiego
27. Neo-Dea Kubickiego

i) 39 odmian ziemniaków własnych odsiewów i to:

1. Wolthman starszy odsiew
2. Nowa Industria P. S. G.
3. Blücher P. S. G.
4. Wolthmann P. S. G.
5. Silesia P. S. G.
6. Odenwaelder Blaue P. S. G.
7. Schenkendorf P. S. G.
8. Ziethen P. S. G.
9. Alma P. S. G.
10. Peppo Kameckego
11. Deodara Kameckego
12. Parnassia Kameckego
13. Werder P S. G.
14. Centifolja Kameckego
15. Piroła Kameckego
16. Laurus Kameckego
17. Gratiola Kameckego
18. Arnika Kameckego
19. Gloriosa Kameckego
20. Kartz Kameckego
21. Rubia Kameckego
22. Industria z Goli
23. Fenix Z z Goli
24. Fenix B z Goli
25. Radostki Wizego
26. Industria Modrowa
27. Industria Lembkego
28. Wolthmann 34 Stieglera
29. Ursus Dołkowskiego
30. Gedymin Dołkowskiego
31. Dalja Dołkowskiego
32. Polanin Dołkowskiego
33. Palatyn Dołkowskiego
34. Pojata Dołkowskiego
35. Orwid Dołkowskiego
36. Topór Dołkowskiego
37. Ordon Dołkowskiego
38. Dido Dołkowskiego
39. 115/1915 Hagena

k) 6 odmian buraków pastewnych i to:

1. Eckendorfskie żółte Wichmanna
2. Eckendorfskie czerw. Wichmanna
3. Eckendorfskie czerwone Dobrzańskiego
4. Eckendorfskie żółte Dobrzańskiego
5. Substancja
6. Ideał Kirschego

l) 21 odmian buraków cukrowych.

Doświadczenie to było anonimowe, wchodzące w skład ogólnokrajowych doświadczeń konkursowych, organizowanych przez Delegację Nasienną Przemysłu Cukrowniczego.

II.

Z zakresu doświadczeń nawozowych przeprowadzono 14 doświadczeń:

a) doświadczenie z wartością użytkową różnych saletr na żyto: porównywano wartość saletry wapniakowej, saletry syntetycznej, saletry wapniowej BSF, saletry chilijskiej i nitrofosu;

b) doświadczenie z wartością użytkową nowych związków azotowych pod żyto; porównywano chlorek ammonu czysty, chlorek ammonu zmieszany z saletrą sodową, saletrą sodową syntetyczną i siarczan ammonu; nawozy te dawano częściowo w całej ilości wiosną, a częściowo ½ przeznaczonej ilości jesienią i ½ wiosną;

c) doświadczenie z wpływem azotu danego pod żyto częściowo w jesieni; porównywano działanie azotniaku i saletry chilijskiej danych pod żyto na jesieni w ilości 40% całej przypadającej dawki;

d) doświadczenie z opłacalnością saletrowania buraków cukrowych. Podstawowe nawożenie wynosiło: obornik 400 q i KP = 100 kg K_2O i 48 kg P_2O_5. Nawożenie azotowe pod postacią saletry chilijskiej wzrastało od 15 do 60 kg N na ha;

e) doświadczenie identyczne z doświadczeniem sub d) z tą tylko różnicą, że buraki nie otrzymały obornika;

f) doświadczenie z wpływem czasu saletrowania buraków cukrowych. W doświadczeniu tem porównywano następujące kombinacje:

1. cała dawka saletry przed siewem (350 kg na ha)
2. 100 kg saletry po wzejściu, 250 kg po przerywce
3. 100 kg saletry przed siewem, 250 kg po przerywce
4. 100 kg saletry przed siewem, 100 kg po przerywce, 150 kg 3 tygodnie później

5. 75 kg saletry przed siewem, 100 kg po przerywce, 175 kg 3 tygodnie później
6. 50 kg saletry przed siewem, 75 kg po przerywce, 125 kg 3 tygodnie później, 100 kg w początkach lipca;

g) doświadczenie z wpływem rzędowego siewu saletry na buraki cukrowe; porównywano siew rzędowy saletry z siewem rzutowym; dawki saletry wynosiły 37,5; 45 i 52,5 kg N na ha;
h) doświadczenie z działaniem ammonu wapniakowego pod buraki cukrowe; porównywano działanie ammonu wapniakowego z chlorkiem ammonu i z nawożeniem bezazotowem;
i) doświadczenie z wartością użytkową nawozów azotowych pod buraki cukrowe; porównywano działanie saletry ammonowej, saletry wapniakowej, saletry wapniowej, saletry syntetycznej, saletry chilijskiej, nitrofosu, siarczanu ammonu i azotniaku;
k) doświadczenie z wartością użytkową nawozów azotowych dla jęczmienia; porównywano działanie saletry chilijskiej, nitrofosu, saletry wapniowej, siarczanu ammonu i azotniaku;
l) doświadczenie z wpływem saletrowania na plony jęczmienia; nawożenie podstawowe wynosiło 60 kg K_2O i 32 kg P_2O_5 lub 90 kg K_2O i 48 kg P_2O_5 lub też 120 kg K_2O i 64 kg P_2O_5; nawożenie saletrą wzrastało z 15 do 45 kg. N na ha;
m) doświadczenie z wpływem potasu na plony jęczmienia; nawożenie podstawowe wynosiło 32 kg P_2O_5 i 40 kg N na ha; nawożenie potasem wynosiło natomiast 60,80, 100 i 120 kg K_2O na ha;
n) doświadczenie z wartością użytkową surofosfatu dla żyta; porównywano działanie surofosfatu z działaniem superfosfatu i tomasówki;
o) doświadczenie z zapotrzebowaniem nawozowem gleby; rośliną doświadczalną był jęczmień. Doświadczenie przeprowadzono według dotychczasowego planu:

1. O	4. N	7. PN	10. 2 (KN)
2. K	5. KP	8. KPN	11. 2 (PN)
3. P.	6. KN	9. 2 (KP)	12. 2 (KPN)
	13. 2 (KPN) Ca.		

III.

Z zakresu doświadczeń uprawowych i nawozowo-uprawowych przeprowadzono 22:

a) doświadczenie z wpływem czasu siewu pszenicy ozimej; porównywano 3 terminy siewu: 29/IX, 1/X i 10/X przy wysiewach 160 i 80 kg na ha;

b) doświadczenie z wpływem czasu siewu buraków cukrowych, porównywano 5 terminów siewu 2/IV., 15/IV., 23/IV., 2/V. i 15/V.

c) doświadczenie z wpływem rozstawienia rzędów i szerokości przerywania buraków cukrowych. Badano wpływ 4 rodzajów rozstawienia rzędów, a mianowicie 33,3, 40, 50 i 66,7 cm i 3 szerokości rozstawienia buraków w rzędzie: 20,25 i 30 cm.

d) doświadczenie z wpływem rozstawienia rzędów żyta przy wysiewach różnej gęstości. Porównywano rozstawy 20,25 i 28,5 cm przy wysiewach wynoszących od 140 do 40 kg na ha;

e) doświadczenie z wpływem zmodyfikowanego siewu pasowego buraków cukrowych; porównywano równomierne rozstawienie rzędów (4 i 3 rzędy na 2 metry bieżące) z siewami pasowemi: 40—40—40—40— 80 (4 rzędy na 2 metr. b) 50—50—50—100 cm (3 rzędy na 2 mtr. b.) i 45—45—90—45—45—90 cm (3 rzędy na 2 metr. b.);

f) doświadczenie z wpływem zmodyfikowanego pasowego siewu owsa; w doświadczeniu tem stwierdzono wpływ pasowego siewu owsa: rozstawa rzędów 25—25—25—50 cm, ilość wysiewu 60 i 45 kg na ha i porównywano go z wysiewami 120 kg w rzędy co 13,3 cm, 60 kg w rzędy co 25 cm, 60 kg w rzędy co 33,3 cm i 45 kg na ha w rzędy co 33,3 cm;

g) doświadczenie z wpływem zmodyfikowanego siewu pszenicy ozimej; w doświadczeniu tem porównywano wysiew 80 kg pszenicy na ha w pasy o rozstawie 25—25—25—30 cm z takiemi samemi ilościami wysiewu w równomiernie rozstawione rzędy na 25 wzgl. na 33,3 cm i z wysiewem 120 kg na ha o 20-sto centymetrowej rozstawie rzędów;

h) doświadczenie z wpływem pogłębiania orki pod żyto nurtowcem Galińskiego. Doświadczenie to składało się z następujących kombinacyj: 1. orka zwykłym pługiem Ventzkiego na 8", 2. orka pługiem „Ideał" Ventzkiego na 5" + 7" razem 12", 3. orka jak sub 2 + pogłębianie nurtowcem Galińskiego na dalsze 6" razem 18";

i) doświadczenie z wpływem ilości wysiewu żyta na zwykłem i na wzmocnionem nawożeniu oraz z wpływem uprawy międzyrzędowej. W doświadczeniu tem wysiewy wynosiły 140, 120, 100, 80, 60 i 40 kg na ha. Nawożenie zwykłe: 48 kg K_2O, 24 kg P_2O_5 i 24 kg N na ha, a nawożenie wzmocnione 60 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 34,5 kg N na ha. Pozatem stwierdzono wpływ uprawy międzyrzędowej;

j) doświadczenie identyczne z doświadczeniem sub i lecz z jęczmieniem. Ilości wysiewów te same co przy życie. Nawożenie zwykłe wynosiło 60 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 16,5 kg N na ha, a nawożenie wzmocnione 80 kg K_2O, 48 kg P_2O_5 i 31 kg N na ha;

k) doświadczenie o identycznym celu jak sub i) lecz z pszenicą ozimą. Ilości wysiewów wynosiły 160, 140 , 120, 100, 80 i 60 kg na ha. Jako nawożenie zwykłe zastosowano 48 kg K_2O, 24 kg P_2O_5 i 30 kg N na ha, a przy nawożeniu wzmocnionem podniesiono dawki do 60 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 42 kg N na ha.

l) doświadczenie identyczne z doświadczeniami sub i) j) k) lecz z owsem. W doświadczeniu tem porównywano wysiewy 120, 100, 80, 60, 40, 29, 21 i 17,5 kg na ha na nawożeniu zwykłem, które wynosiło na ha 60 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 30 kg N i na dawkach nawozów wzmocnionych do 80 kg K_2O, 40 kg P_2O_5 i 60 kg N na ha;

m) doświadczenie z opłacalnością uprawy żyta metodą Lossowa. W doświadczeniu tem stwierdzono opłacalność rzadkiego siewu, który wynosił 24 kg na ha i nawożony był, jak również pielęgnowany, według metody Lossowa, ze zwykłym wysiewem żyta 100 kg na ha nawożonym i pielęgnowanym według sposobu miejscowego;

n) doświadczenie z opłacalnością uprawy jęczmienia metodą Lossowa. Porównywano wysiew 120 kg na ha jęczmienia uprawianego, nawożonego i pielęgnowanego sposobem miejscowym z wysiewem 24 kg na ha uprawianym, nawożonym i pielęgnowanym według systemu Lossowa;

o) doświadczenie z opłacalnością uprawy ziemniaków metodą Lossowa. W doświadczeniu tem porównywano normalne sadzenie ziemniaków 60 × 37,5 cm na zwykłem nawożeniu i przy zwykłej pielęgnacji z sadzeniem ziemniaków 96×96 cm na nawożeniu i przy pielęgnacji według systemu Lossowa;

p) doświadczenie z opłacalnością uprawy buraków cukrowych metodą Lossowa. Porównywano wysiew buraków 50×25 na zwykłem nawożeniu stosowanem w Pętkowie pod buraki i ze zwykłą pielęgnacją z wysiewem buraków 75×75 na nawożeniu i przy pielęgnacji według metody Lossowa;

q) doświadczenie z wpływem zaprawiania nasion buraków cukrowych. W doświadczeniu tem porównywano następujące zaprawy: moczenie w wodzie, uspulun, germisan, granosan, formalina, tutan, uspulun suchy i buraczak;

r) doświadczenie z wpływem zaprawiania nasion jęczmienia. Porównywano 9 rodzajów zapraw: formalina, uspulun suchy i mokry, tutan, nasiennik, ziarnik, germisan suchy, mokry i germisan Ge-Ka-Be;

s) doświadczenie z wpływem różnego rodzaju zapraw pszenicy ozimej przeciw śnieci cuchnącej. W doświadczeniu tem porównywano 11 rodzajów zapraw: uspulun mokry i suchy, germisan mokry, suchy i Ge-Ka-Be, formalinę, granosan, annogran, siarczan miedzi, bejcę Sudchofa i analiz II;

t) doświadczenie z wpływem zaprawiania pszenicy ozimej germisanem według sposobu Ge-Ka-Be. W doświadczeniu tem użyto następujących roztworów germisanu: 15 gr Germisanu na 1 litr wody, 15 gr na 1,5 litra wody, 20 gr na 1 litr, 20 gr na 1,5 litra wody i porównywano te zaprawy z germisanem suchym, uspulunem suchym tak niemieckiego jak i polskiego pochodzenia i z analizem II;

u) identyczne doświadczenie jak sub t) lecz z żytem.

IV.

W grupie doświadczeń różnych przeprowadzono 8 doświadczeń i to:

a) doświadczenie z wpływem podcinania korzeni u pszenicy ozimej. W doświadczeniu tem badano wpływ podcinania korzeni na jesieni u pszenicy ozimej, na rozwój jej i plony;

b) doświadczenie identyczne z doświadczeniem sub a) lecz z żytem;

c) doświadczenie w kierunku stwierdzenia najkorzystniejszego stosunku zbóż przy układaniu mieszanek. Mieszanki składały się z owsa, jęczmienia i motylkowych, któremi były groch lub wyka lub też groch z wyką w równych częściach. Porównywano następujące stosunki zbóż:

2 (owies) : 2 (jęczmień) : 1 (motylkowe)
2 (owies) : 1 (jęczmień) : 2 (motylkowe)
1 (owies) : 2 (jęczmień) : 2 (motylkowe)
2 (owies) : 2 (jęczmień) : 2 (motylkowe)

d) doświadczenie z wpływem płytkiego umieszczania ziarna jęczmienia radliczkami wynalazku Siemieńskiego. W doświadczeniu tem porównywano siew wykonany radliczkami Siemieńskiego z siewami wykonanemi radliczkami wstęgowemi względnie zwykłemi radliczkami;

e) doświadczenie z wpływem jakości ziarna na plon żyta. W doświadczeniu tem porównywano 7 grup żyta, w których waga 100 ziarn zamykała się w granicach od 4,8 do 2,02 grama i stwierdzano wpływ wagi ziarna na rozwój i plony żyta;
f) doświadczenie demonstracyjne i dla porównania opłacalności pomiędzy siewem zwykłym gęstym żyta, a siewem oszczędnym na wzmocnionem nawożeniu i z zastosowaniem uprawy międzyrzędowej. Porównywano siew 150 kg na ha w rzędach co 13,3 cm z siewem 60 kg na ha w rzędy co 25 cm. Nawożenie zwykłe wynosiło 50 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 18 kg N na ha, a nawożenie wzmocnione 60 kg K_2O, 40 kg P_2O_5 i 34,5 kg N na ha;
g) doświadczenie identyczne z doświadczeniem sub f) lecz z jęczmieniem. Siew gęsty wynosił 140 kg na ha w rzędy co 13,3 cm siew rzadki 60 kg w rzędy co 25 cm. Nawożenie zwykłe unormowano na 80 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 22,5 kg N na ha, a nawożenie mocniejsze na 100 kg K_2O, 48 kg P_2O_5 i 45 kg N na ha,
h) doświadczenie identyczne z doświadczeniem sub f) lecz z owsem. Jako siew gęsty zasiano 120 kg ziarna w rzędy co 13,3 cm, a jako siew rzadki 60 kg w rzędy co 25 cm. Nawożenie zwykłe wynosiło 60 kg K_2O, 32 kg P_2O_5 i 30 kg N, a nawożenie mocniejsze 100 kg K_2O, 48 kg P_2O_5 i 50 kg N na ha.

Wyniki doświadczeń podaje się do publicznej wiadomości przez ogłaszanie ich w organie W. I. R. „Poradniku Gospodarskim"..

Pod względem atmosferycznym początek okresu sprawozdawczego nie był dla wegetacji zbyt korzystny, gdyż długotrwała zima roku 28/29 przeciągnęła się wyjątkowo długo i po ustąpieniu mrozów w początku 2 dekady marca, mrozy i to dosyć silne powróciły znów w pierwszych dniach kwietnia i trwały blisko przez całą 1-szą dekadę. Od początku drugiej dekady następuje ocieplenie, lecz tylko podczas dnia, natomiast nocne przymrozki trwały do końca miesiąca. Następnie aż do żniw warunki atmosferyczne ukształtowały się dosyć korzystnie tak pod względem opadów jak i ciepłoty. Jesień była bardzo ciepła i pogodna, lecz dawał się uczuwać brak opadów szczególniej w miesiącach wrześniu i październiku. Po łagodnej pogodnej jesieni notowaliśmy również bardzo łagodną zimę odznaczającą się niewielkiemi opadami. Pewne zaostrzenie przebiegu pogody nastąpiło w lutym; miesiąc ten był jedynym w okresie sprawozdawczym, który wykazywał średnią miesięczną temperaturę poniżej zera. W końcu trzeciej dekady lutego następuje trwałe ocieplenie, tak że prace polowe rozpoczęto przed połową marca. Szczegółowe dane meteorologiczne podaje poniższe zestawienie:

Miesiąc	Średnia temperatura mies.	Ilość dni z temperaturą maxim. < 0	Ilość dni z temperaturą minim. < 0	Zachmurzenie		Ilość opadów w mm	Ilość dni z opadami	Kierunek dominujących wiatrów
				< 2	> 8			
1929								
kwiecień .	3,5	3	24	3	6	35,0	5	W, NW, NE
maj . . .	14,4	—	1	6	5	78,0	9	NE, N, W
czerwiec .	14,7	—	—	6	10	54,0	12	NW, W
lipiec . .	17,8	—	—	7	7	68,4	8	W, NW
sierpień .	18,2	—	—	10	5	34,5	6	W, N, NW
wrzesień .	14,5	—	—	13	2	18,4	4	W, E
październ.	10,4	—	3	2	9	18,3	11	SW, W
listopad .	4,4	—	13	8	6	52,7	9	S, SW
grudzień .	2,1	6	15	2	8	27,0	11	S, W
1930								
styczeń . .	0,6	1	28	6	9	23,5	8	S, SE, E
luty . . .	—0,6	5	28	4	10	4,0	1	E, W
marzec . .	3,1	—	24	7	6	29,7	9	W, S

Powyższe dane są wynikami obserwacyj meteorologicznej stacji w Pętkowie, wchodzącej w skład sieci meteorologicznej Państwowego Instytutu Meteorologicz. w Warszawie jako stacja II-go rzędu.

Personel majątku doświadczalnego w okresie sprawozdawczym stanowili pp. kierownik Dzierzkowski Mieczysław, starszy asystent Olczyk Michał, młodszy asystent Goliński Szczepan do 1. VII., a od tego terminu Wenzel Aleksy, urzędniczka biurowa Kryńska Celina. Działalność kulturalno-oświatowa Pętkowa polegała na wygłaszaniu przez kierownika referatów i pogadanek w Kółkach Rolniczych, w Kołach Ziemian i innych zebraniach rolniczych, ogłaszaniu artykułów w pismach rolniczych, objaśnianiu zwiedzających Pętkowo, udzielaniu porad gospodarczych tak ustnych jak i piśmiennych względnie, telefonicznych, wreszcie na lustracji, krytyce i udzielaniu wskazówek reorganizacyjnych w poszczególnych majątkach i gospodarstwach. Pozatem w okresie sprawozdawczym przeprowadzono dla uczniów szkoły rolniczej w Środzie praktyczne ćwiczenia z zakresu zakładania i przeprowadzania doświadczeń polowych; ćwi-

czenia te były częścią składową kursu mającego na celu wyszkolenie techników doświadczalnych, a zorganizowanego przy 3 semestrowej szkole rolniczej w Środzie. Poza prowadzeniem ćwiczeń praktycznych kierownik brał udział również w kursie tym i w wykładach teoretycznych. Wreszcie kierownik kieruje w charakterze prezesa miejscowym Kółkiem Rolniczem, prowadzi sekretarjat w powiatowem Kole Ziemian, jest prezesem miejscowej spółki drenarskiej, przewodniczy powiatowej komisji licencjonowania stadników i zasiada jako członek w radzie nadzorczej handlowej spółdzielni rolniczej.

Wiele czasu poświęcił presonel w okresie sprawozdawczym przygotowania, a następnie wystawieniu eksponatów na P. W. K. Majątek doświadczalny wystawiał swe eksponaty podwójnie: w pawilonie Związku Zakładów Doświadczalnych i w ramach stoiska W. Izby Rolniczej. Pozatem zasilił niektóremi eksponatami oddział kultury buraka cukrowego w pawilonie cukrownictwa. Prace Pętkowa nagrodzone zostały dużym złotym medalem P. W. K.

W związku z Wystawą zwiedziły Pętkowo liczne wycieczki, lecz nie tak liczne, jak oczekiwać było można według nadsyłanych początkowo zgłoszeń. Zgłoszeń nadeszło na liczbę około 6000 osób, a zwiedziło ostatecznie Pętkowo osób 1034, a więc nie więcej niż zazwyczaj. Przyczyną tego był prawdopodobnie brak orjentacji co do ogromu wystawy i ilości godnych widzenia eksponatów, tak że wycieczki, mając przeważnie ściśle ograniczony czas do dyspozycji musiały po przyjeździe zmieniać swe pierwotne zamiary i rezygnując z wycieczek poza Poznań, poświęcały cały czas na zwiedzanie wystawy. Z wybitniejszych osób zwiedziły Pętkowo w okresie sprawozdawczym następujący panowie: Stefan Królikowski, dyrektor departamentu M. R., K. Wojno, naczelnik wydziału produkcji rolnej w M. R., prof. Bronisław Niklewski i prof. Zygmunt Pietruszczyński z Poznania, prof. Witold Staniszkis z Warszawy, Wacław Dykier prezes Okręgowego Urzędu Ziemskiego w Grudziądzu. Z większych wycieczek zanotować należy: wycieczkę kursów rolniczych im. Staszica z Warszawy pod kierownictwem prof. Jankowskiego, wycieczkę naczelników wydziałów rolnych Urzędów Wojewódzkich i inspektorów rolniczych, wycieczkę członków Związku Zakładów Doświadczalnych z prezesem dr. Kosińskim na czele, wycieczkę Centralnego Towarzystwa Rolniczego z Warszawy, wycieczkę Związku Ziemian i wycieczkę słuchaczy Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego z Warszawy. Z zagranicy zwiedzili Pętkowo pp.: łotewski minister rolnictwa, wycieczka kursu nauczycieli rolnictwa przy wyższej szkole rolniczej w Opawie, szkoła rolnicza

w Koszycach, delegacja wydziału rolnego urzędu krajowego w Bratysławie, wycieczka absolwentek szkoły gospodarstwa wiejskiego w Chrudimiu, inż. Otto Kyas z Brna, inż. Jarosław Goncek z Pragi, inż. Wacław Skoda z Ministerstwa Rolnictwa w Pradze, prof. dr. Christiansen z Angory.

Zwiedzających Pętkowo oprowadzał i udzielał wyczerpujących informacyj personel majątku. W zakresie czynności administracyjnych przeprowadzono w Pętkowie w okresie sprawozdawczym następujące prace: przeprowadzono dalszy planowy remont dachów papowych, przeprowadzono gruntowny remont wagi wozowej wraz z podmurowaniem, położono podłogi drewniane w domach robotniczych i niektóre mieszkania wyremontowano, rozszerzono pomieszczenie dla czyszczenia zboża przez dobudowanie do istniejącego pomieszczenia i połączenia z nim dużej drewnianej szopy o papowym dachu i o cementowej podłodze; dzięki temu powstała obszerna ubikacja, która pomieścić może w sezonie całą ilość nadsyłanego zboża i w której praca może się wreszcie odbywać normalnie. W ubikacji tej stoją poza maszyną-czyszczarnią systemu „Petkus", maszyna taśmowa Martini'go do czyszczenia grochu i sortownik własnego pomysłu do sortowania grochu według wielkości. Maszyny te są tak zmontowane, że mogą być uruchomione jednocześnie. Po wiosennym i jesiennym sezonie czyszczenia, ubikacja służy jednocześnie za magazyn maszyn rolniczych. Pozatem naprawiono w okresie sprawozdawczym połowę linji wodociągowej, uszkodzonej przez mrozy w zimie 1928/29. Wreszcie wymienić należy uporządkowanie dojazdu ze szosy powiatowej do majątku przez wybudowanie własnemi siłami i w przeważającej mierze własnym przez długie lata zbieranym materjałem szosy o długości około 600 metrów Na początku tej drogi tuż przy szosie powiatowej postawiono bramę wjazdową z dużym napisem dla orjentacji przejeżdżających szosą lub zdążających do Pętkowa. Wszystkie drobne nieużytki, jak również niektóre kąty podwórza obsadzono drzewkami.

Obora, którą przejęliśmy w roku 1920 w bardzo smutnym stanie tak pod względem zdrowotnym, jak i pod względem wydajności mleka, została po długoletniej pracy jedynie drogą selekcji odziedziczonego materjału, a następnie potomstwa doprowadzona do zadawalniającego stanu. Zdrowotność w oborze jest obecnie dosyć dobra, a wydajność mleka podniosła się kilkakrotnie. W okresie sprawozdawczym zakupiony został jednoroczny stadnik ze znanej obory p. Karłowskiego z Szelejewa. W roku bieżącym zamierza się dopukić 1 lub 2 jałówki pierwszorzędnego pochodzenia celem dalszego podniesienia tej gałęzi produkcji.

Kultura Łąk i Meljoracje

Zima z roku 1928 na 1929 jak również wiosna 1929 roku odznaczały się wyjątkowemi mrozami. Wskutek tego wiosenny sezon meljoracyjny był bardzo krótki.

Znikome opady atmosferyczne w ciągu roku sprawozdawczego 1929/30, wskutek których rolnicy nie odczuwali bezpośredniej potrzeby meljorowania swych gruntów, wpłynęły na zmniejszenie się ilości wykonywanych nowych projektów meljoracyjnych, przybywa natomiast szereg nadzorów nad pracami wykonawczemi już dawniej rozpoczętemi.

Drenowanie pól.

W szczególności wykonała Wielkopolska Izba Rolnicza dla 12 majątków prywatnych pomiary niwelacyjne włącznie sporządzenia odnośnych projektów drenarskich na powierzchni **1060,8 ha.**

Pozatem wykonała Izba dla jednej spółki drenarskiej pomiary niwelacyjne o łącznej powierzchni **800 ha.**

Następnie wykończono i wysłano interesentom projekty dla **10** spółek drenarskich o powierzchni **1504,8** ha, a w ostatecznem opracowaniu biurowem znajdowały się projekty dla **6** dalszych spółek drenarskich, o powierzchni **823 ha.**

Wykonano również dla **1** majętności mapę gospodarczą z przynależnemi wykazami o powierzchni **362 ha.**

Wielkopolska Izba Rolnicza przyjęła bezpośredni nadzór nad pracami wykonawczemi przedsiębiorców meljoracyjnych w **10** prywatnych majątkach, gdzie założono ca **255000** bm. nowych drenów, na łącznej powierzchni **424** ha oraz w **3** dalszych majątkach remontu **20600** bm. niefunkcjonujących drenów.

Jako technik spółkowy występowała Izba w okresie sprawozdawczym w 7 spółkach drenarskich.

Powierzchnia wykonanych w tych spółkach przez prywatne biura meljoracyjne prac obejmuje około **12** km gruntownej regulacj odpływów, **489000** bm. założonych drenów na ogólnej powierzchni ca **704** ha.

Od dalszych 17 spółek drenarskich i wodnych otrzymała Izba zlecenie wykonywania czynności technika spółkowego. Powierzchnia udziałowa wymienionych spółek wynosi około **5800** ha.

Prace w tych spółkach ma się uruchomić w latach 1930/31 po otrzymaniu przez wymienione spółki kredytów meljoracyjnych.

Stawy rybne.

Pozatem wykonała Izba jeden projekt urządzenia stawów rybnych o powierzchni 7,2 ha, oraz ma jeden projekt w opracowaniu dla powierzchni ca 20,0 ha.

Analizy rur drenarskich.

W związku ze swemi pracami meljoracyjnemi wykonała Izba na zlecenie 1 majętności analizy 8 rurek drenarskich z 4 cegielni, oraz analizę 2 rurek drenarskich na zlecenie innej cegielni.

Bardzo dodatnio wpływają na rozwój meljoracji w Wielkopolsce kredyty państwowe, udzielane przez Państwowy Bank Rolny. Kredyty te jednak pod koniec okresu sprawozdawczego wstrzymano, co, wraz z postępującym kryzysem gospodarczym z powodu niskich cen za ziemiopłomy, wpłynęło hamująco na dalszy rozwój prac meljoracyjnych.

W grudniu 1929 roku Wielkopolska Izba Rolnicza przedstawiła ustnie w Państwowym Banku Rolnym w Warszawie ujemne skutki, jakie wstrzymanie kredytów przynieść może Województwom Zachodnim, w których, niezależnie od późniejszych badań Państwowego Banku Rolnego, przeprowadza się poprzednio w Państwowych Urzędach Meljoracyjnych oraz w Oddziale Meljoracyjnym Urzędu Wojewódzkiego szczegółowe badania projektów. To kilkakrotne wykonywanie identycznych czynności opóźnia nieraz o kilka lat możliwość zawiązania spółki meljoracyjnej, a przez to i uzyskania kredytu P. B. R., na wykonanie meljoracyj. Wywołuje to rozgoryczenie wśród włościan, a bogatsi z nich występują ze spółki i na własny rachunek meljorują swoje grunta, ze szkodą dla pozostałych członków, dążąc jedynie do tego, by drogą choć nieudolnej meljoracji, dojść jak najprędzej do poprawy zasadniczej swego warsztatu pracy.

P. B. R. w zrozumieniu powyższego stanu rzeczy w Województwie Poznańskiem przyrzekł zrewidować swą uchwałę co do kredytów meljoracyjnych i oświadczył gotowość, w ramach dysponowanych środków, przyjść z odpowiednią pomocą rolnictwu wielkopolskiemu.

Znaczną pomoc stanowi fundusz meljoracyjny Izby, służący do ułatwienia organizującym się spółkom, otrzymania potrzebnego

projektu drenarskiego. Na ten cel wydała Izba, w formie bezprocentowych zwrotnych zasiłków, w ciągu całego okresu sprawozdawczego 28.754,49 zł.

Łąki i pastwiska.

Rok 1929 był dosyć sprzyjający dla łąk i sprzęty siana jak również potrawu były naogół lepsze jak w r. 1928. Zainteresowanie co do poprawy łąk celem uzyskania lepszej ich wydajności stale wzrasta.

Wyraziło się to w wzmożonem zasięganiu porad w Izbie. Poza poradami, udzielanemi w biurze, odbyto w 28 miejscowościach inspekcje lokalne łąk i pastwisk o łącznej powierzchni 3789,45 ha. W kilku przypadkach dojeżdżano do jednej i tej samej miejscowości dwukrotnie. Bezpłatnych wzorów mieszanek traw, dla obsiewu łąk i pastwisk, wysłała Izba zainteresowanym rolnikom w 25 przypadkach. Wykonano również na zlecenie zainteresowanych kupców 4 analizy siana.

Oceniając ogólnie stan łąk w Województwie Poznańskiem, stwierdzić należy między innemi, że często istnieje brak odpowiednich narzędzi oraz niemożność ich nabycia, uniemożliwiająca prawidłowe zagospodarowanie łąk. Odnosi się to przedewszystkiem do łąk torfowych o głębszych pokładach torfu, jak n. p. łąki nadnoteckie.

Chodziłoby tam przedewszystkiem poza ciężkim walcem cementowym i broną talerzową, o zastąpienie żywej siły pociągowej która czy to przy uprawie podobnych łąk, czy też przy zabiegach pielęgnacyjnych, jak n. p. wałowanie, przeważnie zawodzi, — odpowiednim traktorem, bądź gąsienicowym, bądź też o zapasowych specjalnie szerokich kołach, przy pomocy których traktor mógłby pracować nawet na niezbyt zwartych torfach.

Duże w tym względzie usługi mogłyby oddać Wydziały Powiatowe, mające na swym terenie większe obszary takich łąk, przez założenie bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem Wielkopolskiej Izby Rolniczej wypożyczalni traktorów wraz z odpowiedniemi narzędziami pomocniczemi. Z narzędzi tych mogliby korzystać poszczególni rolnicy za przystępną opłatą, a przyczyniłoby się to w wielkim stopniu do podniesienia kultury i wydajności łąk, a co za tem idzie — ogólnego dobrobytu.

Wiklina.

Również zwiększyło się w roku sprawozdawczym zainteresowanie uprawą wikliny koszykarskiej, która w 1929 r. uzyskiwała wyjątkowo dobre ceny.

Zainteresowanie to wyrażało się w licznych zapytaniach bądź ustnych bądź piśmiennych oraz z większonej liczbie porad lokalnych, których udzielono ogółem w 7 miejscowościach.

Doświadczenia na łąkach.

1. Kontynuowano doświadczenia łąkowe z mieszankami traw, założone w roku 1926 w Józefowie u p. Barczaka w pow. średzkim. Prace te obejmowały dokładne sprawdzenie plonu z 18 poletek oraz przeprowadzenie analizy botanicznej każdego plonu.

2. a) W powiecie Kępińskim kontynuowano doświadczenie z mieszankami traw u p. Calińskiego w Mikorzynie i obsiano nowe kwatery porównawcze, również z mieszankami traw, lecz w odmiennych warunkach uprawowych. Prace te obejmowały dokładne sprawdzenie plonu z 24 poletek oraz przeprowadzenie analizy botanicznej każdego plonu.

2. b) Na łąkach należących do probostwa w Kępnie kontynuowano założone w roku 1928 doświadczenie łąkowo-pastwiskowe z mieszankami traw, oraz zapoczątkowano nowe doświadczenie pastwiskowe.

Oba doświadczenia są równocześnie objektem demonstracyjnym tak dla uczniów szkoły rolniczej w Kępnie jak i dla okolicznych gospodarzy. Prace te obejmowały dokładne sprawdzenie plonu z 20 poletek doświadczenia łąkowo-pastwiskowego, założonego w roku 1928 oraz przeprowadzenie analizy botanicznej plonu.

3. W powiecie Ostrzeszowskim założono w Parzynowie u p. Noculaka łąkę demonstracyjną dla zainteresowania i zachęcenia okolicznych gospodarzy do poprawy łąk i większej o nie dbałości.

4. W Kiączynie w pow. Szamotulskim u p. Łubieńskiego kontynuowano zapoczątkowane w roku 1928 doświadczenie z dosiewem traw w istniejącą darń, przy pomocy specjalnego siewnika łąkowego, przeprowadzając obserwację i botaniczne badanie porostu łąki.

Oświata i propaganda.

W okresie sprawozdawczym prowadziła Wielkopolska Izba Rolnicza w znacznym zakresie pracę oświatową, bądź to w formie porad ustnych bądź też w formie odpowiedzi udzielanych w Poradniku Gospodarskim na liczne zapytania rolników, bądź też przez wygłaszanie odpowiednich wykładów na zebraniach Kółek Rolniczych w poszczególnych miejscowościach względnie na zebraniach

powiatowych. — Na tematy wykładów składały się meljoracje wogóle, drenowanie, sposoby zakładania spółek drenarskich i wodnych oraz racjonalna gospodarka na łąkach.

Na życzenie zainteresowanych członków Kółek Rolniczych wygłosili urzędnicy Izby wykłady na zebraniach lokalnych i powiatowych ogółem w 31 miejscowościach.

Pozatem wygłosił przez radjo jeden wykład p. Inż. Mann „O łąkach“, który następnie wydrukowano w „Poradniku Gospodarskim“.

Kurs dla dozorców meljoracyjnych i łąkowych.

Ze względu na zapotrzebowanie wyszkolonych również teoretycznie dozorców meljoracyjnych i łąkowych, urządziła Izba w okresie sprawozdawczym odpowiedni kurs fachowy w czasie od 8. I. 30. do 25. III. 30. przy udziale 35 uczestników, z których 29 na podstawie egzaminów uzyskało świadectwa z pomyślnie odbytego kursu. Dowodem zainteresowania kursami jak również zrozumienia potrzeby ich jest zwiększająca się z roku na rok liczba zgłaszających się na kurs.

Powszechna Wystawa Krajowa.

Poza wyżej wymienionemi już pracami, przygotowała Wielkopolska Izba Rolnicza z dziedziny meljoracji pól i uprawy łąk w postaci rozmaitych wykresów, map, modeli i analiz, eksponaty dla 2 stoisk na Powszechnej Wystawie Krajowej, z których jedno znajdowało się w pawilonie Organizacyj Rolniczych, a drugie w Pawilonie Meljoracyjnym. Za owe eksponaty meljoracyjne została Izba odznaczona przez Radę Główną Wystawy wielkim medalem srebrnym. W związku z Powszechną Wystawą Krajową zainstalowała Izba na polach Uniwersytetu Poznańskiego w Gołęcinie pokazową deszczownię, składającą się z 2 różnych systemów zraszających aparatów i do 1. systemu polskiego Szczepkowskiego i 2. systemu czeskiego Braci Sigmund.

Jak już wyżej wspomniano, kształtowały się ceny na ziemiopłody, a szczególniej żyto i ziemniaki, coraz gorzej i przy wyjątkowo suchej pogodzie nie zachęcały względnie nagliły do intensywniejszego przeprowadzenia meljoracyj. Jeśli się jednakże zważy, że opisany zły stan gospodarczy wpłynął także obniżająco na koszt rur drenarskich oraz robocizny, stwierdzić należy, że w okresie sprawozdawczym drenowanie kalkulowało się taniej aniżeli w latach poprzednich.

Jeśli poza tem *potanieniem ogólnych kosztów drenowania*, uwzględni się bardzo ważny moment zabezpieczenia się na przyszłość przed poważnemi stratami z powodu nadmiernej wilgoci, jaka w razie nastania lat mokrych grozi, to te dwa momenty winny być dostatecznym apelem dla wszystkich tych, którzy posiadają ziemię wymagającą drenowania, aby otrząsnąć się ze zbytniej inercji i mimo piętrzących się trudności przeprowadzić jaknajrychlej potrzebne prace meljoracyjne, mające dla gospodarki rolnej podstawowe znaczenie.

Szkoła Ogrodnicza Wlkp. Izby Rolniczej w Koźminie

Wielkopolska Izba Rolnicza przejęła Szkołę Ogrodniczą wraz z ogrodami demonstracyjnemi i budynkami z rąk niemieckich w stanie zaniedbania i częściowego zniszczenia.

Również poziom nauki teoretycznej w szkole nie odpowiadał celowi szkoły.

Celem stworzenia wzorowej szkoły ogrodniczej, której zadaniem jest kształcenie młodzieży na praktycznych ogrodników przez danie jej tych fachowych wiadomości teoretycznych i praktycznych, jakich pomyślny rozwój ogrodnictwa polskiego wymaga, ustalony został program działalności Szkoły Ogrodniczej, którego stopniowe urzeczywistnienie rozłożono na kilka lat. Program ten obejmował reorganizację szkoły włącznie internatu, z uwzględnieniem strony wychowawczej, podniesienie poziomu nauki w szkole, tak pod względem praktycznym jak i teoretycznym, założenie wzorowych ogrodów demonstracyjnych dla poszczególnych gałęzi ogrodnictwa, wyposażenie szkoły w dobre pomoce naukowe i obszerną bibljotekę oraz rozbudowę gmachu szkolnego, celem pomieszczenia większej ilości uczniów i umożliwienia w przyszłości urządzania licznych kursów ogrodnictwa dla ogrodników-praktyków, ziemianek, małorolnych, nauczycieli, właścicieli ogródków działkowych, budowniczych, ogrodników powiatowych itp.

Cały program został w zupełności urzeczywistniony z wyjątkiem rozbudowy szkoły, co w dalszym ciągu uniemożliwiłoby urządzanie większej części projektowanych kursów ogrodnictwa.

Tereny szkolne obejmują 14 ha obszaru i były zużytkowane w roku sprawozdawczym w następujący sposób:

Szkółki drzew i krzewów owocowych i ozdobnych . .	6,60	ha
Sad, ogród owocowy formowy i plantacje krzewów owocow.	1,90	„
Winnica doświadczalna	0,12	„
Uprawa warzyw	1,68	„
Kwiaty letnie	0,40	„
Arboretum, park, ogrody ozdobne	1,05	„
Szklarnie nowoczesne do hodowli roślin kwiatowych i ozdobnych i do pędzenia winorośli i drzew owoc.	0,07	„
Do przeniesienia	11,82	ha

Z przeniesienia 11,82 ha

Inspekta . . . . 0,08 „

Zabudowania, drogi na całym obszarze, podwórze, miejsce pod komposty i t. p. . . . . 1,30 „

Łąki . . . . 0,80 „

14,00 ha

Wszelkie ogrody demonstracyjne i ozdobne na terenach szkoły zakładano podług projektów dyrektora p. Józefa Marcińca.

A. NAUKA I ADMINISTRACJA SZKOŁY.

I. Ogólne.

Personel fachowy i administracyjny w r. 1929/30 składał się z dyrektora szkoły, 2 nauczycieli ogrodnictwa, 1 instruktora szkółkarstwa, 1 instruktora kwiaciarstwa, 1 pomocnika ogrodniczego, 2 sadowników, sekretarza i siły biurowej.

Przedmioty ogólno-kształcące wykładali:

Ks. Prefekt i 4 nauczycieli Państw. Seminarjum Nauczycielskiego, kierownik 7-kl. Szkoły Powszechnej oraz profesor Państw. Gimnazjum w Jarocinie (pszczelnictwo).

2. Uczniowie:

Frekwencja.

Rok szkolny	Ukończyło szkołę 1. IV. 1929	Wstąpiło do szkoły w ciągu roku	Opuściło szkołę przed ukończeniem	Stan przy końcu roku szkolnego	Uwagi:
1918	—	—	—	18	Powodem opuszczenia szkoły przed ukończeniem nauki były: zmiana zawodu, wstąpienie do służby wojskowej, nieotrzymanie promocji, choroba lub wydalenie.
1919/20	—	25	9	34	
1920/21	9	20	9	36	
1921/22	3	14	4	43	
1922/23	20	21	6	38	
1923/24	8	20	9	41	
1924/25	14	16	5	38	
1925/26	14	27	7	44	
1926/27	15	26	10	45	
1927/28	14	17	12	36	
1928/29	11	22	10	37	
1929/30	10	19	4	41	Stan 1. IV. 1930 — 54 uczniów.
1930/31	13	26	—	—	
Razem . .	131				

Z dotycchzasowych 131 absolwentów szkoły, otrzymało stanowiska:

Rok	w kraju	we Francji	w Niemczech
1920	3	—	6
1921	1	—	2
1922	18	1	1
1923	7	1	—
1924	7	7	—
1925	9	5	—
1926	9	5	1
1927	14	—	—
1928	11	—	—
1929	6	4	—
1930	9	4	—
Razem	94	27	10

Uczniowie są umieszczeni w internacie szkolnym.

Rok szkolny 1929/30 zakończył się egzaminami, które się odbyły:

dla I. kursu (12 uczniów) 7 i 8 III. 1930
dla II. kursu (16 uczniów) 7 i 8 III. 1930
dla III. kursu (13 uczniów) 14 i 15 III. 1930.

Z tych nie zdał egzaminu 1 uczeń na kursie I.

Egzamin roczny I i II kursu odbył się w obecności Naczelnika Szkolnictwa W. I. R. p. Dr. Szumowskiego i grona nauczycielskiego, egzamin końcowy dla III. kursu w obecności Kuratora Szkoły Radcy W. I. R. p. Potworowskiego z Goli, p. Dr. Szumowskiego i grona nauczycielskiego.

Dla 12 absolwentów Szkoły z r. 1930 uzyskano płatne posady:

W Polsce: w ogrodach miejskich, w zakładach handlowych i ogrodach dworskich 8,

w Francji: w Orléans dla 2, w Angers dla 2 absolwentów.

Dnia 10-go marca odbył się egzamin wstępny. Do egzaminu zgłosiło się 55 uczniów; z tej liczby dopuszczono do egzaminu 42, a zdało 30, z tego na kurs II. 2 (absolwenci szkół rolniczych).

Z 28 uczniów przyjętych na kurs I. nie przybyło 5 uczniów; później przyjęto jeszcze 2.

Z powodu braku miejsca w internacie umieszczono 10 uczniów w 2 salkach wynajętych w Hotelu pod Zamkiem.

Nowy rok szkolny rozpoczął się 24-go marca.

Obecny stan liczebny uczniów jest następujący:

na I. kursie 25, na II. kursie 13, na III. kursie 16, razem 54 uczniów.

Pochodzenie uczniów:

Z Polski: Województwo	Poznańskie	19
	Łódzkie	14
	Lubelskie	4
	Warszawskie	5
	Śląskie	2
	Pomorskie	2
	Białostockie	1
	Lwowskie	1
	Kieleckie	1
Z Niemiec		5
	razem:	54

Ojcowie uczniów należą do następujących zawodów:

Ogrodników	4
rolników-włościan	21
urzędników gospodarczych	1
robotników rolnych	1
urzędników państwowych	8
urzędników samorządowych	1
rzemieślników	10
kupców	5
organistów	1
górników	1
inżynierów-technologów	1
razem:	54

W roku 1929 urządzono z uczniami następujące wycieczki:

13, 14. VII. do Poznania na Powszechną Wystawę Krajową;

31. VIII. do Jarocina w celu zwiedzenia ogrodów i parków Księcia Radolina i wzorowej pasieki Prof. Prętkiewicza, który wykłada pszczelnictwo w Szkole Ogrodniczej w Koźminie.

3. Plan nauki.

Nauka w Szkole Ogrodniczej w Koźminie trwa 3 lata i jest podzielona na 6 semestrów.

Nauka teoretyczna obejmowała w roku szkolnym 1929/30 następujące przedmioty:

a) Ogólnokształcące (14 przedmiotów):

Nauka religji	73	godzin
Język polski i literatura	95	„
Historja Polski	42	„

Nauka o Polsce Współczesnej	29	godzin
Botanika	105	„
Fizyka	46	„
Chemja	45	„
Bakterjologja	17	„
Geografja i Krajoznawstwo	108	„
Zoologja	53	„
Arytmetyka	66	„
Rachunki gospodarcze	18	„
Geometrja	39	„
Śpiew	46	„

b) Fachowe (24 przedmioty)

Gleboznawstwo	13	„
Uprawa roli	44	„
Nawożenie	49	„
Sadownictwo	42	„
Pomologja	16	„
Szkółkarstwo owocowe i ozdobne	56	„
Formowanie i cięcie drzew owocowych	46	„
Pędzenie drzew owocowych	17	„
Warzywnictwo gruntowe i inspektowe	64	„
Kwiaciarstwo gruntowe	39	„
Kwiaciarstwo szklarniowe	57	„
Nasiennictwo	40	„
Choroby i szkodniki roślin	24	„
Drzewoznawstwo	66	„
Parkownictwo	44	„
Miernictwo i niwelacja	56	„
Rysunki odręczne	13	„
Rysunki geometryczne	29	„
Rysowanie planów	71	„
Rysowanie perspektyw ogrodu	32	„
Gospodarka ogrodowa	35	„
Książkowość ogrodnicza	37	„
Korespondencja ogrodnicza	27	„
Pszczelnictwo	40	„

4. Nauka praktyczna.

Nauka praktyczna obejmuje wszystkie prace związane z ogrodnictwem. Aby umożliwić uczniom w jak najszerszym zakresie poznanie prac wykonywanych w różnych porach roku, dzieli się ich na

partje, zmienianie co 2 tygodnie i odpowiadające poszczególnym działom ogrodnictwa, na których czele stoją nauczyciele względnie instruktorzy:

1. uprawa warzyw w gruncie i inspekcie włącznie hodowli nasion;
2. szkółki drzew i krzewów owocowych i ozdobnych;
3. sad, ogród formowy i winnica;
4. hodowla roślin szklarniowych i pędzenie drzew owocowych w szklarni;
5. uprawa roślin kwiatowych w gruncie;
6. parki i ogrody ozdobne.

Dla łatwiejszego zrozumienia czynności wykonywanych w praktyce urządza się w okresie letnim demonstracje po 2 godziny tygodniowo dla każdego kursu pod kierownictwem dyrektora szkoły i nauczycieli ogrodnictwa.

Uczniowie są zobowiązani do prowadzenia, stosownie do wskazówek dyrektora i nauczycieli ogrodnictwa, dziennika wykonywanych w poszczególnych działach czynności z uwzględnieniem zjawisk klimatycznych i atmosferycznych.

5. Pomoce szkolne i bibljoteka.

Szkoła Ogrodnicza w Koźminie posiada bogaty zbiór pomocy szkolnych, które się corocznie uzupełnia w miarę uzyskania potrzebnych funduszów. Bibljotekę uzupełniono o dalsze 84 tomów dzieł fachowych i ogólnokształcących do 750 tomów.

6. Działalność dyrektora, nauczycieli i instruktorów Szkoły Ogrodniczej poza obrębem Szkoły.

P. Dyrektor Marciniec udzielił porady fachowej w następujących miejscowościach:

W Śmiglu — w sprawie zadrzewienia miasta i założenie parku miejskiego;

W Górce, maj. p. Fenrycha — w sprawie zadrzewienia i rozplanowania parku.

W Świńkowie, maj. p. Rotm. rez. Kubickiego — w sprawie założenia ogrodu ozdobnego

i wygłosił referat o ochronie drzew przed mrozami na zebraniu Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych powiatu koźmińskiego.

Pozatem brał p. Marciniec czynny udział jako członek komitetu wykonawczego Działu Ogrodnictwa Powszechnej Wystawy Kra-

jowej przy organizowaniu tego działu i jako członek Prezydjum Jury w sekcji ogrodnictwa oraz jako egzaminator przy egzaminach urządzanych przez W. I. R. dwukrotnie w ciągu roku w Poznaniu dla uczniów ogrodniczych, kształcących się praktycznie.

P. Inż. Nalepińska, nauczycielka ogrodnictwa wygłosiła 7 referatów z dziedziny warzywnictwa i sadownictwa na zebraniach: Kółek Rolniczych w Mieszkowie, Dobrzycy, Żerkowie, Antoniewie, Kółka Włościanek w Lutogniewie, i Tow. Ogrodniczego w Jarocinie.

P. Inż. Kisza, nauczyciel ogrodnictwa wygłosił 3 referaty z dziedziny sadownictwa na zebraniach Kółek Rolniczych w Budach i Koźminie i Tow. Ogrodniczego w Jarocinie.

P. Smuraga, instruktor sadownictwa udzielił porady fachowej przy zakładaniu i uporządkowaniu sadów w majętności Stefanów i w majętności p. Dyr. Olexa z Witaszyc.

7. Wizytacje szkoły.

Następujące wycieczki zwiedziły Szkołę Ogrodniczą w Koźminie: Dnia 31 maja wycieczka Szkoły Rolniczej W. I. R. (z wykł. językiem niemieckim) w Środzie 5 uczniów pod kierownictwem dyrektora p. Perka, Inż. roln. p. Bindera.

Dnia 14 czerwca zwiedził Szkołę profesor Choje Ito z Fukuoka (Japonja) w towarzystwie przedstawiciela administracji Dóbr Krotoszyńskich p. Freudenreicha.

Dnia 16 czerwca Kółko Włościanek z Krotoszyna w liczbie 25 osób pod kierownictwem przewodniczącej p. Leszczyńskiej.

Dnia 18 czerwca członkowie Wydziału i Sejmiku Powiatowego, rad gminnych i Kółek Rolniczych z Grodna w liczbie 30 osób pod kierownictwem instruktora rolniczego p. Buszniewicza.

Dnia 1 lipca włościanie z Żywca w liczbie 18 osób pod kierownictwem instruktora roln. p. Królnickiego.

Dnia 2 lipca włościanie z Suwałek w liczbie 32 osób pod kierownictwem Posła na sejm p. Krzywieckiego.

Dnia 5 lipca wycieczka Powiatowego Uniwersytetu Regjonalnego w Warszawie w liczbie 28 osób pod kierownictwem p. Radcy Minist. Patkowskiego.

Dnia 14 lipca Kółko Włościanek w Lutogniewie w liczbie 38 osób pod kierownictwem przewodniczącej p. Chełkowskiej z Dzierżanowa.

Dnia 14 lipca Kółko Włościanek z Koźmina w liczbie 23 osób pod kierownictwem przewodniczącej p. D-rowej Wyszyńskiej z Koźmina.

Dnia 21 lipca zwiedził szkołę inspektor ogrodów roślin lekarskich Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie p. Wacław Strażewicz.

Dnia 10 sierpnia Kółko Włościanek w Dobrzycy w liczbie 64 osób pod kierownictwem przewodniczącej p. Szukalskiej.

B. DZIAŁALNOŚĆ TECHNICZNA DZIAŁÓW SZKOŁY

1. Stacja zwalczania chorób i szkodników roślin

W czasie od założenia stacji w lutym 1928 r. do marca 1930 sadownicy szkoły pracowali w 72 sadach; z tego: w 35 dworskich, 37 włościańskich i miejskich. Sadownicy doprowadzili do porządku 4780 drzew owocowych różnego wieku; z tego 2823 jabłoni, 1029 grusz, 778 śliw, 799 czereśni i wiśni oraz 961 krzewów porzeczkowych.

Opryskiwanie drzew owocowych cieczami owado- i grzybkobójczemi zastosowano u 7121 krzewów i 6167 drzew owocowych z tego 3355 jabłoni, 1256 grusz, 1031 śliw, 510 czereśni i wiśni i 15 orzechów włoskich.

Pozatem zajmowała się Szkoła obserwowaniem chorób i szkodników, pojawiających się na drzewach i krzewach owocowych i na roślinach zielnych w ogrodach i sadach Koźmina i okolicy.

Szkoła wysyła rok rocznie szczegółowe sprawozdanie o zaobserwowanych chorobach i szkodnikach do Stacji Doświadczalnej W. I. R. i do Działu Chorób Roślin Naukowego Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy.

2. Sadownictwo.

S a d k a r ł o w y: Z drzew owocowych krzaczastych i formowanych zmarzły w zimie 28/29: 45 jabłoni, 127 grusz, 12 czereśni, 1 wiśnia, 3 morele, 12 brzoskwiń.

Częściowo zastąpiono zmarznięte drzewa nowemi, a takie, które odbiły nowe pędy z miejsca szczepienia, formowano poraz drugi. Pozatem posadzono 24 sznury poziome jabłoni.

Obecny stan liczebny drzew owocowych w ogrodzie formowym zapoczątkowanym w r. 1924 wynosi:

grusze:	150	stożków
	125	sznurów pionowych
	19	sznurów skośnych
	2	palmety 12-ramienne
	2	„ 10- „
	2	„ 8- „
	3	„ 6- „
	11	„ 4- „
	54	form U.
Razem	368	drzew
jabłoni:	104	sznury poziome
	77	sznurów pionowych
	63	drzew krzaczastych
Razem	244	drzewa
brzoskwiń:	23	szpalerowych
	18	krzaczastych
Razem	41	drzew
moreli:	7	szpalerowych
	9	krzaczastych
Razem	16	drzew
czereśni krzaczastych	6	
wiśni krzaczastych	18	

Razem 693 drzewa owocowe karłowe. Drzewa karłowe owocowały bardzo słabo z powodu przemarznięcia.

Sad pienny: Na miejscu dawniejszej t. zw. starej szkółki, zapoczątkowano w r. 1926 nowy sad, sadząc wpierw 48 jabłoni piennych w odmianach handlowych po 6 szt. z każdej odmiany. W roku 1929 dosadzono 60 jabłoni, 40 czereśni, 6 wiśni. Starych drzew piennych jest: 22 grusze, 17 jabłoni, 2 wiśnie i 8 śliw. Stare drzewa owocowe owocowały bardzo słabo.

Plantacja krzewów owocowych. Blisko ½ ha założ. w r. 1924 dała 933 kg porzeczek, 48 kg agrestu, 44,5 kg malin i 82 kg truskawek.

Winnica doświadczalna. Winnicę założono w r. 1920 na obszarze 1200 m², ogrodzonym murem od strony wschodniej, północnej i zachodniej, w niej umieszczono kolekcję winorośli z 75 odmian, sprowadzonych z winnicy p. Urbańskiego, b. nauczy-

ciela szkoły powszechnej w Pleszewie, trudniącego się uprawą winorośli w Polsce od r. 1880. Co rok uzupełniano winnicę przez dosadzenie nowych winorośli.

W r. 1929 uzupełniono kolekcję winorośli gruntowych do 650 krzewów w 140 odmianach europejskich, azjatyckich i amerykańskich.

Winorośle owocowały stosunkowo słabo, co należy przypisać silnym mrozom w czasie zimy 28/29, które uszkodziły pąki, acz kolwiek łozy były nakryte ziemią.

Szklarnie do pędzenia winorośli. Zbiór winogron ze starych sznurów pionowych w ilości 21 szt., sadzonych w r. 1915, był bardzo słaby, ponieważ krzewy ucierpiały znacznie od mrozów w zimie 28/29, tak, że niektóre winorośle musiano przyciąć na wysokości 1—1,50 m ponad ziemią. Z młodych winorośli sadzonych w r. 1925 w ilości 36 owocowały wszystkie. Winogrona wystawione na IV. Okresowej Wystawie Ogrodniczej Powszechnej Wystawy Krajowej pochodziły z tych właśnie krzewów. Winorośle sadzone w roku 1928 rozwijały się bardzo dobrze. Obecnie zawiera szklarnia:

60 sznurów pionowych
19 sznurów poziomych

Razem 79 winorośli w 14 odmianach szklarniowych

3. Szkółkarstwo.

Szkody wyrządzone wskutek mrozów w szkółkach Szkoły Ogrodniczej były dość znaczne.

Przemarzły do wysokości 20 cm ponad ziemią drzewa gotowe i niegotowe włącznie szczepy jednoroczne około:

4.000 jabłoni,
6.500 grusz,
200 śliw,
1.000 grusz szpalerowych i formowanych,
100 Biota orientalis.

Róże i winorośle nie ucierpiały, ponieważ były nakryte ziemią.

Wyżej wymienione młode drzewa, które przemarzły, odbiły nowe pędy przy ziemi i będą gotowe do sprzedaży w 3 latach.

Do sprzedaży gotowych drzew i krzewów było w jesieni r. 1929:

5.500 jabłoni piennych,
75 grusz piennych,

225 grusz formowanych,
150 śliw piennych,
650 czereśni piennych,
125 wiśni piennych,
300 wiśni krzaczastych,
30 moreli,
30 brzoskwiń,
175 porzeczek piennych,
1.300 porzeczek krzaczastych,
100 agrestów piennych,
300 agrestów krzaczastych,
500 morw krzaczastych,
1.500 winorośli
450 drzew ozdobnych,
500 koniferów (Thuja),
1.100 krzewów ozdobnych,
1.200 bzów szlachetnych piennych,
6.000 bzów szlachetnych krzaczastych,
700 róż piennych,
3.000 róż krzaczastych,
2.700 dziczków drzew owocowych,
10.000 dziczków drzew alejowych,
600 bzów dzikich.

S a d. W młodym sadzie zmarzło zupełnie:

45 jabłoni,
104 grusze,
10 czereśni,
1 wiśnia
3 śliwy,
12 brzoskwiń.

W marcu r. 1930 szkółkowano:

4.000 dziczków Ribes aureum na pienne agresty i porzeczki,
1.400 dziczków Rosa canina na róże pienne,
4.000 dziczków Rosa canina na róże krzaczaste,
2.500 pigw Cydonia vulgaris na grusze szpalerowe i karłowe,
670 jabłoni rajskich na jabłonie karłowe i szpalerowe,
160 jabłoni słodkich na jabłonie karłowe i szpalerowe,
380 siewek jabłoni rajskich na jabłonie karłowe i szpalerowe,
500 dziczków Prunus Mahaleb na czereśnie i wiśnie karłowe,
1.300 dziczków śliwy Prunus St. Julien, zaoczkowanych w r. 1928 brzoskwiniami i morelami,

1.800 dziczków czereśni Prunus avium na czereśnie pienne,
3.200 dziczków śliwy Prunus divaricata,
2.200 porzeczek krzaczastych,
1.120 siewek morwy białej,
500 akacyj Robinia Pseudoacacia,
1.400 orzechów włoskich,
1.700 dziczków lipy szerokolistnej,
15.000 Ligustrum vulgare na żywopłoty,
3.500 krzewów ozdobnych.

4. Warzywnictwo.

Gruntowe. Rok 1929 był dla uprawy warzyw korzystny, szczególniej w drugiej połowie lata. Jakkolwiek wiosna dosyć zmienna pod względem ciepłoty i opadów niezbyt sprzyjała początkowej wegetacji roślin, to jednak późniejsze ciepło słoneczne wyrównało te różnice wzrostu, którego wykładnikiem były obfite urodzaje.

Celem zaznajomienia uczniów z całokształtem warzywnictwa, uprawia się wszystkie gatunki warzyw w najlepszych wzgl. najwięcej rozpowszechnionych odmianach, włącznie ziół kuchennych.

Z pośród uprawianych warzyw, wszystkie dały zadowalające plony tak pod względem zdrowotności jako też wartości handlowej. Specjalnie wyróżniały się: kapusta wczesna, kalafiory, pomidory, cebula, pory, marchew, pietruszka, buraki, selery, fasola, grochy i dynie, które zawdzięczały w znacznej mierze swój bujny rozwój znacznej ilości opadów atmosferycznych w drugiej połowie lata.

Inspektowe: Pędzenie warzyw w inspekcie i przygotowanie rozsad natrafiło jak inne lata na znaczne trudności z powodu chronicznego braku mierzwy, której w Koźminie ani w okolicy uzyskać nie można. Szkoła jest zmuszona sprowadzać mierzwę wagonami od pułków konnych z Poznania. Również ilość skrzyń i okien inspektowych jest niedostateczna dla zastosowania intensywnej gospodarki.

5. Kwiaciarstwo.

Szklarniowe. Szklarnie służą głównie do zapoznawania uczniów w praktyce z hodowlą roślin szklarniowych, wskutek czego zawierają różne gatunki, co utrudnia prawidłową hodowlę poszczególnych roślin i handlowe ujęcie produkcji. Główny nacisk kładzie się na hodowlę chryzantemów, cyklamenów, hortensyj, Begonie Gloire de Lorraine i innych, Gloxinia hybrida, pelargonij, petunij, cyneraryj, prymul, goździków nicejskich, paproci, palm i roślin dekoracyjnych.

Pozatem pędzi się większe ilości róż, bzów, cebulek kwiatowych i nieco azalij i lewkonij.

Szklarnie zbudowane w r. 1909 są niepraktyczne, zbyt krótkie 12 m, i za szczupłe dla tak różnorodnych roślin.

Rozwój roślin szklarniowych w r. 1929 był dobry. Rośliny wyprodukowane sprzedano częściowo na miejscu, częściowo wysyłano do kwiaciarni w Poznaniu.

Do produkcji w r. 1930 rozmnożono:

1.000 cyklamenów, 300 Begonia Gloire de Lorraine, 800 hortensyj, 800 pelargonij na kwietniki i do sprzedaży, 250 Gloxina hybrida, 200 chryzantemów, 200 goździków nicejskich, 120 siewek palm Phoenix canariensis.

Pozatem wyhodowano w mnożarce:

500 sadzonek dalij, 2.000 sadzonek oczkowych winorośli i wykonano 500 szczepień róż.

Gruntowe. Ażeby umożliwić uczniom w pierwszym rzędzie i następnie szerszej klienteli zaznajamianie się z kwiatami gruntowemi, jak również zrozumienie celu ich użytkowości i aby skłonić, wszystkich do jak największego rozpowszechniania tych kwiatów, posadzono w dziale kwiaciarstwa gruntowego kolekcję złożoną z 160 odmian kwiatów letnich, które ze względów bądź to etyki, bądź też praktycznego ich zastosowania na uwagę zasługiwały Pozatem kwiaty gruntowe letnie musiały służyć jako materjał demonstracyjny na lekcje.

Bardzo poważną część działu kwiaciarstwa gruntowego zajmują byliny, t. j. rośliny kwiatowe zimotrwałe, których Szkoła posiada przepiękną i obfitą kolekcję, a mianowicie 91 gatunków w 444 odmianach, zasługujących na rozpowszechnienie. Kolekcje bylin uzupełnia się corocznie „nowościami", pochodzenia krajowego lub zagranicznego.

6. Nasiennictwo.

Ażeby umożliwić posiadanie nasion własnych pewnych odmian, posiadających możliwie największą siłę kiełkowania, produkuje się nasiona tych warzyw, których się w szkole większą ilość uprawia, lub też takich, które mają zbyt na rynku nasiennym. Warunki atmosferyczne w r. 1929 były bardzo sprzyjające. Wysadki rozrastały się doskonale, a w porze kwitnienia miały stałą, piękną pogodę, która umożliwiła obfite zapylanie kwiatów i tem samem zawiązywanie dużej ilości dorodnych nasion.

Na nasiona uprawiano: kapusty białe Amager, brunświcką, magdeburską, włoską Vertus, czerwoną berlińską, dalej cebulę żytawską, pory müsselburskie, czerwone erfurckie selekcyjne, marchew nantejską, fasolę Mont d'or, Chevrier, Złoty deszcz i Hinricha biała, groch Cud Ameryki, Expres, De Grace, Najwcześniejszy Majowy, Telefon Cartera i Folgera, kukurydzę Scheklera.

Wszystkie nasienniki dostatecznie dojrzałe zebrane w czas pogodny, suchy, dały z wyjątkiem fasoli Hinricha nasiona bardzo dobre, wykształcone, dorodne i o wysokiej sprawdzonej sile kiełkowania.

7. Park i ogrody ozdobne

Ażeby zaznajomić uczniów z pielęgnacją parków i ogrodów ozdobnych oraz z estetycznem ukształtowaniem i podziałem ogrodów użytkowych, jak również wyrobić w nich poczucie piękna, posiada Szkoła obszerny park i liczne ogrody ozdobne gustownie założone i starannie utrzymane, które corocznie uzupełnia się przez dosadzenie nowych drzew i krzewów i roślin kwiatowych gruntowych.

W r. 1929 przerobiono kompletnie park, nadając terenowi pewną falistość i wytyczając nowe drogi. Przed skupieniami drzew i krzewów posadzono liczne byliny.

8. Boisko.

Chcąc dać uczniom sposobność do godziwej rozrywki w czasie wolnym od nauki i zajęć praktycznych, założono w r. 1929/30 boisko do piłki koszykowej i do siatkówki, plac do krokieta, skocznię do skoków w dal i w zwyż. Szerokie i długie drogi w ogrodach demonstracyjnych pozwalają na biegi krótsze i dłuższe. Celem umożliwienia uczniom korzystania z wielkiego boiska, należącego do Miejskiego Towarzystwa Sportowego, utworzono z pośród uczniów klub sportowy z nauczycielem ogrodnictwa p. Inż. Kiszą jako opiekunem na czele i zgłoszono jego przynależność do Towarzystwa Sportowego. Raz w tygodniu grają uczniowie w piłkę nożną na boisku miejskiem.

Celem stwierdzenia sprawności fizycznych bierze szkolny klub sportowy udział w zawodach często urządzanych przez wspomniane Towarzystwo Sportowe i drużyny Państw. Seminarjum Nauczycielskiego i Miejskiego Gimnazjum.

Poza tem należą wszyscy uczniowie obywatele polscy, którzy ukończyli 16 rok życia i uznani zostali przez lekarza szkolnego jako zdatni, do hufca szkolnego, w którym otrzymują przygotowanie wojskowe pod kierownictwem oficera i instruktorów wojskowych.

9. Pasieka.

Pasieka dała w r. 1929 z powodu osłabienia roi tylko 20 kg miodu. W jesieni było 8 roi, a przezimowało 7.

Pasiekę prowadzi się głównie dla zaznajomienia uczniów z pszczelnictwem, które wykłada profesor gimnazjum w Jarocinie.

10. Wystawa.

Szkoła brała poważny udział w Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu.

Na wolnem polu zajmowała Szkoła 1250 m² wystawiając:

1. Różankę w stylu architektonicznym,
2. Ogród owocowy formowy,
3. Rabaty z bylin,
4. Szkółki: drzewa i krzewy owocowe i ozdobne i winorośle.

Wszelki materjał roślinny pochodził ze szkółek Szkoły Ogrodniczej, a ozdoby architektoniczne (pergole, bramki, scohdy itd.) wykonali uczniowie i robotnicy szkoły.

Stoisko na wolnem polu wykonali uczniowie szkoły pod kierownictwem i w/g projektu dyrektora szkoły p. Józefa Marcińca.

W pawilonie Organizacyj Rolniczych wystawiono w stoisku Wlkp. Izby Rolniczej bardzo bogaty zbiór chorób i szkodników drzew owocowych i innych roślin ogrodowych z podaniem sposobu walki, rozmaite chemikalja i ciecze potrzebne do walki ze szkodnikami, fotografje z widokami ogrodów i warsztatu pracy Szkoły Ogrodniczej, pomoce szkolne i tablice poglądowe.

Okresowe wystawy ogrodnicze. Szkoła uczestniczyła w dwóch okresowych wystawach, wystawiając róże i byliny cięte i winogrona szklarniowe i gruntowe.

Szkoła otrzymała następujące odznaczenia P. W. K.

1 dyplom uznania,
2 medale złote małe,
1 medal srebrny duży,
1 medal srebrny mały.

11. Prace budowlane.

Poza drobnemi naprawami prac budowlanych w r. 1929 nie przeprowadzono. Ogrodzono tylko gnojownik i małe podwórze parkanem z desek.

Leśnictwo

W stosunku do zeszłorocznego sprawozdania, sprawa zalesiania powierzchni posówkowych poczyniła znaczne postępy i jakkolwiek zima roku 1928/29 stawiła znaczne przeszkody w przygotowaniu zalesień, szczególnie wielkich posówkowych powierzchni, to jednak tegoroczny okres zimowy, jak również łagodna wiosna przyczyniły się do naprawienia wynikłych odchyleń od projektów zakreślonych planem zalesień. Stwierdzić już obecnie można z całą pewnością, że szczegółowy plan zalesień wykonany będzie w najbliższych 2—3 latach tak, że zadane przez sówkę rany będą w wymienionym okresie ostatecznie zabliźnione. Główną uwagę zwraca się przy zalesianiu powierzchni posówkowych na wprowadzanie drzewostanów o ile możności mieszanych, jako odporniejszych na klęski ze świata owadów. Wielkość zalesionych powierzchni wzrosła w okresie sprawozdawczym bardzo znacznie mimo przeszkód jakie nasunęła zeszłoroczna zima.

Opierając się na dotychczasowych wynikach przeprowadzonych zalesień i na ilości obecnie będących jeszcze w opracowaniu planów gospodarczych, należy się spodziewać, że w okresie 2—3 lat, gospodarka wszystkich lasów posówkowych oparta będzie na planach gospodarczych.

Ochrona lasów.

Miniony okres gospodarczy nasuwał niekiedy jeszcze pewne wątpliwości co do ewentl. zaniku pojedyńczych drzewostanów, nawiedzonych żerem sówki chojnówki. W roku sprawozdawczym wątpliwości te zostały jednakże w większej mierze usunięte, tak, że dziś stanowczo stwierdzić można, jakie drzewostany ostatecznie zatraciły siłę regeneracyjną i jakie ulec musiały wyrębowi. Końcowe zatem ukształtowanie się stosunku między pozostałym zapasem drzewnym a wielkością powierzchni, jaka ma przypaść do zalesienia, jest poniekąd już pewniej ustalone.

Jako wtórne zjawisko po wystąpieniu gąsienicy sówki chojnówki był silny żer obu korników t. j. kornika większego i mniejszego

(Myelophilus, minor i piniperda), które to niebezpieczeństwo zostało dzięki energicznemu zwalczaniu obu wspomnianych chrząszczy znacznie zmniejszone, co jednakże nie zwalnia w najbliższej przyszłości od obowiązku przeciwdziałania obu szkodnikom. Tak więc i w roku sprawozdawczym główny nacisk kładziono na zwalczanie zapomocą rozrzucania drzew pułapkowych.

Drugim szkodnikiem, który się dość znacznie w niektórych miejscach rozmnożył, był smolik drągowinowiec (Pissodes piniphilu). Również i przeciwko niemu zastosowano środki zapobiegawcze i zwalczające, mianowicie zalecano przeprowadzanie czyszczeń w drągowinach sosnowych i usuwanie drzew napadniętych.

Dalszym szkodnikiem, zagrażającym młodym uprawom sosnowym na wielkich przestrzeniach posówkowych, jest szeliniak, Niemożność karczowania pni na olbrzymich przestrzeniach pozrębowych dała sposobność temu szkodnikowi do bardzo silnego rozwoju i rozmnażania. To też i tutaj całą uwagę zwrócono na energiczne tępienie tak poważnego szkodnika, mianowicie przeciąganiem rowków izolacyjnych wokół upraw sosnowych, jak również wobec wielkich powierzchni, częstokroć i przez środek powierzchni uprawnych. Jednakże nie zawsze można było stwierdzić całkowitą celowość w przeprowadzaniu powyższych zabiegów, dlatego też zalecono także rozrzucać szczapy i korę pułapkową, które to zabiegi dały w sumie dodatnie rezultaty.

Odnośnie do dalszych szkodników jak trąd (Lophyrus pini), również i zwójki (Tortrix bouliana i resinella), zaznaczyć należy, że w ogólności szkody wyrządzane przez powyższe szkodniki były małe wobec energicznego tępienia, względnie stwierdzonego zaniku.

Barczatka (Dendrolimus pini), która nawiedziła w zeszłym okresie sprawozdawczym północnozachodnią część Województwa, nie wykazywała już dalszej tendencji do rozszerzania się wobec energicznych zabiegów jak lepowania drzew. Wprawdzie tu i owdzie występuje ona jeszcze sporadycznie w małej ilości, jednak jest nadzieja, że, wobec obserwowania i natychmiastowego przeciwdziałania, nie wystąpi silniej.

Jednym z największych szkodników, a zarazem jednym z najtrudniej do zwalczania, jest chrabąszcz majowy, którego masowa rójka przypada z początkiem roku obecnego. Wobec tego ze strony

Wydziału Leśnictwa Wielkopolskiej Izby Rolniczej agitowano za jak najdalej idącem zwalczaniem powyższego szkodnika, zalecając zbieranie chrząszczy w lasach i gminach.

Kultury i nasiona leśne.

Podobnie jak i w dawniejszych okresach sprawozdawczych, tak i obecnie, kładzie się odnośnie doboru nasienia i sadzonek wielki nacisk na rodzimy materjał, przestrzegając używanie nasion pochodzenia krajowego, szczególnie sosny z odpowiednich stref klimatycznych.

Wyniki osiągnięte są zupełnie zadawalające, gdyż obecnie rozporządzamy jedynie tylko sadzonkami z nasienia pochodzenia krajowego i jakkolwiek miejscami, mimo znakomitych sadzonek, stan upraw wykazywał znaczne uszkodzenia, to jednak było to powodem silnej zimy w roku 1928/29 i bardzo znacznych szkód od zwierzyny. Wobec tego poprawki na wiosnę 1929 roku znacznie się wzmogły.

Sprzęt nasion leśnych w roku sprawozdawczym był również bardzo mierny, a szczególnie słabo obrodziły dęby, sosna, świerk i modrzew, lepiej nieco olsza, brzoza oraz akacja. Podobnie jak i w okresach minionych, Wydział Leśnictwa zachęcał właścicieli lasów, ażeby mimo niekorzystnego roku nasiennego zbierać nasiona chociaż w mniejszych ilościach.

Stan szkółek dzięki zabiegom Wydziału Leśnictwa W. I. R. jest i nadal nietylko pomyślny co do jakości ale i co do ogólnego obszaru, tak że ogólne zapotrzebowanie bywa w zupełności pokryte.

Ustawa o ochronie lasów prywatnych.

W zastosowanie się do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24. VI. 1927 (Dz. U. Nr. 57, poz. 504)) o zagospodarowaniu lasów niestanowiących własności państwa, stwierdzić należy, że w minionym okresie sprawozdawczym sporządzono już znaczną część zaległych planów gospodarczych dla lasów dotkniętych żerem gąsienicy sówki chojnówki, a nadto kontynuowano w dalszym ciągu prace urządzeniowe lasów średnich i mniejszych, szczególnie lasów gminnych i włościańskich.

Powyższe zadania idące w kierunku unormowania gospodarki leśnej i w odniesieniu do planów leśnych, w bardzo wielu wypadkach przeprowadzono wspólnie z Inspektoratem Ochrony Lasów tak co do terminu jak i też co do szczegółowego przestrzegania obowiązujących przepisów.

Zaciąganie pożyczek na lasy, wzgl. niezbędną pomoc ze strony państwa dla lasów prywatnych.

Brak długoterminowych pożyczek w Poznańskiem Ziemstwie Kredytowem stwarza dla właścicieli lasów wiele trudności finansowych, co odbija się poniekąd niekorzystnie na intensywności gospodarki w lasach prywatnych. Następstwem tego są niekiedy pewne niedociągnięcia w niektórych majątkach i w odniesieniu do sposobu zalesień, szczególnie na wielkich łącznych powierzchniach lasów posówkowych. Dlatego też podobnie jak i w minionym okresie sprawozdawczym podkreślić należy, że i nadal aktualną jest sprawa udzielania długoterminowych pożyczek lub innych subsydyj ze strony państwa, jak również zwolnienie od podatków na szereg lat, obciążających lasy zniszczone, tembardziej, że wpływy gotówkowe ze sprzedaży drzewa posówkowego obecnie zupełnie prawie ustały wobec wyczerpania się zapasu drzewnego, który jako materjał uszkodzony, był dotychczas corocznie z lasu pobierany. Oczywiście, że brak dochodów pieniężnych odbija się w niektórych majątkach na ponownem zalesieniu z konieczności wyrąbanych powierzchni posówkowych.

Zalesianie gruntów włościańskich.

Jak wyżej wspomniano, w okresie sprawozdawczym Wydział Leśnictwa zajął się również sporządzaniem szeregu planów leśnych włościańskich. Wydział Leśnictwa W. I. R. zajął się również sprawą zalesienia nieużytków włościańskich, co do których udzielał nietylko wskazówek, lecz również przeprowadzał prace na gruncie.

Przeróbka drewna.

Stagnacja, która ujawniła się w zeszłorocznym okresie sprawozdawczym, nietylko nie była przejściowym objawem, lecz doznała znacznego pogłębienia. Iluzoryczność umowy z Niemcami i dumping drewna sowieckiego stworzyły warunki, które tak ujemnie wpłynęły na rynek drzewny, że pociągnęły za sobą bardzo znaczne obniżenie cen na surowiec przy równoczesnym nikłym popycie.

Ceny przeciętne osiągane w lasach prywatnych za budulec sosnowy i kopalniaki w czasie kampanji były następujące:

za I. i II. kl. przeciętnie od 36—40,— zł za 1 m^3 loco las
za III. kl. przeciętnie od 24—26,— zł za 1 m^3 loco las
za IV. kl. przeciętnie od 20—23,— zł za 1 m^3 loco las
za kopalniaki przeciętnie od 20,— zł za 1 m^3 loco las

Ceny dębiny nie doznały w stosunku do roku poprzedniego również żadnej zwyżki, i za ten gatunek drzewa lepszej jakości płacono 60—100,— zł za 1 m^3 loco las. Natomiast ceny za opał utrzymały się na poziomie zeszłorocznym t. j. za 1 mp. szczap uzyskano cenę 12—16,— zł loco las.

Aktualną jest w dalszym ciągu sprawa unormowania stawek celnych i taryfy kolejowej celem podtrzymania przemysłu drzewnego, do czego przyczynićby się mogło w pierwszym rzędzie unormowanie taryf kolejowych wewnątrz kraju celem zasilenia w materjał surowy okolic z rozwiniętym przemysłem drzewnym.

Celem utrzymania przemysłu drzewnego, w ogólności bardzo aktualną staje się sprawa udzielania pożyczek państwowych właścicielom lasów i tartaków na zasadzie zastawu ną warunkach, jakie istnieją w rolnictwie.

Wobec bardzo silnej konkurencji drewna sowieckiego jest rzeczą również bardzo ważną wzięcie w opiekę ze strony państwa upadającego obecnie przemysłu drzewnego, przez wprowadzenie odpowiednich ceł na materjał drzewny, jak również poddanie rewizji taryfy tranzytowej.

Szkolnictwo.

Celem podniesienia poziomu praktycznego jak i teoretycznego leśników niższej kategorji w lasach prywatnych, odbył się w roku sprawozdawczym trzeci kurs dla borowych-podleśniczych, w którym udział brało 24 kursistów, a końcowy egzamin zdawało prócz tego jeszcze 2 eksternistów, —pozatem urządzono również egzamin dla praktykantów leśnych i 5 z nich zdało egzamin z dobrym wynikiem.

Zakres działaności Wydziału Leśnictwa.

Utworzony w roku 1903 Wydział Leśnictwa przy Izbie Rolniczej celem podniesienia i prawidłowego prowadzenia gospodarki leśnej w lasach prywatnych, zajmuje się następującemi czynnościami:

1. Udziela stałej pomocy w zarządzaniu lasami, dzielącej się na:

a) na pomoc doradczo-techniczną i

b) na pomoc kontrolująco-zarządzającą.

Wydział Leśnictwa zajmował się jak i w latach poprzednich sprawami wchodzącemi w zakres działalności doradczej tak pod względem technicznym jak i administracyjnym, jak również i kontrolującym pod względem wykonywania naszych zarządzeń.

Z początkiem roku sprawozdawczego Wydział Leśnictwa posiadał pod nadzorem technicznym 179 leśnictw z obszarem 57,025,76 ha. Z tego ubyły 4 leśnictwa obszaru 2.275,66 ha, a przybyły 3 leśnictwa 790,30 ha, tak, że obecnie pod nadzorem Wydziału Leśnictwa znajduje się 178 leśnictw o obszarze 55,540,45 ha.

Oprócz tego przeprowadza Wydział Leśnictwa jednorazowe inspekcje lasów nie podlegających stałej kontroli Izby.

2. Wykonuje pomiary i urządzenia lasów oraz rewizje planów gospodarczych i układa czasowe plany gospodarcze t. zw. programy.

W czasie sprawozdawczym sporządził Wydział Leśnictwa 49 planów gospodarczych na ogólną powierzchnię 9,092,44 ha.

Według statystyki prawie już wszystkie lasy większych i średnich obszarów posiadają plany gospodarcze z wyjątkiem reszty nielicznych lasów posówkowych i częściowo lasów mniejszych obszarów.

W zakres działalności Wydziału Leśnictwa wchodziło sporządzanie w czasie sprawozdawczym programów dla lasów zniszczonych żerem sówki-chojnówki, jak również i sporządzanie planów nowych dla lasów, których plany straciły swoją ważność — celem umożliwienia przeprowadzenia rocznych wyrębów.

3. Oszacowanie wartości lasów i wydawanie orzeczeń dla różnych celów i władz.

W czasie sprawozdawczym Wydział Leśnictwa sporządził ogółem 9 obliczeń wartości lasów i techniczno-leśnych orzeczeń i to:

a) 6 orzeczeń i oszacowań lasów zniszczonych pożarem,

b) 3 oszacowania lasów w celach kupna i sprzedaży.

4. Przeprowadza sprzedaże drewna i to:

a) przez submisję } najwięcej dającemu
b) przez licytację }

5. Dostarcza sadzonek i nasion leśnych.

6. Sprowadza praktyczne narzędzia leśne.

Potrzebne narzędzia jak również i nasiona leśne, posiada składnica „Syndykat Leśny“, utworzona za inicjatywą Wielkopolskiej Izby Rolniczej przy czasopiśmie „Przegląd Leśniczy“ w Poznaniu, Wielkie Garbary 20.

7. Wskazuje leśników różnej kategorji.

W czasie sprawozdawczym pomocny był Wydział Leśnictwa właścicielom lasów w wyszukiwaniu i przyjmowaniu kwalifikowanych leśników.

8. Zakłada książkowość leśną, dostarcza formularzy i przeprowadza rewizję ksiąg leśnych, podając przytem najszczegółowsze objaśnienia i wskazówki do prowadzenia rejestrów leśnych. Celem przejrzystości tak prowadzenia ksiąg leśnych jak i uzyskiwanych wyników z użytkowania i odnowienia lasów, Wydział Leśnictwa wskazuje na konieczność prowadzenia zapisków (po prawej stronie planów gospodarczych) celem osiągnięcia dla przyszłości pewniejszych danych statystycznych dla następnych planów gospodarczych.

Wszelkie formularze do rejestrów leśnych dostarcza Wydział Leśnictwa jak zwykle po własnych kosztach.

9. Udziela informacyj we wszystkich kwestjach leśnych.

Szkolnictwo Rolnicze

Poprzedni rok 1928 zaznaczył się w historji szkolnictwa W. I. R. niezwykłem ożywieniem rozbudowy placówek oświatowych. Oprócz wzorowej, ale bardzo kosztownej szkoły mleczarskiej we Wrześni, powstała nowa żeńska szkoła gospodarcza w Witkowie oraz męska dwuzimowa w Szamotułach. Połączony z tą akcją wysiłek finansowy wyczerpał zasoby Izby do tego stopnia, że na najbliższy okres nie jest wskazane tworzenie nowych szkół. Więc też w roku 1929 czynne były szkoły rolnicze w niezwiększonej liczbie a mianowicie: 12 dwuzimowych szkół, jedna dwuzimowa z niemieckim językiem wykładowym i takiż oddział przy szkole w Wolsztynie, 3-semestrowa szkoła rolnicza teoretyczno-praktyczna w Środzie i 3 żeńskie szkoły gospodarcze.

I w tym roku jednak nie obyło się bez znaczniejszych inwestycyj w szkołach, mających internaty i gospodarstwa szkolne. W żeńskiej szkole gospodarczej w Nietążkowie, ze względu na liczne wycieczki zwiedzające szkoły w czasie Powszechnej Wystawy Krajowej, przeprowadzono zewnętrzne odnowienie zaniedbanych budynków mieszkalnych, a także z powodu zużycia się kieratowej instalacji wodnej, zastąpiono ją instalacją motorową z nową pompą, do czego trzeba było wystawić nowy mały budynek. Żeńska szkoła gospodarcza w Witkowie pozyskała niewielki narazie przydział gruntu i zapoczątkowała gospodarstwo hodowlane. Przy szkole zimowej w Międzychodzie zorganizowano internat dla 20 uczniów, do któego jednak z powodu późno rozpowszechnionej wiadomości, zgłosiło się niewielu tylko uczniów.

Szkoła rolnicza w Środzie święciła w kwietniu uroczystość pożegnania pierwszego zastępu absolwentów, którzy w liczbie 29 ukończyli całkowity kurs 3-semestrowy. Na uroczystość przybyło przeszło 100 osób z pośród reprezentantów władz, organizacyj rolniczych, rodziny uczniów i osób szkołą interesujących się. Tak liczne grono gości zaświadczyło o zainteresowaniu i uznaniu, jakie

szkoła w społeczeństwie pozyskała. Nowy kontyngent uczniów, przyjęty do szkoły we wrześniu 1928 r., kontynuował naukę w semestrze letnim, a następnie w trzecim zimowym. We wrześniu odbyły się zapisy uczniów na nowy kurs I-szy. Miejsc w szkole było tylko dwadzieścia kilka; jednak wobec licznego napływu kandydatów, zdecydowano się utworzyć dodatkowe sypialnie w gmachu szkoły z niemieckim językiem wykładowym i powiększywszy w ten sposób miejsce w internacie o 10, przyjęto 38 uczniów.

Zimowe szkoły rolnicze zakończyły kurs szkolny 1928/29 w końcu marca, a żeńskie szkoły gospodarcze w końcu lipca, z ogólną frekwencją 904 uczniów w męskich i 158 uczenic w żeńskich szkołach.

Nowy rok szkolny 1929/30 w zimowych szkołach rolniczych rozpoczął się z dniem 4-go listopada. Ciężki kryzys ekonomiczny, jaki przechodzi rolnictwo, nie rokował licznego zapisu uczniów do szkół i liczono się ze zmniejszeniem się frekwencji. Tymczasem wbrew przewidywaniom, szkoły zapełniły się po brzegi i to do tego stopnia, że nietylko utrzymały się dotychczasowe podwójne oddziały kursu I-go (w Janowcu, Inowrocławiu, Środzie), ale przybył jeszcze nowy oddział w Lesznie. Niektóre szkoły, wykazujące stale słabą frekwencję, pozyskały w tym roku komplet, jak n. p. Chodzież z 35 uczniami na I-szym kursie i 24 na II-gim. Nowo otworzona szkoła w Szamotułach miała prowadzić tylko jeden kurs II-gi, tymczasem wobec licznych zapisów, zdecydowano się otworzyć i nowy kurs I-szy. Ogólna liczba uczniów w męskich szkołach dobiega do tysiąca i przewyższa temsamem frekwencję z roku zeszłego o blisko 100 jednostek. Zjawisko to świadczy o ugruntowaniu się wśród szerokich mas rolniczych przeświadczenia o potrzebie oświaty zawodowej.

Natomiast frekwencja w żeńskich szkołach gospodarczych uległa pewnemu nieznacznemu zresztą osłabieniu, mianowicie o 18 jednostek. (135 w r. 1929/30, 153 w r. 1928/29).

Zjawisko to świadczy o postępującej pauperyzacji wsi, jako że utrzymanie w internacie pociąga za sobą koszty, których szkoły zimowe przeważnie pozwalają uniknąć.

Oceniając krytycznie minione dziesięciolecie trwania niższego szkolnictwa rolniczego w Wielkopolsce, z całą pewnością stwierdzić można, że ustrój i działalność tego szkolnictwa przybrały już for-

my ustalone, dające wyniki naogół zadawalniające. Dominujący typ szkoły dwuzimowej, udoskonalony metodą praktycznego uzupełnienia w okresie letnim, okazał się najbardziej dostosowanym do miejscowych warunków i pozwala najprostszą i najpewniejszą drogą osięgnąć cel, a mianowicie rozpowszechnienie oświaty rolniczej wśród najszerszych kół drobnych rolników. Także i szkoła innego typu, teoretyczno-praktyczna, traktująca dział praktyczny nie jako zajęcie fizyczne wychowanków i zużytkowanie ich jako siły roboczej, lecz nadająca temu działowi ścisłą wartość nauczającą, ta szkoła przeznaczona dla kategorji młodzieży wiejskiej, posiadającej środki materjalne i rozporządzającej czasem dla zdobycia bardziej wszechstronnego i pogłębionego wykształcenia zawodowego, spełnia również swoje zadanie.

Niemniej uwidoczniły się dodatnie wyniki rozpowszechnienia wykształcenia zawodowego żeńskiej młodzieży wiejskiej w przeznaczonych dla niej szkołach gospodarczych. W tej dziedzinie należy zatem postępować dalej metodami, które okazały swoją racjonalność i w miarę możności dążyć do stopniowego zagęszczenia sieci placówek oświaty rolniczej. Jako najpilniejszą, nawet konieczną, uważać trzeba szkołę zimową w stolicy Wielkopolski, o której pomieszczenie Izba dobija się napróżno już od kilku lat. Również i sprawa Racotu, przeznaczonego na pomieszczenie szkoły typu średzkiego, pozostaje nadal w zawieszeniu.

Większą uwagę niż na zagadnienia ściśle szkolne, zwrócono w roku sprawozdawczym na działalność uczelni rolniczych w zakresie szerzenia oświaty i kultury rolniczej w okręgach szkołom przydzielonym. Zimowa szkoła rolnicza dopiero wtedy należycie spełniać będzie swoją misję, gdy stanie się istotnym ośrodkiem, koncentrującym całą akcję, zmierzającą do podniesienia poziomu kultury rolniczej. Z jednej strony szkoły zimowe muszą być właściwemi prowincjonalnemi organami Izby Rolniczej, któremi posługuje się ona dla spełnienia swych zadań, z drugiej stronyześrodkowywać się powinna w szkołach akcja, objęta ogólnem mianem pracy instruktorskiej. Pierwszy z tych postulatów nie został jeszcze osiągnięty w zupełności, ale zastosowanie od lat paru dorocznych konferencyj personelu nauczycielskiego z innemi Wydziałami Izby, przeprowadzającemi praktyczne zadania na terenie województwa, dają pomyślne wyniki i udział szkół w tych pracach stale się zwiększa. Szczególniej ożywiła się działalność w zakresie hodo-

wli inwentarza. Do zwykłych prac w zakresie licencji rozpłodników i stacyj buhajów i knurów, dołączył się nadzór nad wykonaniem kontroli mleczności oraz przeprowadzanie pokazów wzorowego żywienia krów mlecznych, co się okazało niezrównaną metodą propagandy racjonalnego traktowania tej ważnej gałęzi gospodarstwa. Również zanotować można wzmożenie akcji w dziale doświadczalnictwa. Szkoły przeprowadziły w r. 1929/30 184 doświadczeń nawozowych, odmianowych 21 (w r. 1928/29 216). Prócz tego we wszystkich okręgach szkolnych przeprowadzono w zespołach uczniowskich konkursowe doświadczenia ze stosowaniem tomasówki. Zapoczątkowana w roku ubiegłym w Janowcu organizacja włościańskich Kół Doświadczalnych, rozszerzyła się na 3 dalsze okręgi szkolne (w Koźminie, Odolanowie i Międzychodzie). W dziedzinie rachunkowości gospodarczej założono przy szkole w Środzie pierwsze włościańskie Koło rachunkowości. Poza tem personel nauczycielski kontynuował wszystkie prace, stale sobie powierzane, jak: uznawanie ziemiopłodów, sporządzanie perjodycznych biuletynów o stanie rolnictwa, premjowanie gospodarstw włościańskich itp.

Co do drugiej części pracy pozaszkolnej, tj. działalności oświatowej i instruktorskiej, to jest ona, jak to już niejednokrotnie w sprawozdaniach rocznych podnoszono, uzależniona od stosunku do organizacji rolniczej. Niestety i niniejszy rok sprawozdawczy nie przyniósł jeszcze pożądanego, ostatecznego rozwiązanie tej kwestji. Stosunek ten nie przestaje być nadal zbyt luźnym, a choć praca w tej dziedzinie z natury rzeczy opiera się przeważnie na siłach nauczycieli szkół rolniczych, jako czynnika na prowincji najbardziej fachowego, to brak organicznej łączności i cecha dobrowolności nie sprzyja ujednolicaniu programu i równomierności akcji. Niemniej jednak w roku sprawozdawczym zaznaczyło się znaczne ożywienie w omawianej dziedzinie, głównie dzięki rozrostowi akcji konkursów rolniczych wśród młodzieży wiejskiej. Po zeszłorocznej pierwszej próbie, zainteresowanie konkursami stało się powszechnem i wszystkie szkoły poprowadziły po kilka zespołów konkursowych. W okręgu szkoły w Lesznie przeprowadzono oprócz tego konkurs uprawy ziemniaków i buraków cukrowych wśród dorosłych gospodarzy w 44 zespołach, osiągając zarówno ilościowo, jak jakościowo bardzo poważne rezultaty. Poza tem, podobnie jak lat ubiegłych, personel szkolny wygłaszał referaty na zebraniach Kółek Rolniczych (716 referatów) i organizowanych kursach (23 kursy kilkodniowe dla członków Kółek, 5 kursów dla wojska).

Jako nowość wprowadzono, tytułem próby, w okręgu szkoły w Wolsztynie stałą, perjodyczną poradnię fachową, nietylko w siedzibie szkoły, lecz i w innych miastach powiatowych, dokąd raz na tydzień w dnie targowe zjeżdżał dyrektor szkoły.

Również na próbę, szkoła Inowrocławska zorganizowała objazdy przez personel nauczycielski gospodarstw uczniowskich, co razem z utrzymanym systemem zjazdów uczniowskich, ćwiczeń praktycznych i zlecania uczniom na okres międzyszkolny zadań, służyłoby do utrzymania łączności i dokształcania uczniów.

Na przykładzie 2 szkół (w Lesznie i w Wolsztynie), których dyrektorowie rozporządzali własnym samochodem, uwidacznia się dobitnie, że doprowadzenie pozaszkolnej akcji oświatowej do pożądanego natężenia, sprowadza się do zagadnienia lokomocji. O ileby zagadnienie to mogło osiągnąć zadowalające rozwiązanie, szkoły z łatwością mogłyby objąć całą akcję instruktorską, nietylko w okresie letnim, lecz i w czasie trwania kursów.

W roku sprawozdawczym, będącym pod znakiem Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu, pozaszkolna działalność nauczycielstwa szkół rolniczych szczególniej była wzmożoną przez pomoc w organizowaniu i prowadzeniu wycieczek, zwiedzających gospodarstwa na terenie całego Województwa.

Przy 3-sem. szkole rolniczej w Środzie zorganizowano w sierpniu z polecenia Ministerstwa Rolnictwa 4-ro tygodniowy kurs społeczno-rolniczy dla nauczycieli szkół powszechnych. Już od dawna odczuwać się dawała potrzeba przyciągnięcia nauczycielstwa szkół powszechnych do pracy społecznej na wsi, w której jest tyle do zdziałania, że nielicznie rozsiane siły fachowe w małej nawet mierze zadaniu podołać nie mogą. Dotychczasowa bierność i słabe zainteresowanie życiem rolniczem nauczycieli szkół powszechnych wynikały z ich poczucia obcości w tej dziedzinie. Krótki, czterotygodniowy kurs, nie mógł mieć naturalnie na celu fachowego wykształcenia słuchaczów, dania im czegoś w rodzaju encyklopedji rolniczej. I nie o to wcale chodziło. Natomiast czas ten był dostateczny, by udostępnić kursistom zaznajomienie się z najistotniejszemi podstawami z dziedziny pracy rolnika. A więc starannie obmyślony program obejmował wskazanie zasadniczych czynników, warunkujących rozwój produkcji i techniki rolnej, hodowlanej i ogrodniczej; ogólne zorjentowanie się w powszechnych brakach i błędach gospodarstw, zwrócenie uwagi na najważniejsze potrzeby zawodu rolniczego i drogi, na jakich rolnik korzystać może

z organizowanej pomocy rządu, samorządu i organizacyj społecznych, a także z metod spółdzielczych. Oprócz wykładów, urządzane były wycieczki ze stosownemi pokazami i pogadankami. Kursy prowadził dyrektor szkoły, zaprosiwszy do współpracy w poszczególnych działach wybitnych fachowców. Kursiści zamieszkiwali w internacie szkolnym. Na kurs zgłosiło się i ukończyło 28 nauczycieli: 19 z Województwa Poznańskiego, 4 z Pomorskiego, 3 z Kieleckiego, po jednym z Krakowskiego i Łódzkiego. Zainteresowanie i przejęcie się uczestników kursu było bardzo znaczne; szereg kursistów po powrocie do swych środowisk utrzymuje łączność z dyrektorem szkoły i zwraca się o rady dla rozwinięcia rozpoczętej działalności.

W personelu szkolnym zaszły niewielkie zmiany. Dyrektor szkoły w Międzychodzie p. Neyman, po wysłużeniu lat służby przeszedł w stan spoczynku, a miejsce jego zajął p. Froń, dotychczasowy naczelnik Wydziału Oświaty Rolniczej Pomorskiej Izby Rolniczej. W szkole w Inowrocławiu miejsce p. Redyka, który ustąpił na własne żądanie, zajął p. Jahołkowski, który w zeszłym roku czynny był w szkole w Wolsztynie, na miejsce zaś tego ostatniego przyjęto p. Jankiewicza. Podobnie w 3-semestrowej szkole w Środzie na miejsce p. Szychulskiego wstąpił p. Kania ze szkoły w Kępnie. W żeńskiej szkole gospodarczej w Witkowie ustąpiła z powodu zamążpójścia kierowniczka p. Zakrzewska, a stanowisko to powierzono p. Próchnickiej, dawniej nauczycielce w Nietążkowie. Nauczycielka przedmiotów ogólnokształcących, p. Wekerówna, wstąpiła na kurs w seminarjum w Sokołówku, a na jej miejsce przyjęto p. Świetlikównę. W żeńskiej szkole gospodarczej w Nietążkowie na miejsce p. Balharovej, która powróciła do swej ojczyzny, Czechosłowacji, przyjęto p. Żebrowską.

Konferencja Wydziału Szkolnego odbyła się w dniu 18 czerwca, mając za temat sprawy szkolne i administracyjne oraz porozumienie się z innemi Wydziałami.

Sekcja szkolna odbyła posiedzenie w dniu 24 kwietnia z porządkiem obrad, obejmującym sprawozdanie z działalności Wydziału i rozważenie programu dalszej działalności.

Naczelnik Wydziału odbył 88 podróży służbowych i parokrotnie brał udział w konferencjach, dotyczących szkolnictwa i oświaty pozaszkolnej w Ministerstwie Rolnictwa w Warszawie.

Jako zwykłe uzupełnienie sprawozdania podane są tablice statystyczne, zawierające szczegóły z działalności szkół rolniczych.

Poszczególne szkoły wykazują następującą frekwencję:

Nr. p.	Szkoła	Kierownik	Nauczyciel fachowy	Ilość uczniów I. kurs	Ilość uczniów II kurs	Ilość uczniów Razem
1	Bydgoszcz	Raczkowski	Raciborski	41	30	71
2	Chodzież	Pawiński	Krupa	32	24	56
3	Inowrocław	Błociszewski	Jahołkowski	32	39	101
4	Janowiec	Siuta	Kossowski Pycia	60	44	104
5	Koźmin	Krzysztofowicz	Świeżyński	36	33	69
6	Kępno	Piewcewicz	Borowiczka	27	17	44
7	Leszno	Góralewski	Modes	47	15	62
8	Międzychód	Froń	—	30	—	30
9	Odolanów	Cybichowski	Krus	38	14	52
10	Szamotuły	Kraśnicki	Nowotny	27	20	47
11	Wolsztyn	Hozakowski	Markow Jankiewicz	37	29	66
12	Września	Fedyk	Somogyi	41	27	68
13	Środa, 3-semestr.	Połowicz	Kania	38	30	68
14	Środa z jęz. wykł. niem.	Perek	Patora Binder	72	50	122
15	Wolsztyn z j. wykł. niem.	Hozakowski	Markow	35	—	35
				623	372	995
16	Nietążkowo	Szwiecówna	Chmielecka Burzańska Żebrowska Bednarkiewicz Czubalanka Adamczykówna	—	—	70
17	Tuchorza	Uljaszówna	Rewakowicz Jęczmykówna Milczanowska Runowska	—	—	20
18	Witkowo	Próchnicka	Jamrozówna Świetlikówna Solarzówna Kowalska	—	—	53
				—	—	143
			Razem: . .	623	372	1 138

Pod względem zawodu ojców uczniów statystyka wykazuje:

L. porz.	Szkoła	Ogólna liczba uczniów	Rolników posiadaj. ziemię	Rolników nie posiadaj. ziemi	Z innych zawodów
1	Bydgoszcz	71	61	7	3
2	Chodzież	56	49	3	4
3	Inowrocław	101	88	4	9
4	Janowiec	104	95	2	7
5	Koźmin	69	66	2	1
6	Kępno	44	42	1	1
7	Leszno	62	57	3	2
8	Międzychód	30	20	1	9
9	Odolanów	52	48	1	3
10	Szamotuły	47	42	4	1
11	Wolsztyn	66	57	3	6
12	Września	68	63	1	4
13	Środa z jęz. wykł. niem.	122	117	1	4
14	Wolsztyn z oddz. niem.	35	34	—	1
		927	839	33	55
15	Środa 3-semestr. . . .	68	55	6	7
		995	894	39	62

Pod względem zamieszkania uczniów statystyka wykazuje:

L. porz.	Szkoła	Ogólna liczba uczniów	Na ogólną liczbę uczniów: z powiatu	z okręgu szkolnego	z innych powiatów	dojeżdżało: koleją	dojeżdżało: furmanką	zamieszkiwało: u krewnych	zamieszkiwało: na stancji	zamieszkiwało: w intern. szkoln.
1	Bydgoszcz . . .	71	23	28	18	29	3	22	17	—
2	Chodzież . . .	56	30	12	14	10	13	—	6	27
3	Inowrocław . . .	101	34	58	9	59	8	7	27	—
4	Janowiec . . .	104	27	51	26	40	10	—	20	34
5	Koźmin	69	20	38	11	31	21	4	7	6
6	Kępno	44	37	5	2	14	24	1	5	—
7	Leszno	62	21	25	16	35	6	—	21	—
8	Międzychód . .	30	24	3	3	11	11	3	2	3
9	Odolanów . . .	52	36	12	4	1	27	3	6	15
10	Szamotuły . . .	47	35	7	5	15	26	—	6	—
11	Wolsztyn . . .	66	27	25	14	38	11	2	15	—
12	Września . . .	68	45	9	14	28	26	2	12	—
13	Środa z jęz.wykł. niemieckim . .	122	11	13	98	8	3	1	110	—
14	Wolsztyn oddz. n.	35	21	1	13	11	12	—	12	—
15	Środa 3-sem. . .	68	14	21	33	—	—	—	—	68
		995	407	308	280	330	201	45	266	153

Pod względem rezultatów w nauce oraz pokierowania w życiu praktycznem uczniów kończących szkołę, statystyka wykazuje:

L. porz.	Szkoła	Ogólna liczba	Kurs pierwszy				Ogólna liczba	Kurs drugi				Uczniowie kursu II.		
			Wystąpiło w czasie kursu	Otrzymało promocję	Z egzaminem poprawczym	Nie otrzymało promocji		Wystąpiło w czasie kursu	Otrzymało świadectwo	Z egzaminem poprawczym	Nie otrzymało świadectw	Wracają do domu	Na praktykę przejściową	Na urzędnika
1	Bydgoszcz	41	—	34	5	2	30	—	30	—	—	21	6	3
2	Chodzież	32	1	18	6	7	24	—	15	5	4	8	12	4
3	Inowrocław	62	1	36	13	12	39	1	35	—	3	13	20	2
4	Janowiec	60	—	49	7	4	44	—	41	2	1	32	7	5
5	Koźmin	36	1	24	7	4	33	1	28	—	4	19	7	6
6	Kępno	27	2	18	6	1	17	1	16	—	—	8	—	8
7	Leszno	48	—	37	—	11	15	2	9	—	4	3	—	6
8	Międzychód	30	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Odolanów	38	1	33	3	1	14	1	13	—	—	6	4	3
10	Szamotuły	27	—	22	5	—	20	–	19	1	—	11	3	6
11	Wolsztyn	37	2	33	2	—	29	2	27	—	—	10	9	8
12	Września	41	3	17	12	9	27	1	17	7	2	13	4	—
13	Środa z wykł. niem. .	72	4	56	9	3	50	1	45	4	—	29	19	10
14	Wolsztyn oddz. niemiecki	37	2	26	5	4	-	—	—	—	—	—	—	—
15	Środa 3-sem.	38	—	31	5	8	30	2	23	5	—	15	5	8
		626	17	464	85	60	372	12	318	24	18	188	87	69

Ostatnia tabela wykazuje przynależność uczennic w żeńskich szkołach gospodarczych według powiatów.

	Nietążkowo	Tuchorza	Witkowo
1. Bydgoszcz	1	—	—
2. Chodzież	1	—	1
3. Czarnków	1	—	—
4. Gniezno	1	1	12
5. Gostyń	3	—	—
6. Grodzisk	1	1	—
7. Jarocin	1	2	2
8. Inowrocław	3	—	—
9. Krotoszyn	1	1	3
10. Koźmin	1	—	—
11. Kępno	2	2	—
12. Kościan	—	—	—
Do przeniesienia	16	7	18

Z przeniesienia	16	7	18
	Nietążkowo	Tuchorza	Witkowo
13. Leszno	—	—	—
14. Międzychód	2	1	1
15. Mogilno	3	—	3
16. Nowy Tomyśl	—	—	—
17. Rawicz	3	—	—
18. Ostrów	4	—	—
19. Ostrzeszów	3	—	—
20. Odolanów	—	—	—
21. Oborniki	5	2	1
22. Poznań	5	—	—
23. Pleszew	2	—	4
24. Śmigiel	1	3	—
25. Śrem	—	—	—
26. Środa	2	—	—
27. Strzelno	1	—	1
28. Szubin	5	—	4
29. Szamotuły	5	1	1
30. Września	2	—	3
31. Wągrowiec	1	1	2
32. Wolsztyn	—	3	—
33. Wyrzysk	1	—	2
34. Żnin	1	1	6
ze Śląska	—	1	—
z Pomorza	2	—	2
z Małopolski	—	—	—
z b. Kongresówki	6	2	4
	70	22	52

Książkowość

Działalność Wydziału Książkowości w roku sprawozdawczym w stosunku do roku ubiegłego — nie uległa poważniejszym zmianom.

Z początkiem roku sprawozdawczego w Wydziale prowadziło książkowość 145 majątków wielkorolnych o powierzchni 117.678 ha, gdy z końcem tegoż roku 148 majątków z obszarem 128.205 ha.

Z Wielkopolską Izbą Skarbową zawarto 8-my z rzędu układ normujący ujęcie w bilansach liczb dotyczących podatku dochodowego.

Z materjału, jakim Wydział na podstawie prawidłowo prowadzonych książek rozporządza, opracowuje się statystykę z bilansów roku gospodarczego 1928/29, która zostanie wydana osobno.

Rachunkowość gospodarczą prowadzi się według dwóch systemów, a mianowicie według systemu raportowego i systemu kontroli na miejscu; według ostatniego systemu prowadzono książkowość w roku sprawozdawczym w 45% ogólnej ilości majątków.

Do większych prac Wydziału Książkowości w roku sprawozdawczym należy wykończenie 105 bilansów małorolnych, które stosownie do umowy z Wydziałem Ekonomiki Rolnej Drobnych Gospodarstw Wiejskich w Puławach — z siedzibą w Warszawie, zostały przesłane do Warszawy, celem dalszego opracowania materjału liczbowego, uzyskanego z książkowości — pod względem statystycznym i naukowym. Bilanse, zestawienia, wogóle cały materjał podany Wydziałowi Ekonomiki, został przez niego również i w tym roku sprawozdawczym bez poprawek przyjęty, co świadczy o należytem i dokładnem prowadzeniu przez małorolnych książkowości, o uzyskaniu prawidłowych bilansów i zamknięcia rocznego.

Wobec takich rezultatów, w roku sprawozdawczym Wydział Ekonomiki Rolnej Drobnych Gospodarstw Wiejskich w specjalnej umowie pozostawił bez zmian ilość gospodarstw małorolnych — do prowadzenia książkowości w nowym roku gospodarczym.

Wydział rozesłał 112 zamknięć rachunkowych za rok 1928/29 małorolnym, aby im przedstawić wynik ich pracy, przyczem zau-

ważyć było można pewne zadowolenie, u rachunkowiczów za trudy poniesione przez Wydział, tembardziej że całą akcję propagandy rachunkowej prowadzi Wydział zupełnie bezpłatnie.

Cała czynność Wydziału Książkowości przedstawia się następująco:

1. Urządzenie książkowości z uwzględnieniem wszelkich warunków danego przedsiębiorstwa.

2. Ustawienie i wygotowanie inwentur, względnie udzielenie informacyj przy ich ustawianiu.

3. Rewizja książek wszelkich systemów.

Rewizja na miejscu prowadzonych książek i zamknięć rachunkowych danego przedsiębiorstwa obejmuje: stwierdzenie zgodności rachunkowej, porównanie pozycyj z dowodami oraz zgodność przeniesionych liczb.

4. Zamknięcie ksiąg rocznych z poprzednią rewizją ksiąg (nr. 3) i ustawieniem inwentury (nr. 2.) Na życzenie sporządza się kalkulację poszczególnych gałęzi gospodarczych.

5. Ustawienie deklaracji podatkowej.

6. Porady w sprawach podatkowych i ewentl. zastępstwo podatników u odnośnych władz.

7. Prowadzenie książkowości gospodarczej na podstawie przesyłanych raportów i wszelkich podkładek w odstępach umówionych.

8. Ustawienie poglądów na stan majątkowy. Rozliczenie przy sprzedaży lub dzierżawie, zaopinjowanie książkowości itp.

9. Udzielanie porad ustnie lub pisemnie przy urządzaniu i zakładaniu książkowości dla małych gospodarstw.

Wydział Organizacji Małorolnych

Zadaniem Wydziału Org. Małorolnych jest szerzenie wiedzy fachowej wśród sfer rolniczych, a szczególnie wśród drobnych gospodarzy. Prace dokonuje Wydział nietylko swoim własnym personelem, ale przy pomocy całego personelu W. I. R., personelu Szkół Rolniczych i Wlkp. Tow. Kółek Rolniczych, dobierając odpowiednich fachowców wedle potrzeby czy życzeń danych ośrodków. Wydział jest więc niejako kierownikiem i inicjatorem tych prac. Dotarcie do danych ośrodków byłoby Wydziałowi samemu bardzo utrudnione, to też musiał szukać kontaktu i znalazł go przez współpracę z Wielkopolskiem Tow. Kółek Rolniczych oraz przez Związek Kółek Włościanek, które to organizacje, mając swoje oddziały na całym terenie Wielkopolski, ułatwiają orjentację na terenie i o potrzebie pracy.

Wydział Org. Małorolnych składa się z naczelnika Wydziału, który jest jednocześnie jednym z dyrektorów Wielkop. Tow. Kółek Roln., i referentki, której jest powierzone kierownictwo Związku Kółek Włościanek. Poza tem wchodzą w skład Wydziału 2 siły biurowe, 2 instruktorki do ogólnych spraw rolniczych i 1 instruktorka ogrodnictwa oraz 3 instruktorki gotowania.

Prace w Kółkach Rolniczych.

Szerzenie wiedzy fachowej dokonuje się przez wysyłanie prelegentów z wykładami i referatami na zebrania Kółek Rolniczych, na większe zebrania powiatowe i urządzanie kursów przeważnie w porze zimowej, który to czas jest najodpowiedniejszy. Tego rodzaju forma nauczania jest już dziś niedostateczna, lecz wśród Kółek stała się popularną i zaniechać jej zupełnie nie można; trzeba jednak dążyć do spopularyzowania innej formy oświaty, co też dokonuje się zapomocą wspomnianych organizacyj roln. Mamy tutaj na myśli pomoce naukowe i film. Zebrania Kółek cieszą się większą frekwencją, gdy do wykładu zastosowuje się wyświetlanie filmów, pokaz tablic poglądowych, lub wyświetlanie przeźroczy. Aparat filmowy i filmy są własnością Wlkp. Tow. Kółek Roln., kupione za subsydjum Ministerstwa Rolnictwa. Ze wszystkich pomocy

naukowych film oddaje największą przysługę; zarówno słuchaczowi widzowi, jak i prelegentowi, który dysponując dobrym filmem może trudny temat łatwiej uprzystępnić, lub też mniej zajmującym zainteresować słuchaczów. Ostatni rok poświęcono propagandzie hodowlanej i spółdzielczości. W tym celu zorganizował Wydział wspólnie z Wlkp. Tow. Kółek Roln. kursy hodowlano-spółdzielcze w 32 powiatach województwa, w 38 miejscowościach. Na każdym kursie wygłoszono po 4—5 wykładów fachowych z dziedziny ekonomji rolniczej, hodowli zwierząt i o spółdzielniach, razem wygłoszono 183 wykłady. Kursy te, ponieważ odbywały się w porze zimowej i wczesną wiosną, cieszyły się bardzo liczną frekwencją i zgromadziły około 12.000 uczestników. W czasie od połowy stycznia do końca marca urządzono również w 14 miejscowościach 2—3 dniowe kursy ogrodnictwa, połączone z pokazami prac w sadzie i ogrodzie. Kursy te zgromadziły 1.434 słuchaczów.

Jak corocznie, czyni się starania szerzyć czytelnictwo wśród drobnych gospodarzy przez zakładanie bibljoteczek w Kółkach Rolniczych, przez które mogą dane książki dotrzeć do poszczególnych osób, przyczem jest ktoś, który czuwa nad zwrotem książek i ich ochroną. Akcję tę przeprowadza się zapomocą Wielkop. Tow. Kółek Roln., które uzyskało na ten cel subwencję z Ministerstwa Rolnictwa i udziela danym Kółkom subwencji 50% na zakupioną bibljoteczkę.

Na zebraniach Kółek Rolniczych nie zaniedbuje się również propagandy abonowania „Poradnika Gospodarskiego“, jako jedynego pisma fachowego na naszym terenie. Wszystkie Kółka Rolnicze otrzymują po 1 egzemplarzu „Poradnika Gospodarskiego“ darmo.

Staraniem Wydziału jest również propaganda za uczęszczaniem do szkół rolniczych. Wyzyskuje się w tym celu zebrania Kółek Rolniczych, na których nawołuje się ojców do oddawania swoich synów do Szkół Rolniczych Wlkp. Izby Roln.

Cyfrowo przedstawia się działalność Wydziału jak następuje:

Wykładów na zebraniach Kółek Roln., oraz zebraniach pow. wygłoszono w roku sprawozdawczym	461
Wykładów przy pomocy filmów odbyło się	54
Kursów hodowlano-spółdzielczych odbyto	38
a wykładów na tych kursach	183

Wykłady dzielą się na następujące dziedziny:

z ogrodnictwa, warzyw. i sadownictwa	26
z hodowli bydła	73
z hodowli trzody	37

z hodowli drobiu	6
z hodowli koni	1
z hodowli ryb	1
z mleczarstwa	12
z uprawy i nawożenia roli	219
z weterynarji	3
z spółdzielczości	13
z meljoracji	8
z ekonomji rolniczej	62
bibljoteczek założono w ub. r.	47

W ubiegłym roku wziął Wydział czynny udział w Powszechnej Wystawie Krajowej przez umieszczenie w stoisku Wlkp. Izby Roln. wykresów poglądowych na swą działalność w ubiegłych latach. Wykresy dawały pogląd na całokształt i rozwój pracy.

Praca w Kółkach Włościanek.

Organizacja Zw. Kółek Włościanek z roku na rok wzrasta i polepsza się, licząc obecnie 174 Kółka z około 6.000 członków.

Referaty na zebraniach Kółek wygłaszają prelegenci Wielkopolskiej Izby Rolniczej i Instruktorki okręgowe, opłacane przez W. I. R. Liczba instruktorek Okręgowych wzrosła w roku sprawozdawczym o 1 nowozaangażowaną siłę, wykwalifikowaną ogrodniczkę, ponieważ w tym kierunku dawał się silnie odczuwać brak wykładów i kursów.

Ogółem referatów wygłoszono 80, w czem Instruktorki okręgowe miały 40 wykładów t. j. 19 — treści gospodarczej, 19 — treści ogólno-oświatowej i 2 z higjeny. Kursy teoretyczne poparte demonstracjami były następujące: kurs oświatowy jeden w Pniewach, 5 kursów oświatowo-gospodarczych kilkodniowych, t. j. w Kępnie przy współudziale nauczycieli szkoły rolniczej, w Gorzykowie, Kędzierzynie, Miełżynie, Skiereszewku, przy współudziale prelegentów Wielkopolskiej Izby Rolniczej i nauczycielek szkoły gospodarczej w Witkowie. Kursów gospodarczych, gdzie wykładano hodowlę i ogrodnictwo było 15, łączono kursy stałe z pokazami na terenach gospodarstw małorolnych, ogółem uczęszczało na kursy 672 członków.

Na specjalne żądanie członków rozpoczęto urządzać kursy zdrowotne 3-dniowe, które przeprowadzono ku wielkiemu zadowoleniu słuchaczy przy pomocy prelegentki, słuchaczki Wydziału Medycznego. Wytyczną kursów jest opracowany program, uwzględniający w pierwszym rzędzie pokazy z higjeny, pomocy w nagłych wypadkach i t. p.

Zasługuje na specjalne podkreślenie dział kursów praktycznych, których odbyło się 49, według wykazu: kursów gotowania 23, robót 15, szycia 11; w kursach brało udział 1050 uczenic. Dla sprawniejszego funkcjonowania tych kursów ułożono systematyczne programy i regulaminy.

Poza kursami i wykładami, które są kamieniem węgielnym krzewienia oświaty wśród członków, polecano bibljoteczki, które sprowadzono w 11-tu Kółkach. Powiększono również bibljoteczkę Związku Kółek o 62 egzemplarze z najnowszych wydawnictw.

Najściślejszym węzłem między członkami, polem dla wykazania się z działalności Kółek jest czasopismo miesięczne „Dobra Gospodyni". Wobec szybkiego rozwoju pisma i równocześnie za szczupłych rozmiarów postanowiono w r. b. powiększyć je o 4 dalsze stronice, tak, że ogółem drukować się będzie 12 stron. Gazetkę abonuje około 4000 członków.

Biuro Związku stara się o wykłady, wysyłając je co miesiąc do wszystkich Kółek. Rozsprzedano 172 książki i 300 kalendarzy.

Rasowe koguty i żywe jednodniowe pisklęta sprowadzają w bardzo wielu Kółkach z Działu Hodowli Drobnego Inwentarza W. I. R., jednak w tej akcji dopomaga i pośredniczy Związek Kółek przez odpowiednią agitację i zachętę.

Wielkopolska Izba Rolnicza wyasygnowała na cele premjowania ogródków włościańskich 500,— zł, Związek Kółek wyznaczył z własnych funduszów 150,— zł. 15 Kółek zgłosiło swe zagrody do premjowania. Premje uzyskało 31 ogrodów, które przeprowadził rzeczoznawca z Referatu Ogrodnictwa W. I. R. na podstawie punktacji działów warzywnego, sadowniczego i działu ozdobnego.

Postęp w rozwoju ogrodnictwa uwydatnił się również w pokazach ogrodniczych w Poznaniu na Powszechnej Wystawie Krajowej od 31 sierpnia do 2 września, w którym 14 Kółek zademonstrowało doborowe warzywa i kwiaty. Pokazy uwieńczone zostały uzyskaniem medalu bronzowego, udzielonego przez Komisję Sędziowską P. W. K.

W pielgrzymce do Częstochowy w październiku wzięło udział 380 osób; w czasie pielgrzymki zwiedzono znane szkółki pomologiczne B-ci Hoffman i 2 wzorowe gospodarstwa włościańskie pod Częstochową.

W czerwcu, w czasie dorocznego Zjazdu, podejmowano wycieczki z Grodzieńskiego i Kongresówki, demonstrując gospodarstwa ziemiańskie i włościańskie w Dobrojewie, Kopaszewie, Niegolewie i Pniewach.

Najważniejszym momentem w działalności Kółek w roku sprawozdawczym był udział w Powszechnej Wystawie Krajowej. Wiele wysiłków i pracy skierowano na zorganizowanie na niej Pawilonu Ziemianek i Włościanek. W celu zdobycia na ten cel funduszów zarządzono składki nadzwyczajne od członków, które przyniosły 2.713 zł. Do powstania Pawilonu przyczyniło się również Ministerstwo Rolnictwa, udzielając subwencji 2.000 zł, dalej Cukrownia w Opalenicy wyasygnowała 1.000 zł. „Akwawit“ — 500 zł, „Rolnik“ w Szamotułach — 1.000 zł. W Pawilonie w „Dziale Włościanek“ 47 Kółek Włościanek wystawiało swe eksponaty, prócz tego na piękną całość tego działu złożyły się i eksponaty nieledwie z całej Polski, Pomorza, Śląska, Krakowskiego, Lwowskiego, Huculszczyzny, Wołynia, Polesia, Grodzieńskiego, Wileńskiego, Kongresówki. Dział Włościanek zobrazował wnętrze chaty krakowskiej, wnętrze chaty kaszubskiej, ubiory i prace ręczne kobiece, ozdoby mieszkań. Na I. piętrze w hall‘u umieszczono fotografje i wykresy z postępu rozwoju organizacji za 10-letni okres czasu.

„Dział Włościanek“ zyskał od Dyrekcji Powszechnej Wystawy Krajowej dyplom uznania, a opis tego działu zamieszczono w Księdze Pamiątkowej, którą wydaje Dyrekcja Powszechnej Wyst. Krajowej.

Powyższe dane przedstawiają całokształt czynności Wydziału, oraz oświetlają jego działalność w harmonijnej współpracy z Wielkop. Tow. Kółek Roln. i Związkiem Kółek Włościanek. Dalsze prace oświatowe wśród rolnictwa organizuje wzgl. przeprowadza Wydział Oświatowy WTKR. Pracami z jego zakresu są konkursy samodzielnych gospodarzy, przysposobienie rolnicze młodzieży, Praktyczne Wykłady Rolnicze, Akademickie Wykłady Rolnicze, opieka nad osadnictwem. Jeżeli się wspomina o tych pracach na tem miejscu, to dlatego, że główną podporą w przeprowadzeniu powyższych prac są Dyrektorowie Szkół Rolniczych Izby Rolniczej. Powyższe prace nie obciążają budżetu Wydziału Org. Mał., lecz znajdują pokrycie w subwencjach Ministerstwa Rolnictwa, wzgl. Ministerstwa Reform Rolnych, udzielonych Wlkp. Tow. Kółek Rolniczych.

Fakt ten uwypukla znowu harmonijną współpracę, bo jak poprzednio twierdziliśmy, że Wydziałowi jest umożliwione dotarcie do poszczególnych Kółek, tak odwrotnie WTKR. znajduje w czynnikach W. I. R. odpowiednie poparcie.

SPIS RZECZY:

ODBITO CZCIONKAMI ROLNICZEJ DRUKARNI
I KSIĘGARNI NAKŁADOWEJ W POZNANIU,
ULICA SEWERYNA MIELŻYŃSKIEGO 24